SÁRBOGÁRD VÁROS INTEGRÁLT VÁROSFEJLESZTÉSI STRATÉGIÁJA

2011. december

Készítette:

Eco-CorteX
Tanácsadó Iroda

7622 Pécs, Dohány u. 7.
Tel.: +36 72 511 010
Fax: +36 72 511 011
info@ecocortex.hu
www.ecocortex.hu

Sárbogárd város integrált városfejlesztési stratégiája

Készítette:

Eco-Cortex Kft.

Közreműködött:

Sárbogárd Város Önkormányzata és civil szervezetei

2011. december

TARTALOMJEGYZÉK

Tartalomjegyzék ... 1
1 Bevezető ... 5
2 A város szerepének meghatározása a településhálózatban ... 9
2.1 A város szerepe a városhierarchiában ... 9
2.2 A város dinamikai típusa ... 9
2.3 A város szerepe a térségi munkamegosztásban ... 13
2.3.1 Sárbogárd város pozíciója a Közép-Dunántúli Régióban ... 13
2.3.2 Sárbogárd város területi szintű funkciói ... 14
2.4 A város vonzáskörzetének bemutatása ... 16
3 Városi szintű helyzetértékelés ... 17
3.1 Földrajzi elhelyezkedés és megközelíthetőség ... 17
3.2 Gazdaság ... 20
3.2.1 Mezőgazdaság ... 20
3.2.2 Ipar ... 28
3.2.3 Szolgáltatások ... 30
3.2.4 Vállalkozások ... 43
3.3 Társadalom ... 50
3.3.1 Demográfia ... 50
3.3.2 Foglalkoztatás ... 62
3.3.3 Lakossági jövedelmi és szociális helyzete ... 67
3.3.4 Társadalmi önszerveződések, civil szervezetek ... 68
3.4 Települési környezet ... 72
3.4.1 Természeti környezet, természeti vonzerők ... 72
3.4.2 A területhasználat jellemzése ... 77
3.4.3 Épített környezet ... 79
3.4.4 Lakásállomány ... 84
3.4.5 Közműellátottság ... 89
3.4.6 Közlekedési infrastruktúra ... 93
3.5 Közszolgáltatások ... 99
3.5.1 Oktatás ... 99
3.5.2 Egészségügy ... 102
3.5.3 Közigazgatási szolgáltatások ... 103
3.5.4 Szociális közszolgáltatások ... 104
3.5.5 Kultúra ... 107
3.5.6 Sport ... 109
3.6 A korábbi időszak fejlesztései ... 111
4 SWOT-analízis a város egészére vonatkozóan ... 115

5 Sárbogárd városrészeinek bemutatása ... 118
5.1 Városszerkezet, a városrészek azonosítása, lehatárolása ... 118
5.1.1 Sárbogárd városrész ... 119
5.1.2 Sárszentmiklós ... 120
5.1.3 Alsótöbörzsök ... 121
5.1.4 Egyéb lakott belterületek, az ún. „külső városrészek” ... 122
5.2 A városrészek gazdasági jellemzőinek bemutatása ... 125
5.3 A városrészek társadalmi jellemzőinek bemutatása ... 126
5.4 Környezeti jellemzők összehasonlító bemutatása ... 128
5.5 Közszolgáltatások összefoglaló bemutatása ... 131
5.6 A funkcióellátottság bemutatása ... 132
6 Swot-analízis a városrészekre vonatkozóan ... 136
7 A helyzetelemzés összegzése ... 145
8 Stratégia ... 149
8.1 A város jövőképe ... 149
8.2 Fejlesztési célok meghatározása a városra és a városrészekre vonatkozóan 150
8.2.1 Sárbogárd város célrendszere ... 150
8.2.2 Alapcélok (hosszú távú célok) ... 152
8.2.3 A tematikus (középtávú) célok, területi hatókörük és számszerűsíthető eredmények ... 152
8.2.4 Horizontális célok ... 165
8.2.5 A város egészére és a városrészekre vonatkozó célrendszer bemutatása ... 170
8.3 Beavatkozások – az akcióterületek kijelölése, jogosultsága ... 173
8.3.1 Az akcióterületek kijelölésének célja, az akcióterületek lehatárolása 173
8.3.2 Az akcióterületek jogosultságának alátámasztása ... 176
8.4 A városközponti akcióterületre vonatkozó stratégia bemutatása ... 180
8.4.1 A célok bemutatása, a funkciók erősítése ... 180
8.4.2 Az IVS programozási időszakára tervezett fejlesztési tevékenységek bemutatása a városközponti akcióterületen ... 183
8.4.3 Az akcióterületen tervezett fejlesztések költséghaszon-elemzése ... 189
8.5 A sárszentmiklósi decentrum akcióterületre vonatkozó stratégia bemutatása 193
8.5.1 A célok bemutatása, a funkciók erősítése, bővítése ... 193
8.5.2 Az IVS programozási időszakára tervezett fejlesztési tevékenységek bemutatása ... 194
8.5.3 Az akcióterületen tervezett fejlesztések költséghaszon-elemzése ... 196
8.6 Fenntarthatósági szempontok ... 197

8.6.1 A fenntartható környezeti fejlődés programja ... 197
8.6.2 Az antiszegregációs program ... 202
8.7 Stratégia külső és belső összefüggései ... 204
8.7.1 A stratégia illeszkedése a releváns országos és térségi tervezési dokumentumokhoz ... 204
8.7.2 Illeszkedés és összhang a város tervezési dokumentumaival ... 209
8.7.3 A stratégia belső összefüggései ... 212
8.7.4 Antiszegregációs terv intézkedései és a városrészi célok közötti összefüggés ... 214
8.8 A stratégia megvalósításának főbb kockázatai ... 215
9 A megvalósítás eszközei ... 217
9.1 A célok elérését szolgáló nem beruházási jellegű önkormányzati tevékenységek ... 217
9.1.1 Szabályozási tevékenységek ... 217
9.1.2 Tervalku bemutatása ... 217
9.1.3 Funkcióvesztett épületek hasznosításnak ösztönzése ... 218
9.1.4 Adó-és illetékkedvezmények biztosítása ... 218
9.1.5 Városi marketing stratégia ... 218
9.2 Az integrált stratégia megvalósításával kapcsolatos szervezeti elvárások. 219
9.2.1 Az önkormányzat jelenlegi városfejlesztési szervezeti háttere ... 219
9.2.2 A városfejlesztési tevékenységek támogatásának szervezeti háttere 219
9.3 Településközi koordináció mechanizmusai ... 221
9.4 Ingatlangazdálkodási koncepció elkészítése ... 222
9.4.1 Az ingatlangazdálkodás alapadatai ... 222
9.4.2 Önkormányzati tulajdonú ingatlanok a teljes város területén ... 223
9.4.3 Önkormányzati tulajdonú ingatlanok az akcióterületeken ... 233
9.4.4 Ingatlan beruházási szándékok ... 240
10 Partnerség ... 243
10.1 A partnerség építés célja, felelőse ... 243
10.2 Az önkormányzat partnerség építésének területei, a kapcsolódó feladatok, célcsoportok, eszközök ... 244
10.3 Megvalósításban résztvevő társadalmi csoportok és személyek ... 248
10.4 Nyilvánosság biztosítása ... 249
11 Az IVS eredményeinek és a városrehabilitációs projekt nyomon követése („monitoring”) és az IVS rendszeres felülvizsgálata, aktualizálása ... 250
12 Elfogadás módja, dátuma ... 258
13 Záradék ... 259
Táblázatjegyzék ... 260
Diagramjegyzék ... 261

Térképjegyzék 263
Képjegyzék 263

1 BEVEZETŐ

A városok és agglomerációik jelentik az európai életforma egyre terjedő tipikus színterét: a városok fogadják be a legtöbb munkahelyet, vállalkozást és felsőfokú oktatási intézményt, amelyek tevékenysége meghatározó a gazdasági növekedés, a foglalkoztatottság és versenyképesség szempontjából.

Nemzetközi tendencia, hogy a városok válnak egyre inkább a gazdasági fejlődés motorjává, oda koncentrálódnak a munkahelyek, szolgáltatások. Minél inkább be tudja tölteni egy város a térségének központi szerepkörét a közszolgáltatások, üzleti szolgáltatások, szabadidős tevékenységek és munkalehetőségek terén, annál eredményesebben tudja a város környezetének erőforrásait mobilizálni és a gazdaságot dinamizálni.

A fenntartható gazdasági növekedés és a versenyképes gazdasági modell akkor működtethető hatékonyan, ha a városok sikeresek tudnak maradni a munkalehetőségeket teremtő befektetések ösztönzésében és hatékonyak az innováció-vezérelt iparágak meghonosításában.

Az Európai Unió hosszú távú víziója, a Lisszaboni Stratégia nagy hangsúlyt helyez a városok integrált fejlesztésére, amelyek tekintetében az Európai Unió Bizottsága által megfogalmazott Közösségi Stratégiai Iránymutatások az alapvető szempontokat, azokat az általános érvényű prioritásokat is megfogalmazzák, amelyek minden város fejlődése esetében jelentkeznek.

A Közösségi Stratégiai Iránymutatások meghatározzák azokat a területeket, amelyeket a 2007-2013-es időszakban a fenntartható városi fejlődés érdekében, a több és jobb munkahely megteremtése érdekében, a foglalkoztatottság és a versenyképesség növekedése, valamint a vonzó város környezet kialakítása érdekében figyelembe kell venni:

- Megélhetési- és ingatlan árszínvonal rögzítése, csökkentése;
- Közlekedés, elérhetőség és mobilitás javítása;
- A szolgáltatásokhoz és az intézményekhez való jobb hozzáférés;
- A természeti, fizikai környezet fejlesztése a vonzó körülmények megteremtése;
- Kulturális ágazat erősítése, mint a rekreáció és jobb életminőség feltétele.

A fejlesztendő területekhez a Bizottság konkrét intézkedéseket és ajánlásokat is megfogalmaz, amelyek adaptálásához és hatékony végrehajtásához a helyi szintek szereplőinek rugalmas együttműködéseket kell létrehozniuk. Olyan együttműködéseket, amelyek képesek megfogalmazni és összehangolni a stratégia

helyi céljait és a városi fejlesztések irányvonalát, célkitűzéseit, valamint képesek a jól bevált nemzetközi gyakorlat befogadására.

Az Európai Unió által elfogadott dokumentumok, amelyek városrehabilitációs programok alapját képezik:

- Kohéziós politika a növekedés és a foglalkoztatás támogatására (Közösségi Stratégiai iránymutatások a 2007-2013 közötti időszakra, Bizottsági közlemény, 2006. július)
- Kohéziós politika és a városok: a városok és az agglomerációk hozzájárulása a régiók növekedéséhez és foglalkoztatottsághoz (Bizottsági Kommunikáció, 2006. július)
- Bristoli megállapodás a fenntartható városi közösségekről (2005. december)
- Lipcsei Charta a fenntartható európai városokról (2007. május)
- Területi Agenda (2007. május)

Hazánkban jelenleg a városfejlesztési elképzelések jórészt a fizikai infrastruktúra megújítására szorítkoznak, nem helyezvén kellő hangsúlyt a funkcióbővítés fontosságára, valamint az érintett lakosság bevonására, a helyi közösség összetartó erejének fokozására. Ezért szükséges az innovatív városfejlesztési módszerek megismerése és elterjesztése.

A hazai városoknak megvan a speciális helyismerete és az eszközrendszere a megfelelő lépések meghozatalához. A városok és a kistérségek szintjén - elvileg - megvan az a képesség és ismeretállomány, amellyel összetett helyi programok és integrált városfejlesztések is kivitelezhetőek. A közigazgatási szint is egyre fontosabb szerepet játszik az Európai Unió által is célként kitűzött városfejlesztések megvalósításához és a hozzá kapcsolódó gazdasági dimenzió szervezéséhez.

A városoknál felmerülő kihívások ugyanakkor igen változatosak: bizonyos városok, városrészek esetében a túlzsúfoltság, a bevándorlás, amíg máshol az elnéptelenedés vagy a közbiztonság, a perifériára szorulás stb. jelenthet gondokat.

A **Közép-Dunántúli Régió** városhálózata is egyenetlen, kevés számú a regionális kisugárzású nagyváros. A kisvárosok közül többön nyomott hagyott a leépült nehézipar városképi öröksége. A kisvárosok másik csoportjára a vidékies, mezővárosi arculat jellemző. Ahhoz, hogy a települések vonzóak legyenek a tőke, munkaerő és lakosság számára, szükséges a városokban elérhető funkciók bővítése, a szolgáltatások minőségi fejlesztése és az urbanizált, egészséges városi környezet megteremtése.

A települések nagy részének nem megfelelő a külső megjelenése, arculata; a város- és településközpontok állapota elhanyagolt, nem felelnek meg a mai kor

életminőségi követelményeinek. A leromlott fizikai környezet sok esetben szociális problémákkal párosul és hatására telepszerű lakókörnyezetek alakultak ki, ahol a növekvő elszegényedés gátolja a gazdasági és társadalmi fejlődést, továbbá kedvezőtlenül hat a közbiztonságra. Az ilyen településrészeken a lakosság többségét alacsony jövedelmű nyugdíjasok, munkanélküliek, többszörösen hátrányos helyzetű csoportok, például romák teszik ki.

A városi fejlődés lassú és összetett folyamat, a fejlődni kívánó városoknak ezért a közösségi iránymutatásoknak megfelelően rendelkezniük kell hosszú távú fejődési stratégiákkal, vízióikkal és a fejlődési pályáról alkotott elképzelésekkel, amellyel biztosítható az uniós alapelvek helyben történő érvényre juttatása.

A vízió eléréséhez szükséges az intézkedések pontos ismerete, és az időszakos akciótervek összeállítása, amelyekkel a kitűzött célok a leghatékonyabban realizálhatóak lesznek.

A víziók és városfejlesztési stratégiák megalkotásában elengedhetetlen feltétel és demokratikus előírás a helyi lakosok támogató bázisa és a civil szervezetek partneri részvétele.

Az ajánlott iránymutatások intézkedéseinek elérésében és a városi megújulás stratégiájának finanszírozásában a közösségi alapok széles körű támogatásokat biztosítanak, amelyek a Nemzeti Fejlesztési Tervek operatív programjain keresztül hívhatóak le.

A források felhasználása során a magánszektor hozzájárulását is ajánlott és szükséges vállalni, a stratégiákban ezért olyan garanciákat kell biztosítani, hogy a fejlesztések magánberuházások gerjesztését is előidézzék.

Az Integrált Városfejlesztési Stratégia elkészítése kezdetben csak a nagyobb lakosságszámú városok esetében volt kötelező, azonban a hazai pályázati rendszer 2009 végére az összes olyan város számára előírta a stratégia elkészítését, amely pályázatot kíván benyújtani városrehabilitációs témakörben.

„Az integrált városfejlesztési stratégia középtávú, stratégiai szemléletű, de megvalósítás orientált tervezési dokumentum, amely meghatározza a városok középtávú városfejlesztési tevékenységeit. Az integrált városfejlesztési stratégia tematikus szempontokat integráló, területi alapú tervezési szemlélettel készül. Területi alapon hangolja össze a különböző szakpolitikai megközelítéseket (pl. gazdaságfejlesztés, környezeti fejlesztés, közlekedésfejlesztés, társadalmi célok megvalósítása, stb.), összefogja és ütközteti az érintett partnerek (üzleti szektor, civil szektor, közszféra szereplői, lakosság) céljait, elvárásait az önkormányzat városfejlesztésben meghatározó és döntéshozó szerepe mellett. Az integrált

megközelítés további eleme, hogy a fejlesztési célokat, azok finanszírozási módját, megvalósítási és fenntartási módját is összefüggéseiben kezeli."[1]

Sárbogárd Város Önkormányzatának Képviselőtestülete 2008-ban elfogadott már egy Integrált Városfejlesztési Stratégiát, melyet városrehabilitációs pályázathoz készíttetett. A pályázat nem volt eredményes, ezért 2012-ben új pályázatot, s ehhez új Integrált Városfejlesztési stratégiát alakít ki a városvezetés, széles társadalmi egyeztetést biztosítva a civil szerveztek számára is.

Jelen tervezési dokumentum készítői figyelembe vették a rendelkezésre álló, releváns tervezési programokat (regionális, megyei, kistérségi, városi szintű stratégiák, programok), de teljes körű új adatgyűjtésre építve, széles körű nyilvánosságot biztosítva, társadalmi párbeszédben alakították ki az új IVS-t.

[1] Városfejlesztési kézikönyv, 2009.

2 A VÁROS SZEREPÉNEK MEGHATÁROZÁSA A TELEPÜLÉSHÁLÓZATBAN

2.1 A város szerepe a városhierarchiában

A Közép - Dunántúli Régióban, Fejér megye déli részén elhelyezkedő - 1986-ban városi rangra emelt - Sárbogárd népességszáma (12.855 fő), népsűrűsége (67 fő/m2) és a magyarországi városhierarchiában betöltött szerepe alapján egyértelműen **vidékies kisváros.**[2]

Sárbogárd a vele azonos nevű, tíz települést magába foglaló **kistérség** egyetlen városa, egyben **központja**.

A települést legelevenebb városkapcsolata Székesfehérvárhoz, a megyeszékhelyhez köti, mely **közigazgatási funkciók**at biztosít számára.

Szerepköre ezen kívül is sokrétű**: adminisztratív, kereskedelmi, szolgáltató központ.** Rendelkezik a kisvárosoknak megfelelő városi funkciók többségével, azonban gazdasági, foglalkoztatási, kulturális, közművelődési és oktatási funkciói hiányosak[3]. A város gazdasági potenciálja nem elegendő ahhoz, hogy gazdasági értelemben élénkíteni tudná kistérségi környezetét.

A szakirodalom[4] a magyar városhierarchiában úgy azonosítja Sárbogárdot, hogy az „tradicionális kisváros, adminisztratív – kereskedelmi - szolgáltató központ iparral", a városlakók azonban **agrárváros**nak tartják városukat, és a gazdasági adatok[5] is ezt a besorolást támasztják alá. A város minden jelentősebb ipari üzeme megszüntette tevékenységét az elmúlt években, így az ipar a megmaradt ipari infrastruktúrák révén inkább potenciális lehetőséget jelent, mint a jelen valóságát.

2.2 A város dinamikai típusa

A város dinamikai típusa szerint **stagnáló település**. Ezt az alábbi mutatók alapján állapítottuk meg:

- Népességszám változás
- Foglalkoztatás alakulása
- Munkanélküliségi ráta

[2] Az ország teljes területére vonatkozó népsűrűség 107 fő/km2

[3] Részletes bemutatás a Helyzetelemzés 2.1.2., 2.2. A város szerepe a térségi munkamegosztásban, a 3.2. A település gazdaságának bemutatása és a 3.3. A település társadalmának bemutatása c. fejezetekben

[4] Beluszky Pál: Magyarország településföldrajza, 415.old.

[5] Lásd:3.3.pont gazdaság

- Gazdasági szervezetek számának változása

Adatok Sárbogárd dinamikai típusának bemutatásához					
Népességszám változás	1990	1995	2000	2005	2010
Lakónépesség száma (Fő)	13459	13556	13562	13524	12855
Változás %-ban (az előző adathoz képest)	-	100,72%	100,04%	99,72%	95,05%
Változás jellemzése	Növekedés	Stagnálás			Csökkenés

1. táblázat: Adatok Sárbogárd dinamikai típusának bemutatásához

Népességszám tekintetében a korábbi növekvő, majd stagnáló trendet csökkenő tendencia váltotta fel Sárbogárd városra.

Adatok Sárbogárd dinamikai típusának bemutatásához											
Foglalkoztatás alakulása	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Foglalkoztatottak száma (Fő)	n.a.	4713	n.a.	4787	n.a.	n.a.	n.a.	5244	5053	4776	n.a.
Változás (az előző adathoz képest)											
Munkanélküliségi ráta alakulása	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Munkanélküliségi ráta (%)	5,17%	5,01%	4,85%	5,58%	6,62%	6,34%	5,58%	5,49%	7,56%	7,51%	7,78%
Változás %-ban (az előző évhez képest)	-	9,69%	96,80%	115,05%	118,63%	95,77%	88,01%	98,38%	137,70%	99,33%	103,59%
Változás jellemzése	Növekedés				Stagnálás				Csökkenés		

2. táblázat: Adatok Sárbogárd dinamikai típusának bemutatásához

A foglalkoztatottak száma folyamatosan ingadozást mutat, de összességében csökkenő tendencia a jellemző. Ezt bizonyítja a munkanélküliségi ráta mérsékelt növekedése is.

Adatok Sárbogárd dinamikai típusának bemutatásához										
Gazdasági szervezetek száma	**1999**	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**
Működő vállalkozások száma (db)	**591**	**596**	**598**	**646**	**659**	**656**	**676**	**624**	**623**	**620**
Változás %-ban (az előző adathoz képest)	**-**	**100,84%**	**100,33%**	**108,02%**	**102,01%**	**99,54%**	**103,40%**	**92,30%**	**99,83%**	**99,51%**
Változás jellemzése	**Növekedés**			**Stagnálás**				**Csökkenés**		

3. táblázat: Adatok Sárbogárd dinamikai típusának bemutatásához

A működő vállalkozások száma a kiinduló adatokhoz viszonyítva növekvő tendenciát mutat, de a 2005. évi csúcsponthoz képest 2006-ban jelentősen csökkent a számuk, majd azt követően stagnálás jellemző.

Mivel a csökkenések a toleranciaszinten belül vannak, összességében stagnáló dinamikai típusú a város.

2.3 A város szerepe a térségi munkamegosztásban

2.3.1 Sárbogárd város pozíciója a Közép-Dunántúli Régióban

Sárbogárd tágabb környezetének, a Közép-Dunántúli Régiónak a földrajzi elhelyezkedése, geopolitikai vonzereje rendkívül kedvező. A régió *két közép-európai fejlődési zóna metszéspontjában helyezkedik el*, ezek egyike a dél-bajor innovációs tengelyre felfűződő, Prága környékén és Bécs – Pozsony - Győr környékén formálódó, majd egyesülve innovációs tengelyként egészen Budapestig folytatódik, másik a mediterrán „sunbelt övezethez" kapcsolódó fejlődési irány, mely Velence – Trieszt - Ljubljana vonaltól halad Budapest felé. A Régiót mindkettő közvetlenül érinti, aminek köszönhetően az európai fejlődési zónák és trendek kedvezően képesek befolyásolni a régió fejlődését.[6] **A döntően agrárterületnek minősülő Sárbogárd egyelőre semmilyen előnyét nem tudta kihasználni ennek a regionális szinten pozitív geopolitikai helyzetnek.** A régiós gazdasági folyamatokat, illetve azok fejlődési irányát az *európai közlekedési folyosók* nagymértékben meghatározzák. A *IV. folyosó* az északi és nyugati fejlődési zónákat, míg az *V. folyosó* a mediterrán gazdasági zónát hosszabbítja meg térségünk felé. A gazdasági versenyképességet nagymértékben befolyásoló *elérhetőségét* tekintve a Közép-Dunántúl hazánkban az egyik legkedvezőbb helyzetben lévő régió, sűrűbb főúthálózattal rendelkezik és az úthálózat kiépítettsége is előbbre tart az átlagosnál.[7]

A régió megyei jogú városai - Székesfehérvár, Veszprém, Tatabánya és Dunaújváros - népességi mutatók alapján és városi funkciók tekintetében nagyvárosoknak számítanak, de a kedvező földrajzi elhelyezkedés és geopolitikai vonzerő ellenére sem tekinthetőek európai léptékben központi szerepkörrel rendelkező városoknak. A kis- és középvárosok közül néhány országosan vagy regionálisan kiemelkedő tematikus gazdasági funkciót hordoz. Pápa (élelmiszeripari és elektronikai vállalkozások, középfokú oktatás központ), Gárdony és Balatonalmádi (idegenforgalom, természeti értékek), Balatonfüred és Tata (idegenforgalom - épített és természeti környezeti értékek), Bicske (logisztika), Esztergom (idegenforgalom, országos egyházi központ, járműgyártás), Komárom (dunai átkelő, fejlődő elektronikai ipar), Mór (borvidéki központ, élénk KKV tevékenység).

[6] Közép-Dunántúli Régió Regionális Stratégiai Program 2007-2013
[7] Közép-Dunántúli Régió Regionális Stratégiai Program 2007-2013

1. térkép: Helsinki folyosók és a TEN-T hálózat elemei Magyarországon[8]

Dorog, Tatabánya, Ajka, Dunaújváros ipari, bányászati szempontból számított jelentős településnek, de **a régióban találhatóak döntően agrárjellegű térségek is. A külső periféria részét alkotó Sárbogárd és vonzáskörzete is az utóbbihoz tartozik. Ezt az agrárterületet elkerülte a gazdaság dinamizálódása, a külföldi tőke** (pl. Kenwood) **rövid jelenlét után kivonult a sárbogárdi térségből.** Sárbogárd és vonzáskörzete a régión belül a legkedvezőtlenebb társadalmi-gazdasági mutatókkal rendelkezik, de nem sorolható Magyarország leghátrányosabb helyzetű kistérségei közé.

Sárbogárd város ennek a kedvezőtlen helyzetű kistérségnek a közigazgatási és ellátási centruma.

2.3.2 Sárbogárd város területi szintű funkciói

Országos és regionális közigazgatási szolgáltatásokat biztosít a megyei dekoncentrált állami szervek kirendeltségeinek fenntartásával (Fejér Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának Kirendeltsége, Nemzeti Adó és Vámhivatal Sárbogárdi Kirendeltsége, ÁNTSZ Közép-dunántúli Regionális Intézete Sárbogárdi Kirendeltsége, Sárbogárdi Körzeti Földhivatal, Falugazdász szervezet).

Sárbogárd a kistérség lakosai számára számos egyéb szolgáltatást is biztosít (bank, ingatlan és pénzügyi szolgáltatás, kiskereskedelem).

[8] Forrás: KTI

A kultúra és a közművelődés terén is kistérségi központként működik a város. Könyvtára, művelődési háza, klubjai a kistérségi kulturális élet közösségi terei.

A Sárbogárdon működő Sárbogárdi Református Egyházközség Idősek Otthona az egész országból fogad rászoruló időskorú embereket.

A városban működő Szakorvosi Rendelőintézet - melyet a Fejér Megyei Önkormányzat fenntartásában lévő Fejér Megyei Szentgyörgy Kórház működtet - sebészeti, belgyógyászati, bőr-és nemi beteg rendeléssel, fül-orr-gégészettel, gyermekgyógyászati szakrendeléssel, szülészet-nőgyógyászattal, szemészettel¸ tüdőgondozó, tüdőgyógyászati rendelésekkel áll a város és a kistérség betegeinek rendelkezésére.

Sárbogárd kistérségi centrum szerepének fontos eleme a kistérség várossal együtt történő menedzselése, a kistérségi összefogás koordinálása az oktatás területén is.

A kistérség menedzselését szolgáló szervezet, a Sárbogárdi Többcélú Kistérség Társulás a társult önkormányzatok közoktatási intézmény-fenntartási és fenntartói-irányítási feladataival összefüggésben az intézmények hatékonyabb működése érdekében összehangolja a települések közoktatási terveit. A kistérségi oktatási kapacitások hatékonyabb működtetése érdekében közös alapfokú oktatási, pedagógiai, és nevelési terveket készít a kistérségre vonatkozóan, meghatározva a kistérség oktatási, fejlesztési irányait térségi tervezéssel, a térségi tervek alapján szervezi a térségben a hatékony és a kor követelményeinek megfelelő oktatást. Szervezői tevékenységgel biztosítja, hogy a közös feladatellátásban résztvevő önkormányzatok valamennyi közoktatási intézménye megfeleljen a többcélú kistérségi társulások által ellátott egyes közszolgáltatások évenkénti normatív működési támogatásáról szóló, mindenkor hatályos jogszabályi feltételeinek. Ennek teljesítése érdekében az intézmények fenntartásáról a lélekszám, és a demográfiai mutatók függvényében önállóan, illetve a kisebb településre vonatkozóan intézményi társulás keretein belül gondoskodik.

A fentiekkel összefüggésben a Sárbogárd városban működő alapfokú és középfokú közoktatási intézmények (Központi Általános Iskola, Óvoda, Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat, ÁMK Sárszentmiklósi Általános Iskola, Petőfi Sándor Gimnáziuma, Szakközépiskolája és Kollégiuma, Kossuth Zsuzsanna Általános Iskola, Speciális Szakiskola és Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmény, Violin Alapfokú Művészetoktatási Intézmény) kistérségi ellátási területtel nyújtanak szolgáltatást. A Sárbogárdi Többcélú Kistérségi Társulás és a Sárbogárd Város Önkormányzata által fenntartott Sárszentmiklósi Általános Művelődési Központ - többcélú közoktatási intézményben - szakmailag önálló intézményegységként létrehozott egységes pedagógiai szakszolgálattal láttatja el a következő feladatokat:

gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás; logopédiai ellátás; gyógytestnevelés. A közoktatási intézmények alapfeladatainak ellátása érdekében utazó gyógypedagógiai ellátást biztosít.

A középiskolát Fejér Megye Önkormányzata tartja fenn.

2.4 A város vonzáskörzetének bemutatása

A kistérség összterülete (561,28 km^2) Fejér megye összterületének közel 13%-a. A megye száznyolc településéből tíz, a települések 9,2%-a tartozik a Sárbogárdi kistérséghez. A kilenc község (Alap, Alsószentiván, Cece, Hantos, Igar, Mezőszilas, Nagylók, Sáregres, Vajta) mellett Sárbogárd a kistérség egyetlen városa, 12549 fő lakosságszámmal[9]. A térségből két település (Cece és Mezőszilas) népességszáma haladja meg a 2000 főt, két község (Alap, Vajta) népessége pedig 1000 fő feletti. A legalacsonyabb a népességszáma Alsószentivánnak, de itt is magasabb a lakosság száma az 500 főnél. A KSH 2010-es adatai alapján a kistérség települései közül Cece és Mezőszilas népessége haladja meg a 2000 főt, míg Alap, Igar, Nagylók illetve Vajta népessége túllépi az 1000 főt. Alsószentiván, Hantos, valamint Sáregres népessége is meghaladja az 500 főt. A kistérségre tehát nem jellemző az aprófalvas településszerkezet, de egyre inkább az aprófalvas településekre jellemező gazdasági-szociális problémákkal küzd az itt élő lakosság . A döntően agrárjellegű településeken súlyos gondot jelent a mezőgazdaság gépesítésével, technológiai fejlesztésével együtt járó munkaerő-felesleg munkaerő piaci elhelyezésének ellehetetlenülése, a munkahelyek hiánya. A települések közötti közlekedés nehézségéből adódik, hogy a meglévő munkahelyekhez, az oktatási intézményekhez, szolgáltatásokhoz való hozzáférés is körülményes. Az egyes településeken az intézmények finanszírozási problémái, szolgáltatások, valamint az infrastruktúra hiányosságai és az önkormányzatok pénztelensége okozza a legnagyobb gondokat.

A kistérség települései között jelentős különbségek vannak az infrastrukturális kiépítettség tekintetében. A gáz, víz, telefon kiépítettség általában megfelelő, de a közüzemi szennyvízelvezető csatornarendszer és szennyvíztisztító kiépítettség hiányos (kivétel Sárbogárd és Mezőszilas). A közutak, mezőgazdasági úthálózatok és épületek tekintetében sem kedvezőbb a helyzet. A leromlott állapotú utak és mezőgazdasági épületek korszerűsítésére mihamarabb szükség lenne.

A Sárbogárdi kistérség szerepel a kedvezményezett kistérségek besorolásáról szóló 311/2007. (XI.17.) Korm. rendelet 2. sz. mellékletében, mint hátrányos helyzetű kistérség.

[9] 2010. évi adat (KSH)

3 VÁROSI SZINTŰ HELYZETÉRTÉKELÉS

3.1 Földrajzi elhelyezkedés és megközelíthetőség

Sárbogárd a Közép-Dunántúli Régiónak, ezen belül Fejér megyének a déli részén, Budapesttől 94 km-re, Székesfehérvártól 39 km-re, Dunaújvárostól közel 30 km-re helyezkedik el. A régió közlekedési hálózatába a jó minőségű 63-as számú másodrendű főút kapcsolja be, mely Észak felé a székesfehérvári megyeszékhellyel, míg dél irányban Szekszárddal biztosítja az összeköttetést. Érdemes megemlíteni az M6 és az M7 autópályák közelségét, melyek a nagy távolságokra való szállítás lehetőségét javítják. Közlekedés földrajzi szempontból fontos vasúti csomópont, mivel a Budapest- Dombóvár- Pécs fő vasútvonalhoz kapcsolódóan Székesfehérvár felé, illetve Szekszárd- Bátaszék- Baja irányban biztosít fővonali leágazást. Budapesttel, Péccsel, Kaposvárral, Zágrábbal InterCity, Bajával és Szekszárddal pedig InterRégió járat szállítja az utasokat.

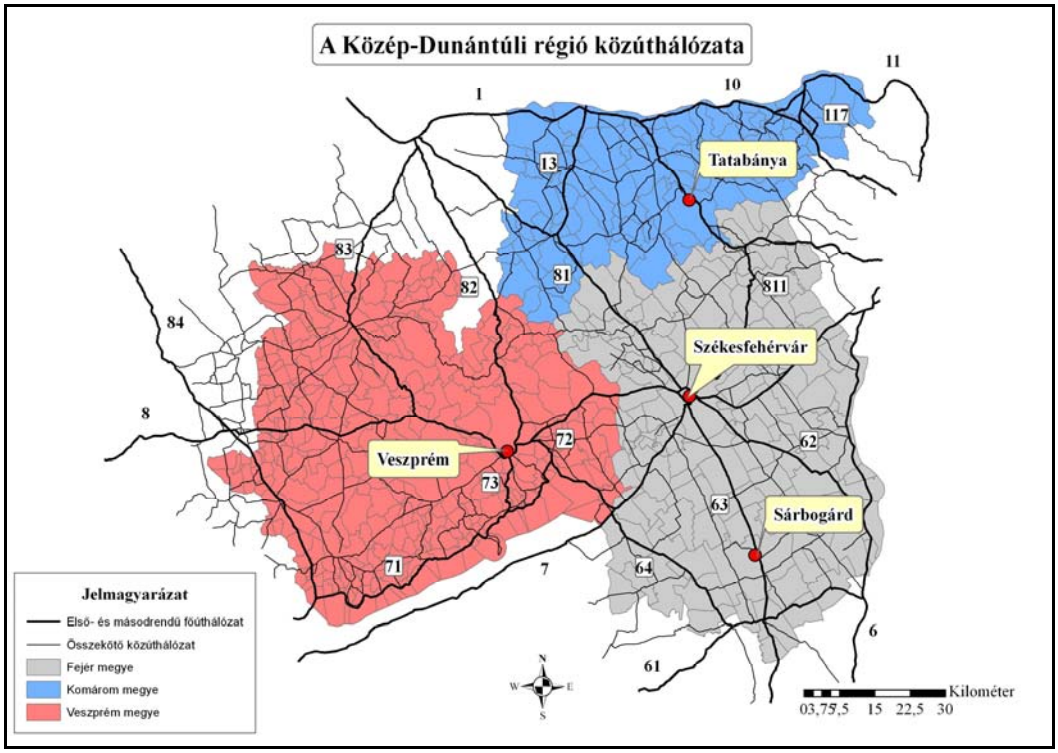

2. térkép: A Közép-Dunántúli régió közúthálózata[10]

[10] Forrás: Eco-Cortex Kft. saját szerkesztése

A főváros 75 percre, az M6 és M7-es autópályák 30 percre, Dunaföldvár pedig 45 percre fekszik Sárbogárdtól. Összességében regionális közlekedési kapcsolatai jónak mondhatók.

A városszerkezet kialakulása, jellemzése

Sárbogárd település a Mezőföld középső-, Fejér megye déli részén az Ős-sárvíz megsüllyedt hordalékkúpján helyezkedik el. A városhatár különböző térszíntípusokra terjed ki, ez jelentős helyi energiát biztosít a településnek. Változatos felszíne alluviális síkságokból, hordalékkúpokból, valamint löszös platókból áll, melyekhez a mezőgazdaság egyes területei tudtak a leginkább alkalmazkodni.11

Sárbogárd neve a történelmi emlékekben először 1222-ben jelenik meg, mint a besenyők egyik legfontosabb szálláshelye.

A legkorábbi településmag kialakulása a középkorra tehető, mivel abban az időben a mai Sárbogárd város területén jelentős kereskedelmi útvonalak keresztezték egymást. Itt találkoztak egymással az Északról Dél felé, valamint a dunai kikötőkből az ország nyugati részei felé irányuló utak. A település középkori fejlődésében meghatározó tényező volt a Sárvíz közelsége, mivel a térségben csak itt volt megfelelő átkelési lehetőség a folyón. A mai település központja a Sárvízhez kötődően, annak a bal partjával párhuzamosan alakult ki. Ebben az időben a településnek még nem volt városi rangja „csupán" úti faluként funkcionált.

Az 1770-es években már ló váltós postaállomás működött Bogárdon. 1882-ben a vízi és szárazföldi közlekedés mellett megjelent a vasúti is, amely modern áruszállítást tett lehetővé.[12]

A település fejlődésének fontos szakaszát jelentette a XIX. században a településmag több, történelmi múltra visszatekintő környező településsel – Bogárddal, Tinóddal, Szerenddel, Szentmártonnal, Lókkal, Töbörzsökkel – történő egyesülése.

Sárbogárd a középkori úti faluból hosszú és dinamikus fejlődés során előbb (1984-ben) városi jogállású nagyközséggé, majd (1986-ban) városi címet elnyerő várossá vált.

A település szerkezete azonban ma sem mutat térben összefüggő városi szövetet, az ún. „városrészek" szervesülése napjainkig nem történt meg, illetve a szervesülés nem egyenletes. Sárbogárd úti falu jellege megmaradt: a város - területi szempontból - központi részéhez (Sárbogárd városrészhez) legszorosabban Sárszentmiklós, illetve Töbörzsök területe kapcsolódik, elnyújtott, hosszú

[11] Farkas G.: Sárbogárd város története. Dunaújváros, Vörösmarty Nyomda, 1989
[12] Farkas G.: Sárbogárd város története. Dunaújváros, Vörösmarty Nyomda, 1989

településszerkezetet eredményezve. Ettől a hosszú szerkezeti testtől elkülönülve, falusias településjellegüket megőrizve állnak azok a lakó- és lakott területek, melyek közigazgatásilag hozzátartoznak ugyan Sárbogárd városhoz, így a város részét képezik, de területileg mai napig nem nőttek össze a központtal, attól távol helyezkednek el. A lakosság külső városrészekként nevezi őket. Ezek a településrészek: Rétszilas, Kislók, Sárhatvan, Pusztaegres. A fent említett 7 településegységet számos szórtan elhelyezkedő lakott külterület övezi.

Sárhatvan, Pusztaegres a Sárvíztől nyugatra fekszenek. Rétszilas a sárszentmiklósi városrésztől délre, míg Kislók a városközponttól északkeletre található.

Közigazgatási értelemben városrésznek tekinthető: Sárbogárd városrész, Sárszentmiklós, Alsótöbörzsök, Kislók, Sárhatvan, Rétszilas, Pusztaegres.

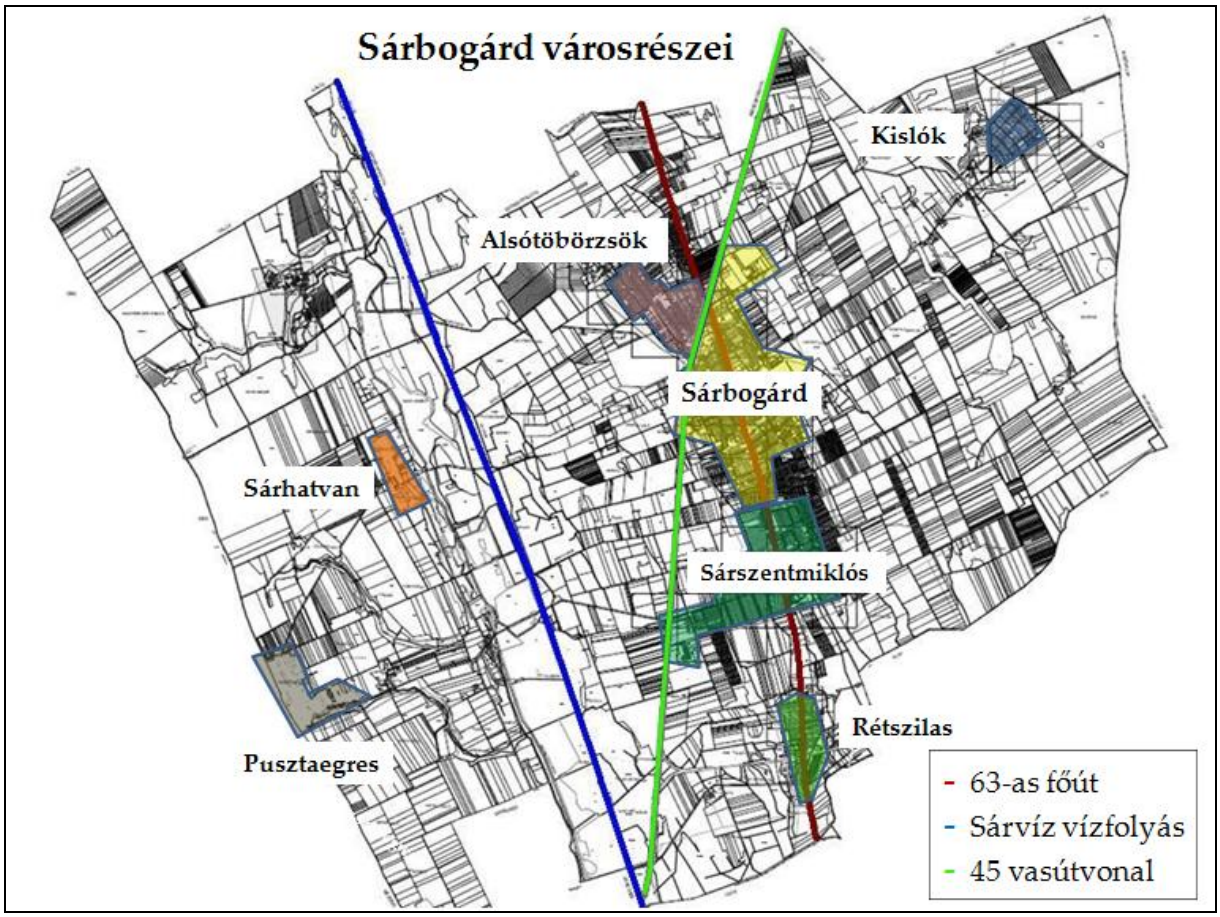

3. térkép: Sárbogárd városrészei[13]

[13] Forrás: Eco-Cortex Kft. saját szerkesztés

Ahogy a térképen is látszik, a fent jelzett városszerkezet kialakulásában és fennmaradásában, városrészek tagoltságában, ill. a város széttagoltságában jelentős szerepet játszott és játszik a város gerincét képező 63-as főút és a vasútvonal is.

A város szomszédos települései: Alap, Alsószentiván, Cece, Dég, Igar, Káloz, Hantos, Mezőfalva, Mezőszilas, Nagykarácsony, Nagylók Sáregres, Sárkeresztúr, Sárszentágota, Simontornya, valamint Vajta. Valamennyi szomszéd település elérhető közúton Sárbogárdról, de az összekötő úthálózat korszerűsítésre szorul (4. térkép).

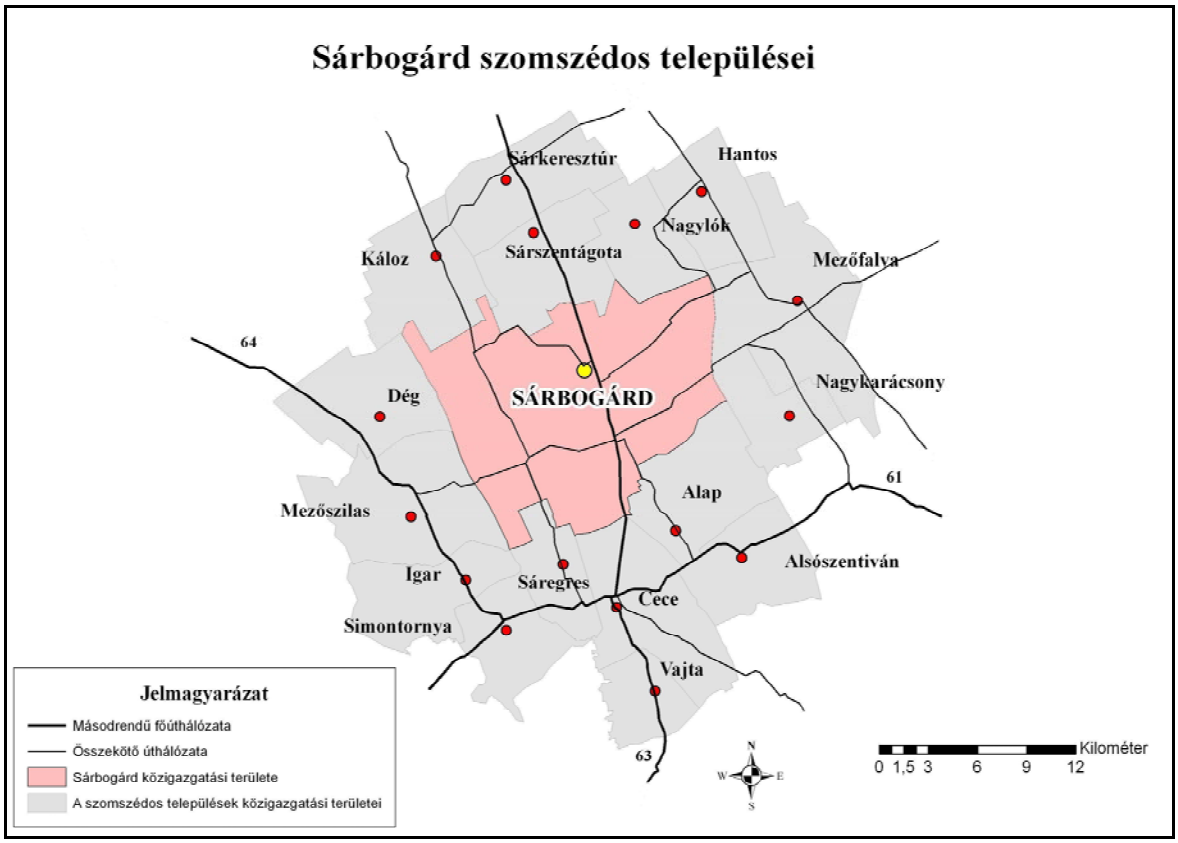

4. térkép: Sárbogárd szomszédos települései[14]

3.2 Gazdaság

3.2.1 Mezőgazdaság

A mezőgazdasági termeléshez kedvező természeti adottságokkal rendelkezik a város, melyet ki is használ. A fő talajképző kőzet a lösz, melyen jó minőségű

[14] Forrás: Eco-Cortex Kft. saját szerkesztés

mezőségi talajok alakultak ki. A térségre jellemző a bőséges napsütés (évi összege: 2000 óra), a magas nyári középhőmérsékleti értékek (július középhőmérséklete: 21°C), valamint az átlagosnál jobb csapadékeloszlás. Az említett természeti adottságok alakították át a terület arculatát mezőgazdasági kultúrtájjá. A térség mezőgazdasága nagy hagyományokkal rendelkezik.

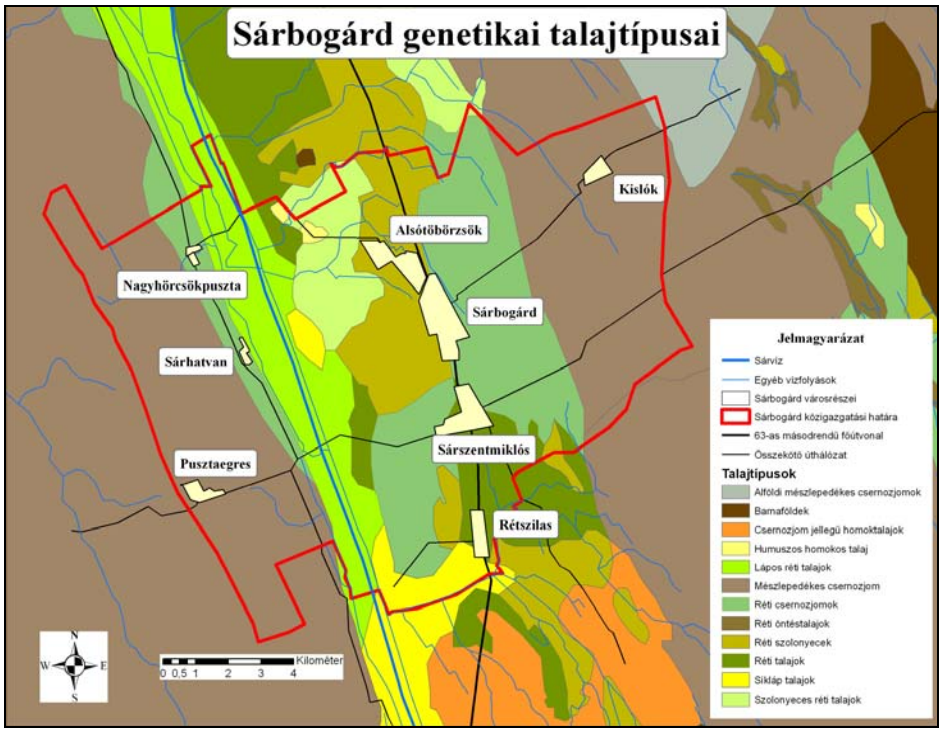

5. térkép: Sárbogárd genetikai talajtípusai[15]

Sárbogárd genetikai talajszerkezetéről elmondható, hogy nagyon széttagolt, több különböző fizikai tulajdonságú és termőképességű talajtípussal találkozhatunk a térségben. A különböző talajtípusok más és más vízgazdálkodási viszonyokkal is jellemezhetőek. Az 5. térképen jól látható, hogy a település közigazgatási területének nyugati, illetve keleti oldalán a mészlepedék csernozjom a legelterjedtebb talajtípus. Ezt a talajtípust a szakirodalom hazánk legtermékenyebb talajai közé sorolja, ahol valamennyi gazdasági növényt eredményesen lehet termeszteni.[16] A sárbogárdi kistérség központját kettéválasztó 63-as másodrendű főútvonal mentén a réti talajok a dominánsok (csernozjom, szolonyec). A település közigazgatási határain belül a Sárvíz vízfolyást lápos réti talaj övezi, a határtól délre pedig megjelennek a síkláp talajok is.

[15] Forrás: Eco-Cortex Kft. saját szerkesztés
[16] Stefanovics P.: Talajtan Mezőgazda Kiadó, 1992

1957-ben a mezőgazdaság szocialista átszervezése döntő változásokat hozott a tulajdonviszonyokban. Három termelőszövetkezet működött a térségben: a Sallai-, az Ezüstkalász (korábban Vörös hajnal), illetve a Május 1 termelőszövetkezetek. 1958-ban a Május 1. tsz és az Ezüstkalász tsz egyesült, és a gazdaságilag erősebb Május 1. néven működött tovább – rizstermelésre szakosodva.

A rendszerváltást követően a kárpótlás nyomán a tulajdoni struktúra felbomlott, a nagy koncentrációjú szövetkezeti és állami tulajdon felaprózódott. A nagyszámú tulajdonos által jellemzett állapot felől – a tulajdon tekintetében lassabban, a földhasználatot nézve gyorsabban- újra a koncentrálódás felé halad a birtokstruktúra, azonban a koncentráció mértéke Sárbogárdon elmarad az országostól (a 2010-es összeírás szerint országosan az 50ha-nál nagyobb területet használó gazdálkodók aránya 74% a sárbogárdi 45%-kal szemben).

Birtokszerkezet megoszlása földhasználat alapján Sárbogárdon, 2000-2011-ben (%)		
	2000. évi adatok (%)	2011. évi adatok (%)
Kisbirtok (1-50 ha)	70	55
Középbirtok (50-300 ha)	25	40
Nagybirtok (300 <)	5	5

4. táblázat: Birtokszerkezet megoszlása földhasználat alapján Sárbogárdon, 2000-2011-ben (%)[17]

A vizsgált években a koncentrálódás jegyében a kisbirtokok száma csökkent a középbirtokok javára. A nagybirtokok száma stagnálást mutatott. Jelenleg (2011.) jellemzően a középbirtokok vannak túlsúlyban a mezőgazdasági birtokstruktúrában.

Földrészlet-statisztika művelési áganként Sárbogárdon 2010-ben	
Művelési ág	**Összes alrészlet területe (hektár)**
Erdő	452,3
Fásított terület	5,4
Gyümölcsös	28,9
Halastó	385,5
Kert	54,1
Kivett	2030,6
Legelő	1644,0
Nádas	79,8
Rét	155,5
Szántó	9850,7
Szőlő	58,6
Összterület	14745,4

5. táblázat: Földrészlet-statisztika művelési áganként Sárbogárdon 2010-ben[18]

[17] Forrás: Önkormányzati adatszolgáltatás
[18] Forrás: Takarnet.hu

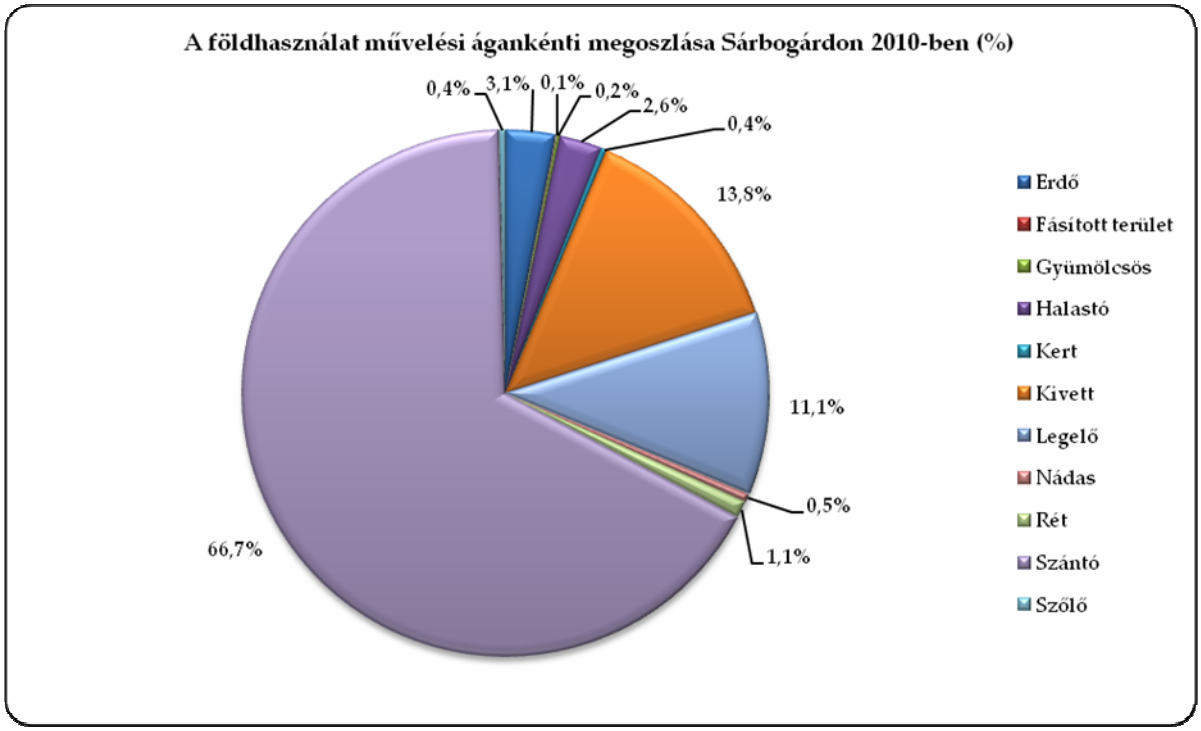

1. diagram: A földhasználat művelési ágankénti megoszlása Sárbogárdon 2010-ben (%)[19]

A város területének csupán 14%-a kivett terület, 86%-a mezőgazdasági művelés alatt áll. Ez eleve predesztinálja a települést arra, hogy fő gazdasági ága a mezőgazdaság legyen, hiszen széttagolt településszerkezete folytán a külterületek aránya magas.

A művelési ágak szerinti területmegoszlás alapján Sárbogárd területének 67%-a szántóterület. Az összterületből a legelők aránya közel 11%, míg az erdőterületek részesedése csupán 3% körüli. A legelőkkel rokon puszták múltba nyúló területi jelenlétét a helységnevek is őrzik (Pusztaegres, Örspuszta, Mindszentpuszta, Szarvaspuszta, stb.).

Még jobban jellemzi a szántó dominanciáját, hogy (a kivett területek nélkül) csak a mezőgazdasági hasznosítású területeket tekintve a szántó 78%-ot tesz ki.

A kertművelés gyakorlatilag hobby szinten jelenik meg. A szőlő, a gyümölcsös és a kertek művelési ágainak egyike sem éri el az 1%-ot, s az erdőterület is csupán 3%. A 3%-os, jelentősnek minősíthető halastó arány a természeti környezet történeti

[19] Forrás: takarnet.hu

hozadéka (szikes tavak)[20], s nem csupán haltenyésztési, hanem természeti és turisztikai értelemben is fontos a település számára.

Összevetve a földhasználati arányokat a birtokszerkezettel, azt látjuk, hogy a kisbirtok 55%-ot tesz ki, így levonható az a következtetés, hogy a kisbirtokokon is nagyrészt szántóföldi növénytermesztés zajlik. A szántóföldi termesztésen belül a búza és a kukorica együttesen 80%-ot tesz ki, ebből következően az 50 ha alatti kisbirtokon is ez a jellemző. A kisbirtokokon belüli nagyságrendi megoszlásról nem rendelkezünk adatokkal; ezzel együtt valószínűsíthető, hogy a kisbirtokok, különösen a törpebirtokok esetében ezek a versenyképesen elsősorban nagyüzemi körülmények közt termeszthető gabonafélék nem minősülnek a legszerencsésebb választásnak. A kisbirtokhoz a kisebb területen is versenyképes üzemméretet biztosító, nagyobb hozzáadott értékű, feldolgozást igénylő, munkaigényesebb növényfajták (zöldség, gyümölcs, feldolgozott termékek) jobban illeszkednek.

A lehetőségek, kitörési pontok szempontjából fontosnak tartjuk a történelmileg kialakult agrárstruktúra bemutatását is, amely évszázadok alatt kristályosodott ki. A kitörési pontok keresése közben tisztában kell lenni azokkal az adottságokkal, amelyekre a múltbeli bizonyítékok alapján alapozni lehet. A XIX. század vége óta lezajlott technológiai fejlődés, a szocializmus időszakának mesterségesen befolyásolt termékstruktúrája, valamint a globális piaci verseny következtében kialakult termőföld-koncentráció a legtöbb térségben leszűkítette a termékstruktúrát néhány szántóföldi növény termesztésére (a kukorica és búza dominál), így a termőföldhasználat is erősen elbillent a szántóföldi termelés, ezen belül a kukorica és búzatermesztés javára. Az állattenyésztés visszaszorulásának következtében a takarmánynövények termesztése lecsökkent. Ez a monokultúra felé haladó szűkülés olyan földrajzi területeken is bekövetkezett az országban, ahol korábban virágzó kertészeti kultúrák és állattenyésztő ágazatok éltek meg. Kétségtelen, hogy a globalizáció következtében az országba özönlő olcsó termékkel nem könnyű árversenyt folytatni, azonban minőségi tekintetben a hazai termékek történelmi távlatban is elismertek voltak, ezzel biztosítani tudták a megfelelő jövedelmezőséget.

Az utóbbi időszakban az olajos növények termőterülete növekedésnek indult, részben az étolajgyártás, részben energiatermelés érdekében (ld. a Dunaföldváron épülő bioethanol gyárat). Az energianövény-termesztés azonban mégsem vezetett ahhoz, hogy a kifejezetten energianövényként nemesített növények (energiafű, energianád) betörtek volna a szántóterületekre, mivel a legnagyobb fejlődést felmutató, legnagyobb népességű országok (Kína, India) élelmiszerigénye felverte az élelmiszerárakat. Így a gabonanövények energianövénnyel való kiváltása nem gazdaságos. Feltehető, hogy az arab világban elindult demokratizálódási folyamat is

[20] Ld: A mezőföldi szikes tavak tájtörténete, növényzete, Babai Dániel, PTE, 2009.

az élelmiszerek iránti keresletet növelik majd (a szegényrétegek jövedelme emelkedni fog), s az elsősorban élelmiszer célú szántóföldi művelés uralkodó marad.

A XIX. századdal való összehasonlításból leszűrhető, hogy Sárbogárdon hagyományosan is a búzáé és a kukoricáé a legnagyobb termőterület,[21] ez máig sem változott, azonban a takarmánynövények rovására nőtt a búza és a kukorica aránya és volumene. A világtendenciáknak – s ennek megfelelően a nemzetközi keresletnek-megfelelően a kukorica termesztése vezető szerepre tett szert, a búzatermesztés is visszaesett.

A szántóföldeken termesztett növények			
Termesztett növények	**A termesztett növények szántóterületen belüli mérete – hektár (1863-as adatok)[22]**	**A termesztett növények szántóterületen belüli mérete – hektár (2000-es összeírás)**	**A termesztett növények szántóterületen belüli mérete -hektár (2010-es adatok)**
Árpa	439	250	220
Búza	989	3400	1650
Cukorrépa	n.a.	107	30
Kukorica	527	5529	6206
Lucerna	n.a.	100	200
Napraforgó	n.a.	110	1050
Rozs	659	25	20
Tritikale	n.a.	60	75
Egyéb	372[23]	270	400
Összesen	2986	9851	9851

6. táblázat: A szántóföldeken termesztett növények[24]

A szántóföldön termesztett növények közül a legnagyobb területen a kukoricát termesztik (6. táblázat), amely nem nevezhető talajigényes növények, hiszen jól alkalmazkodik a talajok eltérő adottságaihoz, azonban jó terméseket hoz tápanyagban gazdag öntés- és homoktalajokon. A búza talajigényét a könnyen

[21] A XIX. századi és a mai állapot közötti közvetlen mennyiségi összehasonlítás lehetőségét korlátozza, hogy az 1863. évi felmérés alapjául szolgáló területnagyságot nem ismerjük, de feltételezhetően az eredeti Sárbogárd mezőváros területére vonatkozik, az akkori uradalmi határok figyelembe vételével. Az összes szántóterület kisebb nagyságrendje ebből adódhat, mivel a mai Sárbogárd más településeket is involvál. Célunk nem elsősorban a mennyiségek bemutatása, hanem inkább az arányok és a változási tendenciák érzékeltetése.
[22] Farkas Gábor: Sárbogárd város története, Sárbogárd Város Tanácsa, Sárbogárd, 1989
[23] Burgonya és zab
[24] Forrás: Önkormányzati adatszolgáltatás

felvehető víz, valamint a sok víz határozza meg. Az említett tulajdonságokkal leginkább a mezőségi, vagyis a csernozjom talajok rendelkeznek. A napraforgó a talajra kevésbé igényes növénynek nevezhető, a szélsőséges talajokat leszámítva mindenhol megterem. A rozst főleg soványabb homoktalajokon és vékony termőrétegű erdőtalajokon termesztik. Itt érdemes megemlíteni a tritikalét, hiszen éghajlatigénye a rozshoz hasonló, ezért elsősorban rozstermelő körzetekben termeszthető. A cukorrépa, illetve a lucerna a két legigényesebb növény a térségben termesztettek közül. Leginkább mezőségi-, réti-, barna erdő-, valamint homoktalajon szokták termeszteni. [25]

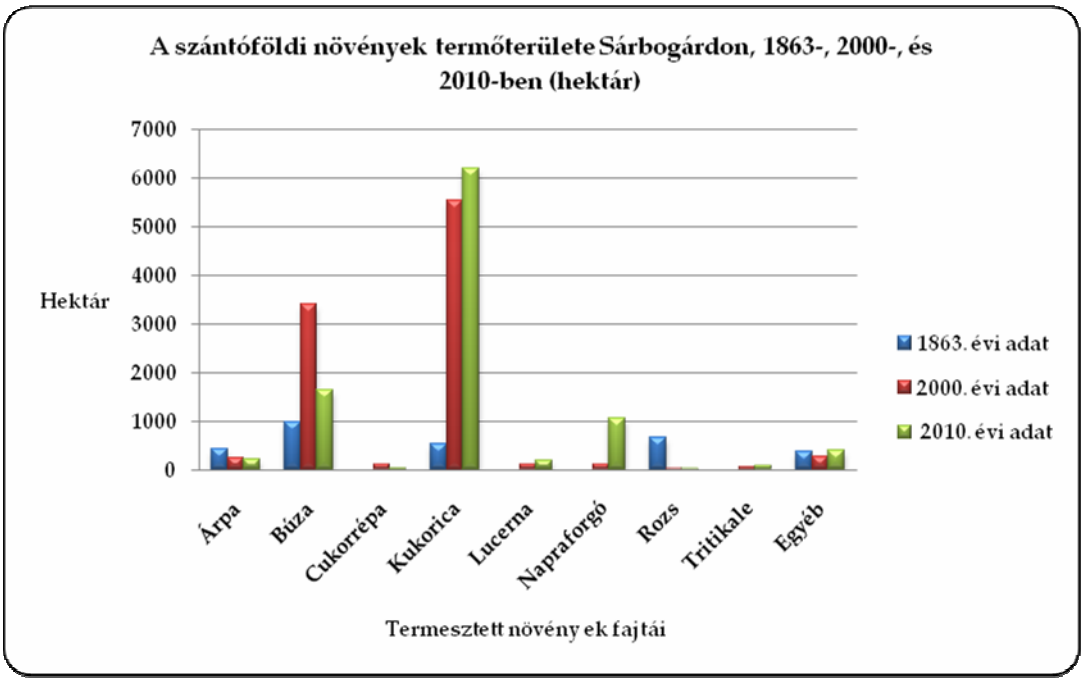

2. diagram: A szántóföldi növények termőterülete

[25] http://anubis.kee.hu/mzg/

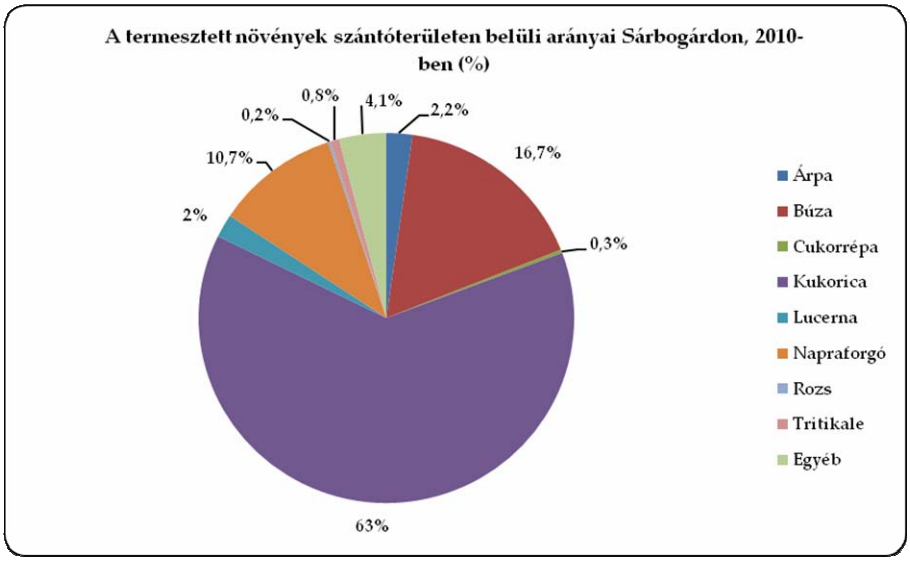

3. diagram: A termesztett növények szántóterületen belüli arányai Sárbogárdon, 2010[26]

A növénytermesztésre a hagyományos gazdálkodás idején háromnyomásos gazdálkodás volt jellemző. Az ugart már 1800-as években is mesterséges takarmányföldként használták, a századfordulóig jellemzően mindenki hagyott a művelési terület mellett ugart. A növénytermesztés fő terményei jelenleg a kukorica, a búza, a napraforgó, az árpa, valamint a tritikale. Érdemesnek tartjuk megemlíteni a szilás takarmány előállítást – főleg lucernából -, valamint az energia növények kísérleti jelleggel történő termelését. A lucernából történő szilás takarmány előállítás nem jelentős, ugyanez a jellemző az energia növények termesztésére is. Várható, hogy a kezdeti próbálkozásokat a nagy kapacitású dunaföldvári bioüzemanyag-gyár igényeihez igazodóan jelentősebb termelési volumenek követik.

A mezőgazdasági területeken termesztett növényeket vagy négy nagyobb helyi felvásárló veszi meg, vagy maguk a termelők értékesítik a környező településeken, illetve az ország egyéb pontjain.

Öt nagyobb telepen fordulnak meg a termények, ezek a telepek logisztikai (raktározó, szárító, illetve szállító) tevékenységeket is ellátnak.

Az állatállomány nagysága Sárbogárdon, 1863-ban és 2011-ben (db)		
	1863	**2011**
Szarvasmarha	220	635
Szárnyas jószág (baromfi)	21000	9000
Sertés	400	4200

7. táblázat: Az állatállomány nagysága Sárbogárdon, 1863-ban és 2011-ben (db)[27]

[26] Forrás: takarnet.hu

Az állattenyésztés legfontosabb ágazata a sertéstenyésztés, olyannyira, hogy az állattenyésztés virágzása idején a térségben lakók „a disznók hazájának" nevezték a vidéket. Pusztaegresen korábban működött egy mangalica őstenyészet, azonban mára már bezárták. Nagyhörcsökpusztán és az ún. „59 pusztán" sertéstartó telepek, Hadnagypusztán szarvasmarha-telep működik.

A korábban jellemző baromfitenyésztés a háztáji tartásban gyakorlatilag megszűnt, a piacra termelés pedig nem terjedt el, így az eltartó-képességben marginális szerepe van.

A településre és környékére napjainkban a növénytermesztés dominanciája a jellemző, az állattenyésztés visszaszorult.

Összességében megállapítható, hogy történelmi és jelenlegi adottságait tekintve a mezőgazdaságban a gabonatermesztés bizonyította életképességét, az állattenyésztés feltételei és hagyományai is megvannak, azonban ez gyakorlatilag csak a sertéstenyésztés terén maradt fenn. A gazdaságok méretszerkezetéhez, a kifejezetten nagygazdaságokhoz illeszkedő termékstruktúra kevésbé illik, feltehetően jobban megfelelne egy olyan termékösszetétel, amely a kisgazdaságok előnyeit (rugalmasság, széles termékválasztékra való ráállás lehetősége, nagyobb hozzáadott érték stb.) jobban kihasználja. A birtokszerkezet és a természeti adottságok figyelembevételével a széles skálán mozgó helyi termékek termelése vonzó kitörési iránynak tűnik, azonban jelenleg ehhez kevés kiindulóponttal rendelkezik a város mezőgazdasága.

3.2.2 Ipar

A rendszerváltást megelőzően és az azt követő 10-13 évben Sárbogárd döntően agrárhagyományokra épülő gazdaságában mutatkozott esély arra, hogy a gazdasági struktúrában az ipar jelentősebb szerepet kapjon, mint korábban.

A Mannesmann VDO Car Communication multinacionális cég Sárbogárdon üzemet nyitott. A Videoton Holding Zrt., a Cerbona a város fontos foglalkoztatóivá váltak. Hosszú évekig a Magyar Honvédség egyik legmodernebb technikával felszerelt egysége hozzájárult a műszaki foglalkoztatottak számának növekedéséhez.

1993-ban jött létre a volt szovjet laktanya 20 hektáros területén a Sárbogárdi Forrás Ipari Park. Az ipari park kialakítására Sárbogárd önkormányzata és az IPD-Europe Kft. hozott létre közös vállalkozást. A mezőgazdasági feldolgozóipart, illetve a környék kis- és középvállalkozásait szerették volna ide telepíteni. A tervezett ipari

[27] Forrás: Önkormányzati adatszolgáltatás

parkban azonban érdemi gazdasági tevékenység nem valósult meg, nem jelentkezett komoly szándékú befektető. Az ipari park címet sem sikerült elnyerni.[28]

Az ipar hanyatlása 2000-ben kezdődött el, amikor a Mannesmann sárbogárdi üzemét bezárták, és 845 munkahelyet felszámoltak. Ugyanebben az évben a honvédség helyi alakulatának megszüntetésével, és az ipari szektorban 334 főt érintő leépítéssel folytatódott a foglalkoztatás gyengülése a térségben. 2001-ben a Videoton Holding Zrt.-nél is történt egy kisebb létszám leépítés. A gyár végleges bezárására 2008-ban került sor, amikor bejelentették, hogy leállnak a gyártással, és a dolgozók többségétől megválnak. A bezárást azzal magyarázták, hogy a megrendelők a jövőben Kínában fogják gyártatni az eddig itt előállított egységeket.[29] 2003-ban több újabb vállalkozás telephelye szűnt meg, köztük a Cerbonáé és a Westelé is. Sárbogárdot jelentősen gyengíti, hogy az ipar nem tudott tartósan gyökeret verni a városban, így a gazdaság szerkezete továbbra is kiegyenlítetlen.

A vállalkozások folyamatos megszűnésének egyenes következménye a helyi iparűzési adó mennyiségének jelentős visszaesése (1999-ben a Mannesmann termelése idején 209,3 millió forint iparűzési adóhoz jutott az önkormányzat, 2000-ben 190-, míg 2001-ben pedig 97,2 millió forinthoz), valamint a munkahelyek számának csökkenése, így a munkavállalók kénytelenek a környező nagyobb városokba (Székesfehérvár) ingázni álláslehetőség miatt.

Miután a nagyobb üzemek elhagyták a térséget, az önkormányzat a 2003-2007 közötti időszakra vonatkozó ciklusprogramjában kiemelt feladatként jelölte meg a munkahelyteremtést, valamint a befektetők számára vonzó környezet kialakítását. A feladat ma is aktuális.[30]

Jelenleg az ipari ágazatot az építőipari vállalkozások reprezentálják a településen, pl. a Szegletkő 91 Építőipari és Kereskedelmi Kft., mely a legjelentősebb építőipari vállalatok közé tartozik. Modern technikával felszerelt üzem a palackozó üzem.

[28] Forrás: http://umvp.eu/?q=node/7079
[29] Forrás: http://www.sarbogard.hu/index.php?pg=news_3_176
[30] Forrás: Világgazdaság 2003. 10. 02. cikk: www.vg.hu/gazdasag/onkormanyzatok/befektetoket-varnak-40665

1. kép: A palackozó üzem[31]

A palackozó üzem jelenleg is üzemel, igaz, nem olyan kapacitással, mint azt az előzetes tervek alapján várták. Erdei Zsolt világbajnok ökölvívó Arabella néven forgalmazott jód- és vastartalmú természetes ásványvizét itt, Sárbogárdon palackozzák.

3.2.3 Szolgáltatások

3.2.3.1 Kereskedelem, vendéglátás, egyéb szolgáltatások

A településen minden fontosabb kereskedelmi üzlettípus (vegyes boltok, ruha-, illetve háztartási üzletek, autókereskedés), és vendéglátó ipari egység (cukrászdák, éttermek, borozók) megtalálható.

Tíz éves periódust vizsgálva az látszik, hogy a kiskereskedelmi üzletek száma nőtt (1998-ban 217 db, 2010-ben 228 db). A vizsgált perióduson belül a 2000-2009 közötti időszakban csökkent a kisboltok száma, ez a tendencia összefüggethetett a nagykereskedelmi üzletláncok megtelepedésével (Penny Market, SPAR, Lidl, Tesco). A Penny Market benne van a „2010-ben legmagasabb iparűzési adót fizető cégek" között, a hetedik helyen. 2008-2010 között növekedett a boltok száma. A növekvő szám magyarázatául az szolgálhat, hogy a munkahelyüket vesztett emberek, családok kicsi boltokkal, kényszervállalkozókként jelenhetnek meg a szolgáltatási szektorban.

A kiskereskedelmi üzletek legnagyobb hányadát az élelmiszer- és vegyes üzletek teszik ki, második helyen a használtcikk szaküzletek állnak, bár jóval kisebb arányban, mint az előző kategóriába tartozó boltok.

A szolgáltatások nagy része a városközpontban koncentrálódik: a 63-as út mentén, az Ady Endre utcában, illetve a sárszentmiklósi városrészben a Köztársaság

[31] Eco-Cortex Kft. saját fényképe

útnál. Itt található a kiskereskedelmi üzletek és a vendéglátó egységek többsége is, mivel ez az útszakasz a legforgalmasabb a városban.

Lényegesen kedvezőtlenebb a szolgáltatási kínálat a külső városrészekben.[32]

A város vendéglátása elsősorban nem turisztikai célú, inkább a helyi igényeket elégíti ki. A vendéglátóhelyek száma viszonylag stabil, a 1998-2008 közötti időszakot tekintve 50 db körül ingadozik (4. diagram).

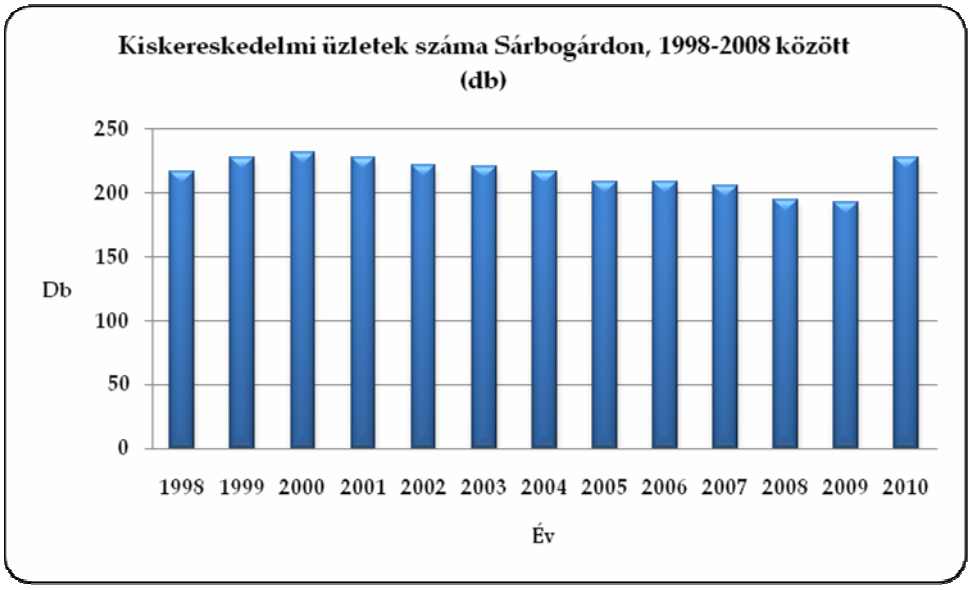

4. diagram: Kiskereskedelmi üzletek száma Sárbogárdon, 1998-2010 között (db)[33]

[32] A kiskereskedelmi egységek városrészenkénti bemutatására a városrész szintű fejezetben kerül sor.
[33] Forrás: https://teir.vati.hu

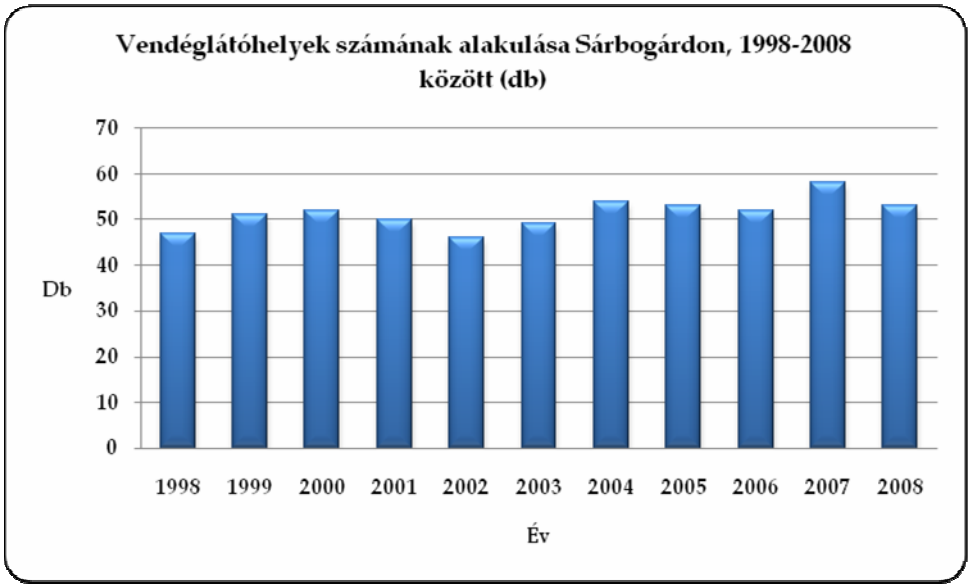

5. diagram: Vendéglátóhelyek számának alakulása Sárbogárdon, 1998-2008 között (db)[34]

A vendéglátás kínálata, a bárok, borozók, cukrászdák és éttermek száma az utóbbi tíz évben alig változott. Az éttermek, cukrászdák száma 34 és 32 db között ingadozott, a bárok, borozók száma is alig változott, 13 és 15 db között mozgott.

A közüzemi, kommunikációs, pénzügyi, postai, közlekedési alapszolgáltatások biztosítottak Sárbogárdon. A városban MOL és OMV benzinkút található.

A város kereskedelmi és vendéglátóegységekkel való ellátottsága ***összességében*** jónak ítélhető. Sárbogárd esetében a széttagolt településszerkezet miatt ez a minősítés a városrészekre nem általánosítható (ld. a városrészi elemzést).

3.2.3.2 Logisztika

A logisztika a városban nem számottevő gazdasági ágazat, nincs logisztikai központja. A kisvállalkozások között viszont reprezentáltak a fuvarozók. Négy városrészben találhatóak fuvarozó vállalkozások (Sárbogárd központi, Sárszentmiklós, Alsótöbörzsök, Pusztaegres). A városi tendenciának megfelelően a központi városrészben a legmagasabb e vállalkozók száma 2011-ben (35).

A logisztika inkább a lehetőségek, mint a valóság ágazata Sárbogárdon. A város vasúti csomópontban helyezkedik el, ennek ellenére nem rendelkezik logisztikai depókkal. Gabonakereskedelem terén korábban nagy forgalmat bonyolított, Sárszentmikóson jelentős gabonatároló kapacitás foglal helyet, ennek a lokalizációja azonban nem tesz lehetővé érdemleges fejlesztést, a város forgalma visszaszorult. A

[34] Forrás: KSH

vasúti mellett a közúti elhelyezkedés is előnyös, mivel az M6 és M7 autópályákat összekötő 63-as út felezőpontján fekszik, így a K-Ny-i irányú közlekedés szempontjából exponált, azonban a tranzitforgalom megállítására nem képes.

Úgy a kihasználatlanná vált ipari kapacitások, mint az elosztó szerepű raktározás, csomagolóbázis szerep, termékfeldolgozás terén kihasználatlan lehetősége az országnak, mely a jelenleginél lényegesen nagyobb figyelmet érdemel helyi és térségi, sőt, országos szinten is.

3.2.3.3 Infokommunikációs szolgáltatások

A telekommunikációs szolgáltatások kínálatát és a kínálat alakulását az alábbi táblázat szemlélteti.

Telekommunikáció alakulása Sárbogárdon, 2002-2009 között					
Év	**Otthoni vezetékes telefon**	**Irodai vezetékes telefon**	**Kábeltelevízió előfizetőinek száma**	**Telefon+ ISDN fővonalak száma**	**ISDN vonalak száma**
2002	2642	236	331	-	-
2003	2532	198	337	3123	356
2004	2130	192	321	2657	312
2005	2021	203	316	2524	278
2006	2872	168	664	3198	136
2007	1972	391	1930	2508	122
2008	1892	198	2103	2242	134
2009	2053	130	2239	2303	102

8. táblázat: Telekommunikáció alakulása Sárbogárdon, 2002-2009 között [35]

Sárbogárdon 2002 óta csökken az otthoni vezetékes telefonok (2642 db-ról 2053 db-ra) és az irodai vezetékes telefonok száma. Ez a tendencia – hasonlóan az országos tendenciákhoz - összefügg azzal, hogy rövid idő alatt piacuralkodóvá váltak a mobil telefonok.

A kábeltelevízió előfizetőinek száma és az Internet (ISDN) fővonalak száma emelkedő értéket mutat.

A telekommunikációs cégek között megtalálható a három vezető mobil- és mobilinternet-szolgáltató (T-Mobile, Telenor, Vodafone, DIGI), öt TV szolgáltató van

[35] Forrás: teir.vati.hu

(T-home, Invitel, Mindig TV, PR-Telecom, DIGI). Két helyi tv működik a településen, a Bogárdi Tv – minden nap sugároz – és a Mosoly Tv, mely csak péntekenként sugároz, és hétvégeken a pénteki műsort ismétli. Amikor nem sugároz adást, képújságként működik, és a fehérvári TV híreit is közvetíti. Az Invitel birtokolja a teljes telefonhálózatot, a többi szolgáltató bérli tőle. A nyilvános távbeszélők is az Invitelhez tartoznak, de ezeknek a száma csökkent, míg 2002- ben 26 darab volt, 2009-re már csak 9 maradt.

Az Internet szolgáltatók a következők: T-Online, Invitel, PR-Telecom.

A következő táblázat bemutatja az elérhető szolgáltatásokat.

Szolgáltatások	Telekommunikációs szolgáltatások Sárbogárdon						
	Magyar Telekom Nyrt	Telenor	Vodafone	Ivitel	Digi	Mindig TV	PR-Telecom
Tv	Van	Nincs	Nincs	Van	Van	Van	Van
IPTV	Van	Nincs	Nincs	Van	Nincs	Nincs	Nincs
Vezetékes telefon	Van	Nincs	Nincs	Van	Nincs	Nincs	Nincs
Mobil szolgáltatás	Van	Van	Van	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs
GPRS	Van	Van	Van	Van	Nincs	Nincs	Nincs
3G/HSDPA	Van	Van	Van	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs
UMTS (3G)	Van	Van	Van	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs
EDGE	Van	Van	Van	Nincs	Nincs	Nincs	Nincs
Internet	Van	Van	Van	Van	Van	Nincs	Van
ISDN	Van	Van	Van	Van	Nincs	Nincs	Van
ADSL	Van	Van	Van	Van	Nincs	Nincs	Van
Wlan	Van	Van	Van	Van	Nincs	Nincs	Nincs

9. táblázat: Telekommunikációs szolgáltatások Sárbogárdon[36]

A településen az elektronikus ügyintézés elérhető többek közt a város hivatalos honlapján, az E.ON Hungária Zrt., az OTP Bank Nyrt. és a Fejérvíz Zrt. honlapján. A településen 2 posta van, a legújabbat 2005-ben adták át, amely megyei szinten is az egyik legkorszerűbb egység.

Az info-kommunikációs szolgáltatások terén a város egyértelműen vásárlói pozícióban van, mivel a nagy szolgáltatók uralják a piacot, s Sárbogárdon nem foglal helyet szolgáltató egység a helyi TV-k kivételével.

[36] Forrás: Gyűjtés internetről

3.2.3.4 Turizmus, vendéglátás

Sárbogárd városának turizmusa nem számottevő, pedig a kistérség jelentős turisztikai vonzerővel rendelkezik falusi, illetve az ökoturizmus terén. A város számára a turizmus fejlődési lehetőséget kínál, ha elszánt stratégiával kihasználja a 63-as út forgalmát, illetve a kistérség vonzerejét.

A város méretéhez, illetve a kihasználtsághoz képest viszonylag jó a szálláshely-, illetve a vendéglátóegység ellátottság. Az első panzió 2002-ben, a második 2004-ben nyílt meg. A város egyetlen szállodája 2003-ban nyitotta meg kapuit. Más kereskedelmi szálláshely típus (pl. kemping, nyaralóház, stb.) nem üzemel Sárbogárdon. A kereskedelmi szálláshelyeken 142 a férőhely van, ebből 112 szállodai férőhely, 30 férőhelyen pedig a két panzió osztozik.

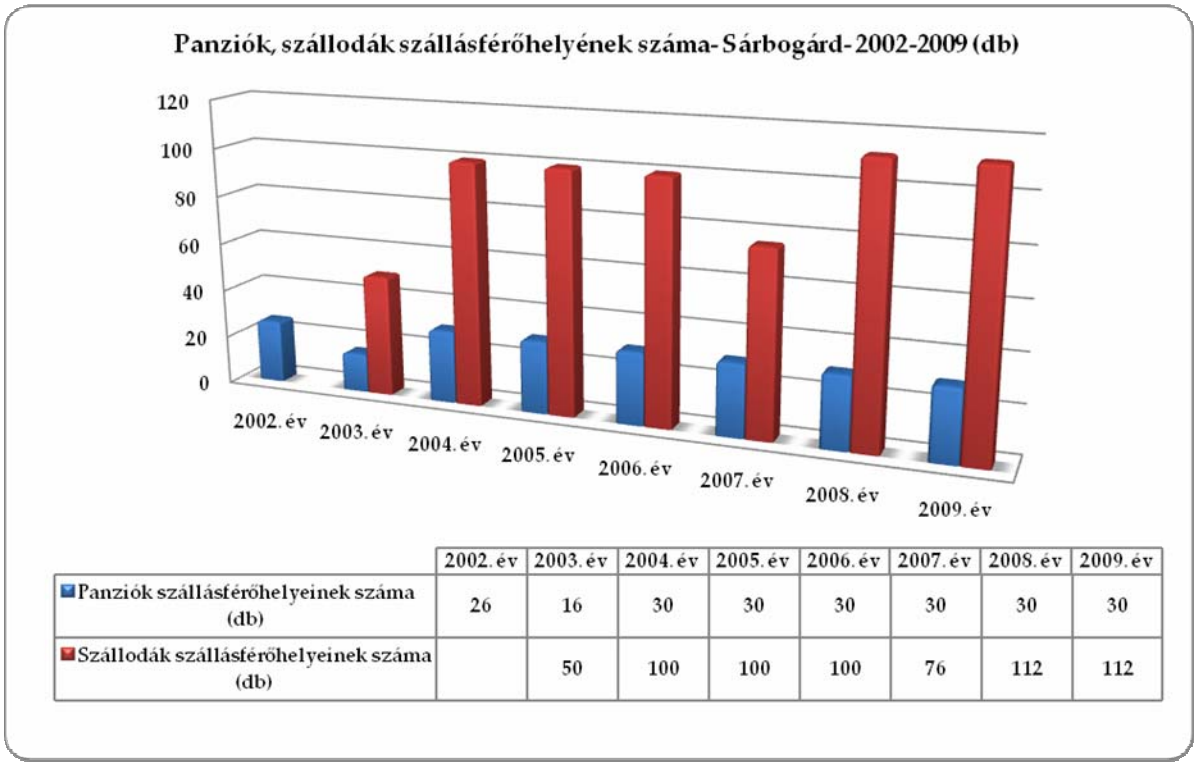

	2002. év	2003. év	2004. év	2005. év	2006. év	2007. év	2008. év	2009. év
Panziók szállásférőhelyeinek száma (db)	26	16	30	30	30	30	30	30
Szállodák szállásférőhelyeinek száma (db)		50	100	100	100	76	112	112

6. diagram: Szállásférőhelyek számának változása - Sárbogárdon- 2003-2009 között (db)[37]

[37] Forrás: KSH

Vendégek számának megoszlása a szálláshelyeken Sárbogárdon, 2003-2009 (fő)		
Év	**Vendégek száma a panziókban (fő)**	**Vendégek száma a szállodában (fő)**
2002	664	n.a.
2003	233	649
2004	178	1548
2005	86	648
2006	114	451
2007	184	756
2008	379	403
2009	101	439

10. táblázat Vendégek számának megoszlása a szálláshelyeken Sárbogárdon, 2003-2009 (fő)[38]

A vendégek száma erősen ingadozó tendenciát mutat. A megszálló vendégek többsége a szállodai szolgáltatást választja, ennek oka, hogy a szállodának nagyobb a kapacitása, mint a két panziónak együttvéve. A panziók hosszú távú életképességét kétségessé teszi, ha a város nem tudja beindítani az idegenforgalmat.

Külföldi vendégek száma panziókban/szállodákban Sárbogárdon, 2002-2009 között (fő)		
Év	**Külföldi vendégek száma a panziókban (fő)**	**Külföldi vendégek száma a szállodákban (fő)**
2002	87	n.a.
2003	n.a.	109
2004	14	84
2005	n.a.	135
2006	n.a.	61
2007	n.a.	113
2008	n.a.	139
2009	n.a.	108

11. táblázat: Külföldi vendégek száma panziókban/szállodákban Sárbogárdon, 2002-2009 között (fő)[39]

A külföldi vendégek száma alacsony – ahhoz képest, hogy a település város. A külföldi vendégek is a szállodai férőhelyeket részesítik előnyben.

[38] Forrás: KSH
[39] Forrás: KSH

7. diagram: Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken, Sárbogárdon 2002-2009 (eset) (vendégéjszaka)[40]

A vendégéjszakák száma a 2002. évhez képest minden évben magasabb volt, viszonylag egyenletes értékeket mutat, a 2004-es és a 2007-es évben a vendégéjszakák száma kiugróan magas volt. A mélypont 2009-ben jött el, az eltöltött vendégéjszakák száma a 2002. évi érték alá esett (904 éjszaka). A vendégek átlagosan 1,5 éjszakát töltenek Sárbogárdon, leszámítva a 2 kiemelkedő évet, amikor is 2004-ben 5 éjszaka, míg 2007-ben 3,7 éjszaka volt az átlag.

Külföldi vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken Sárbogárdon, 2002-2009 között (éjszakák száma)		
Év	**Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a panziókban (vendégéjszaka)**	**Külföldiek által eltöltött vendégéjszakák száma a szállodákban (vendégéjszaka)**
2002	253	n.a.
2003	n.a.	236
2004	210	184
2005	n.a.	165
2006	n.a.	118
2007	n.a.	277
2008	n.a.	527
2009	n.a.	203

12. táblázat: Külföldi vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken Sárbogárdon, 2002-2009 között (éjszakák száma)[41]

[40] Forrás: KSH
[41] Forrás: KSH

A külföldi vendégek átlagban 2,1 éjszakát töltenek a szállodában. E tekintetben is eltérő a 2004. év, amikor is a vendégéjszakák száma megduplázódott. 2004-ben a panziókban a 14 vendég 210 éjszakát töltött el, ami vendégenként átlagosan 15 éjszaka.

A vendégek száma és a vendégéjszakák száma –amellett, hogy igen alacsony-tendenciáját tekintve csökkenést mutat, miközben országosan a válság kezdetéig (2008) növekedett a vendégforgalom. Az évenkénti forgalomváltozások azt sejtetik, hogy Sárbogárd vendégforgalmát az esetlegesség jobban vezérli, mint valamilyen szakszerű turizmusszervezési tevékenység. (Hiányzik a szervezett turistaforgalom.) Ez egyrészt azt jelenti, hogy a meglévő szálláshely - kapacitás kihasználtság szempontjából jelentős tartalékokkal rendelkezik, másrészt azt a veszélyt is hordozza, hogy amennyiben záros határidőn belül nem történik pozitív elmozdulás a turizmusszervezés terén, a meglévő kapacitások gazdaságtalanság miatt bezárnak, s ezzel a forgalom-fejlesztés lehetőségei is beszűkülnek.

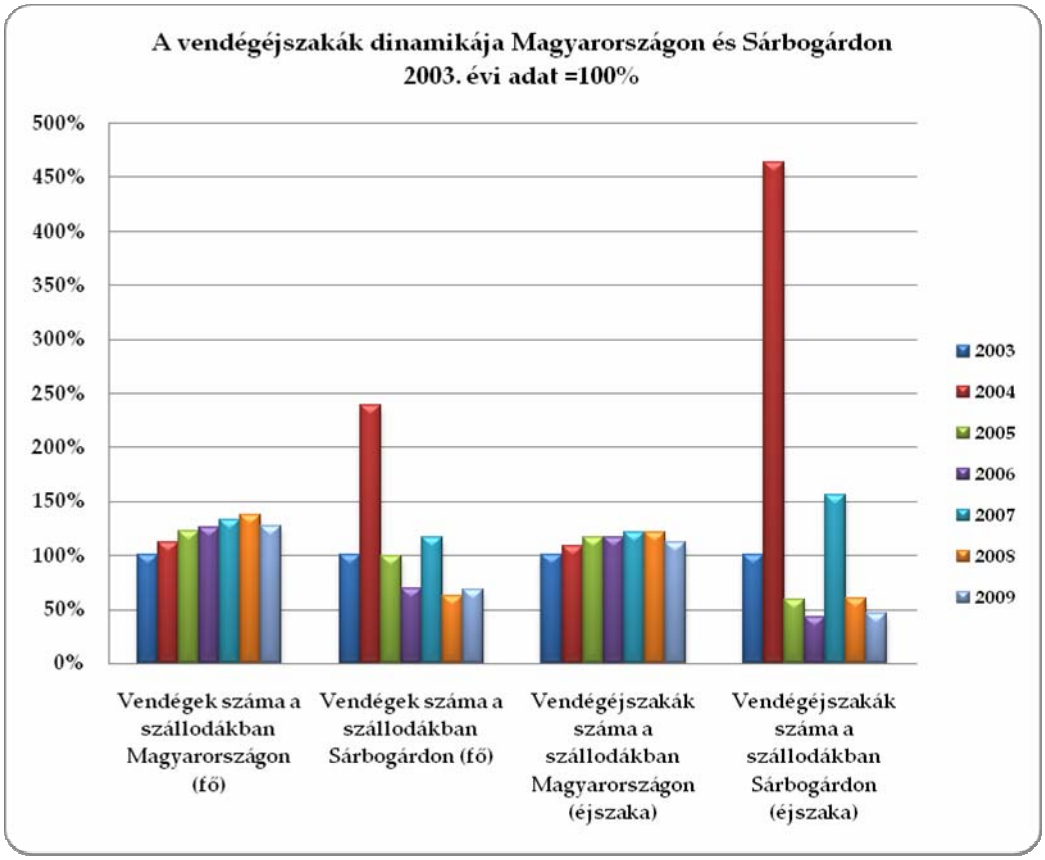

8. diagram: A vendégéjszakák dinamikája Magyarországon és Sárbogárdon 2003. évi adat =100%[42]

[42] Forrás: KSH

A város alacsony látogatottsága abból adódik, hogy a településen nincs semmi olyan jelentős attrakció, amelynek a kedvéért a turisták több éjszakát töltenének Sárbogárdon és környékén. A turizmus beindításához jó lehetőséget jelenthetne a régészeti lelőhelyek, a „Rétszilasi tavak" és a város környéki természeti adottságok kihasználása. Megfelelő termékfejlesztés mellett több napos országos fesztiválok, hagyományőrző rendezvények, öko-turizmus vonzhatna turistákat Sárbogárdra. Amennyiben megfelelő termálvizet találnának, egy kisebb fürdő létrehozása a turisták mellett a helyi lakosság komfort igényét is kiszolgálná. Ezekhez az attrakciókhoz megfelelő szálláshelyeket kiszolgáló egységek létesítése is szükséges (kemping, infrastruktúra).

Az alacsony turistaforgalom nem a szálláshelyek hiányából adódik, hiszen a város méretéhez viszonyítva a szálláshely-kapacitás lényegesen nagyobb forgalom fogadására lenne képes.

A szálláshely-kapacitás 65%-os, a gazdaságosság szempontjából elfogadottnak minősülő szintjén a vendégéjszakák száma 140 ágyas kapacitás esetén meghaladhatná az éves 30.000 vendégéjszakát a tényleges egy-kétezerrel szemben.

9. diagram: Az egy szálláshelyre jutó vendégéjszakák számának alakulása Sárbogárdon, 2002-2009 között

A szálláshelyeken eltöltött vendéjszakák száma egy szálláshelyre vetítve a kiemelkedően jó 2004. évben is csak 80 volt, egyéb években lényegesen alacsonyabban alakult. Az alacsony színvonal melett a mérték jelentősen ingadozik, lényegében véletlenszerűnek minősítható, nem utal szervezett látogatóforgalom jelenlétére.

10. diagram: A szálláshelyek éves kihasználtsága Sárbogárdon, 2002-2009

A szálláshelyek éves kihasználtsági mutatója a kiugró 2004. évet kivéve, amikor meghaladta a 20%-ot, a 10%-ot is időnként érte el. Sajnálatosan az utóbbi években csökkenő tendencia jelent meg, a kihasználtság szinte a nullához tendál. Ebből adódóan a még működő szálláshelyek fenntarthatósága megkérdőjelezhető, illetőleg fennmaradásuk már nem a szállóvendégek számától, hanem a helyi lakosságra épülő vendéglátó szolgáltatások forgalmától függ.

Összehasonlításul bemutatjuk a szálláshelyek országos kihasználtsági adatait is.

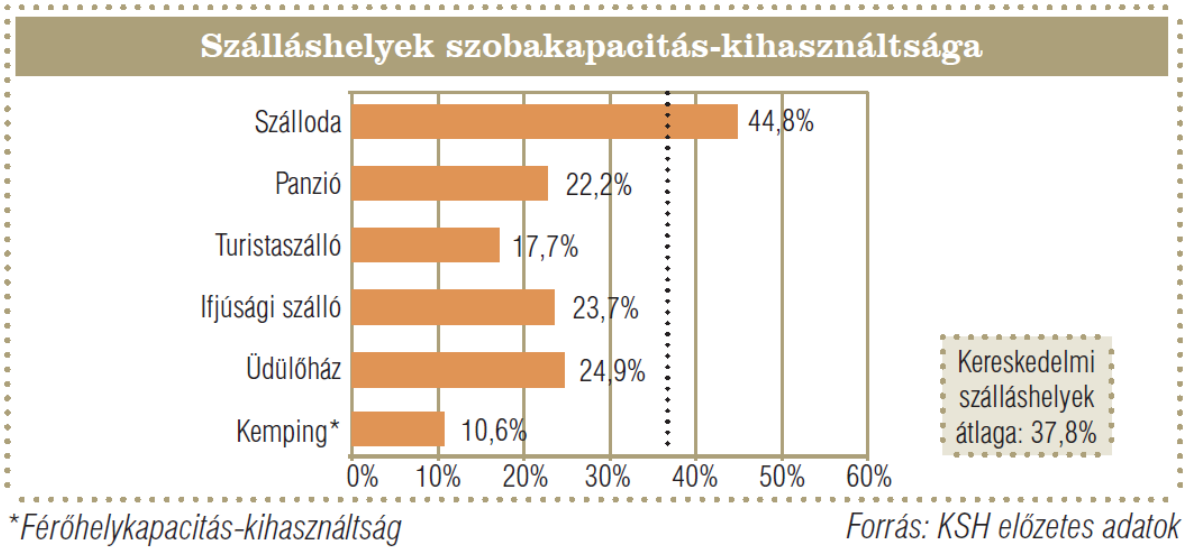

11. diagram: Magyarország szobakapacitás-kihasználtsága 2010-ben

A fenti diagram alapján a hazai átlagos kihasználtsági adatok is alacsonyak, azonban – főleg szálloda tekintetben- lényegesen meghaladják a sárbogárdi mértékeket. Országosan a szállodák, wellness-hotelek, gyógyszállók kihasználtsága mutat emelkedő tendenciát, míg a panziók forgalma csökken. Ez feltételezhetően abból adódik, hogy a gazdag szolgáltatási kínálatú szállodák aránya nő egyrészt új kapacitások létesítése, másrészt a meglévők színvonalának és kínálatának fejlesztése révén, így a méretüknél és sokszor tőkeerejüknél fogva erre nem képes panziók piaca szűkül. Feltűnő, hogy Magyarország –adottságai révén és a turizmus-stratégia eredményeként is- mindinkább képes a termál- és gyógy-turizmus terén növekvő igényeknek megfelelni, s így Magyarország mindinkább termálturisztikai desztinációként képes vonzerőt gyakorolni. Ez egyben a kormányzat kiemelt stratégiai célja is. Ebből adódóan a turizmus piacán megjelenni kívánóknak számolniuk kell azzal, hogy a termál- és gyógyturizmus kínálata nélkül nehezen lehet felkerülni a turizmus térképére.

Jól szemlélteti ezt a következő táblázat, mely szerint az ország leglátogatottabb városainak többsége a fürdővárosok közül kerül ki. Ellenpéldaként Pécs, 2010-ben Európa kulturális fővárosa, a Magyar történelmi emlékek gyűjtőhelye, világörökségi helyszín wellness- és gyógyfürdők híján nem tudott bekerülni a leglátogatottabb 10 város közé.

A leglátogatottabb magyarországi városok*			
	Belföld	Külföld	Összesen
1.	Budapest (808)	Budapest (5 046)	Budapest (5 854)
2.	Hajdúszoboszló (533)	Hévíz (599)	Hévíz (932)
3.	Sopron (367)	Bük (365)	Hajdúszoboszló (778)
4.	Hévíz (333)	Hajdúszoboszló (245)	Bük (666)
5.	Zalakaros (319)	Balatonfüred (212)	Siófok (480)
6.	Siófok (307)	Sárvár (205)	Balatonfüred (457)
7.	Bük (300)	Siófok (173)	Sopron (451)
8.	Balatonfüred (245)	Győr (133)	Zalakaros (414)
9.	Eger (210)	Debrecen (105)	Sárvár (386)
10.	Gyula (197)	Zalakaros (94)	Debrecen (301)

**Zárójelben a kereskedelmi szálláshelyeken eltöltött vendégéjszakák száma ezerben.*

Forrás: KSH előzetes adatok

13. táblázat: A leglátogatottabb magyar városok 2010-ben

Sárbogárd esetében sem stratégiai, sem szervezeti szempontból nincs megoldva a turizmus, mint gazdasági ágazat működtetése. A város nem rendelkezik a szükséges stratégiai dokumentumokkal, így aktuális és releváns városfejlesztési koncepcióval vagy stratégiával, turizmusfejlesztési dokumentummal, valamint sem Tourinform iroda, sem desztináció-menedzsment szervezet nem foglalkozik a szervezett turizmus megteremtésével. Ez azért sajnálatos, mert ugyanakkor – sok más településsel ellentétben - a szükséges szálláshely-infrastruktúra rendelkezésre áll.

3.2.4 Vállalkozások

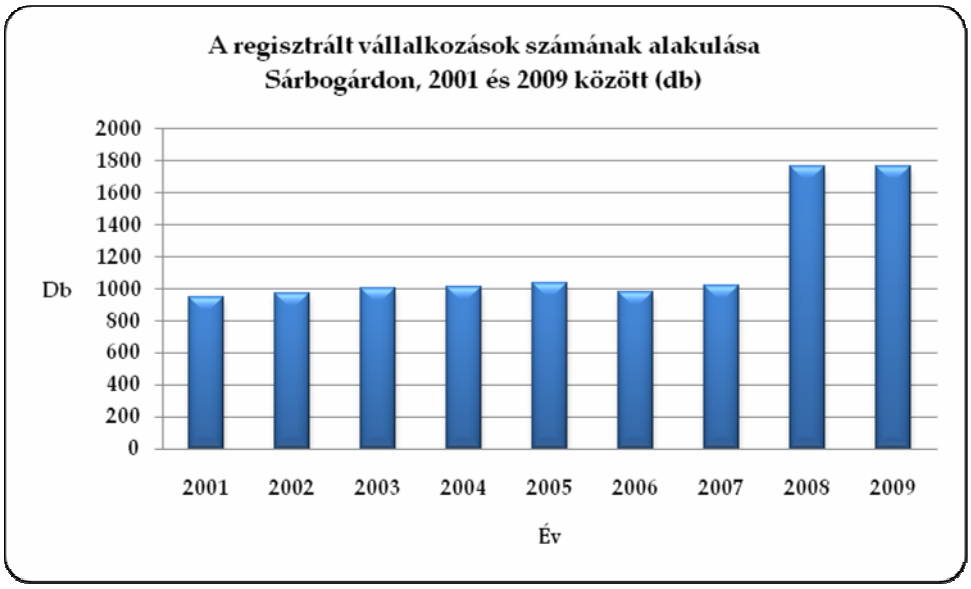

12. diagram: Regisztrált vállalkozások száma 2001-2009 között- Sárbogárdon (db)[43]

A regisztrált vállalkozások száma a 2001 és 2007 közötti időszakban stagnálónak mondható, 1-3,5%-os éves növekedés mellett. A folyamatos növekedést a 2006-os évben bekövetkezett 5,2%-os csökkenés töri meg, majd újabb növekedés volt tapasztalható. 2008-ban kiugróan megnőtt a regisztrált vállalkozások száma, 173,3%-ra az előző évhez képest. 2009-re érdemi változás nem történt. A regisztrált vállalkozások számának növekedése összefügghet a gyárak megszűnésével, az emberek tömeges munkanélkülivé válásával.

[43] Forrás: KSH

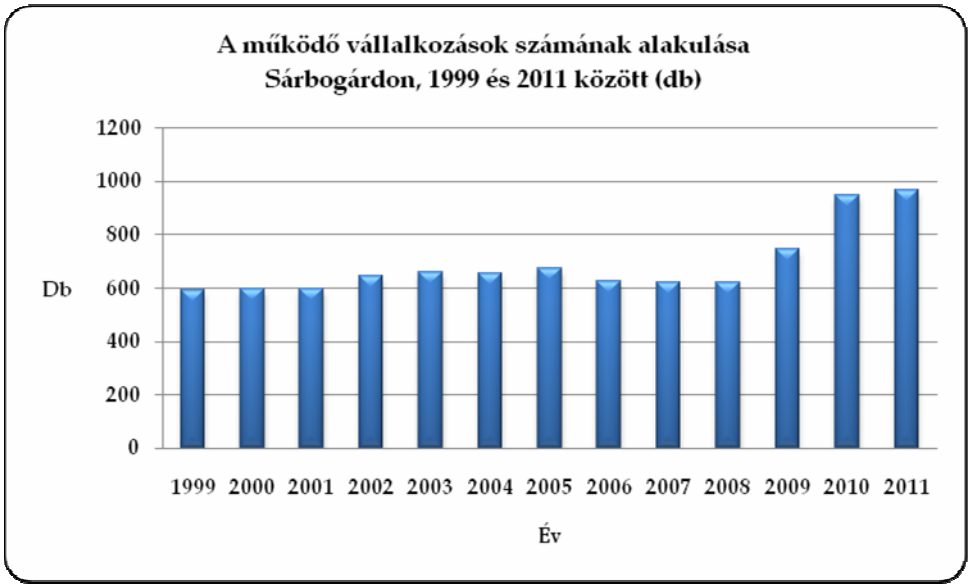

13. diagram: Működő vállalkozások száma Sárbogárd 1999-2011 között (db)[44]

Jelenleg 968 működő vállalkozás van a városban. Az országos tendenciákhoz hasonlóan Sárbogárdon is alacsonyabb a ténylegesen működő vállalkozások száma, mint a regisztráltaké.

A regisztrált vállalkozások 61-64%-a működött 2001-2007 közötti időszakban. Ez az arány jelentősen csökkent a 2008-as (35,1%) és 2009-es évben (42,4%). A 2008-ban megemelkedett regisztrált vállalkozások számát nem követte a működő vállalkozások trendje. A működő vállalkozások száma 2009-ben fordult jelentősen pozitív irányba, 2010-re megugrott a számuk. A makrogazdasági viszonyokat tekintve ez az érték Sárbogárdon is a néhány fős kényszervállalkozások alakulásával magyarázható, és nem a helyi gazdaság élénkülését jelzi.

A működő vállalkozások száma a 2001-2008-as időszakban Sárbogárdon 3,68%-kal emelkedett. Ez az érték 7,5%-kal meghaladja a sárbogárdi kistérségi értéket. Ez annak köszönhető, hogy a kistérségen belül Sárbogárd vállalkozásainak száma emelkedett jelentősen, a kistérségi csökkenést is kompenzálva. A működő vállalkozások számának növekedése a Fejér megyei, a közép dunántúli és az országos átlag alatti.

A működő vállalkozások háromnegyede egyéni vállalkozás (508 db). Számuk tehát háromszorosa a társas vállalkozásokénak (168 db). Ez a város vállalkozói szféráját sérülékennyé teszi, hisz ennél a vállalkozói formánál legkisebb a tőkeerő.

Sárbogárdon 13 lakos jut egy működő gazdasági társaságra (2011).

[44] Forrás: KSH

Működő vállalkozások száma, összehasonlító táblázat 2001-2008 között									
Megnevezés	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**%- os változás**
Sárbogárd	598	646	659	656	676	624	623	620	103,68
Sárbogárdi kistérség	1026	1039	1097	1115	1025	972	973	986	96,10
Fejér megye	24792	27010	27321	27330	27289	26684	26213	26615	107,35
Közép- Dunántúl	66832	72078	73153	73697	73886	72161	71177	71402	106,84
Magyarország	645881	693788	700855	708261	707756	698146	688058	701390	108,59

14. táblázat: Működő vállalkozások száma, összehasonlító táblázat 2001-2008 között[45]

A vállalkozások számának növekedése jellemzően a mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halászat, kereskedelem, javítás, illetve szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás nemzetgazdasági ágban bekövetkező változásoknak köszönhető. Ezek az ágazatok tipikus példái az egyszemélyes vállalkozásoknak, kényszervállalkozásoknak, melyek az egyéni munkanélküliség elkerülése érdekében jöhettek létre.

A működő vállalkozások száma a jelentősebb nemzetgazdasági ágak tekintetében Sárbogárdon 2007-2010 között				
Vállalkozások száma nemzetgazdasági áganként	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halászat (A+B gazd.ág)[db]	123	199	272	358
Feldolgozóipar, villamosenergia, gáz-, gőz-, vízellátás (C+D+E gazd.ág) [db]	3	3	9	8
Építőipar (F gazd.ág) [db]	38	52	50	57
Kereskedelem, javítás (G gazd.ág) [db]	83	108	102	163
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás (H gazd.ág) [db]	132	218	232	240
Szállítás, raktározás, posta, távközlés (I gazd.ág) [db]	25	53	50	56
Ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás (K gazd.ág) [db]	8	28	33	5

15. táblázat: A működő vállalkozások száma a jelentősebb nemzetgazdasági ágak tekintetében Sárbogárdon 2007-2010 között [46]

[45] Forrás KSH
[46] Forrás: Önkormányzati adatszolgáltatás

Ezt mutatja a vállalkozások jogi forma szerinti megoszlása is. A vállalkozások összes számához viszonyítva ezekben a szektorokban alacsony a társas vállalkozások aránya.

A működő vállalkozások megoszlása jogi forma és méret szerint nemzetgazdasági ágazatonként Sárbogárdon, 2010-ben						
Vállalkozások gazdasági ágazatok szerint	Vállalkozások száma összesen	Ebből			Ebből	
		Zrt.	Kft.	Bt.	Középvállalkozás	Nagy vállalkozás
Mezőgazdaság	338	2	26	3	20	
Feldolgozó ipar						
Villamos energia ellátás	6	3	3			6
Gázellátás	1	1				1
Vízellátás	1	1				1
Építőipari	57	1	21	5	10	
Kereskedelem, javítás	163	3	41	17	1	4
Szálláshely, szolgáltatás	240		53	38		
Vendéglátás	22		6	1		
Szállítás	54	2	13	4	6	
Raktár						
Posta	1	1				
Távközlés	1		1			
Pénzügyi közvetítés	29	4	3	1	11	10
Ingatlan ügyek	5	1	3	1		
Gazdasági szolgáltatás						
Egyéb közösségi személyi szolgáltatás	30		1	5	24	

16. táblázat: A működő vállalkozások megoszlása jogi forma és méret szerint nemzetgazdasági ágazatonként Sárbogárdon, 2010-ben[47]

[47] Forrás: Önkormányzati adatszolgáltatás

A működő vállalkozások számának különböző bontásaiban eltérő kiindulási adatok szerepelnek. Ez a KSH, illetve Sárbogárd Város Önkormányzata adatszolgáltatásának különbözőségéből adódik.

A vállalkozások jogi forma szerinti megoszlása az egyes ágazatokban tevékenykedő cégekről adhat információt. Általánosságban elmondható, hogy azok az ágazatok, amelyekben a társas vállalkozások száma magas, jelentős gazdasági potenciált jelentenek a városban.

Működő vállalkozások méret szerinti megoszlása Sárbogárdon, 2000-2008 között (db)									
Foglalkoztatottak száma (fő)	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**
0-9	765	746	740	765	764	649	604	597	592
10-49	24	24	27	27	28	25	17	23	25
50-249	2	2	2	2	2	2	3	3	3
250- vagy több	1	1	-	-	-	-	-	-	-

17. táblázat: Működő vállalkozások méret szerinti megoszlása Sárbogárdon, 2000-2008 között (db)[48]

Sárbogárdon a foglalkoztatottak száma szerint mikro-, kis- és középvállalkozások működtek 2008-ig Ezeken belül is a 10 fő alatti mikro vállalkozások vannak túlsúlyban, a vállalkozások 95,48%-a (592 db) tartozik ebbe a körbe 2008-ban. Szám szerint tehát a város gazdaságát a kis, egyszemélyes vagy legfeljebb néhány alkalmazottal rendelkező vállalkozások határozzák meg. A kisvállalkozások (10-49 főt foglalkoztató vállalkozások) 4,03%-ot, az 50-249 főt foglalkoztató középvállalkozások pedig mindössze 0,48%-kot képviseltek 2008-ban. Nagyvállalkozás 2002 óta nincs a településen, középvállalkozás 2009 óta. Sárbogárdon is jelen vannak az országos jelentőségű közép- és nagyvállalatok, főként a kereskedelmi és közüzemi szektorokban.

[48] Forrás: KSH

14. diagram: Kivetett iparűzési adó (1999-2011) (e Ft)[49]

A kivitett iparűzési adók képet adhatnak a vállalkozások számának változásáról, illeteve a vállalkozások árbrvétel adatairól. 1999-ről 2000-re 10,1 %-os csökkenés tapasztalható a kivetett iparűzési adó tekinetetében. Ez a csökkenés valószínű, hogy a Mannesmann VDO Car Communication multinacionális cég sárbogárdi üzemének bezárásának tudható be. 2000-ről 2001-re további jelentős mértékű csökkenés tapasztalható. Az egy év alatt bekövetkezett 83,8%-os csökkenés a Videoton Holding Zrt. leépítésével, illetve a még működő cégek alacsonyabb árbevétel-adataival függhet össze. 2002- re egy további kisebb mértékű csökkenést láthatunk. 2003 és 2006 között a kivetett iparűzési adó mennyisége stagnált, 120.000.000-130.000.000 Ft közötti értéket mutat, holott a Cerbona és a Westel telephelyének megszűnése erre az időszakra tehető. A 2007-es és 2008-as évben bekövetkezett növekedés a működő vállalkozások számának kisebb mértékű visszaesése mellett a regisztrált és iparűzési adó köteles vállalkozások számának jelentős emelkedésének köszönhető. A 2009-2011-es adatok a 2008-as szint alatt marad. A vállalkozások árbevétele az előző évek szintje alatt marad, a gazdasági válság elhúzódásának egyik fontos következményét láthatjuk. Sárbogárd Város Önkormányzata is küzd az országos tendenciával, miszerint a kivetett iparűzési adók egy része behajthatatlan.

[49] Forrás: https://teir.vati.hu

A 10 legnagyobb iparűzési adót szolgáltató vállalkozás és tevékenységük Sárbogárdon, 2009-ben	
Barta 2000 Kft.	Gépjármű kereskedelem, ingatlan bérbeadás
Kite Zrt.	Mezőgazdasági gépek javítása, eladása
Print City Kft.	Nyomda
Fejérvíz Zrt.	Víztermelés,- kezelés, - ellátás
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	Pénzügyi szolgáltatás
Fiorács Kft.	Sertéstenyésztés
Gázmodul Weisz Kft.	Vasárú-, festék-, üveg-kiskereskedelem
EON Dél-Dunántúli Áramszolgáltató Zrt.	Áramellátás
V-DBK Fővállalkozói Kft.	Építőipari tevékenység, szolgáltatás
Magyar Posta Zrt.	Postai tevékenység

18. táblázat: A 10 legnagyobb iparűzési adót szolgáltató vállalkozás és tevékenységük Sárbogárdon, 2009-ben

A 10 legnagyobb iparűzési adót szolgáltató vállalkozás és tevékenységük Sárbogárdon 2010-ben	
Fejérvíz Zrt.	Víztermelés,- kezelés, - ellátás
Kereskedelmi és Hitelbank Zrt.	Pénzügyi szolgáltatás
Gázmodul Weisz Kft.	Vasáru, festék-, üveg- kiskereskedelem
Magyar Posta Zrt.	Postai tevékenység
Kite Zrt.	Mezőgazdasági gépek javítása, eladása
EON Dél-Dunántúli Áramszolgáltató Zrt.	Áramellátás
Penny Market Kft.	Élelmiszer-, vegyes- kereskedelem
Barta 2000 Kft.	Gépjármű kereskedelem, ingatlan bérbeadás
Fiorács Kft.	Sertéstenyésztés
Alba Molaris Élelmiszeripari Kft.	Gabona kereskedelem

19. táblázat: A 10 legnagyobb iparűzési adót szolgáltató vállalkozás és tevékenységük Sárbogárdon, 2010-ben

A 10 legnagyobb iparűzési adót szolgáltató vállalkozás közül 2009-ben és 2010-ben 8 azonos, habár az adó nagysága szerinti sorrend megváltozott. A legnagyobb adózók a társas vállalkozások közül kerülnek ki. Nemzetgazdasági ágazat szerint a mezőgazdasági, pénzügyi, közüzemi, kereskedelmi szektor képviselteti magát.

3.3 Társadalom

3.3.1 Demográfia

3.3.1.1 A népességszám változása

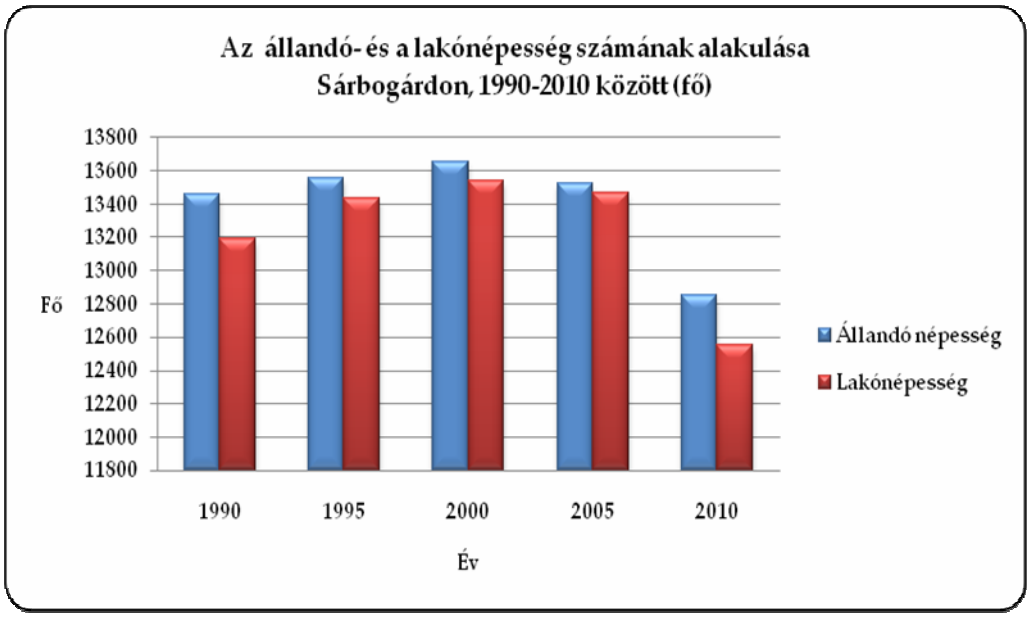

15. diagram: Az állandó- és a lakónépesség számának alakulása Sárbogárdon, 1990-2010 között (fő)[50]

Az 15. diagram adatai szerint Sárbogárd állandó- és lakónépességének számszerű változása 2000-ig folyamatosan növekvő tendenciát mutatott, majd 2000-től megindult a város népességének a fogyása – hasonlóan a regionális és országos tendenciákhoz. A vizsgált időintervallumban először 2009-ben csökkent 13.000 fő alá a népesség. Ennek legfontosabb okai a természetes fogyás, illetve a migráció negatív értéke, vagyis többen vannak azok, akik elhagyják a várost, mint akik itt telepednek le.[51] Az előbb említett okokon kívül fontos kitérni arra a tényre, hogy hazánk a demográfiai átmenet negyedik szakaszában van, amikor a születések és halálozások tartósan alacsony szinten maradnak.

A település állandó népességének száma minden évben nagyobb, mint a lakónépesség száma. Ez abból adódik, hogy Sárbogárd, mint kisváros oktatás és munkahelyek szempontjából kevésbé képes magához vonzani más településen

[50] Forrás: https://teir.vati.hu
[51] Lásd 3.4.1.2. pontban

állandó lakóhellyel bejelentett lakosságot, mint ahányat a környező nagytelepülések (Székesfehérvár, Dunaújváros, stb.) vonzanak el Sárbogárdról tanulni, dolgozni.

A 2010-es KSH adatok szerint Sárbogárd népessége 12.855 fő. (A Sárbogárdi kistérség népességének közel fele él Sárbogárdon, és a kistérségben ugyanez a csökkenő tendencia érvényesül, mint a városban.)

A város népsűrűsége 67 fő/km^2, ami messze elmarad az ország egész területére vonatkozó értéktől (107 fő/km^2), ennek alapján Sárbogárd vidékies kisvárosnak minősül.

Sárbogárd demográfiai adatai 2010-ben (fő)					
Sorszám	**Település neve**	**Állandó lakosok száma (fő)**	**Várható állandó lakosságszám (fő) 2020-ban**	**Ideiglenes lakosok száma (fő)**	**Ideiglenes lakosok várható száma (fő) 2020-ban**
1.	Sárbogárd	12.855	11.324	13.400	11.804

20. táblázat: Sárbogárd demográfiai adatai 2010-ben (fő)[52]

A 2020-ra prognosztizált előreszámítások alapjait az elmúlt 20 év adatai szolgálták. A teljes adatállományra egy négyzetes függvényt illesztve – ahol R2=0,921 – kaptuk meg a 20. táblázatban szereplő eredményt.

3.3.1.2 Születések és halálozások száma

A népesség alakulását alapvetően a születések és halálozások száma (16. diagram), valamint a migráció befolyásolja (18. diagram).

[52] Forrás: KSH

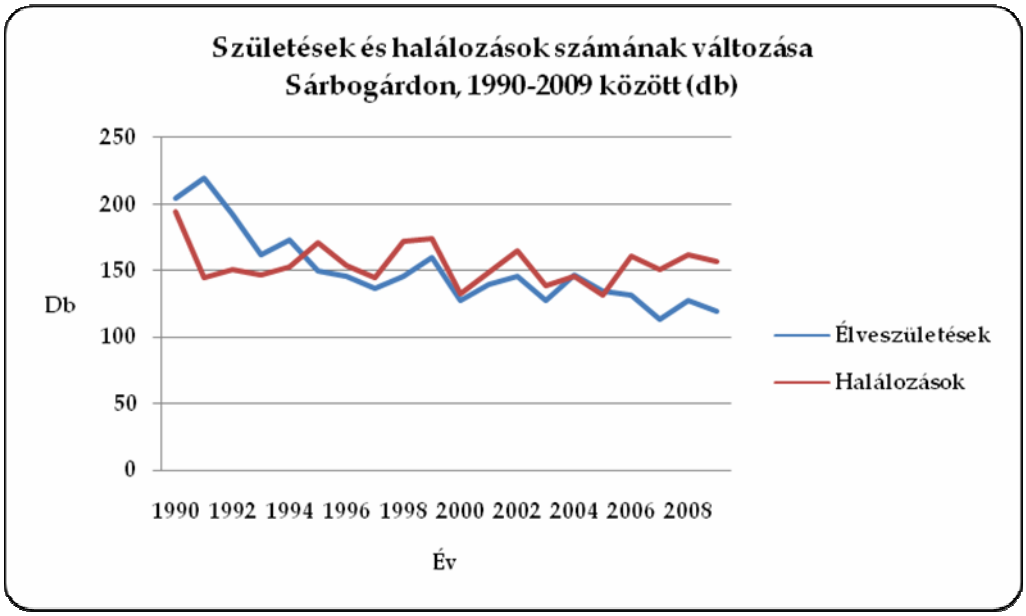

16. diagram: Születések és halálozások számának változása Sárbogárdon, 1990-2009 között (db)[53]

A KSH adatai szerint Sárbogárdon 1991-től - kisebb megszakításoktól eltekintve - folyamatosan csökkent az élve születések száma. 2009-ben több, mint 100 gyermekkel született kevesebb, mint 1991-ben. A halálozások száma ingadozik. A 90-es évek közepétől (1995) minden évben magasabb a halálozások száma az élve születésekénél. Míg 1991-ben 75 fővel többen születtek, mint amennyien meghaltak, addíg 2009-ben már 38 fővel többen haltak meg, mint ahányan születtek a városban. A felsorolt okok miatt a város népességére a természetes fogyás a jellemző.

[53] Forrás: https://teir.vati.hu

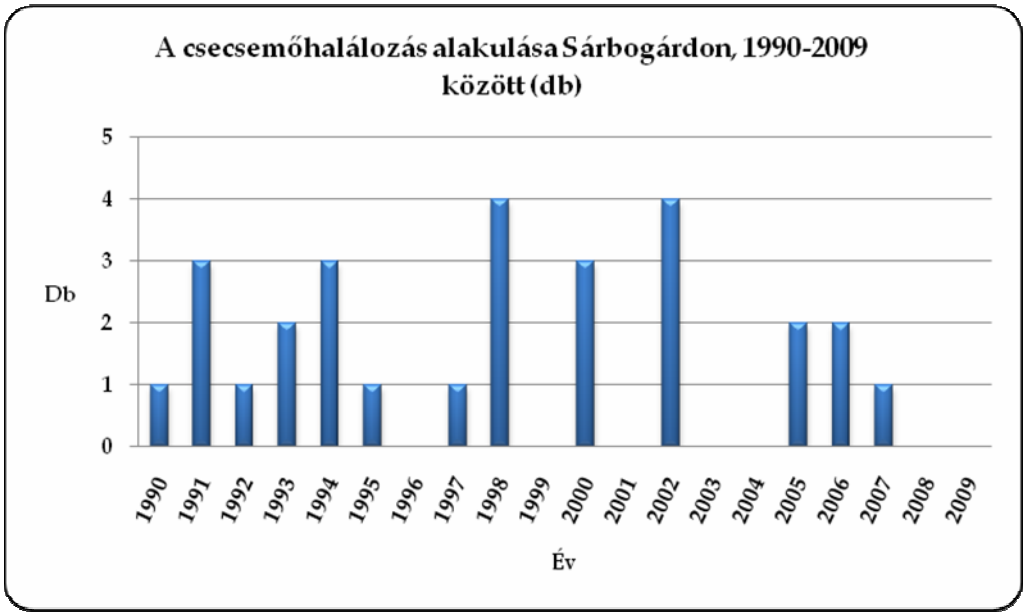

17. diagram: A csecsemőhalálozás alakulás Sárbogárdon, 1990-2009 között (db)[54]

Az 1990 és 2009 közötti időszakban a csecsemőhalálozás száma tartósan alacsony maradt. Az 17. diagramban szereplő értékek országos viszonylatban jónak mondhatóak.

3.3.1.3 Migráció

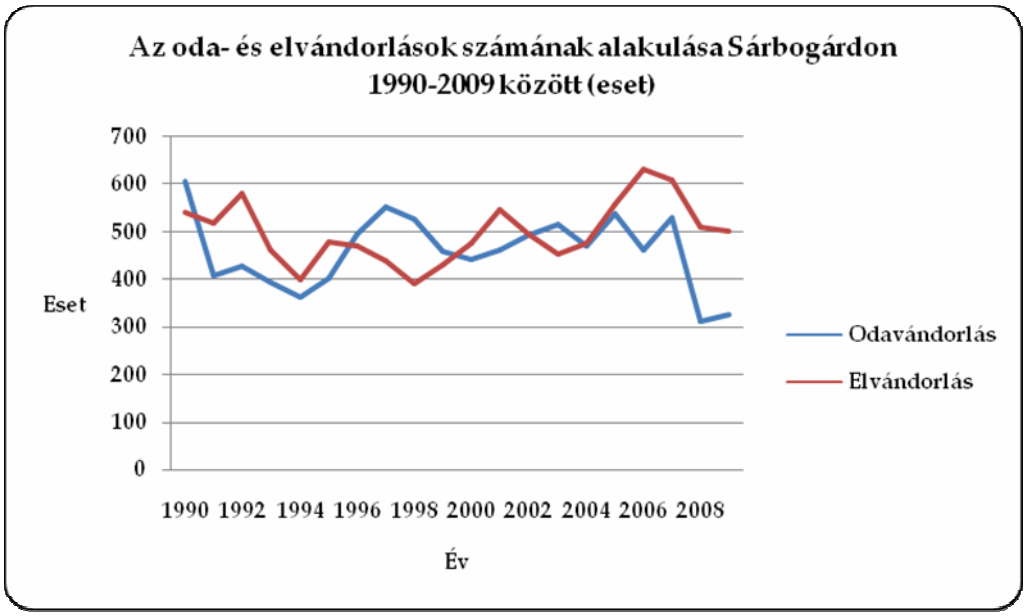

18. diagram: Az oda- és elvándorlások számának alakulása Sárbogárdon, 1990-2009 között (eset)[55]

[54] Forrás: https://teir.vati.hu
[55] Forrás: https://teir.vati.hu

Leszámítva 1996 és 1999 közötti, valamint a 2003-as éveket, elmondható, hogy Sárbogárd migrációs mutatója negatív előjelű volt, tehát magasabb volt az elvándorlások száma, mint az odavándorlások száma. 2004. évtől folyamatosan többen hagyják el a települést, mint ahányan odavándorolnak (2009-ben 502 fő vándorolt el, a 336 fő odavándorlóval szemben). Komoly kihívást jelent a város számára az elvándorlás lassítása, megállítása, főként azért, mert a fiatal, magasabb képzettséggel rendelkező gazdaságilag aktív lakosok hagyják el a települést a jobb megélhetés reményében. Ezeket az aktív korúakat a közeli nagyvárosok (Székesfehérvár, Dunaújváros), illetve Budapest vonzzák. A betelepülő népesség a jobb életminőség reményében a környező kis településekről származik.

3.3.1.4 A népesség korösszetétele

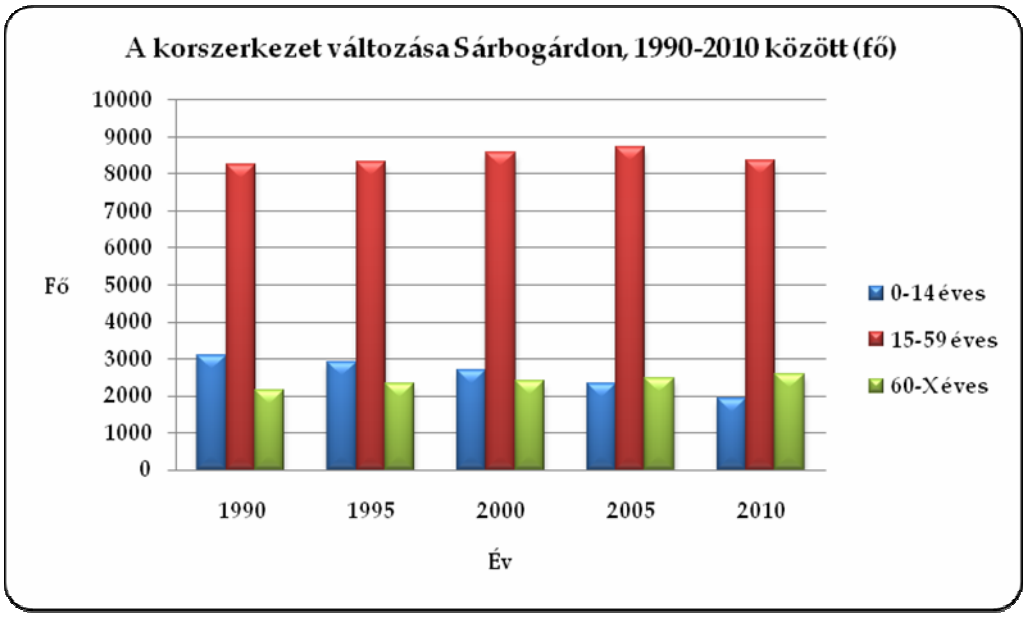

19. diagram: A korszerkezet változása Sárbogárdon, 1990-2010 között (fő)[56]

Egy adott időintervallumban a népesség kor szerinti összetételét vizsgálva ismereteket lehet szerezni a további népesedési folyamatok alakulásának várható tendenciáiról: születések, halálozások alakulásáról.[57]

A vizsgált időszak adatai alapján elmondható, hogy a munkaképes korúak (15-59 éves) számának változása 2005-ig folyamatosan növekvő tendenciát mutatott. A vizsgált időintervallum kezdetétől a gyermekkorúak száma folyamatosan csökkent, míg az időskorúaké nőtt. Ez a tendencia előrevetíti az elöregedés felgyorsulását.

[56] Forrás: https://teir.vati.hu
[57] Rudl J.: A demográfia alapjai, Pécs, 2007

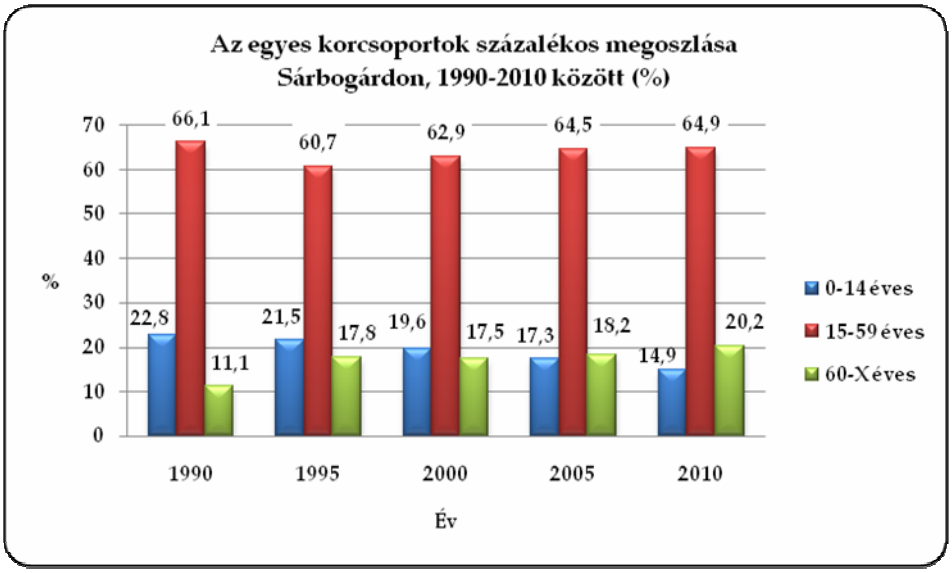

20. diagram: Az egyes korcsoportok százalékos megoszlása Sárbogárdon, 1990-2010 között (%)[58]

1990-ben a gyermekkorúak részesedése 22,8%, a felnőtt korúaké 66,1%, míg az időskorúaké 11,1% volt a teljes lakosságon belül. 2010-re 14,9%, 64,9%, és 20,2%-ra módosultak az értékek. A 2003-as évet lehet először fordulópontnak tekinteni, innen kezdve a gyermekkorúak és az időskorúak aránya megfordult, az utóbbiak javára.

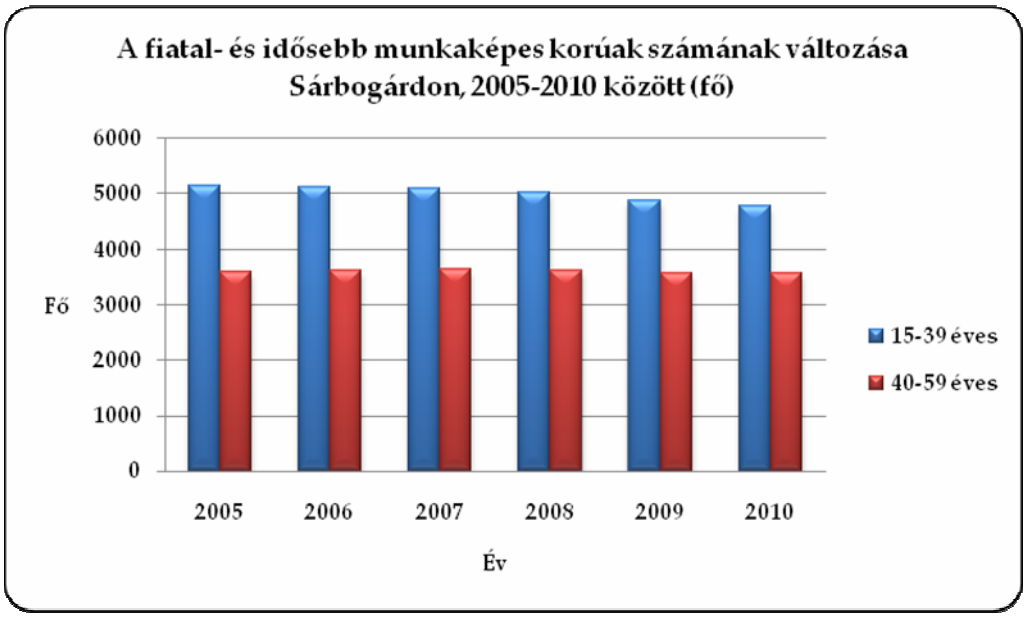

21. diagram: A fiatal- és idősebb munkaképes korúak számának változása Sárbogárdon, 2005-2010 között (fő)[59]

[58] Forrás: https://teir.vati.hu

A munkaképes korúak számának alakulását mutatja be a 21. diagram. (Adathiányok miatt csak a 2005-2010 éveket vizsgáltuk.) A munkaképes korúakon belül a fiatalabb (15-39 éves) réteg száma folyamatosan csökken, szemben az idősebb (40-59 éves) réteggel, mely kis mértékben növekszik, de inkább stagnál. A változás 2010-ig folyamatosnak mondható, ez köszönhető a fiatalabb, gazdaságilag aktív réteg elvándorlásának és a születésszám változásának.

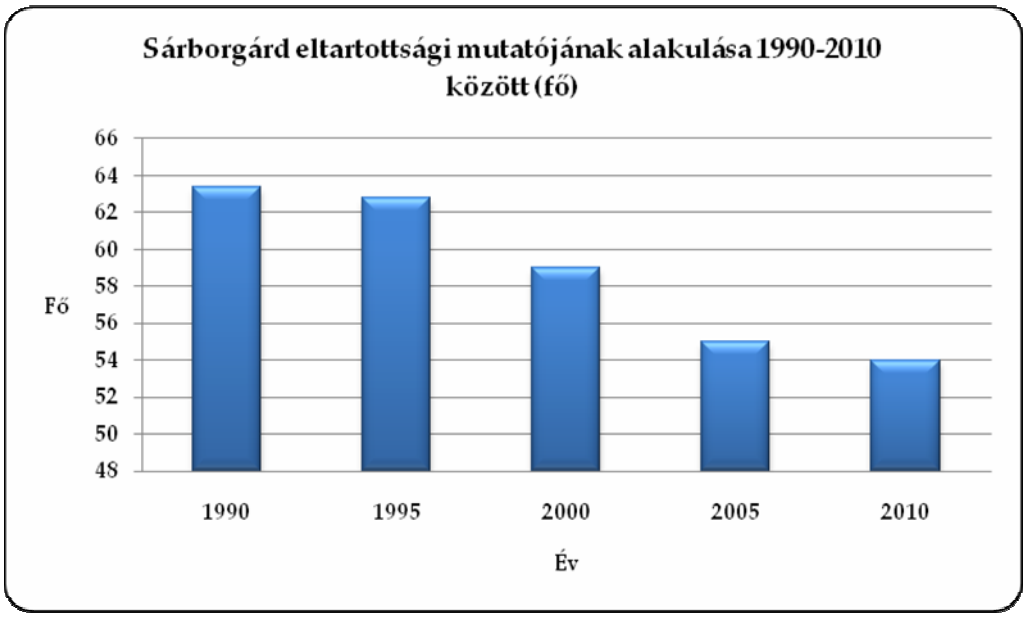

22. diagram: Sárbogárd város eltartottsági mutatójának alakulása 1990-2010 között (fő)[60]

Sárbogárd eltartottsági mutatója (a népesség eltartó képességét határozzuk meg – 100 aktív korúra jutó eltartottak száma) a KSH adatai alapján folyamatosan csökken (22. diagram). Ez az érték tovább romlik, ha a munkaképes korúakon belül csak az aktív keresőkkel számolunk. Egyre több 60 év feletti jut a munkaképes korú lakosságra.

[59] Forrás: https://teir.vati.hu
[60] Forrás: https://teir.vati.hu

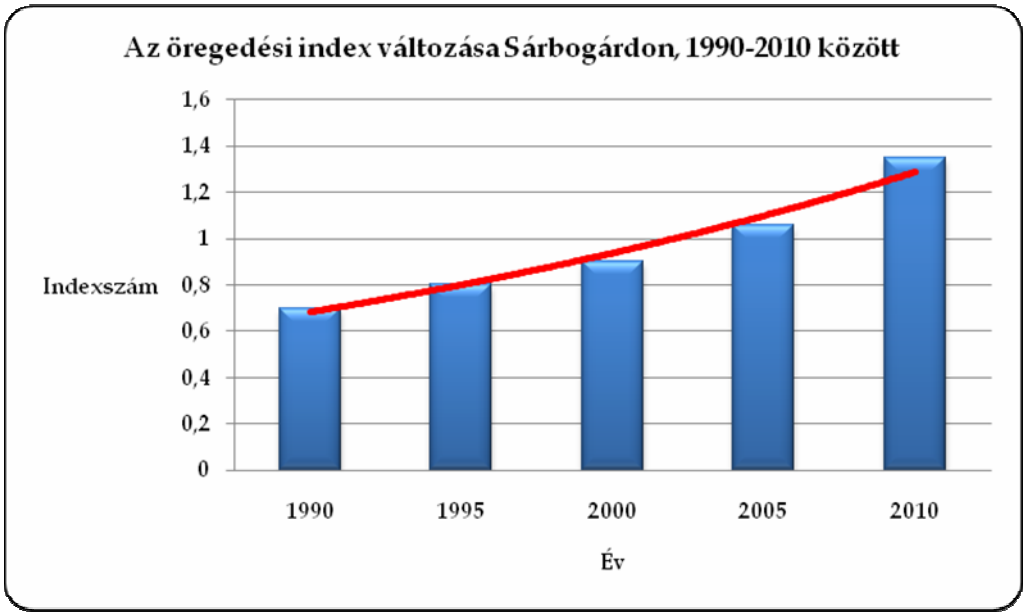

23. diagram: Az öregedési index változása Sárbogárdon, 1990-2010 között[61]

Sárbogárd társadalma öregedő, ezt bizonyítja az öregedési index[62] is. Az öregedés exponenciális jellegű, tehát folyamatosan gyorsuló.

3.3.1.5 A népesség nemenkénti összetétele

Lakosság nemek szerinti megoszlása Sárbogárdon 1990-2010 között (%)		
Év	**Férfiak aránya az állandó népességen belül (%)**	**Nők aránya az állandó népességen belül (%)**
1990.	49,4%	50,6%
1995.	49,2%	50,8%
2000.	48,8%	51,2%
2005.	48,5%	51,5%
2010.	48,6%	51,4%

21. táblázat: Lakosság nemek szerinti megoszlása Sárbogárdon 1990-2010 között (%)[63]

A lakosság nemek szerinti megoszlását a 21. táblázat mutatja be. Sárbogárdon a vizsgált időintervallumban minden esetben a női többség jellemző. A város feminitási aránya 2010-ben a következő volt: 1000 férfira 1057 nő jutott. Az országos trendekről elmondható, hogy jellemzően több fiúgyermek születik, azonban ez az

[61] Forrás: https://teir.vati.hu
[62] Egy gyermekkorúra jutó idősek száma. Ha ez az érték kisebb, mint 1 akkor a fiatalok arány nagyobb a társadalomban, ha nagyobb, mint 1 akkor az időskorúak száma nagyobb.
[63] Forrás: https://teir.vati.hu

előny már csecsemőkorban kezd csökkenni, mivel csecsemőkorban több fiú hal meg. Egy éves kor után a nemek közt már nem jellemző a születéskor létrejött számbeli különbség. Időskorban eltolódik a nemek közötti arány a nők javára, ennek több magyarázat is lehet; többek között a születéskor várható átlagos életkor a nők esetében magasabb, valamint a férfiak magasabb halálozási adatai.

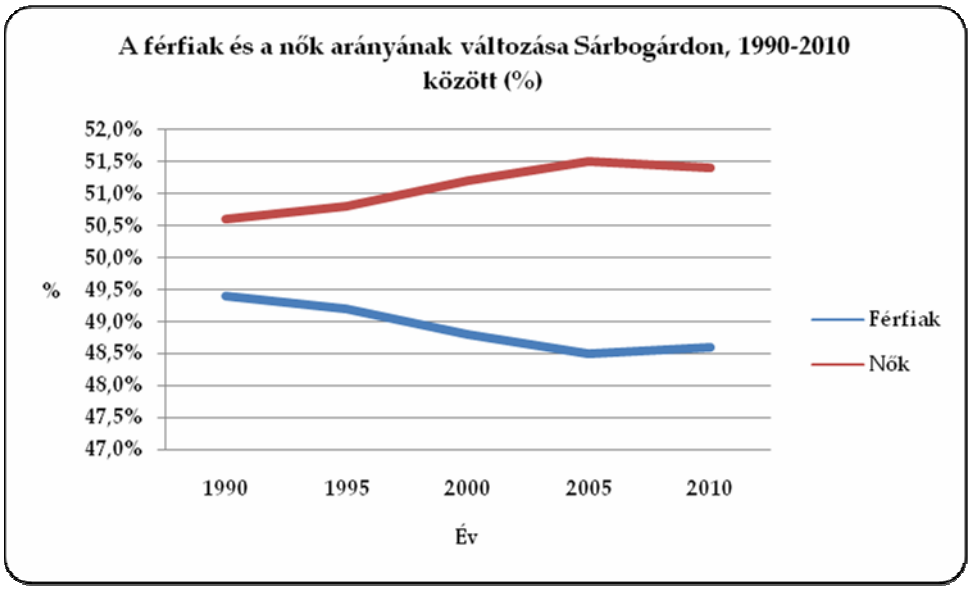

24. diagram: A nemek közti arányok változása[64]

Feltűnő, hogy 1990 és 2005 között a nemek arányeltérése tendenciaszerűen 1%-ról 3%-ra növekedett, majd az utolsó öt évben ez a különbség enyhén mérséklődött.

[64] Forrás: https://teir.vati.hu

3.3.1.6 Házasságkötések, válások száma

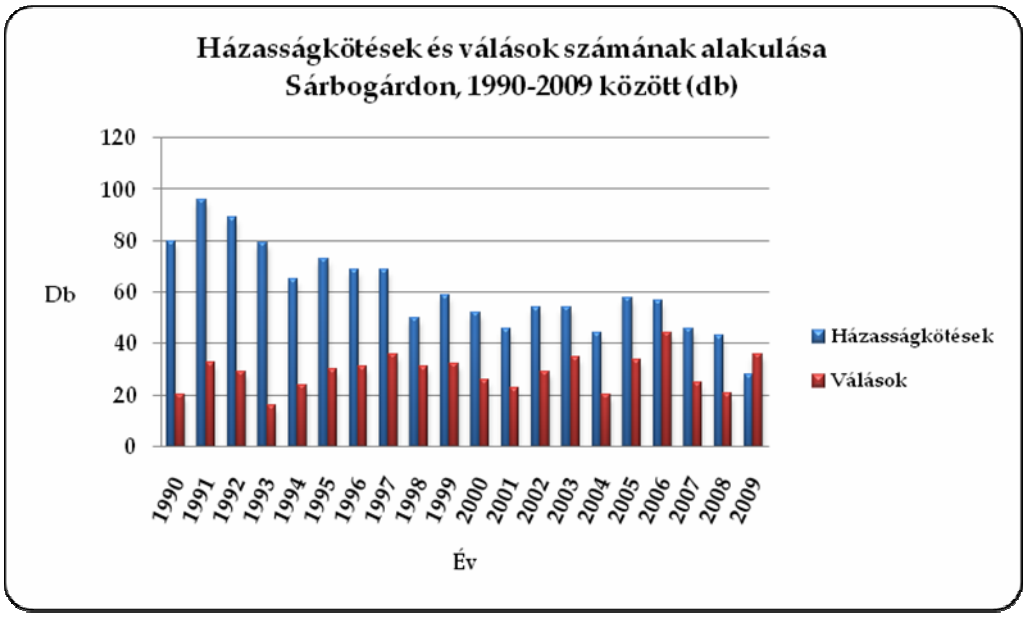

25. diagram: Házasságkötések és válások számának alakulása Sárbogárdon, 1990-2009 között (db)[65]

A házasságkötések és válások számának összehasonlításból az a következtetés vonható le, hogy Sárbogárd tradicionális kisvárosi közösségében is az országos tendencia érvényesül. Folyamatosan csökken a házasságkötések száma (a kisebb ingadozásoktól eltekintve), míg a válási hajlandóság erősen hullámzó tendenciát mutat. Igaz, hogy a válások száma hullámzóan változik, de az megállapítható, hogy stagnálóan, de inkább enyhén emelkedő ez az alakulás. Mivel a válások száma összességében növekszik, a házasságkötések száma pedig csökken, elmondható, hogy az elváltak aránya egyre nő.

[65] Forrás: https://teir.vati.hu

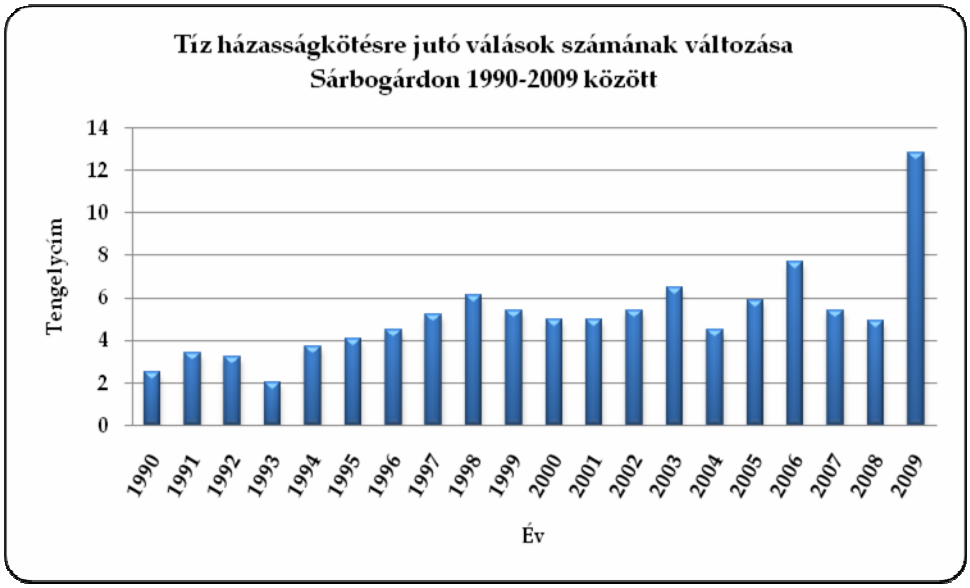

26. diagram: Tíz házasságkötésre jutó válások számának változása Sárbogárdon 1990-2009 között[66]

A válások száma a házasságkötések számát először a 2009-es évben haladta meg. Az 26. diagram adatai alapján elmondható, hogy a 2009-es évet megelőzően a házasságkötések száma messze meghaladta a válások számát.

3.3.1.7 Vallási hovatartozás

A 2001-es népszámlálás óta a vallási hovatartozásról nincsenek friss adatok, ezért csak a 2001. évi adatokat tudtuk felhasználni. A népszámláláskor a városi lakosság többsége (10.835 fő, 80%) valamelyik egyházhoz vagy felekezethez tartozónak vallotta magát. A legtöbben (7.338 fő) a római katolikus hívők nyilatkoztak vallási hovatartozásukról, második helyen a reformátusok (3.115 fő) állnak, míg a harmadik legtöbb hívőt számláló vallás az evangélikusoké (282 fő). Az állandó lakosságból 1.791 fő nyilatkozott úgy, hogy nem tartozott egyházhoz vagy felekezethez, 869 fő nem kívánt válaszolni a vallási hovatartozást illetően, míg 37 főre vonatkozóan nem volt adat. További 59 fő más, nem feltüntetett valláshoz tartozott.

A városban jelenleg (2011.) négy római katolikus (Sárbogárd központi városrész, Sárszentmiklós, Pusztaegres, Sárhatvan), két református (Sárbogárd központi városrész, Sárszentmiklós) és egy evangélikus (Sárszentmiklós) templom található.

[66] Forrás: https://teir.vati.hu

3.3.1.8 Nemzetiségek

A nemzetiségi hovatartozást meghatározza az anyanyelv, a családi, baráti közösségben beszélt nyelv, a nemzetiség kulturális értékeihez, hagyományaihoz való kötődés. A nemzetiség független az állampolgárságtól.[67]

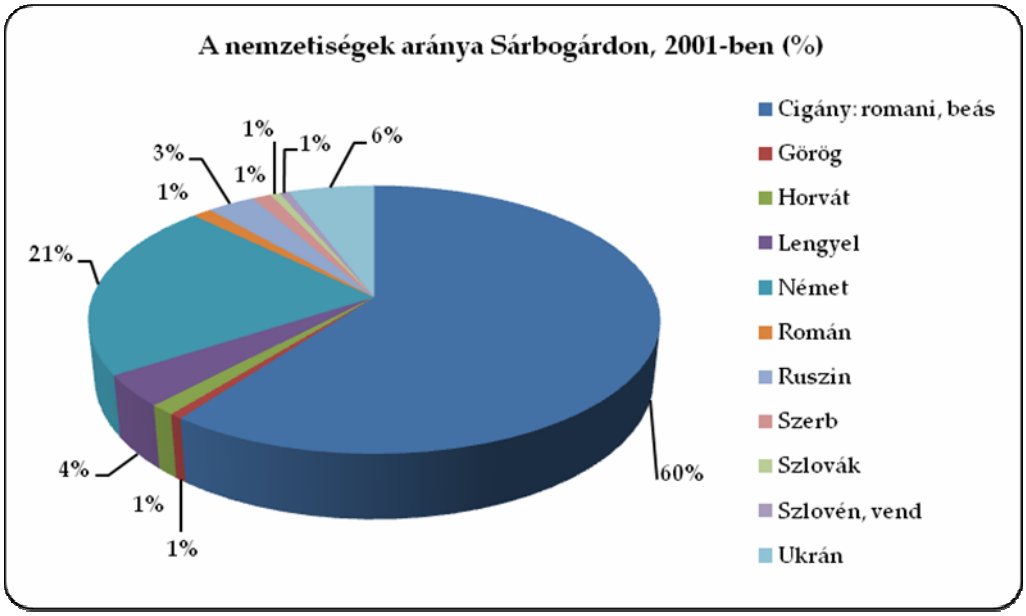

27. diagram: A nemzetiségek aránya Sárbogárdon, 2001-ben (%)[68]

Sárbogárdot alapvetően magyar lakosság lakja. A KSH 2001-es adatai alapján a város 99%-a, 12.993 fő magyarként azonosította magát, és 159 fő vallotta magát valamelyik nemzetiség tagjának. A településen tíz nemzeti és egy etnikai kisebbség tagjai voltak jelen 2001-ben. Legnagyobb számú (95 fő) a cigány etnikai kisebbség. Sorrendben második a német- (35 fő), harmadik az ukrán- (9 fő), negyedik a lengyel- (6 fő), míg ötödik a ruszin (5 fő) nemzetiségi kisebbség. A többi nemzetiség tagjainak száma az állandó lakossághoz viszonyítva nem számottevő (1-2 fő).

Magyarország jelenlévő tizenhárom nemzetiség közül „csupán" két nemzeti kisebbség – bolgár és örmény – képviselői nincsenek jelen Sárbogárdon.

2010-ben megalakult a Cigány Kisebbségi Önkormányzat, melynek elsődleges célja a cigányság támogatása és felzárkóztatása.

[67] Rudl J.: A demográfia alapjai, Pécs, 2007
[68] Forrás: KSH

3.3.2 Foglalkoztatás

3.3.2.1 Képzettség

Képzettségre vonatkozóan csak a KSH 2001. évi népszámlálási adatok állnak rendelkezésünkre. Ezek alapján megállapíthatjuk, hogy Sárbogárd képzettségi mutatói nem kedvezőek. A város 25 évnél idősebb lakosságának 8%-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel. (A kistérségi átlag: 6%, a megyei: 11%, a régiós: 10%, az országos: 13%.)

A mindössze általános iskolai végzettséggel vagy még azzal sem rendelkezők száma (4021 fő) és aránya (32%) magas, a 7 évnél idősebb népesség arányában és a gazdaságilag aktív korú népesség viszonylatában (44%). Ezek a mutatók az országos, a megyei és a régiós mutatókhoz viszonyítva rosszabbak, a kistérséginél valamivel jobbak. A lakosság közel fele alulképzett, munkaerő piaci esélyei gyengék. Szakmai képesítés, érettségi bizonyítvány nélkül sérülékennyé válnak a munka világában, a tudás alapú gazdaságban perifériára szorulnak. Ez a réteg az elvándorlással sem tudja hatékonyan kezelni a megélhetési gondjait, mert képzettség hiányában más földrajzi területen sem tud szert tenni biztos egzisztenciára.

3.3.2.2 Foglalkoztatottság

A 2001-es népszámlálási adatoknál frissebb adatok nem állnak rendelkezésünkre. Mivel éppen ezen a téren jelentős változások történtek 2001 óta, csak a 2001. évi alapadatokat rögzítjük, a részletes értékelést adathiány miatt – 2001-es információkkal - félrevezetőnek tartjuk, ezért mellőzzük. Ugyanakkor fontos hangsúlyozni, hogy a népszámlálási adatok feldolgozását követően elemezni szükséges a foglalkoztatási adatokat.

Sárbogárdon a foglalkoztatottak száma a népszámlálás évében 4.713 fő volt, és a gazdaságilag aktív korúak foglalkoztatottsága közel 60%-os, az országos átlagnak megfelelő volt.

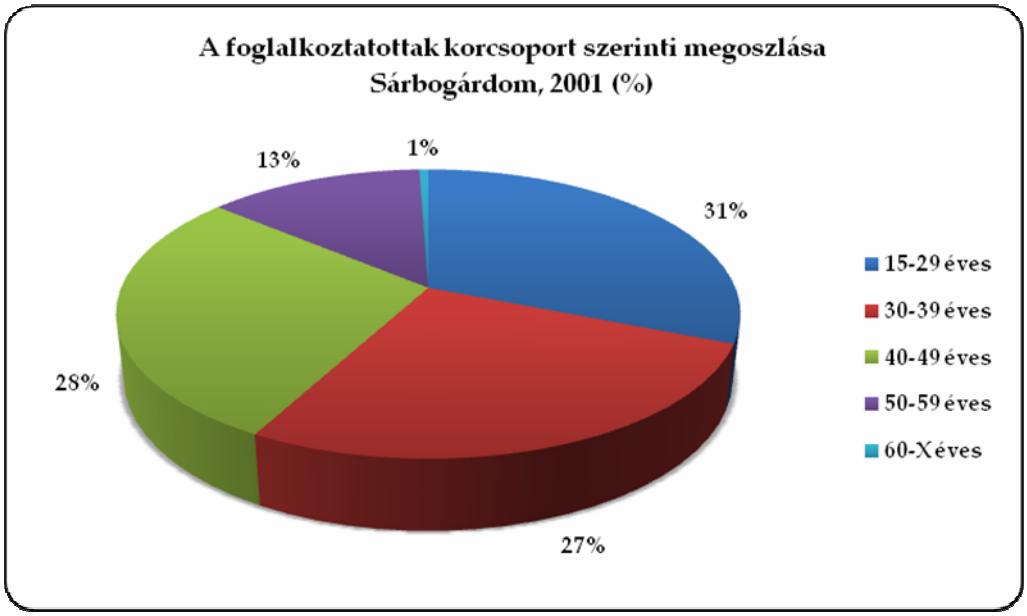

28. diagram: A foglalkoztatottak korcsoport szerinti megoszlása Sárbogárdon, 2001 (%)[69]

A KSH adatai alapján készített 28. diagram a foglalkoztatottak korcsoport szerinti megoszlását mutatja be. Elmondható, hogy a 15-29 évesek, a 30-39 évesek, illetve a 40-49 évesek közel azonos arányban részesednek a foglalkoztatottságon belül. Értelemszerűen a 60-X éves korcsoportba tartozok már nem képeznek jelentős hányadot a foglalkoztatottakon belül.

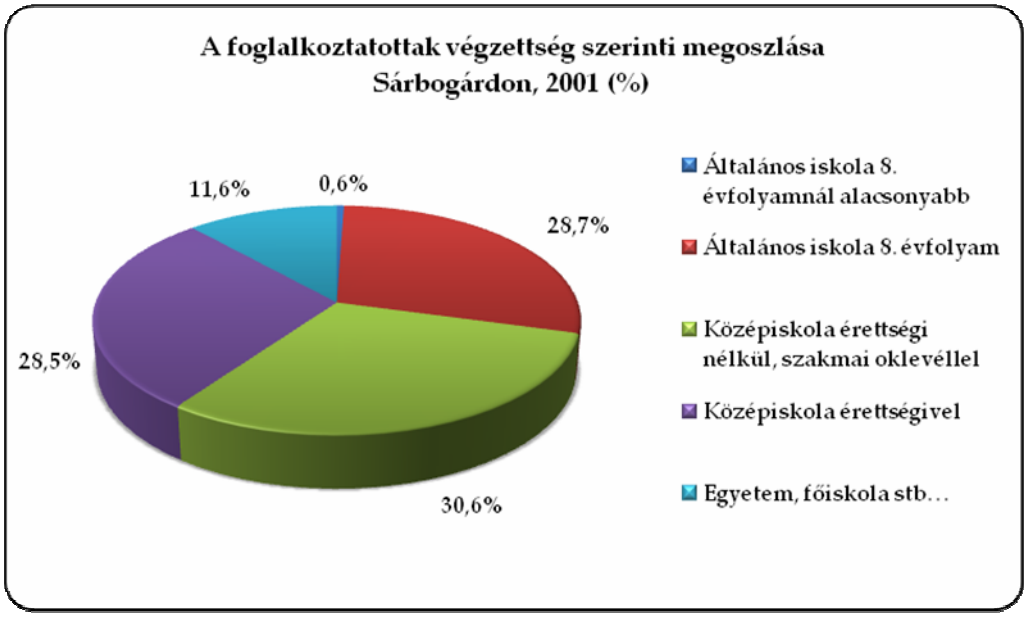

29. diagram: A foglalkoztatottak végzettség szerinti megoszlása Sárbogárdon, 2001 (%)[70]

[69] Forrás: KSH

A foglalkoztatottak végzettség szerinti besorolása alapján kisvárosban a középiskolai érettségi nélküli, szakmai oklevéllel rendelkezők vannak a legnagyobb számban (1442 fő). Az általános iskola 8 évfolyamát elvégzők-, illetve a középiskolai érettségivel rendelkezők száma közel azonos (1353-1342 fő). A legkisebb hányadot a felsőfokú végzettséggel rendelkezők képviselik, pontosan 549 fő tartozik ide.

A foglalkoztatottak ágazati megoszlása Sárbogárd, 1990 és 2001-ben (fő)		
	1990	**2001**
Egészségügyi, szociális ellátás	169	191
Egyéb közösségi, személyi szolgáltatás	103	71
Építőipar	444	347
Ingatlanügyek, gazdasági szolgáltatás	49	328
Ipar (bányászat, feldolgozóipar, villamosenergia-, gáz-, gőz-, vízellátás)	1851	1560
Kereskedelem, javítás	511	410
Közigazgatás, védelem, kötelező társadalombiztosítás	582	578
Mezőgazdaság, vadgazdálkodás, erdőgazdálkodás, halászat	1088	291
Oktatás	321	351
Pénzügyi tevékenység	67	56
Szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás	42	85
Szállítás, raktározás, posta, távközlés	611	445
Összesen	**5838**	**4713**

22. táblázat: A foglalkoztatottak ágazati megoszlása Sárbogárdon, 1990 és 2001-ben (fő)[71]

Amennyiben a foglalkoztatottak ágazat szerinti megoszlását vizsgáljuk 1990 és 2001-es adatok alapján, az látszik, hogy a mezőgazdaság korszerűsítése (gépesítése) eredményeként sokan hagyták el ezt a szektort – ez a változás igazodik az országos trendekhez. Az őstermelőkre nem jellemző, hogy foglalkoztatnának, a nagyobb vállalkozók a gépesítés miatt kevesebb munkaerőt alkalmaznak. 1990-ben több mint 1000 főt alkalmaztak, 2001-re ez a szám 300 alá csökkent.

A legnagyobb mértékben a gazdasági szolgáltatásokban foglalkoztatottak száma nőtt meg. A 22. táblázatban feltüntetett további ágazatoknál nem történt az előbb említetthez hasonló volumenű változás.

A polgármesteri hivatalban és a workshop-okon szerzett információk szerint jelenleg az önkormányzat a legnagyobb munkáltató a fenntartásában lévő intézmények humánerőforrásának biztosításával.

[70] Forrás: KSH
[71] Forrás: KSH

3.3.2.3 Munkanélküliség

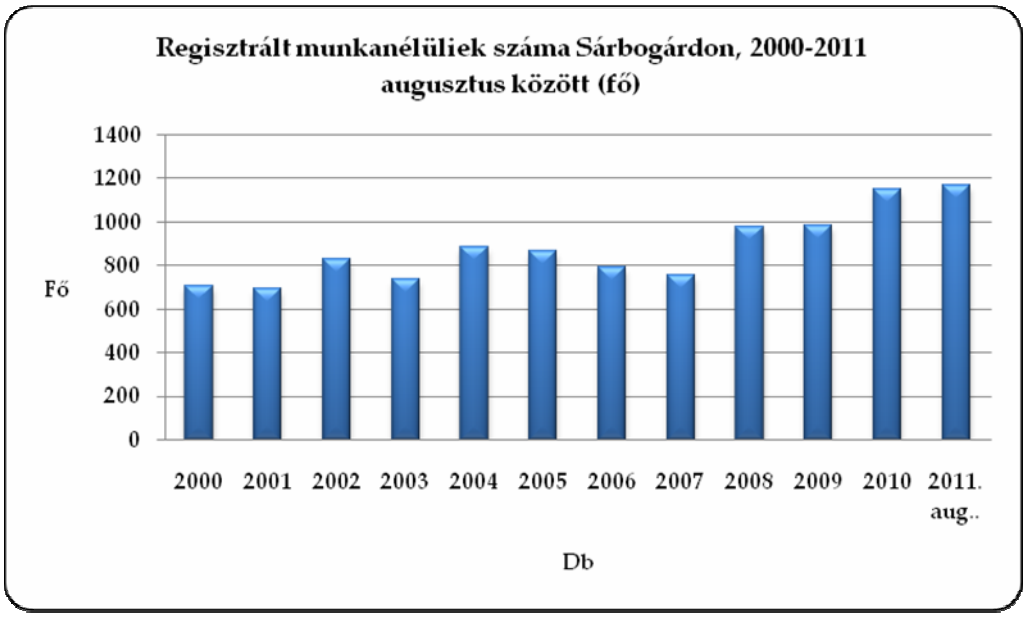

30. diagram: Regisztrált munkanélküliek száma Sárbogárdon, 2000-2011 augusztus között (fő)[72]

A városban élő munkanélküliek száma 2000 és 2011 augusztusa között folyamatosan változott. A 2000-es adatokhoz képest 2011 augusztusára a munkanélküliek száma majdnem kétszeresére emelkedett. Ez az emelkedés nem volt egyenletes, ahogy azt a 30. diagram szemlélteti.

Az 30. diagramban vizsgált évek adatai alapján elmondható, hogy a regisztrált munkanélküliek száma 2011 augusztusában volt a legmagasabb, ekkor számuk elérte az 1.169 főt, tehát a munkaképes korú népesség 13,25%-a, ami 1,62 ponttal jobb mint az ország átlagos mutatója. A regisztrált munkanélküliek nagyobb részét (595 fő) a nők, míg kisebb részét (574 fő) a férfiak adják. Az utolsó vizsgált időpontban a munkanélküliek 27%-a tartós munkanélküli, 303 embernek 180 napon túl nincs munkája, többségük fizikai foglalkozásúak köréből kerül ki.

A 2000-2007 közötti foglalkoztatási ráta negatív irányú ingadozása a folyamatos cégbezárásoknak, telephely megszüntetéseknek köszönhető. A negatív hullámokat kompenzálja a környező városok (Dunaújváros, Székesfehérvár) jobb gazdasági és ipari adottsága, aminek munkaerőfelvevő-képessége a munkanélküliek számát csökkentette a térségben. Az ingázók száma jelentőssé vált ebben az időszakban. A 2008-2011-es adatok növekvő munkanélküliséget mutatnak. A munkaerőpiacon bekövetkezett negatív tendencia a gazdasági válság következményeinek tudható be.

[72] Forrás: https://teir.vati.hu

Az iskolai végzettség szerint regisztrált munkanélküliek száma Sárbogárdon, 2011. augusztus (fő)	
Végzettség típusa	**Létszám (fő)**
8 osztályt sem végezte el	41
Általános iskola	566
Szakmunkás	308
Szakiskolai	20
Szakközépiskola	72
Technikum	13
Gimnázium	105
Főiskolai	35
Egyetemi	9
Összesen	**1169**

23. táblázat: Az iskolai végzettség szerint regisztrált munkanélküliek száma Sárbogárdon, 2011. augusztus (fő)[73]

A regisztrált munkanélküliek döntő részét az általános iskolai (566 fő, 48%) és szakmunkásképző végzettségűek (308 fő, 26%) adják (23. táblázat). Ez az arány összefügg a városi lakosság képzettségi szintjével, amivel a 3.4.2.1 Képzettség fejezetben foglalkozunk részletesebben. A diplomás munkanélküliek száma 2011-ben 44 fő.

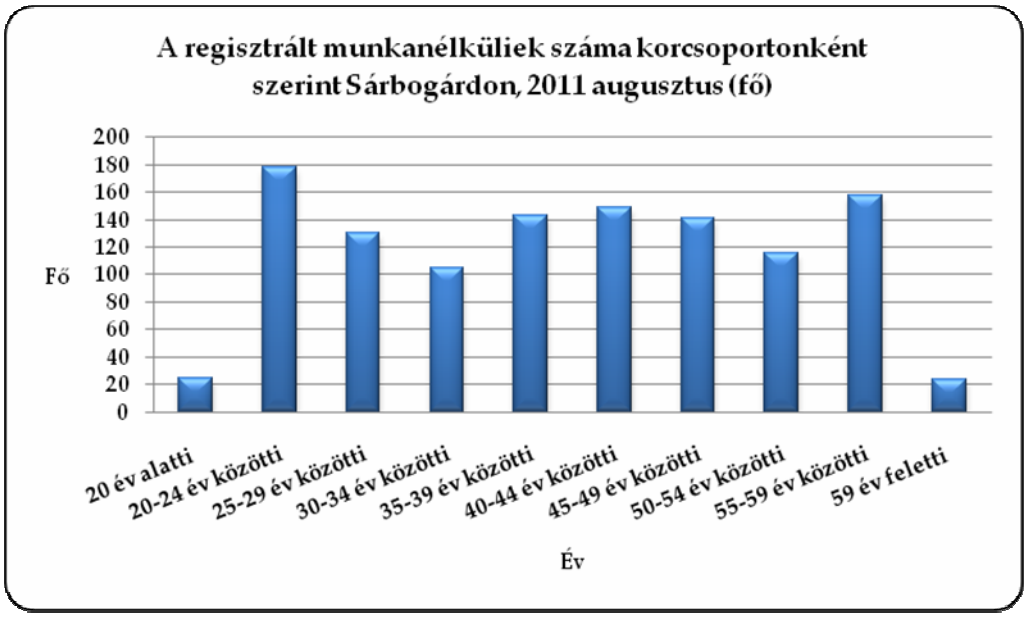

31. diagram: A regisztrált munkanélküliek száma korcsoportonként Sárbogárdon, 2011. augusztus (fő)[74]

[73] Forrás: KSH
[74] Forrás: KSH

Az 31. diagram adatai alapján 2011 augusztusában a munkanélküliek közül a 20-24 év közöttiek aránya a legnagyobb (15%), míg az 59 év felettiek részesedése a legkisebb (2%).

3.3.3 Lakossági jövedelmi és szociális helyzete

Az egyéni vállalkozások száma és az egyéni vállalkozásból származó jövedelem alakulása Sárbogárdon, 2000-2009 között			
Év	**Összes adó (Ft)**	**Összes adófizető (fő)**	**Egy adófizetőre jutó éves adó (Ft)**
2000	86 397 921	230	375 643
2001	125 211 711	226	554 034
2002	161 452 061	260	620 969
2003	160 673 142	275	584 266
2004	156 139 010	445	350 874
2005	169 773 727	466	364 321
2006	197 933 478	435	455 019
2007	225 620 382	315	716 255
2008	248 314 728	309	803 608
2009	246 559 251[75]	299	824 613

24. táblázat: Az egyéni vállalkozások száma és az egyéni vállalkozásból származó jövedelem alakulása Sárbogárdon, 2000-2009 között[76]

2000-hez képest 2009-re az egyéni vállalkozások jövedelemnövekedése számottevő volt. A növekedés üteme szinte folyamatos volt, csupán 2003- és 2004-ben volt némi visszaesés. Az összes adófizetők száma 2005-ig emelkedett, majd hirtelen csökkeni kezdett. Az egy adófizetőre jutó éves mennyisége 2009-re közel megháromszorozódott 2000-hez képest.

Az adófizetők számának és az összes befizetett adó mértékének alakulása Sárbogárdon, 2000-2009 között			
Év	**Összes adó (ft)**	**Összes adófizető (fő)**	**Egy adófizetőre jutó éves adó (ft)**
2000	934 728 333	5687	164 362
2001	1 060 905 678	5949	178 333
2002	1 109 130 191	6001	184 824
2003	1 017 491 125	6004	169 469
2004	1 043 638 375	5891	177 158

[75] Egyéni vállalkozói kivétből származó jövedelem
[76] Forrás: teir.vati.hu

2005	1 149 508 657	5950	193 195
2006	1 333 001 284	6076	219 388
2007	1 543 395 706	6213	248 414
2008	1 725 260 768	6401	269 530
2009	1 508 936 396	6319	238 794

25. táblázat: Az adófizetők számának és az összes befizetett adó alakulása Sárbogárdon 2000-2009 között[77]

2000 és 2009 között a 25. táblázatban bemutatott három mutató tekintetében változás történt, az adófizetők száma, az általuk befizetett adó teljes összege, valamint az egy főre jutó éves adó nagysága is emelkedett. A 2009-ben minden második sárbogárdi lakos fizet adót.

3.3.4 Társadalmi önszerveződések, civil szervezetek

Sárbogárd Város Önkormányzat Képviselő-testületének 10/2007. (III. 19.) önkormányzati rendelete alapján a településen a 26. táblázatban felsorolt 40 civil szervezet működik.

A szerveződések többsége a sport, az egészség és a kultúra támogatása, a szociálisan hátrányos helyzetűek segítése, a **hagyományőrzés,** valamint a város helyzetének javítása témájában végzi tevékenységének jelentős részét. Munkájukat az Önkormányzattal, valamint a Művelődési Házzal egyetértésben és együttműködve végzik. A város széttagolt települési szerkezetéből adódóan több szervezet tevékenysége a városrészre, illetve annak egy-egy intézményére korlátozódik (kultúrház), de számos szervezet a város egészét is lefedő tevékenységet végez.

[77] Forrás: teir.vati.hu

Civil szervezetek és tevékenységeik Sárbogárdon, 2010-ben	
Alsótöbörzsöki Iskoláért Alapítvány	Az Alsótöbörzsöki gyerekek szellemi, testi fejlődésének elősegítése, az iskola és más szabadidős programok támogatása.
Aranylabda Alapítvány Sárbogárd	Sport tevékenység (labdarúgás)
Árva Bethlen Kata Alapítvány	Sárbogárdi református idősek otthonának felépítésének, fenntartásának és működésének támogatása. Tehetséges fiatalok támogatása.
Black Time Sport és Kulturális Egyesület	Kulturális értékek népszerűsítése. Junior és felnőtt Hip- Hop kategóriában való versenyeztetése. Tevékenységük főként Pusztaegres hagyományai, kulturális élete köré szerveződik. Bálokat, jótékonysági rendezvényeket, ünnepi megemlékezéseket, családi programokat szervezne.
"Bogárd-Dal" Kulturális és Zenei Egyesület	Hagyományőrzés
Bogárd és Térsége Tűzoltó Egyesület	Tűzoltó szervezet
Csipike Egyesület	Fejlesztő eszközök térítésmentes kölcsönzése a sérült gyermeket nevelő szülők számára. Pályázatfigyelés, pályázatírás, az ellátatlan gyermekek felkutatása, anyagi és tárgyi segítségnyújtás; tájékoztatás.
D-13 Postagalambsport Egyesület	Galamb versenyek szervezése, lebonyolítása. Utánpótlás (ifjúsági) nevelés, kiállítások szervezése.
Egyenlő Esélyt a Sárbogárdi Fogyatékos Gyermekekért Alapítvány	alapfokú oktatás, támogatás, gyermekek gyógypedagógiai fejlesztése, nevelés, oktatás tárgyi feltételeinek javítása, fejlesztése, korszerű módszerek bevezetése, szülő klubok működésének segítése, nyári táborok támogatása
Független Baloldali Egyesület	Közéleti
F. M.-I Természetbarát Szövetség Városi Bizottsága	Természetjárás, természetvédelem, szabadidős sport
Honvéd Bajtársi Egyesület Sárbogárd	Segítik a területen folyó honvédelmi nevelőmunkát, a közösségi életet szervezik.
Kapocs (Környezettudatos Autonóm Polgári Országos Civil	Közélet aktivizálása

Szerveződésű Egyesület)	
Labdarúgó Sport Club Sárbogárd	Felnőtt, ifjúsági U-7, U-9, U-11, U-13, U-16 csapatok versenyeztetése.
Lovas Egyesület	Lovas sport népszerűsítése, versenyek, bemutatók rendezése, hagyományőrzés
Mészöly Géza Általános Iskoláért Alapítvány	Gyerekek szellemi, testi fejlődésének elősegítése, kirándulások tanulmányi utak szervezése, tehetséges gyerekek támogatása
Női Kézilabda Egyesület	Sport tevékenység
Önkéntes Tűzoltó Egyesület	Tűzoltó szervezet
Összefogás Pusztaegres Jövőjéért Egyesület	Helyi kulturális élet szervezése, a közösségi hagyományok ápolása, sport és kulturális tevékenységek szervezése, az idősek és hátrányos helyzetűek támogatása
Philia Sárbogárdi Protestáns Egyesület	Rászorult csoportok támogatása
Pusztaegresért Egyesület	A település felemelkedés, kulturális életének fejlesztése, a közösségi hagyományok ápolása, rendezvények szervezése.
Pusztaegresi Polgárőr Egyesület	Polgárőrszervezetek, vagyonvédelem
Rétszilasért Egyesület	Közösség, ill. személyiségfejlesztő programok, szabadidős, sport programok megszervezése, lebonyolítása. Szociális tevékenység, hagyományőrzés.
Sárbogárd és Térségéért Egyesület	Egészségmegőrzés, családsegítés, nevelés és oktatás; kulturális tevékenység, környezetvédelem, gyermek-és ifjúságvédelem; sporttevékenység.
Sárbogárdi Asztalitenisz Klub	Sport tevékenység
Sárbogárdi Kosárlabda Club	Sport tevékenység
Sárbogárdi Kulturális Egyesület	Művelődési központ üzemeltetése,
Sárbogárdi Múzeumbarát Egyesület	Kultúra terjesztése, hagyományőrzés, kulturális értékek megőrzése
Sárbogárdi Nyugdíjas Rendőr Egyesület	Közbiztonság javítása
Sárhatvanért Egyesület	Kulturális élet fenntartása, programok szervezése
Sárréti Íjász Club' Egyesület	Az íjászsport népszerűsítése, versenyzések biztosítása.

Sárszentmiklós Egyesület	Hagyományok őrzése, hagyomány-teremtés.
Sárszentmiklósi Általános Iskoláért Alapítvány	A sárszentmiklósi gyermekek hatékony nevelésének, szellemi és testi fejlődésének elősegítése, kulturális és szabadidõs programok támogatása, a kiemelkedő tanulmányi eredmény és tanulói teljesítmény elismerése.
Sárszentmiklósi Sportegyesület	Labdarúgás, utánpótlás nevelés.
Szebb Jövőnkért Közhasznú Egyesület	Településfejlesztés, sport és szabadidős tevékenység, polgári védelem, szociális, oktatási, és közhasznú tevékenység.
Tarsoly Ifjúságért Egyesület	Ifjúság ismereteinek, általános műveltségének gyarapítása. Környezetvédelem, hagyományőrzés
Városépítő és Hagyományőrző Egyesület	Hagyományőrzés, városfejlesztés
Városi Polgárőr Szervezet	Járőr szolgálatok, rendezvények biztosítása, stb…
Vax Kézilabda Egyesület	Sport tevékenység
Zsobi Racing Autósport Egyesület	Autósport népszerűsítése

26. táblázat: Civil szervezetek és tevékenységeik Sárbogárdon, 2010-ben[78]

[78] Forrás: 10/2007 (III. 19.) Önkormányzati rendelet

3.4 Települési környezet

3.4.1 Természeti környezet, természeti vonzerők

3.4.1.1 Természeti környezet

Sárbogárd a Közép- Mezőföld kistáj nyugati részén fekszik. Domborzatát a lösz felhalmozódás- és lepusztulás folyamatai jellemzik.

A kistáj és egyben a város legjelentősebb talajtípusai a mezőségi talajok – a mészlepedékes csernozjom és a réti csernozjom. A fő talajképző kőzet a terület jellegéből adódóan a lösz. Az említett talajtípusok jó termőképessége alakítja át a terület arculatát mezőgazdasági kultúrtájjá. A terület szántóföldi hasznosítása meghaladja a 66%-ot.

A Közép- Mezőföld kistáj területén két nagyobb éghajlati körzet, a meleg és a mérsékelten meleg találkozik. Összességében elmondható, hogy a mérsékelten száraz területekhez tartozik. Jellemző a bőséges napsütés (évi összege: 2000 óra), valamint a magas nyári középhőmérsékleti értékek (július középhőmérséklete: 21°C).

A megújuló energiaforrások közül a térségben elérhető a szél-, a nap-, valamint a geotermikus energia is.

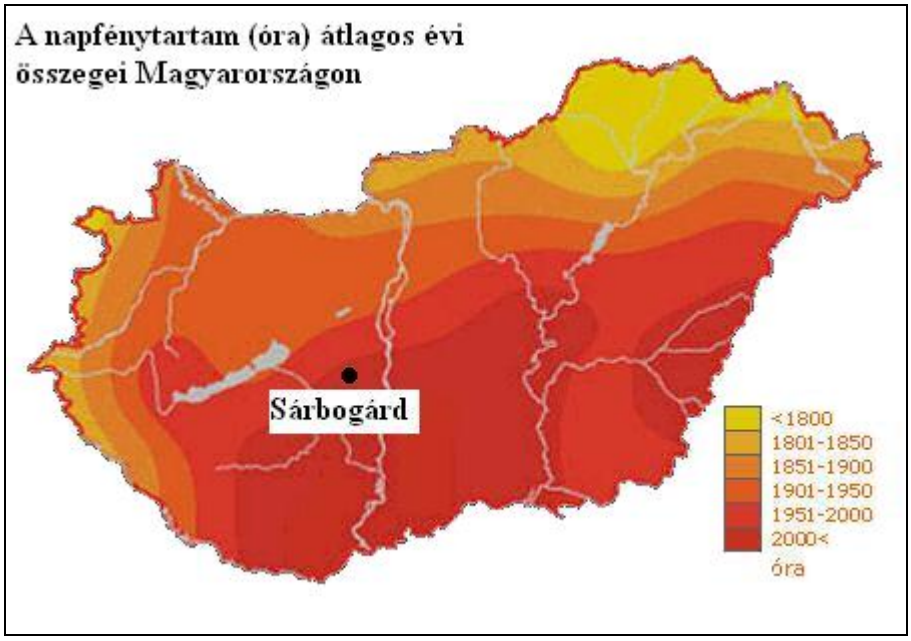

6. térkép: A napfénytartam (óra) átlagos évi összegei Magyarországon[79]

A terület a kistáj csapadékosabb részéhez tartozik, mivel évi mennyisége 590 mm. Uralkodóan az északnyugatias szelek a jellemzőek, melynek hatását a Bakony és a Vértes hegységek között húzódó szélcsatorna erősít fel.

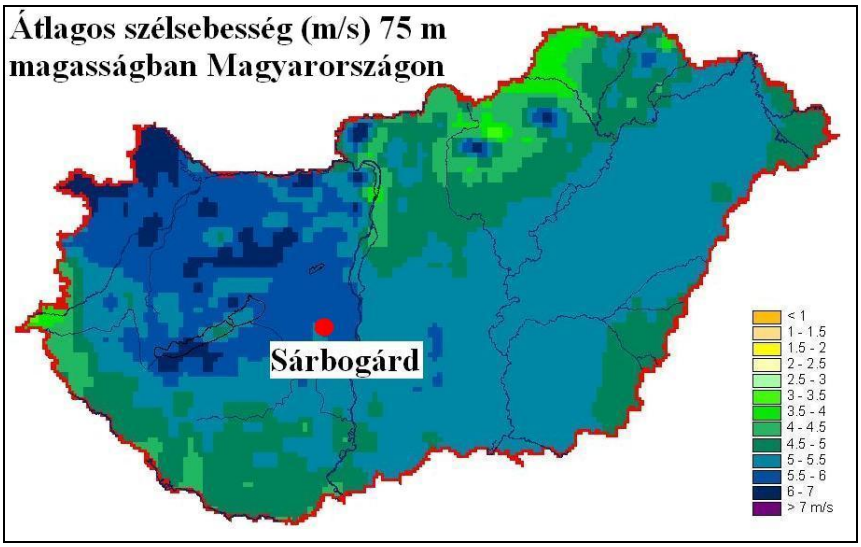

7. térkép: Átlagos szélsebesség (m/s) 75 m magasságban Magyarországon[80]

[79] Forrás: met.hu
[80] Forrás: Tóth és mtsai 2007.

Széles körben használt az OMSZ 10 méteres mérési eredményeinek 75 méter magasságra történő átszámolásával készített térkép, melynek elkészítéséhez a SZIE GEK AEET energetikai célú kontroll méréseit használták fel (7. térkép) (Tóth és mtsai, 2007). A térképen jól látható, hogy Sárbogárd szélenergia kapacitásai jónak mondhatóak, hiszen 75 méteres magasságban az átlagos szélsebességek elérik az 5-6 m/s értékeket.

A terjedelmes kistájnak csak kisebb vízfolyásai vannak, melyek közül a legfontosabb a Sárvíz, amely a város nyugati széléhez közel folyik. A vízfolyások konzekvensen dél irányában lejtenek. Sárbogárd és környezetének vízrajzát a 8. térkép mutatja be. A felszíni vízfolyások mellett említést érdemel Magyarország egyik legnagyobb halastó rendszere – Rétszilasi halastavak. Víztükrük a vízháztartás alakulása szerint változik.

Hazánk nagy része üledékes medencén (Kárpát-medence) terül el, ezért geotermikus adottságai kedvezőek. A hazai átlagos geotermikus gradiens értéke 5-7 Celsius-fok között mozog (a Föld középpontja felé haladva 100 méterenként 5-7 Celsius-fokkal emelkedik a hőmérséklet), ami a világátlag 1,5-2-szerese. Jelenleg kihasználtsága nem mondható jelentősnek. Hazánk geotermikus nagyhatalomnak nevezhető (világ viszonylatában USA és Kína után harmadik) a potenciális energiamennyiség alapján.

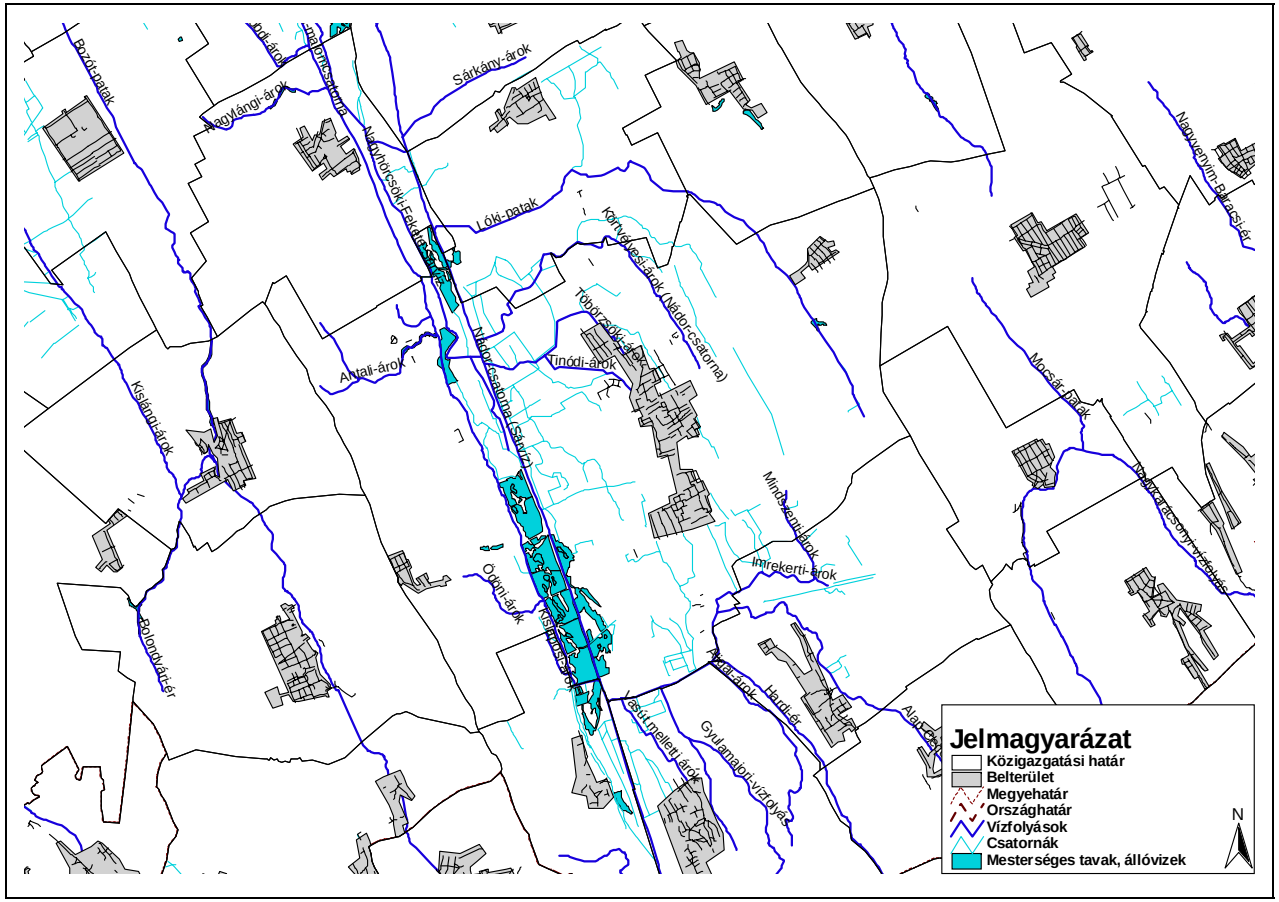

8. térkép: Sárbogárd és környékének vízrajzi viszonyai[81]

[81] Forrás: Eco-Cortex Kft saját szerkesztése

Talajvízbőséggel a Sárvíz völgytalpa tűnik ki. Mélysége változó, a településen 1-2 méter közötti. Ezeken a területeken gazdag élővilág található. A település magasabb részein a talajvíz már 6-7 méteres mélységben található. Az ivásra is alkalmas rétegvizek tekintetében szegénynek tekinthető a terület, minőségük sem kiemelkedő – közepesen kemények, erősen vasasak.

3.4.1.2 A természeti vonzerők

A terület a Duna-Ipoly Nemzeti Park Igazgatóság működési egységéhez, a Rétszilasi - halastavak tájegységhez tartozik, a Natura 2000 természetvédelmi terület része. A Nagylók mellett kialakított Iringó - tanösvény a területen előforduló iringó növényről kapta a nevét. A tíz megállóhellyel kialakított, táblákkal, térképekkel ellátott tanösvény lehetővé teszi, hogy a helybeliek és idelátogató turisták megismerhessék a Mezőföld állat- és növényvilágát. Ehhez kapcsolódhat majd a jövőben Sárbogár természetturizmus terméke is.

Rétszilas területe 1508 hektár – ebből 805 hektáron fekszenek a tavak, a többit a nádasok, nedves rétek, legelők teszik ki. 1997. április 30-a óta szerepel Magyarország ramsari helyszínei között (Egyezmény a nemzetközi jelentőségű vadvizekről, különös tekintettel a vízimadarak élőhelyeire). A terület 18 különálló halastóból, valamint az ezeket övező nádasok áll. A térség növényvilága közül fontos megemlíteni az orhidea fajokat, valamint a fokozottan védett pókbangót. Madárfaunája nagyon gazdag, a terület 113 fajnak ad otthont, melyből 84 kiemelt védelem alatt áll, ilyenek pl. a kis kócsag, a nagykócsag, az üstökösgém, illetve a kanalasgém.

A térség lágy lankáit gazdag termőföldek és erdők borítják. A kedvező természeti adottságok régmúlt időkbe visszanyúló mezőgazdasági hagyományok értek-megőrző folytatását biztosítják. A tradíciót hivatottak ápolni a környék lovas rendezvényei is, melyek méltán vonzzák ide a lovas szakma képviselőit és a kíváncsi látogatókat.

Az, akit a csendes magány vonz inkább, megtalálja a Rétszilasi-Őrspusztai tavaknál. A természetvédelmi terület és környéke az öko-turizmus fejlesztéséhez kínál kiváló lehetőséget.

3.4.2 A területhasználat jellemzése

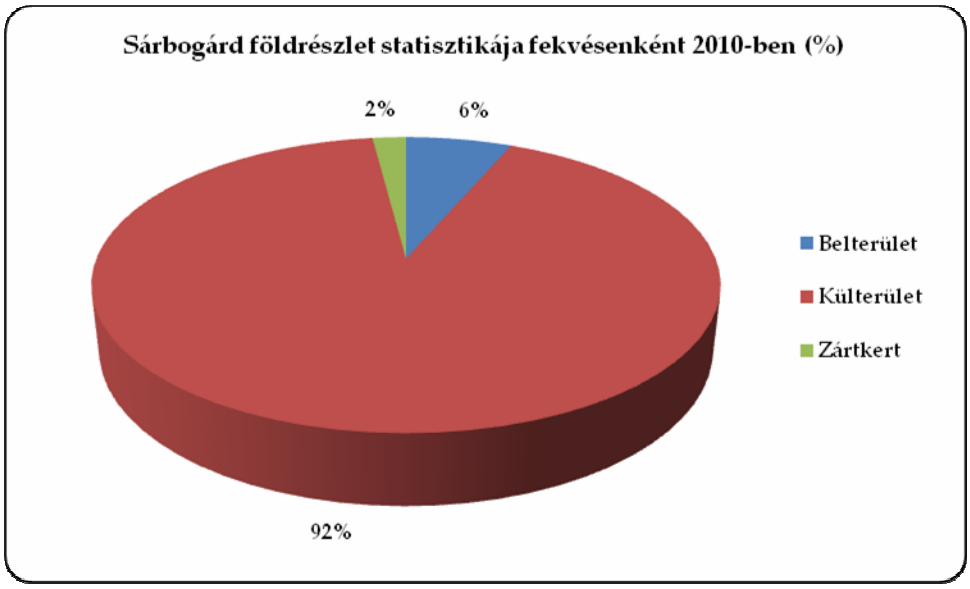

32. diagram: Sárbogárd földrészlet statisztikája fekvésenként 2010-ben (%)[82]

A területhasználatra a természeti viszonyok jelentős befolyással vannak. A belvízzel és árvízzel veszélyeztetett területek hasznosítása korlátozott.

Sárbogárd város összterülete 14.745 hektár, ebből a belterület 954 hektár, a külterület 13490 hektár, a zártkert pedig 301 hektár.[83]

A földrészletek jellemzői a bel- és külterületen Sárbogárdon, 2010-ben							
Fekvés	**Földrész-letek száma**	**Egyéb önálló épületek száma**	**Egyéb önálló lakások száma**	**Összes terület (m²)**	**Legkisebb földrészlet terület (m²)**	**Legnagyobb földrészlet terület (m²)**	**Átlagos földrészlet terület (m²)**
Belterület	5131	89	795	9538846	15	147742	1859
Külterület	5132	3	0	134903800	28	1384798	26287
Zártkert	1506	0	0	3011152	29	12908	1999
Összesen	11769	92	795	147453798			

27. táblázat: A földrészletek jellemzői a bel- és külterületen Sárbogárdon, 2010-ben[84]

[82] Forrás: takarnet.hu
[83] Forrás: takarnet.hu
[84] Forrás: takarnet.hu

A földrészletek átlagos alapterülete a belterületen alacsony, ez a kisvárosias, helyenként falusias és kertvárosias jellegből adódik. A külterületen a földrészletek jóval nagyobbak és ez által alkalmasak mezőgazdasági termelésre is.

Sárbogárd összterületének csupán 6,5 %-a belterülete. A lakóterületek terjeszkedése nem olyan ütemű, hogy jelentősen megnövelné a belterület nagyságát. Sárbogárd Város Helyi Építési Szabályzatáról szóló 8/2005. (III. 30.) önkormányzati rendelet szerint a terület felhasználás szempontjából általánosságban elmondható, hogy minden városrész központi területe vegyes területnek (a lakóházak mellett közintézmények is megtalálhatóak) minősül. A város rendelkezik olyan jól elkülönülő központtal (Hősök tere és környéke), ahol szolgáltatási, közigazgatási, közösségi városi funkciók megjelennek, de e mellett jelentős de-centruma nincs a városnak.

Kisvárosias jellegéből adódóan a lakókörnyezetek nagyvárosi lakóterületekből, kisvárosi lakóterületekből, kertvárosi lakóterületekből és falusias lakóterületekből tevődnek össze.

Éppen a kisvárosias jellegéből adódóan Sárbogárdon a nagyvárosi lakóterületek száma és nagysága kevés, csupán az Ady- és a Barátság lakótelepek tartoznak ide, a Hősök terétől délre eső részek pedig a kisvárosi lakóterületek nagyságát gyarapítják. A 63. számú másodrendű főút mindkét oldalát kisvárosias lakóterületek övezik, melyeket a város közigazgatási határáig kertvárosi lakóterületek követnek.

Kertvárosi és falusi jellegű területek a következőképp oszlanak meg a településrészek között: Alsótöbörzsökön a központi kertvárosi lakóterületeket falusias jellegű lakóterület övezik. Sárszentmiklós délnyugati területei falusias jellegűek, a többi terület pedig kertvárosi lakóterület. Pusztaegres, Rétszilas, Kislók, Sárhatvan lakóövezetei a falusias lakóterületek részét képezik, jellemzően kialakult oldalhatáron álló beépítéssel.

A belvárosban, illetve annak közelében megtelepedő, nemzetközi üzletláncokhoz tartozó bevásárló üzletek méreteikkel kevésbé zavaróak, mint összképi megjelenésükkel, mely idegen a kisvárosias településközponttól. Rendezettségükkel, de-centrum szerepükkel, termék- és parkoló-kínálatukkal mégis erősítik a település városias jellegét.

A gazdasági területek a belvároshoz közel alakultak ki, és egyelőre inkább gondot, mintsem lehetőséget jelentenek a hasznosítatlanul álló épületeikkel (laktanyák).

A külterületek foglalják el Sárbogárd összterületének a legnagyobb részét (92%). A külterületek nagyrészt mezőgazdasági használatban vannak, főleg szántók, legelők, erdők és halastavak tartoznak ide. A 2001-es KSH adatok alapján

nyilvántartott 17 lakott külterületen összesen 353 fő élt (2001 népességszám 13.532 fő). A legutóbbi népszámlálás óta a külterületek-, illetve az ott élő népesség száma is folyamatosan csökken. A következő lakott külterületek tartoznak Sárbogárdhoz:

- Nagyhörcsökpuszta, a legnépesebb lakott külterület
- 59 puszta (Sárhatvan): 1 család
- Abai úti részek (Sárbogárd): 8 lakóépület
- Bigli tanya (Sárbogárd):1-2 család
- Domján dűlő (Sárbogárd):4 lakás
- Hadnagy-puszta (Rétszilas):4-5 család
- Rétszilasi állomásnál (Rétszilas):4-5 család
- Kislókpuszta (Kislók):3-4 család
- Május 1 major (Sárbogárd):5-6 család, fejlődő terület
- Mindszentpuszta (Sárszentmiklós):1-2 család
- Örspuszta (Pusztaegres):5 család
- Rámpa dűlő (Sárbogárd): 4 család

A földterületből a legkisebb részt a zártkertek képviselik (2%), ide a hétvégi telkek szőlők, gyümölcsösöket sorolhatjuk.

3.4.3 Épített környezet

3.4.3.1 Műemlékek és helyi építészeti emlékek

A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal nyilvántartása alapján a városban a következő épületek állnak műemléki védelem alatt:

Országosan védett műemlékek Sárbogárdon			
Funkció	**Védettség**	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Volt Rektorisz villa	Országosan	Ady Endre u. 126.	960
Lakóépület, üzletsor	Országosan	Ady Endre u. 127.	2642
Volt községháza	Országosan	Hősök tere 2.	658
Református templom	Országosan	Tompa Mihály u.	330
Római katolikus plébániatemplom	Országosan	Hatvanpuszta	588
Római katolikus templom	Országosan	Béke u.	4845
Volt zsinagóga	Országosan	Bercsényi utca	533

28. táblázat: Országosan védett műemlékek Sárbogárdon[85]

[85] Forrás: Sárbogárd Város helyi építési szabályzatáról szóló 8/2005 (III.30.) önkormányzati rendelet

A műemlékek mindegyike használatban van. A templomok egyházi tulajdonban, a volt zsinagóga épülete magántulajdonban van. A volt Rektorisz villa, illetve a volt községháza önkormányzati tulajdonban van.[86]

A volt Rektorisz villa épületében jelenleg a városi óvoda és a védőnői szolgálat központja működik.

A volt községháza leromlott műszaki állapotú, de funkcionáló épület. Jelenleg az épületben az ÁNTSZ, az Állategészségügyi és Élelmiszerellenőrző állomás fő állatorvosi hivatala, a Falugazdász iroda, az Agrárkamara kihelyezett irodája, az Országgyűlés képviselő irodája, egy könyvelő iroda, valamint egy kiállító terem működik. Jelenleg a közigazgatási rendszer átalakítása folyik, tervezett a járási közigazgatás újbóli kialakítása. Az épület jövőbeli funkciójának meghatározása és a korszerűsítés műszaki tartalmának meghatározása akkor történhet meg, ha a szerkezetátalakítás lezárul, és az új hivatalrendszer infrastrukturális igényei azonosításra kerülhetnek.

2. kép: Zsinagóga épülete[87]

A zsinagóga épülete (2. kép) a közelmúltban került műemléki védelem alá. Ez a leromlott állapotában is gyönyörű épület magántulajdonban van, és tulajdonosa boltként hasznosítja. Ez a funkció nem illeszkedik az épület kultúrtörténeti értékéhez, építészeti jellegéhez. Az önkormányzat ingatlanpolitikájának fontos elemeként kell megjelennie az épület visszavásárlására irányuló törekvésnek.

[86] 18/2004 (IV.9.) önkormányzati rendelet az Önkormányzatok tulajdonáról, a tulajdonosi jogok gyakorlásáról, a vagyonnal való gazdálkodásról és értékesítésének egyes szabályairól.
[87] Eco-Cortex Kft. saját felvétele

Helyi védelem alatt álló utcák, épületek				
	Védettség	**Eredeti kategória**	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Kossuth L. u. – Tompa Mihály u. – Gilicze köz – Árpád u. – Kisfaludy u. – Szélső u. – Ó utca – Damjanich u. – Kis utcai	Helyi védelem	Együttes	-	-
Ady Endre u. – Hősök tere – Baross Gábor u. – Tompa Mihály u – később kiépülő „Névtelen" utca által határolt terület	Helyi védelem	Együttes	-	-
Pusztaegresi Általános Iskola	Helyi védelem	Középület	Pusztaegres, Köztársaság tér	263/2
Fafaragó ház	Helyi védelem	Középület	Sárszentmiklós, Köztársaság út 70.	75
Göbölös-, Csőgör-, Tinódy- és Dörögdi közök rendszere, vonalvezetése	Helyi védelem	Együttes	-	-
I-II. világháborús emlékmű és park	Helyi védelem	Védett terület	Sárszentmiklós, Köztársaság út	4835/3
Kis-, Simon-, Kovács- és Iskola köz, Simon utca, Németh sarok	Helyi védelem	Együttes	-	-
Kossuth L. u. – Tompa Mihály u. – Gilicze köz – Árpád u. – Kisfaludy u. – Szélső u. – Ó utca – Damjanich u. – Kis utcai	Helyi védelem	Együttes	-	-
Egyesített Szociális Intézmény (Somody-Gött-kúria)	Helyi védelem	Lakóépület (kastély-kúria)	Tompa Mihály u. 7.	686
Lakóépület	Helyi védelem	Lakóépület	Tompa Mihály u. 19/b	677
Nagymagtár épülete	Helyi védelem	Agrár-ipari	Sárszentmiklós, Vasút u.	4840
Őrspusztai emeletes magtár	Helyi védelem	Agrár-ipari	Pusztaegres, Köztársaság tér	0289/1
Petőfi Sándor Gimnázium és Szakközépiskola udvarán levő lakóház	Helyi védelem	Lakóépület	Sárbogárd, Ady E. u. 196.	524
Régi malomépület	Helyi védelem	Agrár-ipari	Sárszentmiklós, Köztársaság út 189.	5322/1
Sárhatvani temetőkertben levő sírkápolna	Helyi védelem	Szakrális épület	Pusztaegres, József A. u.	02
Tájház	Helyi védelem	Középület	Sárbogárd, Tury M. u. 18.	934
Tompa Mihály emlékház	Helyi védelem	Középület	Sárbogárd, Tompa M. u 41.	566
Volt kastélyépület	Helyi védelem	Lakóépület	Nagyhörcsökpuszta	01240
Zsidótemető	Helyi védelem	Védett terület	Sárbogárd, Radnóti u.	2615

29. táblázat: Helyi védelem alatt álló utcák, épületek[88]

[88] Forrás: Sárbogárd Város helyi építési szabályzatáról szóló 8/2005 (III.30.) önkormányzati rendelet

3. kép: Tompa Mihály-emlékház[89]

Minden városrészben találunk helyi védelem alatt álló épületet, kivéve Rétszilason és Sárhatvanon. Sárbogárd magterületén belül a Hősök tere környékére korlátozódnak az épületek. A kultúrtörténeti- és ipartörténeti emlékek jelenleginél hatékonyabb turisztikai hasznosítása az önkormányzat számára fontos kihívást jelent.

[89] Eco-Cortex Kft. saját felvétele

A településen számos kúria található:[90]

Kúriák Sárbogárdon	
Kúriák	**Cím**
Somody-Gött-kúria	Tompa M. u. 19/b
Mészöly (Hermina)-kúria	József A. u. 4.
Mészöly (Áron)-kúria	Gergely köz 1.
Huszár (Dezső)-kúria	Gilice köz 1.
Huszár-kúria	Ady E. u. 198.
Zichy (Kharndt)-kúria	Sárszentmiklós, Gesztenye sor 3.
Zichy (Pállfy)-kúria	Kislók

30. táblázat: Kúriák Sárbogárdon

Nagyhörcsökpusztán áll egy épületrésze az 1997 óta üres, romos állapotú Zichy-Pálffy kastélynak.

A kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. tv. szerint a 31. táblázatban közölt területek tartoznak a régészeti lelőhelyek közé:

Régészeti lelőhelyek Sárbogárdon	
1. Ady Endre u.*	12. Nagy-tanya*
2. Bíbic-halom	13. Nagyhörcsök-Törökdomb
3. Böcz-tanya	14. Puszta-templom
4. Cifrabolondvár	15. Rác-hegy
5. Cifrabolondvár alatti rész	16. Sikor-dűlő
6. Dögkút*	17. Szecsődi-homokos (Virág- részi homokbánya)
7. Erdő-alatti dűlő	18. Tarack-dűlő
8. Forrás-dűlő	19. Templom-dűlő
9. Huszár-tanya 1	20. Tinódi-szőlőhegy
10. Huszár-tanya 2	21. Töbörzsök
11. Kelner-tanya	22. Tringer-tanya

31. táblázat: Régészeti lelőhelyek Sárbogárdon[91]

*Pontosan már be nem azonosítható lelőhely

A régészeti- és a műemléki vonzerők jelentősége nem generál számottevő látogató turizmust a területen. A műemléki és helyi építészeti emlékek attrakciókkal,

[90] Forrás: Virág Zsolt: Magyar kastélylexikon. Fejér megye kastélyai és kúriái. Castellum Novum, Budapest, 2002.
[91] Forrás: Sárbogárd Város helyi építési szabályzatáról szóló 8/2005 (III.30.) önkormányzati rendelet

programokkal kiegészülve alkalmassá tennék a térséget a látogató turizmus fejlődésére.

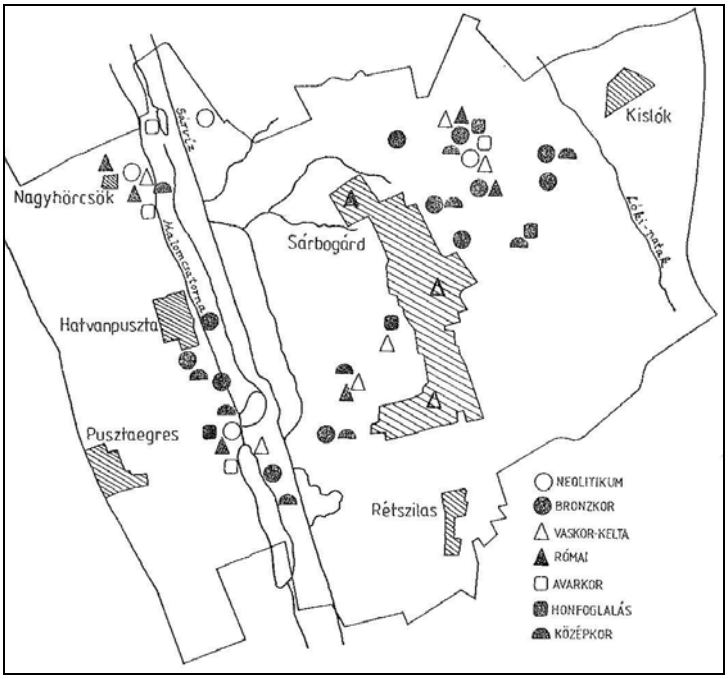

9. térkép Sárbogárd régészeti lelőhelyei[92]

3.4.4 Lakásállomány

A település kisvárosi jellegéből adódóan a lakásállomány legnagyobb hányadát a családi házak alkotják. Mellettük három lakótelep (Ady, Árpád, Barátság), és egy lakótelepszerű (József Attila utcában) lakókörzet található a városban. Az előbb említett lakókörzetek egytől-egyig a város központi településrészében koncentrálódnak. Építésük jóval a rendszerváltás előtti időszakra datálható – az Ady lakótelep az 1970-es években, az Árpád lakótelep az 1970-es évek végén, a Barátság lakótelep 1970-75 között, míg a József Attila utcai rész az 1950-es évektől kezdve, szakaszosan épült. A Barátság lakótelep téglaépületeit leszámítva a többi épület vegyes építési móddal épült, tehát egyes sorházak téglából, mások pedig panel elemekből készültek.[93] A városban 2006-2007-között lezajlott egy panelprogram, mely egyedül a Mikes köz 7. szám alatt található épületet érintette. A lakótelepi lakások átlagos alapterülete 40-60m^2 között változik, a családi házak területe pedig átlagosan 80 m^2 . Általános műszaki állapotukról elmondható, hogy a lakótelepi lakások 95%-a, míg a családi házak 65%-a felújításra szorul.

[92] Farkas G.: Sárbogárd város története. Dunaújváros, Vörösmarty Nyomda, 1989
[93] Szelényi I. A városi társadalmi egyenlőtlenségek, Budapest, 1989

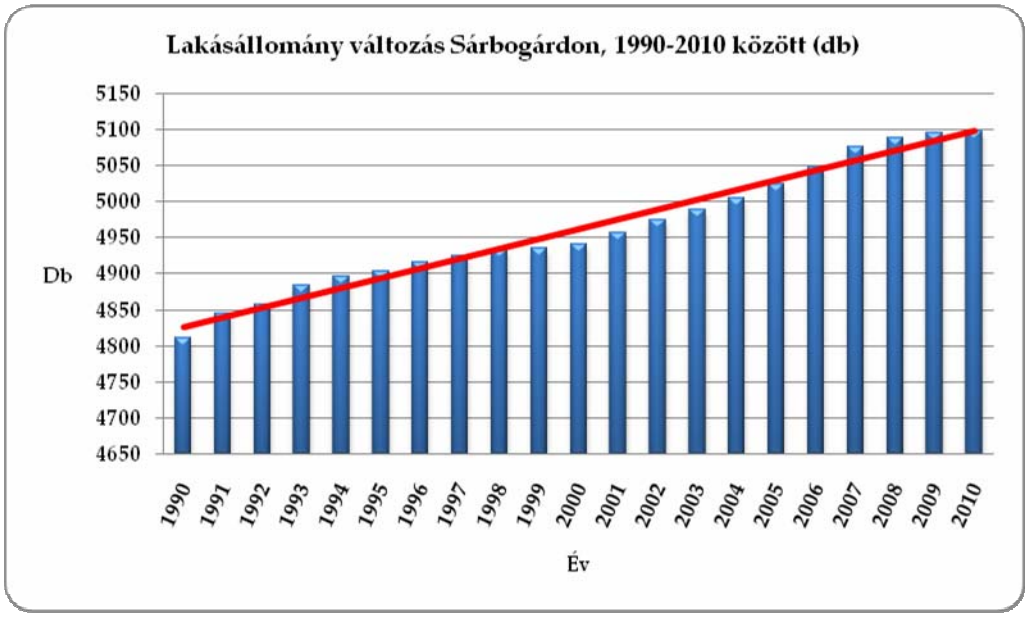

33. diagram: Lakásállomány változás Sárbogárdon, 1990-2010 között[94]

A KSH adataiból készített 33. diagram azt mutatja, hogy Sárbogárdon az 1990-es évektől kezdve 2010-ig a lakásállomány folyamatos, de nem egyenletes – az évenkénti lakásépítések számának alakulása miatt (34. diagram) – növekedése figyelhető meg, ami közel 6%-os gyarapodást eredményezett. Az adott időintervallumban 287 db új lakás épült, ebből 131 db 1990 és 1999 között, míg a többi (156 db) a 2000 és 2010 közötti években. A teljes lakásállomány száma 2010-ben elérte az 5098 darabot (33. diagram). Sárbogárdon a lakássűrűség száma 27 db, ami az 1 km^2-re jutó lakások számát adja meg. Az ország teljes területére ez az adat 45 db, tehát elmondható, hogy Sárbogárd település beépítése ritkább, mint az országos átlag.

[94] Forrás: KSH

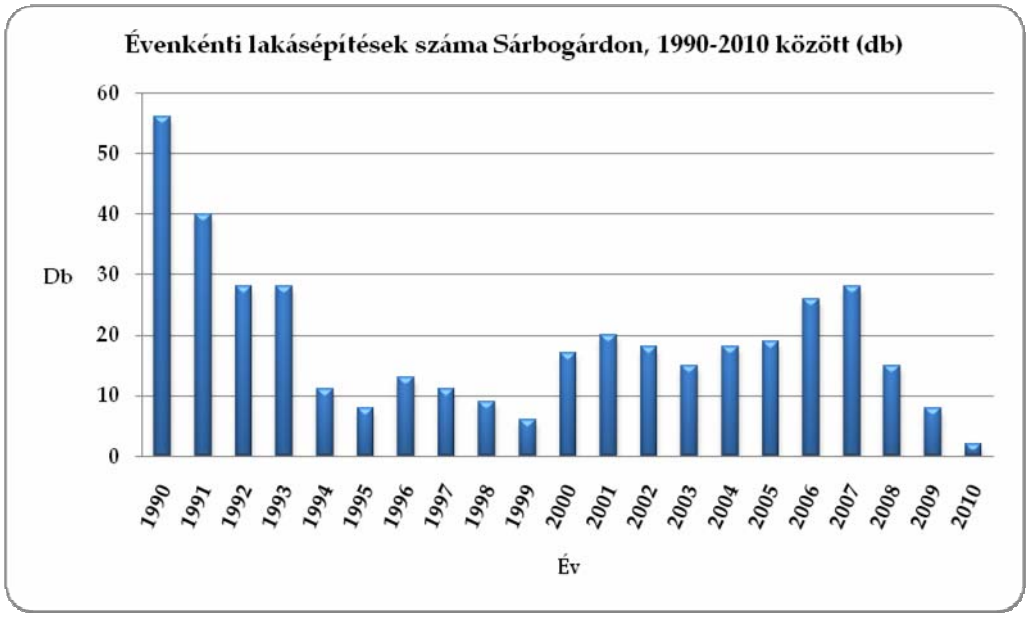

34. diagram: Évenkénti lakásépítések száma Sárbogárdon, 1990-2010 között (db)[95]

Az 34. diagramon látható, hogy a rendszerváltást követő néhány évben – 1990-ben 56 darab, míg 1991-ben 40 darab – volt a legnagyobb mértékű lakásépítés. Napjainkra nagyarányú visszaesés figyelhető meg, ami betudható többek között a rossz gazdasági helyzetnek, az elhelyezkedési lehetőségek csökkenésének, valamint Sárbogárd folyamatosan népességcsökkenésének. A népességfogyás másik következménye, hogy egy lakásra kevesebb ember jut, tehát nő az önálló háztartások száma. A lakásépítési maximum a rendszerváltás követően volt, a minimum pedig 2010-ben, amikor összesen 2 db új lakást építettek.

[95] Forrás: KSH

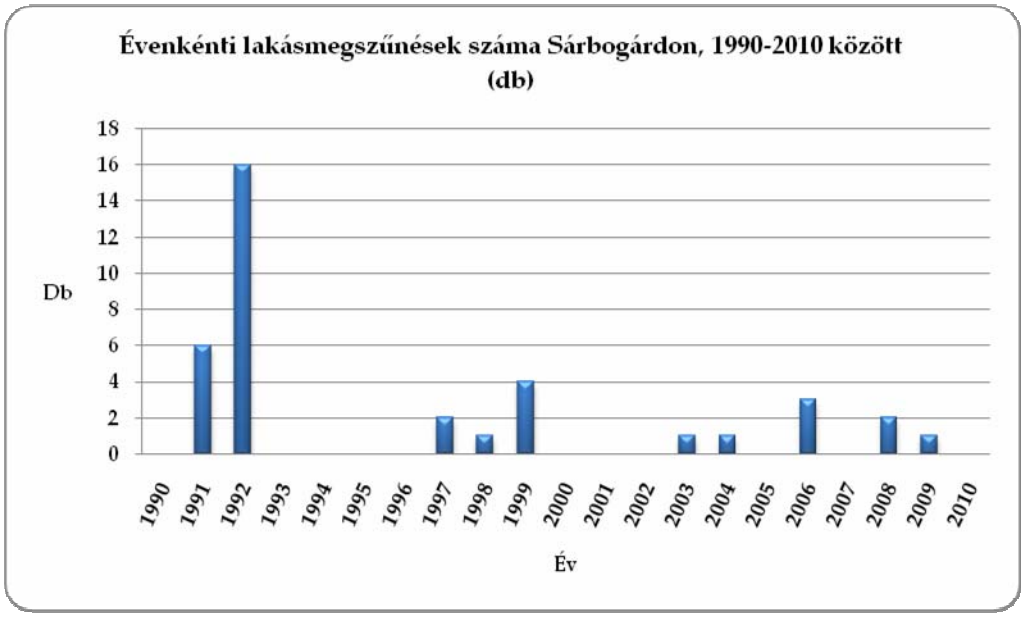

35. diagram: Évenkénti lakásmegszűnések száma Sárbogárdon, 1990-2010 között (db)[96]

Az évenkénti alacsony lakásmegszűnések is közrejátszanak a folyamatos lakásállomány növekedésében. 1992-ben szűnt meg a legtöbb lakás – 16 db (35. diagram). A településen éves átlagban nagyon kevés – 1-2 – lakás szűnik meg, (az épülő lakások száma mindig magasabb ennél) ezért elmondható, hogy Sárbogárd városára összességében a lakásállomány növekvő tendenciája jellemző.

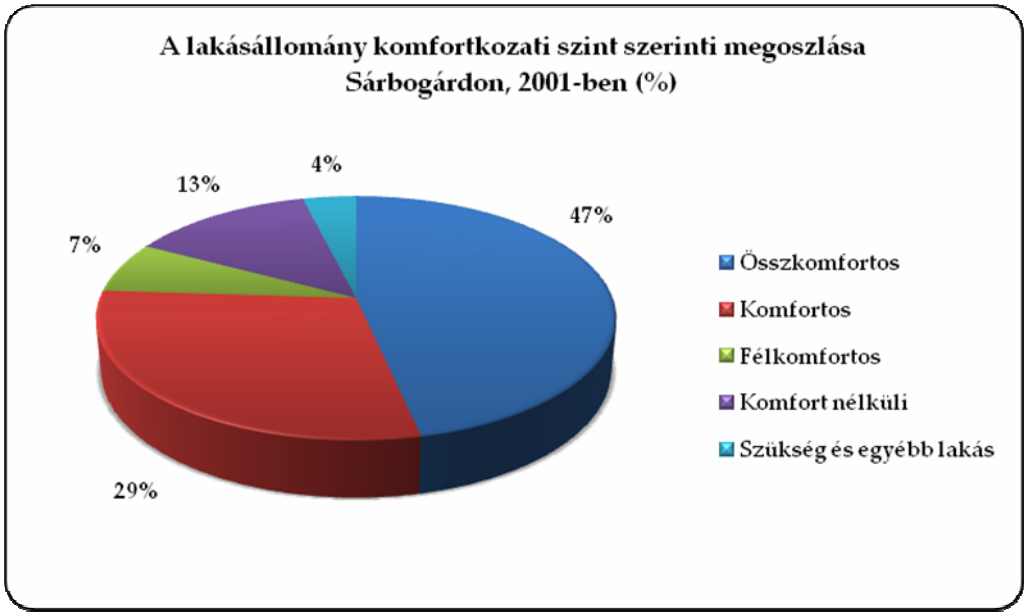

36. diagram: A lakásállomány komfortfokozati szint szerinti megoszlása Sárbogárdon, 2001 (%)[97]

[96] Forrás: KSH

A 36. diagram adatai alapján 2001-ben a sárbogárdi lakásoknak csaknem fele (47%) az összkomfortos kategóriába tartozik – ez az arány hasonló az országos átlaghoz, viszont a kistérségi átlagnál jóval kedvezőbb. Az alacsony komfort fokozatú lakások 29%-a komfortos, míg 13%-uk a komfort nélküli kategóriába esik. Nem elhanyagolható az ún. „szükség és egyéb lakások" száma sem, hiszen ide tartozik a lakások 4%-a, vagyis 192 db lakás. Ezen lakások, valamint a lakókörnyezet is jelentős fejlesztésre szorul. A nem összkomfortos lakások nagy arányának egyik magyarázata valamelyik infrastrukturális elem hiánya. Sárbogárd város lakásállományának átlagos komfortfokozati szintje a kistérségi átlagnál kedvezőbb.

A lakásépítések tendenciája összességében a megyéhez hasonlóan alakult, a válság kezdete óta a lakásépítési kedv gyakorlatilag megállt.

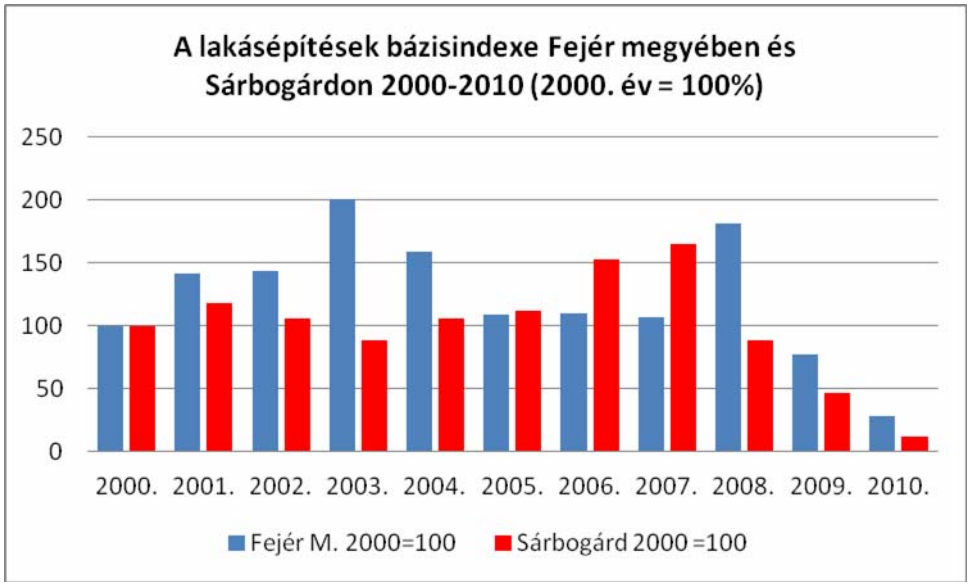

37. diagram: A lakásépítés változása a 2000. évi bázishoz viszonyítva Fejér megyében és Sárbogárdon 2000-2010 között

[97] Forrás: KSH

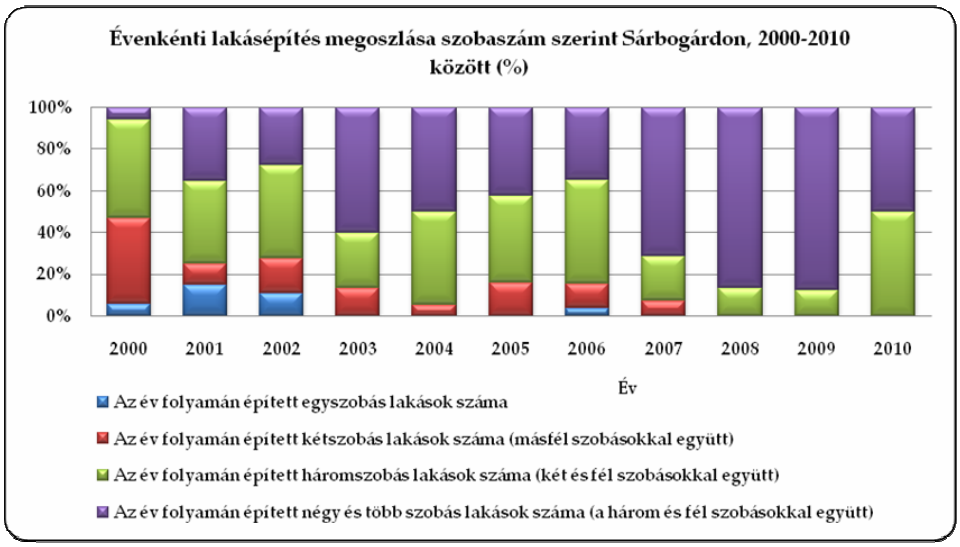

38. diagram: Évenkénti lakásépítés megoszlása szobaszám szerint Sárbogárdon, 2000-2010 között (%)[98]

A KSH adatai alapján látszik, hogy a 2000 és 2010 közötti időszakban folyamatos változás figyelhető meg a leggyakoribb szobaméret tekintetében. Az egy és kétszobás lakásokat kiszorították a két- és félszobás és annál nagyobb nagy lakások, azonban a válság kezdete (2008) óta gyakorlatilag leállt a lakásépítés. Jellemzően a három, három és fél-, valamint a négy, négy és fél vagy annál több szobájú lakásokat építettek a diagramban megjelölt időszakban. Várható, hogy a válság elmúltával illetőleg a lakásépítés támogatási rendszer újraindítása nyomán újraindul a lakásépítés, melyen belül a szélsőségek (nagyon kicsi méretű és nagyméretű lakások) nem térnek vissza, hanem a közepesen nagy (kényelmes, de egyben fenntartható méretű) lakásoknak jut a főszerep.

3.4.5 Közműellátottság

Közműellátottság aránya		
Megnevezés	**2001**	**2009**
Közműves ivóvíz	100,00%	98,41%
Csatornahálózat	34,52%	70,36%
Csapadékcsatorna	65,00%	65,00%
Gázhálózat	56,26%	60,60%
Telefonközmű	52,17%	40,29%
Hulladékgyűjtés	91,37%	93,52%

32. táblázat: Közműellátottság aránya[99]

[98] Forrás: KSH
[99] Forrás: teir.vati.hu/

A Sárbogárd város közművesítettsége részlegesnek mondható, a településen belüli igen nagy eltérésekkel. A város legjobban szervesült központi városrészeiben – Sárbogárdon, Alsótöbörzsökön és Sárszentmiklóson - a közművek kiépítettsége teljesnek mondható. Kiépült a víz-, a csatorna-, gáz, villany, az internet, kábeltelevízió és telefonhálózat is. A város e részein a legmagasabb a pormentes, burkolt utak aránya is.

Ezzel szemben a település más részein, Sárhatvanon, Rétszilason, Pusztaegresen, Nagyhörcsökpusztán, Kislókon a közművek kiépítettsége hiányos. Mind a négy településen hiányzik a csatornahálózat, Kislókon és Sárhatvanon a gázhálózat sincs kiépítve. Az alapvetőnek tekintett közművek (víz, áram) tekintetében teljesnek mondható a városrészekben a kiépítettség, ezzel párhuzamosan a bekötési arány is eléri a 100%-ot.

Csapadékvíz elvezető hálózat

Csapadékvíz elvezető árkok hossza Sárbogárd belterületén 115 Km. 65%

A vízelvezető rendszer karbantartása nagy feladatot ró az önkormányzatra. Az árkok többségének leromlott a műszaki állapota, egy részük feltöltődött, a csapadékvíz elvezetésére alkalmatlan. Sok utcában a különböző magasságban lévő kocsibejárók szűkítik a rendszer kapacitását. A meglévő csapadékvíz-elvezető rendszer vízelnyelő és vízelvezető képessége a fenti okok miatt korlátozott. s karbantartva és ez a vízelnyelő kapacitását csökkenti. Ebből adódóan egy nagyobb esőzés során település mélyebben fekvő részein lévő utcákat elönti a víz.

A **szennyvízhálózat** egyik városrészben sincs teljesen kiépítve. A közüzemi szennyvízcsatorna-hálózat hossza 82,6 km. A csatornahálózat rendszer folyamatosan nőtt, 2009-ben 70,36%-ot ért el, 5096 lakásból 3586 lakást kapcsoltak rá a hálózatra. A szennyvíztisztításról a Fejérvíz Zrt gondoskodik.

A **gázvezetékek** hossza 125,4 Km és az összes gázfogyasztó száma 3585 db (2009). Szolgáltató az E-On Dél-dunántúli Gázhálózati Zrt. Gázhálózattal Sárhatvan és Kislók nem rendelkezik. A közművesítettség eltérő foka a település földrajzi adottságaiból, településszerkezetéből, az elmúlt időszakok településfejlesztési gyakorlatából következik. A településszerkezet kedvezőtlen volta miatt egyes közművek kiépítetésének költsége meghaladná a reális időn belül várható gazdasági és társadalmi hasznot, de például Nagyhörcsökpusztán a lakók nem igényelték a gáz bekötését.

Ezeken a területeken megújuló energiával nap, szél és geotermikus energia hasznosításával meg lehetne oldani a fűtés és a villamosenergia-ellátás egy részét. Egy biogáz üzemet el lehetne látni biomasszával (mezőgazdasági hulladékkal) és szennyvíziszappal, ami szintén megfelelő lenne villamosenergia előállításra.

valamint a Sárbogárdon a háztartások 100%-a rá van kötve a villamosenergia-hálózatra. A háztartások számára szolgáltatott villamos energia 12845 MWh. A kizárólag közvilágítási célú villamosenergia-hálózatok hossza 8,9 Km, a közvilágítási lámpahelyek száma 1347 db. A Szolgáltató az E-On Dél-dunántúli Áramhálózati Zrt.

A **kommunális hulladékgyűjtésbe** bevont lakások száma 4766 db (94%) (2009). A településen regionális hulladéklerakó telep működik Sárbogárd és Kislók között. A településen hét szelektív hulladékgyűjtő sziget található (központi városrész, Sárszentmiklós, Alsótöbörzsök, Pusztaegres). A nem veszélyes hulladékok begyűjtésére, szállítására a Vertikál Zrt. nyerte el a közszolgáltatást, és a KÖZÉV Kft. az alvállalkozó, aki a szállítást végzi. A nem veszélyes hulladékok kezelése, veszélyes és nem veszélyes hulladékok gyűjtése, és tárolása, a veszélyes hulladékok elszállíttatása és a folyékony hulladék kezelése a Fejérvíz Zrt feladata, a szennyvíz elszállítását Killer Mihály közszolgáltató végzi.

Sárbogárd saját kútjairól kapja az **ivóvizet**. A 2008-ban a szolgáltatott ivóvíz minősége - az ammóniumtartalom vonatkozásában - Sárbogárdon kifogásolható volt, de ezt a problémát 2009. december 31-ig meg kellett szüntetni. A Fejérvíz Zrt. friss vízminőségi adatai szerint az ammóniumtartalom a vízben jóval határérték (0,5 mg/l) alatt van (0,02-0,04 mg/l). Kommunális szennyvízbevezetések is rontják a vizek minőségét. A kisvizes időszakokban a „hígító víz" mennyisége nem éri el a kívánt szintet a szennyvízzel terhelt szakaszokon. A halastavak, duzzasztások hatása is kedvezőtlen a vízminőségre, hiszen a folyóvizekre jellemző vízminőség a tározás hatására jelentősen megváltozik.

A vízmű üzemeltetője a Fejérvíz Zrt. (Fejér Megyei Önkormányzatok Víz- és Csatornamű Zártkörűen Működő Részvénytársaság) 2009-től a Sárrétvíz Kft. jogutódja lett, és átvette a vízszolgáltatását.

Vízminőség jellemzők, Sárbogárdon		
Vízminőség jellemzők	**Határértékek**	**Mért eredmények**
Kémiai paraméterek		
Nitrit	0,5 mg/l	<0,02 mg/l
Nitrát	50 mg/l	5-6 mg/l
Fluorid	1,5 mg/l	0,4 mg/l
Arzén	10 ug/l	<2 ug/l
Indikátor paraméterek		
Szulfát	250 mg/l	25,35 mg/l
pH érték	≥ 6,5 ≤ 9,5	7,5-7,7

Vezetőképesség	2500 uS/cm	680-700 uS/cm
Vas	0,2 mg/l	0,2 mg/l
Mangán	0,05 mg/l	0,02-0,04 mg/l
Ammónium	0,5 mg/l	0,02-0,04 mg/l
Klorid	250 mg/l	15-25 mg/l
Nátrium	200 mg/l	20-30 mg/l
Kálcium	Nincs külön meghatározva	66 mg/l
Magnézium	Nincs külön meghatározva	43 mg/l
Összes keménység	≥ 5 ≤ 35 nk°	19-20 nk°
KOlps (permanganát index)	5 mg/l O_2	0,2-0,4 mg/l O_2

33. táblázat: Vízminőség jellemzők, Sárbogárdon[100]

Sárhatvan tekintetében - az ammónia jelenlétéből adódva - nitrit problémák fordulnak elő a hálózaton. A problémát Twinoxid vegyszer adagolásával próbálják kiküszöbölni, mely a nitrit problémát ugyan megoldja, de időnként káros melléktermékek képződnek az alkalmazása során. Ezt a helyzetet mielőbb kezelni szükséges.

4. kép: Fejérvíz Zrt épülete[101]

[100] Forrás: www.fejérvíz.hu
[101] Forrás: www.fejérvíz.hu

Pusztaegresen az ammónia határérték miatt időnként megindul a nitritképződés, melynek értéke akár 1-1,5 mg/l is lehet. Kislókon a Fejérvíz Zrt frekvenciaváltót épített be, és elvégezték a polidónozást. Sárbogárdon kicserélték a gépház három szivattyúját, és kijavították a gépház tetőszigetelését. A 3-as és 4-es kutak új aknát kaptak Rétszilason kicserélték az egész elektromos vezérlést. Jelentős összegbe került a sárbogárdi és sárszentmiklósi glóbuszok belső festése és a szennyvízrendszer gulyaréti átemelőjének rekonstrukciója is. A Bem utca kisátemelőiből húszat cseréltek ki. A 63-as úton a legveszélyesebb 22 aknafedelet kiváltották, de bevakolták a nagyhörcsöki medence vízzáróját is. Pusztaegresen és Sárhatvanon is sokat javítottak a berendezéseken, és a legkritikusabb részeken elvégezték a szivacsos csőtisztítást is. Jelen helyzetben a vízelvezetők állapota működőképes, de nagyrészük eliszapolódott, nem is beszélve a kocsibejárók alatti különféle, kiskeresztmetszetű átereszekről. A vízelvezető árkok nagy része földmedrű, karbantartásuk emberi munka és költségigényes, hiszen a lakosság sajnos nem fordít erre kellő figyelmet.

3.4.6 Közlekedési infrastruktúra

3.4.6.1 Közút

A település fekvése közlekedés-földrajzi szempontból igen kedvező. Fő közlekedési útvonala a 63. számú másodrendű főút, amely a város észak-déli irányú tengelye is egyben. Ez a közlekedési folyosó biztosítja a székesfehérvári megyeszékhely, valamint az M7-es autópálya könnyebb elérését. Az M8-as tervezés alatt álló autópálya (szentgotthárdi határt köti össze Szolnokkal) nyomvonalát a várostól északra tervezik megvalósítani. A autópálya térségi pihenői Székesfehérvár, Cece, valamint Sárbogárd irányában lesznek.[102] A tervezett autópálya és az elkerülő út megépítése a gazdaság számára élénkítő hatással lehet.

A város egyik legnagyobb közlekedési problémája a parkolók hiánya. A település központi részén, a Hősök terén található a legnagyobb parkoló, mely teljesen kihasznált. A parkolók hiánya az összes városrészt érintő probléma.

A település nem rendelkezik kiépített kerékpárúttal, ahogy a 34. táblázatban is láthatjuk, azonban a város széttagoltsága, a városrészek nagy távolsága miatt igény van rá. A főútvonal mindkét oldalán felfestett folyamatos sárga vonal, nem a

[102] Az M8 gyorsforgalmi út megépítése azért is jelentős, hiszen a magyar–osztrák országhatártól Szolnokig tartó 330 kilométeres szakasz egyrészt tehermentesítené a Bécs–Budapest–Miskolc útvonalat (M1–M0–M3), másrészt Ausztriában az S7 gyorsforgalmi út megépítésével határokon átnyúló, egységes kelet–nyugat irányú nemzetközi folyosó jönne létre Észak-Olaszországtól Ausztrián keresztül egyelőre a Tiszáig, majd később Románia felé az M4, illetve az észak-erdélyi autópálya megépülésével. (Forrás: delmagyar.hu)

kerékpárutat, hanem a „megállni tilost" jelöli, azonban jobb híján a kerékpárosok ezt használják közlekedésre. A közintézményeknél, iskoláknál, temetőknél és az ipari parkban is vannak kerékpártárolók, amelyek a meglévő jelentős kerékpár forgalmat szolgálják ki. A tervezett fejlesztések Sárbogárd Vágó híd utcájától egészen Vajta településig tartanának.

Helyi közutak adatai Sárbogárdon 2003-2009 között (km)							
	2003	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**
Belterületi utak összhossza (km)	68	68	68	62	62	62	62
Belterületen kiépített utak hossza (km)	59,5	59,5	59,5	35,4	39,87	43,19	45,97
Belterületen kiépítetlen utak hossza (km)	8,5	8,5	8,5	26,6	22,16	18,6	15,83
Külterületi utak összhossza (km)	155,9	155,9	155,9	155	155	155	155
Külterületen kiépített utak hossza (km)	7,6	7,6	7,6	6,7	6,7	6,7	6,7
Külterületen kiépítetlen utak hossza (km)	148,3	148,3	148,3	148,3	148,3	148,3	148,3
Gyalogút és járda hossza (km)	89,2	89,2	89,2	46,9	46,9	46,9	46,9
Kerékpárút (km)	0	0	0	0	0	0	0

34. táblázat: Helyi közutak adatai Sárbogárdon 2003-2009 között (km)[103]

A közutak hosszában nem történt érdemi változás az elmúl évtizedben. Különösen a kerékpárút építés és a belterületi és külterületi kiépített utak hiányának rögzülése tekinthető sürgős tartozásnak.

A szennyvízhálózat nagyarányú bővítése 2004-ben történt. A megelőző évhez képest több mint 20 km-rel nőtt a közüzemi szennyvízcsatorna-hálózat teljes hossza. A hálózat bővítésével párhuzamosan, kötelező jelleggel a fejlesztések által érintett utakat is helyreállították. A fejlesztések befejezését követő évben (2005.) lezajlott egy, a közutak hosszára és kiépítettségére vonatkozó teljes körű felmérés. A 36. táblázatban foglalt 2006 előtti adatok nem pontosak, mivel a 2005-ös összeírás előtt nagyon régen, még az 1970-es években volt a legutóbbi felmérés. A vizsgált intervallum az említett okok miatt 2006 és 2009 közötti időszakra korlátozódik. Elmondható, hogy a belterületű utak kiépítettségi szintje folyamatos növekvő tendenciát mutat.

A külterületi utak, illetve a gyalogutak és járdák hosszában nem történt mennyiségi változás. A járdahálózat mennyiségi és minőségi jellemzői sem megfelelőek. A gyalogutak a főbb utak körül kiépültek, azonban a mellékutak mellett nem minden esetben történt meg a kiépítésük. A 63. számú másodrendű főút két

[103] Forrás: Magyar Közút Nonprofit Zrt.

oldalán elhelyezkedő központi tevékenységet ellátó- és a szolgáltató intézmények jelentős gyalogosforgalmat generálnak. A gyalogosközlekedés gyorsabbá és biztonságosabbá tétele kiemelt feladat a település életében.

3.4.6.2 Közösségi közlekedés

3.4.6.2.1 Személygépkocsi

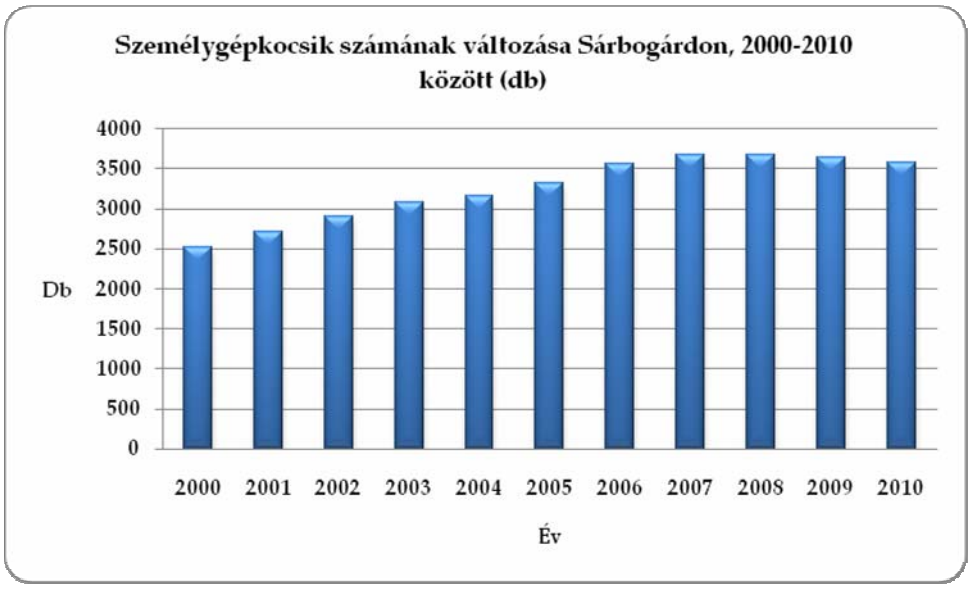

39. diagram: Személygépkocsik számának változása Sárbogárdon, 2000-2010 között (db)[104]

A 39. diagram bemutatja Sárbogárd személygépkocsi állományának mennyiségi változását 2000 és 2010 között. Egészen 2008-ig lassú, de folyamatos növekedés volt a jellemző, majd az azt követő évtől kezdve a gépkocsik számának alakulása negatív előjelűre váltott. A 2010-es népességi (15. diagram), valamint a 39. diagramban bemutatott adatok szerint minden harmadik lakosra jut egy személygépkocsi. Az autók többsége a központi városrészben koncentrálódik.

[104] Forrás: KSH

3.4.6.2.2 Autóbusz

40. diagram: Autóbuszok számának változása Sárbogárdon, 2000-2010 között (db)[105]

Az autóbusz állomány mennyiségi alakulását a 40. diagram mutatja be. Számuk folyamatos változásban van, a legtöbb autóbusz 2002-ben (17 db), míg a legkevesebb 2005-ben (9 db) volt a településen.

Sárbogárd tömegközlekedését helyi buszjáratok oldják meg. A helyi járatok kapcsolatot biztosítanak a vasútállomás, a városközpont, az ipari park és a városrészek között. A helyi járatos autóbusz-közlekedés 4 vonalon oldódik meg, közszolgáltatását 2010. októbere óta az Inter Travel Kft. látja el. A tömegközlekedés a városrészek között nincs kellőképpen megoldva, a kisebb városrészek lakossága egyik legnagyobb problémájának éppen az elérhetőségi idő hosszúságát nevezte meg, tehát szükség lenne a járatsűrűséget növelni.

A CData- Térképtár Kft. 2009-es adatai alapján a kistérség központjába - napi szinten - nincsen közvetlen autóbuszjárat a környező településekről.

A székesfehérvári megyeszékhelyre a helyközi közlekedés szolgáltatását az Alba Volán Zrt. látja el. Hétköznapokon átlagosan 30 közvetlen és 4 átszállásos-, hétvégenként pedig 14 közvetlen és 3 átszállásos járattal oldódik meg az utasforgalom.

[105] Forrás: KSH

3.4.6.2.3 Teherforgalom

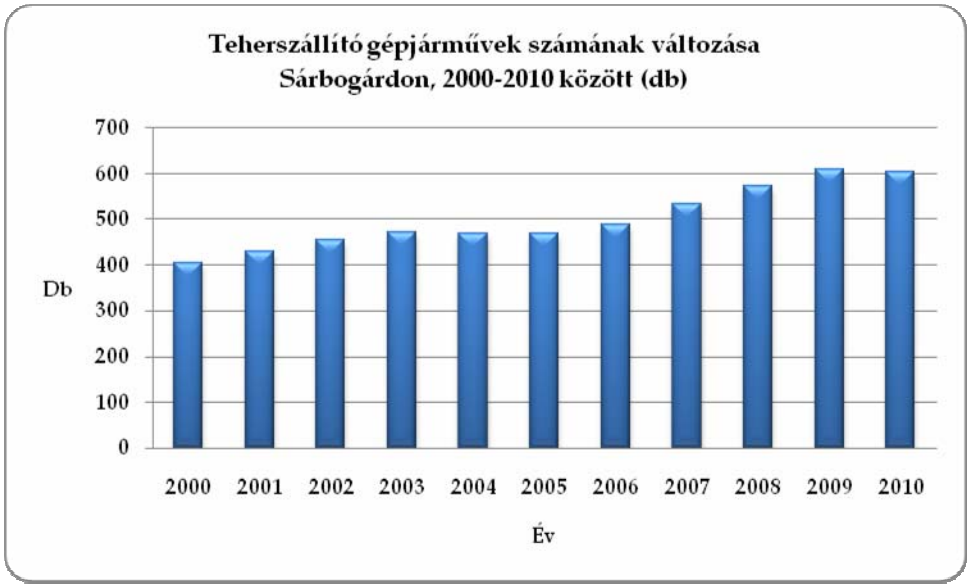

41. diagram: Teherszállító gépjárművek számának változása Sárbogárdon, 2000-2010 között (db)[106]

A város teherforgalma közúton és vasúton is megoldott. A közúton lebonyolított teherforgalom nagy zaj-, és porszennyezést okoz a 63. főút tengelyében lévő településrészeknek. Ennek a problémának a megoldása egyértelműen a Rétszilas és Sárszentmiklós között kezdődő és Alsótöbörzsöktől északra végződő a jelenleg még tervezett elkerülő út megépítése lenne. A vasúti teherszállítás időszakosnak mondható, fő profil a mezőgazdasági termények fuvarozása. Információink szerint hetente egy vonatot töltenek meg mezőgazdasági terménnyel. A betakarítás időszakában a járatsűrűség megnő.

3.4.6.2.4 Vasút

Sárbogárd fontos vasúti csomópont. A városon áthaladó fő vasútvonal az V/B. és az V/C. Helsinki vasúti folyosók részét képezi (1. térkép). A vonalak távolsági közlekedésre alkalmasak, valamint fontos a helyi vonatközlekedésben betöltött szerepük is. A Budapest – Pécs vasútvonal (40-es) középállomása, ahonnan mellékvonalak ágaznak le. A sárbogárdi állomástól kezdőik a Sárbogárd – Rétszilas – Bátaszék (46-os), valamint a Sárbogárd – Székesfehérvár (45-ös) vasútvonal. A vasútvonalak közül csak a 40-es vonal villamosított. Sárbogárd állomás felügyelet alá tartozik Rétszilas, Nagylók, Sárosd, Szabadegyháza és Aba-Sárkeresztúr állomások.

[106] Forrás: KSH

5. kép: Sárbogárdi vasútállomás[107]

Az állomás jelentős személyszállítási forgalmat bonyolít le. Biztosított a személyvonati InterCity és InterRégió csatlakozás. Az InterRégió vonatok regionális és közepes távolságú forgalmat lebonyolító sebesvonatok, melyek két vagy több régió területén áthaladnak. Sárbogárd - Szekszárd - Bátaszék – Baja vonalon közlekednek ezek a vonatok. Az InterCity (IC) járatok országos és nemzetközi vonalakon is közlekednek. A Dráva IC nemzetközi járata Sarajevo és Budapest között könnyíti meg a személyszállítást. A következő országos járatok Pécs – Budapest Déli-pályaudvar között közlekednek:

- Baranya IC
- Mecsek IC
- Misina IC
- Sopianae IC
- Tenkes IC
- Tettye IC
- Tubes IC
- Zengő IC

Hétköznaponként a megyeszékhelyet 8 közvetlen és 9 átszállásos járattal lehet elérni.

[107] Eco-Cortex Kft. saját felvétele

3.5 Közszolgáltatások

3.5.1 Oktatás

Az országos tendenciáknak megfelelően az utóbbi évtizedben Sárbogárdon is jelentősen csökkent az iskoláskorú gyerekek száma. Ez a csökkenés a helyi oktatási intézményrendszer szerkezetére is hatással volt, az utóbbi években a csökkenő gyerekszám és a finanszírozás nehézségei miatt több feladat-ellátási hely bezárására került sor.

Az állandó népesség megoszlása Sárbogárdon 2000 és 2010 között											
Év	**2000**	**2001**	**2002**	**2003**	**2004**	**2005**	**2006**	**2007**	**2008**	**2009**	**2010**
Állandó népességből a 0-2 évesek száma	432	415	399	394	397	397	402	381	369	347	352
Állandó népességből a 3-5 évesek száma	454	429	444	425	420	398	388	398	389	396	359
Állandó népességből a 6-13 évesek száma	1616	1531	1467	1423	1353	1300	1196	1161	1106	1065	1074
Állandó népességből a 14 évesek száma	182	219	193	181	198	240	209	168	174	153	131
Állandó népességből a 15-17 évesek száma	574	586	609	591	583	576	626	646	616	543	493
Összesen	**3258**	**3180**	**3112**	**3014**	**2951**	**2911**	**2821**	**2754**	**2654**	**2504**	**2409**

35. táblázat: Az állandó népesség megoszlása Sárbogárdon 2000 és 2010 között[108]

A településen működő közoktatási rendszer az óvodától kezdve a középiskolai oktatásig biztosítja a gyerekek számára a megfelelő minőségű oktatást. A településen három alapfokú általános iskolai oktatást folytató intézmény van.

A sárbogárdi önkormányzat fenntartásában két nagy, több tagintézményt magába foglaló és különböző feladatokat ellátó általános iskola működik: a Központi Általános Iskola, Óvoda, Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat.

Az intézmény felépítése:

Mészöly Géza Általános Iskola

Tagiskolája Szent István Iskola (Alsótöbörzsök)

Zengő Óvoda és telephelye a Töbörzsöki óvoda

[108] Forrás: www.teir.hu

Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat.

6. kép: Mészöly Géza Általános Iskola [109]

A Sárbogárd–Hantos-Nagylók Intézményfenntartó Társulás fenntartásában működik a sárszentmiklósi Általános Művelődési Központ. A művelődési központ az alapfokú oktatás mellett, óvodát, klubbot, könyvtárat, pedagógiai szakszolgálatot is fenntart.

Az ÁMK intézményrendszere:

- ÁMK Sárszentmiklósi Általános Iskola
- ÁMK Sárszentmiklósi Általános Iskola Nagylóki Általános Iskolája Nagylók
- ÁMK Sárszentmiklósi Kippkopp Óvoda
- ÁMK Kippkopp Óvoda Kölyökvár Óvodája, Pusztaegres
- ÁMK Kippkopp Óvoda Nagylóki Óvodája Nagylók

ÁMK működteti kistérségi ellátási kötelezettséggel az Egységes Pedagógiai Szakszolgálatot is. A szakszolgálat az alábbi feladatokat látja el:

- gyógypedagógiai tanácsadás, korai fejlesztés és gondozás;
- logopédiai ellátás;
- gyógytestnevelés.

[109] Eco-Cortex Kft. saját felvétele

A szakszolgálat a kistérség közoktatási intézményeinek utazó gyógypedagógiai ellátást biztosít.

A két intézmény tanulóinak létszáma az utóbbi években a demográfiai trendeknek megfelelően stagnált, illetve csökkent. Az intézmények létszámadatait az alábbi táblázat mutatja be:

Sárbogárdi oktatási intézmények adatai							
Az intézmény neve	**Férőhelyek száma**	**Általános iskolai gyerekek száma a 2010/11-es tanévben**	**Az intézményben tanuló gyerekek száma a 2011/12-es tanévben**	**Integrált okt.-ban részesül**	**HH-s gyerekek száma**	**HHH-s gyerekek száma**	**Ped. létszám**
Mészöly Géza Ált. Isk.	616	463	467	28	158	36	38
Szent István Ált. Isk.	224	123	120	7	51	10	10
Zengő Óvoda	240	202	187	5	42	23	16
Zengő Óvoda Szent I. utcai telephely	60	54	50	1	18	4	4
ÁMK Sárszentmiklósi Általános Iskola	496	445	423	20	155	46	34
Kippkopp Óvoda	180	156	158	4	49	6	12
Kölyökvár Óvoda Pusztaegres	30	20	24	3	16	2	2

36. táblázat: Sárbogárdi oktatási intézmények adatai[110]

Mind az óvodák, mind az általános iskolák kihasználtsága elmarad a rendelkezésre álló intézményi kapacitásoktól.

A megyei önkormányzat által fenntartott Kossuth Zsuzsanna Általános Iskola egyben speciális szakiskolaként is funkcionál. Sárbogárd középiskolája a Petőfi Sándor Gimnázium és Szakközépiskola és kollégium, mely a megyei önkormányzat fenntartásában működik – a kistérség egyetlen középiskolája. A középiskolában csak

[110] Forrás: önkormányzati adatszolgáltatás

négy, illetve nyolcosztályos gimnáziumi képzés van, középszintű szakmai képzésre csak Székesfehérvár középiskoláiban van lehetőség.

A felsőfokú oktatási rendszer hiányzik a településen. A városban a rácalmási székhelyű Violin Alapfokú művészetoktatási intézmény biztosítja a művészeti képzést és zeneoktatást.

3.5.2 Egészségügy

A településen az alap egészségügyi ellátás teljes körű, hat körzeti ellátási kötelezettséggel rendelkező és egy körzeti kötelezettség nélküli háziorvos biztosítja az alapellátást. Az ellátás a lakosok számára Sárhatvan, Kislók, Rétszilas kivételével helyben minden nagyobb városrészben elérhető. A rendelőkben hetente egyszer terhes tanácsadás is működik.

Az egészségügyi ellátást igénybevevők/fő	2001	2005	2009
A háziorvosi ellátásban a megjelentek és a meglátogatottak száma összesen	57269	67331	63735
A házi gyermekorvosi ellátásban a megjelentek és a meglátogatottak száma összesen	23501	23195	16145

37. táblázat: Az egészségügyi szolgáltatást igénybevevők száma, 2001-2009 [111]

A település demográfiai összetétele, az idősödő népesség illetve az egészségtudatosabb életmód miatt a háziorvosi ellátásban részesülők száma az utóbbi húsz évben folyamatosan, kisebb-nagyobb ingadozásokkal növekedett. A gyermekorvosi ellátásban részesültek száma azonban az elmúlt öt évben jelentős mértékben csökkent, ez összefüggésben van a népesség elöregedésével, a mobilabb, gyerekvállalói korú, fiatalabb népesség elvándorlásával.

A gyermekorvosok száma a 2009. évi adatok alapján két fő volt, egy körzetben helyettesítéssel oldották meg az ellátatást. Orvosi ügyelet igénybevételére Sárbogárd központjában van lehetőség, az itt működő orvosi ügyelet Hantos és Nagylók települések lakóit is ellátja. A fogorvosi ellátást három körzetben öt fogorvos biztosítja. A védőnői ellátás öt körzetben van megszervezve, jelenleg minden körzetben van – ha helyettesítéssel is - megfelelő végzettségű védőnő.

A településen fekvőbeteg gyógyintézet- korház vagy egyéb a gyógyulást elősegítő, tartós ellátást biztosító intézmény- nincs. A városban 2011 szeptemberében felújított intézetben kezdte meg ismételt működését a megyei önkormányzat által

[111] Forrás: teir.vati.hu

fenntartott, Szent György Megyei Korház által működtetett rendelőintézet. Az intézet a város és a kistérség betegeinek sebészeti, belgyógyászati, bőr-és nemi beteg, fül-orr-gégészeti, gyermekgyógyászati szakrendeléssel, szülészet-nőgyógyászattal, szemészettel¸ tüdőgondozó, tüdőgyógyászati rendelésekkel áll a rendelkezésére.

Az egészségügyi ellátáshoz kapcsolódik a gyógyszertári kapacitás is. A településen három gyógyszertár működik, kettő a sárbogárdi, egy a Sárszentmiklósi településrészen. Sürgősségi betegellátás Székesfehérváron, illetve Dunaújvárosban van. Mindkét sürgősségi osztály több mint 30 km-re található a várostól.

3.5.3 Közigazgatási szolgáltatások

Sárbogárdon a Polgármesteri Hivatal a városközpontban a Hősök tere 2. szám alatt található. A többcélú kistérségi társulás intézményi hátterét szintén a város polgármesteri hivatala biztosítja. A városban a következő helyi és kistérségi közigazgatási intézmények találhatóak meg:

- Az Országos Mentőszolgálat Közép- dunántúli régióban található 30 állomása közül 1 működik Sárbogárdon. A sárbogárdi mentőállomáson 9 mentőápoló és 9 mentőgépkocsi-vezető teljesített szolgálatot. a mentőállomás három jól felszerelt mentőautóval rendelkezik, amelyek közül 1, a nap 24 órájában működő kiemelt egység. A mentőállomás a sárbogárdi kistérség lakóinak nagy részén túl, néhány környező települést - Kálóz Sárkeresztúr, Sárosd, Sárszentágota, Szabadegyháza- is ellát, így összesen is mintegy 35 ezer ember számára biztosítja a szakszerű mentést és betegszállítást.
- A tűzoltóság elődjének tekinthető tűzoltó egylet már a 19. század végén működött a településen. A mai tűzoltóság elődjének alapjait az 50-es években rakták le, független Önkormányzati Tűzoltóság a 90-es évek közepén alakult. A tűzoltóság jól felszerelt, korszerű épülettel rendelkezik, gépjárműparkja fejlesztésre szorul.

A Sárbogárdi Hivatásos Önkormányzati Tűzoltóság elsődleges működési körzetéhez nem csak a szomszédos, enyingi kistérség - Dég, Káloz, Lajoskomárom, Nagykarácsony, Sárkeresztúr, Sárosd, Sárszentágota - hanem Tolna megyei települések is tartoznak: Belecska, Bikács, Keszőhidegkút, Kisszékely, Nagyszékely, Ozora, Pálfa, Simontornya, Tolnanémedi.

- A Városi Bíróság és Ügyészség illetékességi területe szintén túl nyúlik a kistérség határain, illetékességi területe a szomszédos enyingi kistérség egy részét is magába foglalja. A bíróságon két polgári ügyekkel foglalkozó és egy büntetőbíró dolgozik. A bíróság épülete a városközpontban a Hősök terén

található, szocialista-realista építészet egyik remeke, az épület jelentős külső-belső felújításra szorul.

- A városi rendőrkapitányság Sárbogárd mellett az alábbi, környező települések közbiztonságát is őrzi.: Cece, Alap, Alsószentiván, Hantos, Igar, Káloz, Nagylók, Mezőszilas, Sáregres, Sárkeresztúr, Sárosd, Sárszentágota, Szabadegyháza, Vajta. Az illetékességi terület a tűzoltóság területéhez hasonlóan szintén átnyúlik a kistérségi határokon. A kapitányság irányítása alá tartozik a Cecei Rendőrőrs, a Mezőszilasi Rendőrőrs, a Sárkeresztúri Rendőrőrs és a Sárosdi Rendőrőrs is. A fentieken túl a rendőrség több körzeti megbízotti irodát működtet és rendszeres ügyfélfogadást tart Sárbogárd településrészein és a településeken is. A kapitánysághoz tartozó illetékességi területen teljes mértékben kiépített az iskolarendőrség.

A városi közszolgáltatásokon túl a városban regionális és országos közigazgatási szolgáltatások is elérhetők, ezek döntően a kistérség lakosságának az igényeit szolgálják ki:

- Állategészségügyi és Élelmiszer Ellenőrzési Állomás, Fő-állatorvosi Hivatal
- ÁNTSZ kirendeltség
- Nemzeti Adó és Vámhivatal (Ügyfélfogadás: minden csütörtök délután)
- Falugazdász
- Körzeti Földhivatal
- Munkaügyi Központ Kirendeltsége

3.5.4 Szociális közszolgáltatások

A város a szociális törvény és a gyerekvédelmi törvény által előírt szolgáltatások biztosítja. A településen az Egyesített Szociális Intézmény, illetve intézményfenntartó társulás keretében az alábbi szociális alapellátások érhetőek el:

Szociális közszolgáltatás neve	**A feladatot ellátó szervezet neve**
Családsegítés	Központi Általános Iskola
Gyerekjóléti szolgálat	Központi Általános Iskola
Helyettes szülői ellátás	
Városi bölcsőde	Sárbogárd Önkormányzata
Étkeztetés	Egyesített Szociális Intézmény (EUREST Kft.)
Házi segítségnyújtás	Egyesített Szociális Intézmény
Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás	Egyesített Szociális Intézmény
Idősek nappali ellátása	Egyesített Szociális Intézmény
Idősek átmeneti elhelyezése	Egyesített Szociális Intézmény
Idősek otthona	Egyesített Szociális Intézmény,

	Református Egyház
Hajléktalanok átmeneti szállása	Egyesített Szociális Intézmény
Támogató szolgálat	MOVE-BÉTA

38. táblázat: Szociális ellátási formák

A városban sem fogyatékosok, sem pszichiátriai betegek nappali ellátása nem megoldott így ezek a szociális szolgáltatások az egész kistérségben nem vehetők igénybe. A családi napközi rendszere sem épült még ki a településen.

A településen az utóbbi években a szociális szolgáltatásokat igénybevevők köre folyamatosan nő, ennek egyik oka a szolgáltatások bővülése, az ellátórendszer fejlődése is. A területen dolgozó szociális szakemberek kompetenciái megfelelőek, az ellátó-rendszer különböző szereplői között a jelzőrendszer jól működik.

A gyerekjóléti és családsegítő ellátás központja Sárbogárdon van, a gondozónők azonban családlátogatásra kijárnak a településrészekre. A város térszerkezete, az egyes városrészek széttagoltsága miatt azonban a szolgálatok infrastrukturális háttere fejlesztésre szorul. A családsegítő szolgáltatást 2009-ben 2814-en vették igénybe, a gyerekjóléti szolgálat ugyanezen évben 406 gyereket gondozott, 39 gyerek esetében védelembe vételre is szükség volt. A gondozott gyerekek magas száma a inkább a településen dolgozó szociális és oktatási szakemberek között kiépült jelzőrendszer eredménye, mivel a város társadalmi-gazdasági helyzete nem indokolja ezt a magas arányt.

A város egyik legfontosabb gyerekjóléti ellátása a település bölcsődéje, amelynek legfontosabb adatait az alábbi táblázat foglalja össze:

	2001	2005	2009
Működő összes bölcsődei férőhelyek száma	20	20	20
Bölcsődébe beírt gyermekek száma	27	32	29
Bölcsődei gondozónők száma	5	5	4
Bölcsődék száma (önkormányzati, üzemi, magán stb.)	1	1	1

39. táblázat: Bölcsődei adatok, (Sárbogárd, 2001-2009) [112]

Az egyetlen, a város által működtetett bölcsőde kihasználtsága az utóbbi tíz évben folyamatosan 120-150% között ingadozott, a szolgáltatás kapacitásai az igényekhez képest kicsik. A település aktív rétegének egy része ingázni kényszerül, ezért a bölcsődei férőhelyek, illetve egyéb alternatív gyerekmegőrzési formák

[112] Forrás: www.teir.hu

bővítése szükséges. A bölcsőde ellátási körzete Sárbogárdra terjed ki, így a kistérség lakossága számára ezt az ellátási formát nem tudja a város biztosítani.

Az étkeztetésben, házisegítség-nyújtásban részesülők számának alakulását az alábbi táblázat mutatja be:

	2001	2005	2009
A szociális alapellátás keretében étkezésben részesülők száma	158	245	228
A szociális alapellátás keretében házi segítségnyújtásban részesülők száma	4	7	80
A szociális alapellátás keretében étkezésben és házi segítségnyújtásban részesülők száma	16	205	na

40. táblázat: Szociális alapellátás, Sárbogárd (2001-2009)

Az ellátás az utóbbi tíz évben folyamatosan emelkedett, az elmúlt években a jelzőrendszeres szolgáltatás is kiépült. Az település demográfiai trendjei alapján valószínűsíthető, hogy a jövőben további bővítésre lesz szükség. Az ellátás jelenleg az étkeztetést és a házisegítség-nyújtást tekintve a felmerülő igényeket kielégíti, az gondozónői hálózat azonban túlterhelt. Jelenleg a gondozónők nemcsak ápolási-gondozási, hanem egyéb feladatokat is elvégeznek (pl. csekkbefizetés, gyógyszerkiváltás, bevásárlás stb.). Ezek a feladatok a település sajátos szerkezetéből is fakadnak, egyes elöregedő településrészeken (pl. Kislók) az alapszolgáltatások nagy része hiányzik.

A településen tíz éve változatlan férőhellyel (30), jelenleg 26 ellátottal működik az idősek klubja. 2001 óta az ellátottak száma stagnál. A város fenntart az idősek átmeneti elhelyezését szolgáló intézményt is. Az intézménynek teljes a kihasználtsága, a 13 férőhely folyamatosan foglalt.

	2001	2005	2009
Az önkormányzat kezelésében levő tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó otthonok száma	2	3	1
Az önkormányzat kezelésében levő tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó otthonok működő férőhelyeinek száma	35	55	55
Az önkormányzat kezelésében levő tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó otthonokban a gondozottak száma	35	53	47
Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó otthonok működő férőhelyeinek száma	55	98	100

Tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó otthonokban gondozottak száma	55	96	90
Nappali ellátást nyújtó idősek klubjainak száma	1	1	1
Nappali ellátást nyújtó idősek klubjai működő férőhelyeinek száma	30	27	30
Nappali ellátást nyújtó idősek klubjaiban ellátottak száma	26	26	26
A tartós bentlakásos és átmeneti elhelyezést nyújtó otthonok száma	3	4	2

41. táblázat: Az idősellátás férőhelyeinek alakulása

A település idősellátása férőhelyeit tekintve 2001 óta bővült. A bővülés elsősorban a nem önkormányzati fenntartású, így területi kötelezettséggel nem rendelkező intézményekben valósult meg. A városban az önkormányzat mellett a Református Egyház által fenntartott idősek otthona is működik. Az intézménynek nincs területi kötelezettsége, az egész ország területéről fogad lakókat. Az önkormányzat által fenntartott átmeneti és tartós ellátást biztosító idősotthonok férőhelyei jelentős mértékben nem emelkedtek, az infrastrukturális helyzetük kívánnivalókat hagynak maguk után, emelt szintű ellátás igénybevételére nincs lehetőség. Az összes intézményt tekintve a kihasználtság megközelíti a 100 %-ot, ez azonban jelentős intézményi különbségeket takar. Az önkormányzati otthon kihasználtsága feltehetőleg a színvonal miatt is alacsonyabb, mint az egyéb fenntartók által üzemeltetett otthonoké.

3.5.5 Kultúra

A város kulturális életet két nagy intézmény szervezi: a sárbogárdi városrészben működő József Attila Művelődési Központ, illetve a Sárszentmiklósi Általános Művelődési Központ. A két, jelentős művelődési központ mellett a városrészekben három, a helyi közösségi és művelődési életet szervező klub működik: Pusztaegresi Klub, Sárhatvani Klub, Rétszilasi Klub. A klubokat civil szervezetek üzemeltetik, mindhárom klub műszaki állapota leromlott, felújításra szorul. A művelődési központként jelenleg használt 1300 m2 alapterületű épület a 60-as évek közepén, az akkori építészeti ízlésnek megfelelő stílusban épült. Az épület felújítására az elmúlt 15 évben nem volt az önkormányzatnak lehetősége, csak állagmegóvást tudott végezni. A művelődési ház egy nagy 350 férőhelyes, két közepes és két kis teremmel rendelkezik. A művelődés ház jelenlegi üzemeltetője egy helyi civil szervezet, a Sárbogárdi Kulturális Egyesület. A művelődési házban nyugdíjasklub, társas és néptánc-csoport, nagy hagyományokkal és múlttal, fúvószenekar, kórus is működik. Az idei évben indult el a fotószakkör. A rendszeres

programok mellett alkalmi ismeretterjesztő és művészeti, színházi előadások, koncertek helyszíne is a művelődési ház. A rendezvények, vendégelőadások nagy látogatottságra számíthatnak, a színházi előadásokon rendszeresen teltház van. A gimnázium és a művelődési központ által évtizedekig fenntartott színjátszó-kör működése jelenleg szünetel.

A sárszentmiklósi művelődési központ elsősorban a kisebb, a településrész lakóinak érdeklődésére számot tartó közösségi programokat, előadásokat, bálokat szervez. A művelődési központ üzemelteti a helyi általános iskolát, illetve klubkönyvtárat is.

7. kép: Művelődési ház, Sárbogárd Hősök tere[113]

A város közművelődésének fejlődőképes helyszíne a Madarász József Városi Könyvtár. A könyvtárban 2009-ben több mint 66 ezer kölcsönözhető könyvtári egység (könyv, videokazetta, DVD, hanganyagok) állt a 2014 beiratkozott felnőtt és gyermekolvasó rendelkezésére. A könyvtárban, internetezésre, nyomtatásra, könyvtárközi kölcsönzésre, NAVA megtekintésére és közel 100 folyóirat rendszeres olvasására van lehetőség. A könyvár Sárbogárdon két kis két klubkönyvtárat üzemeltet Pusztaegresen és Sárszentmiklóson. A könyvtár elsősorban klasszikus irodalmi esteket, író-olvasó találkozókat szervez.

[113] Eco-Cortex Kft. saját felvétele

A városban a település és környékének hely-, társadalom-, kultúrtörténetét bemutató jelentősebb múzeum nem működik, csak egy a Mezőföld paraszti életét és hagyományait bemutató tájház van. A településen nem üzemel mozi, illetve színház sem. Az ilyen jellegű előadások a művelődési ház nagytermében szoktak megrendezésre kerülni.

3.5.6 Sport

A városban igen élénk sportélet zajlik, számos civil szervezet közreműködésével. A városban az alábbi sportpályákon van lehetőség a rendszeres mozgásra:

- Táncsics M. u sporttelep: labdarúgó- és atlétikapálya
- Sárszentmiklósi Általános Iskola sportpályái: Kézi- és kislabda-pálya, tornaterem, atlétikapálya;
- Sárbogárdi labdarúgópálya (Ady E. utca)
- Központi Általános Iskola sportpályái (labdarúgópálya, kézi- és kislabda-pálya, atlétikapálya, sportcsarnok, tornaterem, tornaszoba);

A sportpályák mellett a településen működő iskolák tornatermei, a városrészekben található klubok többfunkciós termei szolgálják a sportéletet. A város nem rendelkezik uszodával, illetve nagyobb, nézőtérrel, öltözőkkel is felszerelt sportcsarnokkal, a sportéletet szolgáló infrastruktúra hiányosnak mondható. A jelentősebb infrastrukturális igényekkel rendelkező sportversenyek, bajnokságok lebonyolítására a városnak nincs lehetősége.

A településen a legtöbb embert vonzó szabadidős sporttevékenység a futball, a női és férfi kézilabda, a kosárlabda, az asztalitenisz, az íjászat, a lovaglás és az ehhez kapcsolódó fogathajtás. Sokan vesznek részt a különböző korosztályoknak szervezett tornákon is. Érdekes színfoltja a város sportéletének a postagalamb-sport. A művelődési központban jógára is van lehetőség.

A város versenyzőinek jelentősebb eredményeiről az alábbi felsorolás ad tájékoztatást:

- Sárszentmiklósi Sportegyesület labdarúgás Megyei I. 3 helyezés,
- Labdarúgó Sport Club Sárbogárd, labdarúgás Megyei II.,
- Sárréti Íjász Club országos helyezések,
- Sárbogárdi Asztalitenisz Klub Megyei és országos helyezések,
- Sárbogárdi Kosárlabda Klub Megyei helyezések,
- Black Time Sport és Kulturális Egyesület tánc nemzetközi helyezések,
- Lovas Egyesület, fogathajtás országos helyezések,

- D-13 Postagalambsport Egyesület postagalamb versenyeztetés országos helyezések,
- Flórián 07 Lövészklub Megyei helyezések,
- Fejér Megyei Természetbarát Szövetség Városi Bizottsága, természetjárás teljesítménytúrák.

3.6 A korábbi időszak fejlesztései

Korábbi időszak fejlesztései			
Projekt neve	**A projektek összköltsége (Ft)**	**Támogatást biztosító program neve**	**Projekt azonosítószáma**
Zengő Óvoda épületének részleges felújítása, tornaszoba kialakítással akadálymentesítéssel	25 303 970	1/2010. (I. 19.) ÖM rendelete	1/2010. (I. 19.) ÖM rendelete
Egészségügyi alapellátás fejlesztése Sárbogárdon	46 439 831	KDOP Egészségügyi szolgáltatások fejlesztése/kistérségi járó beteg szakellátó központok fejlesztése, alap-, járó beteg szakellátás korszerűsítése (KDOP-2007-5.2.1.)	KDOP-5.2.1/A-2008-0037
Mészöly Géza Általános Iskola tető- felújítása	15 352 250	2009. évi CÉDE	070000909D
Hantosi út felújítása	25 670 875	2009. évi TEKI	070001309K
Nagylóki tagiskola Infrastrukturális fejlesztése (Nagylók)	11 587 500	8/2009. (II.26.) ÖM rendelethez kapcsolódó pályázat	8/2009. (II.26.) ÖM rendelethez kapcsolódó pályázat
Mészöly Géza Általános Iskola sportlétesítményeinek ingyenes igénybevételének biztosítása	500 000	Tárt Kapus Létesítmények Program	SPO-TKL-08-08-06-67
ÁMK Sárszentmiklósi Általános Iskola tornaterme ingyenes igénybevételének biztosítása *(Sárszentmiklós)*	500 000	Tárt Kapus Létesítmények Program	SPO-TKL-08-08-06-68
Jelzőrendszeres házi segítségnyújtás Sárbogárd	300 000	Egyes szociális szolgáltatások 2008. évi normatíva-kiegészítő támogatása	SZOC-ITKR-08-0073

Egyesített Szociális Intézmény, Gondozóház akadálymentesítése	11 753 648	ESZA Kht. Egyenlő esélyű hozzáférés biztosítása az önkormányzati tulajdonban lévő okmányirodák, szociális és/vagy gyermekvédelmi alapellátást nyújtó intézmények részére kiírt pályázat	FOG-AKM-07-0016
József Attila Művelődési Központ felújítása	2 223 000	KÖZKINCS III.	K3-07-016/kd07
Hajléktalan ellátás fejlesztése	1 175 000	Hajléktalanokért Közalapítvány	2007/RP018
Önkormányzati intézmények eszközbeszerzése	13 905 386	2007. évi CÉDE	10049/48/2007
Sárbogárdi Orvosi Ügyelet közműveinek önállósítása	4 030 015	2007. évi TEKI	10049/49/2007
Iparosított technológiával épült lakóépületek energiatakarékos felújítása, korszerűsítése	12 330 036	Panel+ A lakáscélú állami támogatásokról szóló 12/2001 Korm rend. VIII. 2. p. támogatási program	LKFT-2005-LA-2-06-01-12
Szélessávú közmű kiépítése Sárbogárd, Hantos, Mezőszilas, Nagylók településeken (Hantos, Mezőszilas, Nagylók)	258 645 832	GVOP 4.4.2	
Belterületi útfelújítás Árpád utca	21 758 900	TEUT 2006	0727039/06TEUT
Belterületi útfelújítás Úttörő utca	3 287 693	TEKI 2006	0748009/06TEKI
Mészőly Géza Iskola felújítása	39 469 400	TRFC 2005	KD-TRFC-F-068-2005
Vízrendezésre vízjogi engedélyezési terv készítése	20 900 000	TEKI 2005	T05-03/2005
Belterületi utak felújítása 2005	43 497 825	TEKI 2005	T05-02/2005
Városi Díszterem berendezése	9 671 600	TRFC	TRFC/KD/0700003/2004
7 db. 3 edényes gyűjtősziget kialakítása	2 503 000	Települési hulladék közszolgáltatás fejlesztése	KD-A-TEHU-13-2005-FM
Oktatás, informatika és esélyegyenlőség a XXI.	31 656 923	Phare program	HU0201-05-01-0034

századi Sárbogárdon (PHARE program)			
Településrendezési terv	17 500 000	TEKI 2003	T03-01/2003
Sárbogárd városközpont turisztikai célú rehabilitációja	54 209 348	TEKI 2004	T04-07/2004
Összes	**674 172 032**		

42. táblázat: Korábbi időszak fejlesztései

Az elmúlt 5 év eredményes pályázatai az Ötv. által az önkormányzatokra rótt kötelező feladatok teljesítéséhez nyújtottak forrástámogatást. A közoktatási intézményrendszer infrastrukturális korszerűsítése, az IKT feltételek biztosítása az oktatási szolgáltatási minőség javításának alapfeltételei.

A humánszolgáltatások másik két területének (egészségügyi és szociális szolgáltatások) fejlesztése az elöregedő, elszegényedő célcsoportok életminőségének javítását célozták.

Az épített környezet védelme, korszerűsítése szintén az önkormányzat alapfeladata. Az úthálózat állapotának javítása, az energetikai fejlesztések a népességmegtartó képesség javításához nyújtanak lehetőséget, melyre a negatív vándorlási mutatókkal jellemezhető városnak szüksége van.

A város egy turisztikai célú városközpont rehabilitációs projekttel tette meg az első lépést a belváros fejlesztése érdekében. A 2005-ben megvalósult projekt keretében az alábbi fejlesztések valósultak meg: - városközponti járda térkövezése 43.150.598 Ft (bruttó) értékben, utcabútorok vásárlása és elhelyezése 11.058.750 Ft (bruttó) értékben. A projekt költségvetése: 54.209.348 Ft, a támogatás összege: 44.971.727 Ft volt. 2008-ban 694.798.709 Ft költségvetésű városrehabilitációs pályázatot nyújtott be az önkormányzat. Ebben a pályázatban is a városközpont megújítása volt a cél, a pályázat azonban elutasításra került.

A város összességében igen sokrétű pályázati tevékenységet folytatott, azonban a nagy értékű pályázatokból (városrehabilitáció, komplex turizmus, úthálózat fejlesztés, közszolgáltatások infrastrukturális fejlesztése) kevésbé vette ki a részét.

4 SWOT-ANALÍZIS A VÁROS EGÉSZÉRE VONATKOZÓAN

SWOT analízis	
Erősségek	**Gyengeségek**
Földrajzi elhelyezkedés, térségi szerep, városszerkezet	
- A város kiterjedtsége nagy, jelentős mezőgazdasági területekkel rendelkezik - Kistérségi központ, a kistérség egyetlen városa - Relatív közelség és jó közúti kapcsolat az autópályákhoz (M6-M7) - Az európai regionális innovációs tengelyek metszéspontja körüli elhelyezkedés - Közlekedési csomópont (vasút), ennek révén a városnév közismertsége	- Városszerkezet: városrészek széttagoltsága, elszigetelődése geomorfológiai okok miatt - Városrészek egyenetlen fejlődése - A városra és a városrészek fejlődésére vonatkozó stratégiai programozás hiánya
Gazdaság	
- Műszaki végzettséggel és tapasztalattal rendelkezők jelenléte a városban - Mezőgazdasági téren tapasztalt lakosság - Kihasználható ingatlanok (gyártelepek, raktárak, laktanyák) - A működő vállalkozások magas száma, a működő vállalkozások számának emelkedése - Lótenyésztésnek, lóversenyeknek, fogathajtásnak és hobbilovaglásnak hagyományai vannak - Turisztikai szálláshelyek rendelkezésre állnak - Működő ökoturisztikai vállalkozás jelenléte	- Monokultúra a mezőgazdaságban - A mezőgazdasági termékek alacsony feldolgozottsági szintje - Kiegyenlítetlen birtokszerkezet → alacsony szervezettségű mezőgazdaság - Mezőgazdasági utak elhanyagoltsága, véderdők hiánya - Közép és nagyvállalatok hiánya - Kényszervállalkozások jelenléte - Iparűzési adó visszaesése - Turisztikai attrakciók hiánya, a meglévő vonzerők turisztikai termékké való szervezése hiányzik - A meglévő régészeti lelőhelyek és műemlékek nincsenek bemutatható állapotban - Hiányos az idegenforgalmi alapinfrastruktúra (parkolók, járdák, kerékpárutak) - Nincsen kidolgozott turisztikai fejlesztési és marketing stratégia, információs rendszer - Nem működik a városban turizmus-szervező szervezet (Tourinform iroda, desztináció-menedzsment szervezet, utazási iroda)
Társadalom	
- Civil szerveződések erősek, a város iránt	- Kedvezőtlen demográfiai tendenciák

érdeklődő lakosság - Erős lakossági igény a kultúrára és igényes szórakoztatásra	(elöregedés, elvándorlás) - A korábbi foglalkoztatási formák megszűnése - Lecsökkent a foglalkoztatás - Tartósan magas munkanélküliség - Alacsony a szakképzett munkaerő száma
Települési - környezet	
- Jó természeti erőforrások (jó minőségű termőföld, magas napsütéses óraszámok, kedvező csapadékmennyiség, szél, termálvíz, Rétszilasi - tavak Természetvédelmi Terület) - Levegőszennyező pontforrások nincsenek - Ipari jellegű üzemek nem szennyezik a környezetet - Néhány országos és helyi védettség alatt álló épület van a városban - Magas a közművek aránya a tengely településeken - Iringó tanösvény	- Helyenként mocsaras területek, magas talajvízszint - Belvíz és csapadékvíz elvezetés megoldatlansága - Leromlott lakásállomány a külső városrészekben, de helyenként a belvárosban is - Elhanyagolt műemlékek - Hiányos közművek a külső településeken - Közlekedési kapcsolatai gyenge minőségben állnak rendelkezésre és hiányosak - Hiányzik az egységes városképi megjelenés - Virágok, zöld területek hiánya
Közszolgáltatások	
- A településen biztosítottak a szociális alapszolgáltatások - Jól működő jelzőrendszer a családsegítés és gyermekjóléti ellátás területén - aktív művelődési és sportélet	- A szakképző intézmények hiánya - (Felsőoktatás hiánya) - Fejletlen a felnőttoktatási rendszer - kapacitáshiány a szociális szolgáltatások területén (pl. bölcsőde) - a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés nem egyenletes a széttagolt településszerkezet miatt - hiányos a sportéletet szolgáló infrastruktúra (nincs sportcsarnok, uszoda, kiépített lovas-pálya) - Felújításra szoruló közművelődési épületek (művelődési ház, klubházak) - Centralizált közszolgáltatási rendszer
Lehetőségek	**Veszélyek**
Városszerkezet	
- A tengelymenti településrészek integrációja - A fejlesztési területek újrapozícionálása az IVS és később a városfejlesztési koncepció kapcsán	- A periférián fekvő települések gazdasági-társadalmi folyamatainak további romlása
Gazdaság	
- Bio- és organikus körülmények közt előállított termékek iránti kereslet bővül-	- Az együttműködési hajlandóság, gyakorlat hiánya miatt nem sikerül a

termékdiverzifikálás a biotermékek, organikus mezőgazdaság irányába, őshonos fajtákra alapozva - Erdőtelepítés és vadgazdálkodás fejlesztése - Alternatív (nem élelmiszertermelési célú) növénytermesztés lehetőségei repce, energianövény (pl. a dunaföldvári Bioetanol üzembe), gyógynövények - Élelmiszer feldolgozás és egyéb ipar telepítése a térségbe (pl. halfeldolgozás, elektronikai ipar, gépipar, műanyagipar), gyors felfuttatás lehetősége a rendelkezésre álló infrastruktúra és munkaerő alapján - Öko-turisztika, agrárturizmus: termékfejlesztés lehetősége, szervezett turizmus megteremtése	lehetőségek kihasználása (egyes önkormányzatok, vállalkozások valamint szomszédos kistérségek közötti együttműködést) - Működő vállalkozásokon belül nagy az egyéni vállalkozók aránya, ezeknek a vállalkozásoknak kicsi a tőkeerejük
Társadalom	
- A fiatalok szabadidejének tartalmas kitöltése, a minőségi szórakoztatási és kulturális kínálat fejlesztése	- Elvándorlás (diplomások, kvalifikált munkaerő) - Népesség csökkenés - Elöregedő társadalom - A helyi társadalom kohéziójának, a fiatalok lekötésének hiánya a bűnözés növekedéséhez vezethet
Települési - környezet	
- Megújuló energiaforrások kihasználása (nap-, szél, geotermikus energia) - Hasznosítható ingatlanok, Logisztikai bázis (Key- Tech, Videoton gyártelep) hasznosítása- foglalkoztatás bővítése - Sok feltáratlan régészeti lelőhely – a történelmet átfogó bemutatási lehetőségek - A Cifrabolondvár UNESCO örökségre való jelöltetése	- A hasznosítatlan ingatlantömeg hasznosításának elmaradása jelentős környezetterheléshez és rekultivációs költséghez vezethet (laktanya)
Közszolgáltatások	
- Decentralizált közszolgáltatási struktúra - egyenletes ellátottsági színvonal - fejlett, a művelődést és a sportéletet szolgáló infrastruktúra - teljes körű, az igényeknek megfelelő szociális szolgáltatások rendszere	- fokozódó centralizáció - egyes alapszolgáltatások megszűnése

43. táblázat: SWOT analízis

5 SÁRBOGÁRD VÁROSRÉSZEINEK BEMUTATÁSA

5.1 Városszerkezet, a városrészek azonosítása, lehatárolása

Sárbogárd jelenlegi városszerkezetének kialakulási folyamatát a 3.2. pontban részletesen bemutattuk. A település mai szerkezete következetes lenyomata a városfejlődésnek, a város folyamatosan alakuló, változó szerepkörének, jelentőségének. A mai település tengelyében a történelmi településmag (Sárbogárd), Sárszentmiklós és Alsótöbörzsök helyezkedik el, de a területi szervesülést nem kíséri a területi integrációt befogadó közös város-identitás. A városrészek lakói őrzik eredeti településükhöz való ragaszkodásukat.

A tengelytől kisebb-nagyobb távolságra elhelyezkedő Rétszilas, Kislók, Sárhatvan és Pusztaegres a városnak ugyan közigazgatási egységei, de sem területileg, sem identitás tekintetében nem integrálódtak a tengelyhez. A lakosság ugyanolyan falusias környezetben él, mint a Sárbogárdhoz csatolást megelőzően, és ezzel összefüggésben az emberek szokásaikban, mentalitásukban sem váltak városi polgárokká.

Sárbogárd város, városrészei azonosak a várost alkotó területi egységekkel:

- Sárbogárd[114],
- Sárszentmiklós,
- Alsótöbörzsök,
- Rétszilas,
- Kislók,
- Sárhatvan,
- Pusztaegres.

[114] A Központi statisztikai Hivatal még egy városrészt a „4.Gazdasági területek”névvel is megkülönböztet. Ezt a területet a városrészi elemzés során nem különböztetjük meg, mivel a területek közigazgatásilag Sárbogárdhoz tartoznak.

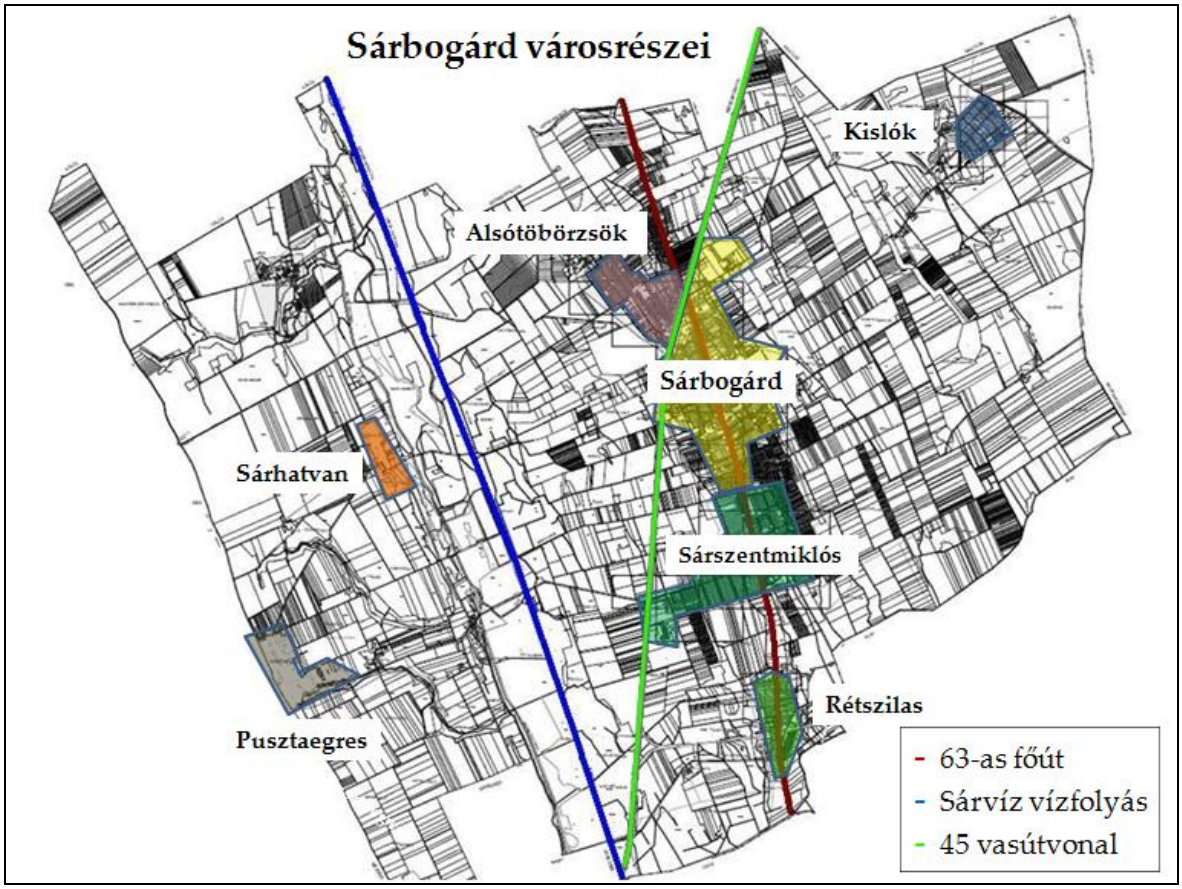

10. térkép: Sárbogárd városrészei[115]

5.1.1 Sárbogárd városrész

Az 509,6 ha kiterjedésű városrész Sárbogárd központi területe. Nyugatról a Tinódi utca, Kertalja utca vasút, északról Haladás utca, VIDEOTON gyártelep, keletről Árpád utca és a volt szovjet laktanya területe, délen a Temető út és a Puha köz határolja.

Az alábbi utcák tartoznak a városrészhez:

Ady Endre út, Haladás utca, Árpád utca, Fenyő utca, Úttörő utca, Csók István utca, Salamon utca, Mátyás Király utca, Kereszt utca, Ifjúság utca, Tinódi utca, Bethlen Gábor utca, Lázár utca, Vak Bottyán utca, Mészöly Géza utca, Csík utca, Wesselényi utca, Nyíl utca, Kígyó utca, Posta, utca, Kertalja utca, Göbölös köz, Csögör köz, Tinódi köz, Dorogi köz, Mányoki utca, Asztalos utca, Kis köz, Iskola köz, Simon köz, Kovács köz, Radnóti utca, Dörögdi utca, Berzsenyi utca, Nagy Lajos

[115] Forrás: Eco-Cortex Kft. saját szerkesztése

utca, Vágóhíd utca, Virágrész utca, Kinizsi utca, Puha köz, Köztársaság út, Temető út, Petőfi utca, Kossuth Lajos utca, Damjanich utca, Kis utca, Nap utca, Ó utca, Kossuth köz, Szegfű utca, Virágsarok utca, Gagarin utca, Szabadság utca, Kisfaludy utca, Mádi köz, Attila utca, Németh Lajos köz, Rózsa Ferenc utca, Tompa Mihály utca, Gilice köz, Sávoly utca, Templom köz, Baross utca, Bercsényi utca, Német sarok utca, Gergely köz, Hősök tere, Zrínyi utca , Mikes köz, Túry Miklós utca, Barátság utca.

Ezen a területen találhatóak a város közintézményei, az üzletek többsége, Sárbogárd központi tere, a Hősök tere. Építészeti szempontból a legvárosiasabb településrész. Központi területén, a 63-as út mentén és annak keleti oldalán sűrűbb a beépítés, itt több jelentősebb méretű többszintes középület, valamint tömbházas lakótelep helyezkedik el. A kisvárosokra jellemző módon a belvároshoz közeli utcákban – főként a nyugati oldalon- már családi házas, falusias beépítésű terület jellemzi.

A városrész fő építészeti tengelye az É-D irányban futó 63-as út, valamint markáns terjeszkedési határvonalat képez az ezzel közel párhuzamosan (az északi oldalon ÉNY felé eltávolodó), a város nyugati oldalán futó vasút.

5.1.2 Sárszentmiklós

Sárszentmiklós 290,5 ha 1968-ban egyesült a sárbogárdi városrésszel, és így megszűnt a korábbi községi önállósága. Ma Sárbogárd város déli városrészét alkotja. Sárbogárddal a Köztársaság út köti össze, az út lakóházakkal szegélyezett, Rétszilastól mezőgazdasági területek választják el.

Északról a Semmelweis utca, Vörösmarty utca, Akácfa utca, keletről a Munkácsy Mihály utca, Vezér utca, Rákóczi utca, nyugatról Jókai Mór utca, Vasút utca, László utca által lehatárolt területen fekszik.

A 63. sz. főút áthalad a városrészen, továbbá innen indul Mezőszilas (Örspuszta, Pusztaegres) irányába a 6306. j. mellékút, és Alapra a 6223 j. mellékút, valamint a Mezőfalván át a Dunaújváros felé tartó 6219. j. mellékút.

Az alábbi utcák tartoznak a Sárszentmiklósi városrészhez:

Köztársaság út, Semmelweis utca, Munkácsy Mihály utca, Előd Vezér utca, Lehel utca, Álmos vezér utca, Huba utca, Tisza utca Rákóczi utca, Miklós utca, Magyar utca, Kazinchy Ferenc utca, Kölcsey Ferenc utca, Vezér utca, Szécshenyi utca, Gárdonyi Géza utca, Homoksor utca, Csaba utca, Szabadság utca, Erkel Ferenc utca, Deák Ferenc utca, Jókai Mór utca, Vasút utca, Fasor utca, Béke utca, Gesztenye sor,

Fasor utca, Park utca, Nyárfa utca, Arany János utca, Vörösmarty utca, Táncsics Mihály utca, Egressy Béni utca, László utca, Hársfa utca, Akácfa utca.

Sárszentmiklós kertvárosias lakóterületekből áll. A településrész folyamatos fejlődésének eredményét tükrözi, hogy három külön lakótelepre osztható. A legidősebb (Ófalusi) rész a 63-as út mentén alakult ki, az (Új falusi) rész a városrész nyugati részén található. Az észak-keleti rész (Papföld) Sárszentmiklós újgenerációs része. A közmű-kiépítettség csaknem teljes.

A városrészben nagy problémát jelent a járdák és a parkolók hiánya, így a közeljövő városfejlesztési akcióinak kiemelkedő helyszíne lehet ez a városrész.

Sárszentmiklóson számos kiskereskedelmi üzlet, vendéglátó egység és szálláshely lehetőség is található. Óvodai férőhelyeket és színvonalas alsó fokú közoktatást nyújt az itt élő lakosság számára. Könyvtár, művelődési ház, templomok nyújtanak lehetőséget a közösségi élet gyakorlásához. A közszolgáltatások közül helyben áll a lakosság rendelkezésére a háziorvosi és gyermekorvosi ellátás. Gyógyszertár, posta, állatorvos is van a városrészben.

A 2001. évi népszámlálási adatok szerint fele annyian élnek ebben a városrészben, mint a sárbogárdiban. Ugyancsak a 2001. évi adatok szerint valamivel több 0-14 éves korú fiatal élt a városrészben, mint ahány 60 éven felüli. A sárbogárdi városrészen kívül itt a legmagasabb a foglalkoztatottak száma és a felsőfokú végzettséggel rendelkezők száma is.

5.1.3 Alsótöbörzsök

A 290,9 ha kiterjedésű városrész, Alsótöbörzsök Sárbogárd északnyugati oldalán fekszik. A településtengely harmadik települése. Sárbogárd városrészt és Alsótöbörzsököt a vasút választja el egymástól.

Észak-nyugatról az Abai út, északról a Szent István utca, dél-nyugatról a Bem utca, délről pedig az Imremajor út és a Szent István utca által lehatárolt területen fekszik.

A városrész megközelíthető a város legfőbb közlekedési tengelyét jelentő 63. sz. főútról, a városrészen áthaladó, Nagyhörcsökre vezető 6305. j. mellékúton, illetve délről, a városközpont felől a Tinódi utcai vasúti átjárón át.

Az alábbi utcák tartoznak az Alsótöbörzsöki városrészhez:

Szent István utca, Balassi Bálint utca, Katona utca, Abai út, Honvéd utca, Tüzér utca, Kótai Imre utca, Temető utca, Imremajor út, Bem utca, Dózsa György utca, Bajcsy- Zsilinszky utca.

Alsótöbörzsök kertvárosias jellegű lakóövezet. A lakások közel 1/3-a alacsony komfortfokozatú. Az egyetlen itt található iskola jövője kétséges a fogyó gyermeklétszám miatt. A városrész déli felén mintegy 80 ha-on fekszik a Dózsa György laktanya, amely már használaton kívül van. A laktanya ingatlan-együttes műszaki állapota ugyan leromlott, de helyreállítható, használatba vehető állapotban van. Amennyiben hosszabb ideig használaton kívül marad, és az épületek bontandóvá válnak, a terület rehabilitációja jelentős (több százmilliós) bontási és kárelhárítási, helyreállítási kiadás árán lesz megvalósítható. A városrész kiépült a víz-, a csatorna-, gáz, villany, az internet, kábeltelevízió és telefonhálózattal rendelkezik.

Alsótöbörzsökön mindössze néhány kiskereskedelmi üzlet és vendéglátó egység található. Háziorvosi és gyermekorvosi szolgáltatást nyújt a városrész, de egyéb közszolgáltatás nincs Alsótöbörzsökön.

5.1.4 Egyéb lakott belterületek, az ún. „külső városrészek”

Ehhez a városrészi besoroláshoz azok a korábban önálló települések tartoznak, amelyek ma már közigazgatási szempontból Sárbogárdhoz, a város belterületéhez tartoznak, de nem váltak szerves részeivé a városnak. Ezek a települések a következők:

- Rétszilas
- Kislók
- Sárhatvan
- Pusztaegres

5.1.4.1 Rétszilas

Rétszilas Sárbogárdtól 6,4 Km-re, délre a 63-as út mentén épült. Mindössze két utcával rendelkezik. Ezek a Fehérvári út, ami maga a 63-as és a Bocskai utca. A településrész csak közlekedési (vasúti) és lakó funkcióval rendelkezik, bár a vasúti forgalom nem számottevő. Rétszilas lakosságszáma csökken, erős elöregedő tendencia jellemzi. A 2001. évi adatok szerint a lakosság mindössze 1 %-a rendelkezik felsőfokú végzettséggel (2-3 fő). Helyben nincs munkalehetőség, a foglalkoztatottak ingáznak.

A lakásállomány 40 %-a alacsony komfortfokozatú. Nincs kiépítve a csatornahálózat. Nincs biztosítva a közszolgáltatás. Nincs helyben óvoda, iskola, egészségügyi alapellátás. Egyetlen bolt működik a településen.

5.1.4.2 Kislók

Kislók Sárbogárdtól 6,5 km-re, észak-keletre magasabb térszínen, egy löszplatón található. A 6215. j. mellékút halad keresztül rajta, ami Sárbogárdot köti össze Mezőfalvával.

Délről a Hunyadi utca, Nyugatról a Kossuth Lajos utca, északról a Petőfi és a Rózsa utca, Keletről pedig a Szabadság utca (6215 j. mellékút) által lehatárolt területen fekszik. Kislók csak részben rendelkezik szilárd burkolatú utakkal. Hiányzik a csatorna- és a gázhálózat. Mindössze egy bolt található. a 2001. évi adatok szerint nincs felsőfokú végzettséggel rendelkező Kislókon. Nincs óvoda, iskola, egészségügyi ellátás, mégis az itt élők ragaszkodnak a településrészhez, és az utóbbi időben Székesfehérvárról és a kistérségből érdeklődés tapasztalható a település iránt fiatalok részéről.

5.1.4.3 Sárhatvan

Sárhatvan Sárbogárdtól 13 km-re nyugatra található. A településrész két utcából áll: a József Attila utca a fő utca, a másik pedig az Arany János utca. Mindkét utca szilárd burkolattal rendelkezik.

Ebben a városrészben is magas az alacsony komfortfokozatú lakások száma.

Nincs óvoda iskola. Egy bolt, egy vendéglátó egység jelenti a szolgáltatási kínálatot.

A római katolikus kápolna és környezete közösségi élet színteréül szolgál. Egy klub nyújt szórakozási lehetőséget a lakosságnak.

Nem jelentősen, de több a 0-14 éves korú fiatal, mint a 60 év felettiek.

5.1.4.4 Pusztaegres

Pusztaegres Sárbogárdtól 12 Km-re, nyugatra található. A 6153. j. mellékút halad keresztül rajta, ami Sárbogárdot köti össze Mezőszilassal. Délről a Rákóczi utca (6153. j. mellékút), Köztársaság tér, nyugatról a Petőfi utca, Dégi út, északról a Fehérvári utca, keletről a Hatvany utca, Széchenyi utca által lehatárolt területen fekszik.

Az alábbi utcák tartoznak a Pusztaegresi városrészhez:

Rákóczi út, Széchenyi utca, Deák Ferenc utca, Köztársaság tér, Kossuth Lajos utca, Petőfi utca, Baross Gábor utca, Dégi út, Hatvany utca, Dózsa György utca, Ady Endre utca, Fehérvári utca. A településen csak öt utca és egy tér rendelkezik szilárd burkolattal. A Rákóczi út, ami a település déli részén egy átvezető út. Ezen az út mentén van a város központja, itt található a vegyesbolt a kocsma a művelődési ház az orvosi rendelő és a buszmegállók. A Köztársaság tér a Rákóczi utat köti össze a Kossuth Lajos utcával, ami a település hálózat gerincét adja. Ebből az utcából ágazik le a Pető Sándor utca. Erre a két utcára merőlegesen fekszik a Baross Gábor utca és az Ady Endre utca.

A többi utca nem pormentesített, ezek vagy zsákutcák, vagy a település határon találhatók, mint egy körgyűrű határolják le a települést.

Óvoda működik a településrészben, az orvosi ellátás helyben biztosított. A 2001. évi adatok szerint hét bolt és egy vendéglátóegység működik Pusztaegresen.

Az idősek száma magasabb, mint a 0-14 éves korúaké.

A lakásállomány majd 60%-a alacsony komfort fokozatú.

5.2 A városrészek gazdasági jellemzőinek bemutatása

Vállalkozások bontása tevékenység és városrészek szerint, 2011							
	Sárbogárd központi	**Sárszentmiklós**	**Alsótöbörzsök**	**Pusztaegres**	**Rétszilas**	**Sárhatvan**	**Kislók**
Mezőgazdaság	157	126	27	36	n.a.	n.a.	n.a.
Kereskedelem	107	17	13	2	n.a.	n.a.	n.a.
Üzemanyagtöltő	1	2	0	0	n.a.	n.a.	n.a.
Közszolgáltató	2	0	0	0	n.a.	n.a.	n.a.
Szolgáltatás	291	59	19	4	n.a.	n.a.	n.a.
Fuvarozás	35	14	6	2	n.a.	n.a.	n.a.
Vendéglátás	11	6	2	0	n.a.	n.a.	n.a.
Összesen	604	224	67	44	n.a.	n.a.	n.a.

44. táblázat: Vállalkozások bontása tevékenység és városrészek szerint, 2011

Sárbogárd településrész nemcsak közigazgatási központként, hanem gazdasági központként is funkcionál. A 7 településrész közül itt a legmagasabb a vállalkozások száma. A tevékenységi bontások adataiból kitűnik, hogy a mezőgazdasági tevékenységet folytató vállalkozások minden városrészben jelentős számmal képviseltetik magukat. Sárbogárd a szolgáltatási szektorban is központként funkcionál, az ismert adatok szerint a szolgáltatást nyújtó vállalkozások 78%-a működik itt.

Kereskedelmi központnak is Sárbogárd településrész tekinthető, a kereskedelmi egységek 76,9%-a található itt. A fuvarozással illetve vendéglátással foglalkozó vállalatok nagy része is itt működik. Sárbogárd sajátos településszerkezettel rendelkezik, azonban gazdasági, vállalkozási adatokból is egyértelműen megállapítható, Sárbogárd gazdaságilag is központi mag, illetve Sárszentmiklós és Alsótöbörzsök a település központi tengelyén helyezkednek el. Gazdaságát tekintve Pusztaegres városrész sem tekinthető leszakadónak. Rétszilas, Sárhatvan és Kislók településrészekről nem rendelkezünk adatokkal.

5.3 A városrészek társadalmi jellemzőinek bemutatása

Sárbogárd egyes városrészeinek lakosságszáma és korcsoportonkénti megoszlása, 2001							
	Sárbogárd központi	**Sárszentmiklós**	**Alsótöbörzsök**	**Pusztaegres**	**Rétszilas**	**Sárhatvan**	**Kislók**
Lakónépesség (db)	6 631	3 248	1 725	743	285	270	179
0-14 év (%)	20,3	19,3	20,9	19,2	14,7	20,7	11,7
15-59 év (%)	63,4	63,9	59,9	58,1	58,9	60,7	53,6
60-x év (%)	16,3	16,8	19,2	22,6	26,3	18,5	34,6
Állandó népesség száma (db)	6 666	3 176	1 742	745	301	276	179

45. táblázat: A városrészek társadalmi jellemzői[116]

Sárbogárdon a központi városrészben élnek legtöbben. Több ember lakik itt, mint a további hat településrészen összesen. Az egyes városrészek lakossági korcsoportonkénti megoszlása nem mutat jelentős eltéréseket, azonban érdemes megfigyelni Rétszilas és Kislók városrészek korösszetételét, ugyanis ezekben a 14 éven aluliak száma jóval alacsonyabb, mint a 60 éven felüliek száma, vagyis erős öregedési folyamat megy végbe. Pusztaegres is hasonló tendenciát mutat, bár itt még nem olyan nagymértékű az arányeltolódás az idősek javára.

A Sárbogárd központi városrész képzettségi mutatója a legjobb, itt a legalacsonyabb a csak 8 általánost végzett aktívkorúak aránya, és itt a legmagasabb a diplomások aránya is (46. táblázat). Ennek a városrésznek legjobb a szegregációs mutatója is. Mindent egybevéve ezen a településrészen a pozitívabbak a demográfiai, iskolázottsági, foglalkoztatottsági mutatók.

Sárszentmiklósra rosszabb mutatók jellemzőek: alacsonyabb az iskolázottság, magasabb a szegregációs mutató, de a foglalkoztatottak aránya magasabb, mint a központi városrészben. Alsótöbörzsök már jelentősebben elmarad a korábban

[116] Forrás: KSH

bemutatott településrészektől. Minden mutató rosszabb értéket mutat: tehát az iskolázottság alacsonyabb, a munkanélküliség és a szegregáció magasabb.

Rétszilas közel hasonló értékeket mutat, mint Alsótöbörzsök. Pusztaegres, Kislók, Sárhatvan a legrosszabb helyzetű városrészek. Sárhatvanon a legmagasabb a legfeljebb 8 általánost végzettek aránya, itt a legmagasabb a szegregációs mutató. Kislókon nincs diplomás, itt a legmagasabb a munkanélküliség aránya.

Az iskolai végzettségre és a foglalkoztatási helyzetre vonatkozó népszámlálási adatok a sárbogárdi városrészekben, 2001 (%)							
	Sárbogárd központi	**Sárszentmiklós**	**Alsótöbörzsök**	**Pusztaegres**	**Rétszilas**	**Sárhatvan**	**Kislók**
Legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők aránya az aktívkorúakon (15-59 évesek) belül	29,7	35,8	46,8	63,7	48,8	77,4	61,5
Felsőfokú végzettségűek a 25 éves és idősebbek arányában	10,3	7,2	4,2	1,4	1,0	0,6	0,0
Foglalkoztatottak aránya a 15-64 éves népességen belül	53,9	54,1	49,6	43,2	50,3	39,8	32,8
Foglalkoztatott nélküli háztartások aránya	36,2	37,9	42,7	48,7	45,0	47,1	62,7
Rendszeres munka jövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktív korúakon (15-59 évesek) belül	42,8	42,5	45,5	51,4	44,6	56,7	60,4
A legfeljebb általános iskolai végzettséggel rendelkezők és rendszeres munkajövedelemmel nem rendelkezők aránya az aktívkorúakon belül (szegregációs mutató)	18,0	20,4	26,2	37,5	26,2	48,8	41,7

46. táblázat: Iskolai végzettség és foglalkoztatás jellemzői[117]

[117] Forrás: KSH

5.4 Környezeti jellemzők összehasonlító bemutatása

A lakások száma és az alacsony komfortfokozatú lakások aránya a sárbogárdi városrészekben, 2001							
Mutató megnevezése	**Sárbogárd központi**	**Sárszentmiklós**	**Alsótöbörzsök**	**Pusztaegres**	**Rétszilas**	**Sárhatvan**	**Kislók**
Lakásállomány (db)	2 543	1 058	589	289	115	90	75
Alacsony komfort fokozatú lakások aránya (%)	17,0	20,6	28,9	58,8	40	42,2	40

47. táblázat: A lakások száma és az alacsony komfortfokozatú lakások aránya a sárbogárdi városrészekben, 2001[118]

A lakások száma egyenletesen oszlik meg, átlagban 2,6 ember lakik egy lakásban Sárbogárdon. A lakások száma egyenesen arányos a lakosság számával. Csak a központi városrészben található többszintes társasház, ezek az épületek öt lakótelepen találhatóak (Ady lakótelep, Árpád lakótelep, Barátság lakótelep és a József Attila utcában). A városrész lakosságának körülbelül 1/3-a él ezeken a lakótelepeken. A fennmaradó hat városrészben falusias és kertvárosias lakóövezetek találhatóak. Átlagban az egy lakásban élő emberek száma Sárhatvanon és Alsótöbörzsökön a legmagasabb (3 fő). Ez a mutató Kislókon a legalacsonyabb (2,3 fő). Az alacsony komfortfokozatú lakások aránya a központi, a sárszentmiklósi és az alsótöbörzsöki városrészekben a legalacsonyabb.

A fennmaradó 4 városrészben a lakások több, mint 40%-a alacsony komfort fokozatú. Pusztaegresen a lakások 58,8 %-a, azaz 179 lakás tartozik ebbe a kategóriába.

[118] Forrás: KSH

Közmű ellátottság városrészenként														
	Sárbogárd központ		Sárszentmiklós		Alsótöbörzsök		Rétszilas		Pusztaegres		Sárhatvan		Kislók	
Közművek	Hossz Km	Rákötött háztartások száma (db)	Hossz Km	Rákötött háztartások száma (db)	Hossz Km	Rákötött háztartások száma (db)	Hossz Km	Rákötött háztartások száma (db)	Hossz Km	Rákötött háztartások száma (db)	Hossz Km	Rákötött háztartások száma (db)	Hossz Km	Rákötött háztartások száma (db)
Vezetékes ivóvízhálózat	36,90	1991	25,44	1163	10,02	526	2,11	107	7,02	293	3,05	92	4,63	97
Csatornahálózat	36,75	1616	25,1	869	9,85	397	-	-	-	-	-	-	-	-
Gázhálózat	36,85	1485	25,14	670	9,8	410	2,1	67	6,89	180	-	-	-	-
Telefonközmű	-	980	-	750	-	430	-	35	-	105	-	25	-	30
Hulladékgyűjtés	-	1850	-	1544	-	715	-	190	-	342	-	96	-	182
Szilárdburkolatú utak	25,6	-	10,7	-	8,07	-	0,23	-	2,4	-	0,41	-	1,9	-

48. táblázat: Közmű ellátottság városrészenként

A közművek hossza és a rákötöttség aránya a központi városrészben a legmagasabb, és a belterületi lakóövezetekben a legalacsonyabb. A falusi városrészekben a csatornahálózat teljesen hiányzik, és Sárhatvanban, valamint Kislókon a gázhálózat sincs kiépítve.

A hulladékgyűjtés megfelelőnek tekinthető, hisz az egészészében nézve magasabb, mint 93%. Négy településen is van kihelyezett szelektív hulladékgyűjtő sziget. Négy a központi városrészben (Ady lakótelep, Barátság lakótelep, Árpád lakótelep, Attila utca) egy Sárszentmiklóson (Gesztenyesor) egy Alsótöbörzsökön (Tüzér utca) és egy Pusztaegresen (Köztársaság tér).

A telefonközmű alacsony bekötöttségi arányának (40,29%) oka a mobiltelefonok elterjedése.

A szilárd burkolatú utak hossza egyenes arányban van a településrész úthálózatának nagyságával. A három összefüggő városrészben csaknem 100%-os a kiépítettség. Sárhatvan és Rétszilas elmaradott e tekintetben. Mindkét települést ketté szeli egy mellék, illetve főút, és ezeken kívül csak egy utcát szilárd burkolatú. Kislók is hasonló helyzetben van azt leszámítva, hogy nagyobb az utca hálózata. Pusztaegres településnek különleges alakja van, valamint egyetlen zsáktelepülés, mindössze két hosszabb utcából áll (Kossuth Lajos és a Petőfi utca) és hat mellékutcából áll. Ezek közül csak kettő rendelkezik szilárd burkolattal a többi vagy földes, vagy murvás. Alacsony számban található játszótér, park és zöldfelület, ez minden városrészre jellemző

5.5 Közszolgáltatások összefoglaló bemutatása

Közoktatási szolgáltatások bemutatása városrészenként (db), 2001							
	Sárbogárd központi	**Sárszentmiklós**	**Alsótöbörzsök**	**Pusztaegres**	**Rétszilas**	**Sárhatvan**	**Kislók**
Bölcsődék száma	1	-	-	-	-	-	-
Óvodák száma	1	1	1	1	-	-	-
Általános iskolák száma (gyógypedagógiai oktatással együtt)	3	2	1	-	-	-	-
Középiskolák száma (gimnázium és szakközépiskola együtt)	2	-	-	-	-	-	-

49. táblázat: Közoktatási szolgáltatások bemutatása városrészenként, 2001[119]

A közoktatási funkciók elsősorban a központi városrészben találhatóak. Közoktatási szempontból Sárszentmiklós és Alsótöbörzsök alközpontnak számít. Az említett három városrészben működnek iskolák. Pusztaegresen óvoda még működik, a külső településrészeken ez az egyetlen közoktatási intézmény.

Orvosi ellátás is ezen a négy településrészen vehető igénybe. Mind a négy városrészben található háziorvos, de gyermekorvosi rendelés már csak a központi, a sárszentmiklósi és az alsótöbörzsöki városrészben biztosított. Gyógyszertár és állatorvos csak a központi és a sárszentmiklósi városrészben van jelen. Fogászati ellátás és a szociális intézmények is csak a központi részben vannak, és itt található a Szent György Kórház Rendelőintézete is. A közigazgatási, szociális közszolgáltatások legdominánsabban a sárbogárdi városrészben vannak jelen, és ettől távolodva csökken a szolgáltatási kínálat és a szolgáltatásnyújtás időtartama is.

[119] Forrás: www.sarbogard.hu

5.6 A funkcióellátottság bemutatása

Az egyes városrészek funkcionális ellátottsága							
Funkciók csoportosítás	**Lakó funkció**	**Gazdasági**	**Városi funkció**	**Közösségi funkció**	**Közszféra funkció**		
Funkciók	**Lakó funkció**	**Gazdasági**	**Közlekedési és közüzemi**	**Kulturális és szabadidős**	**Hivatali**	**Egészségügyi és szociális**	**Közoktatási**
Sárbogárd központi	Vegyes beépítési jellegű lakóövezetek, lakótelep, sorházas beépítés, Kisvárosias jellegű lakóterületek	Kereskedelmi üzletek, szolgáltatók és vendéglátóhelyek túlnyomó többsége, pénzintézetek, piac, könyvelők és ügyvédek irodái, iparterület (volt VIDEOTON, Key-Tech, palackozó üzem), irodák, szálloda, panzió, Kereskedelmi	Távolsági autóbusz megálló, vasútállomás, helyi autóbuszjárat, Fejérvíz Zrt.	Templom (R.K, Ref), Madarász József Város Könyvtár, József Attila Művelődési Központ, Helyi sajtó (Bogárd és Vidéke), Tájház, Helyörségi Művelődési Otthon, Ifjúsági park	Polgármesteri hivatal, Közjegyző, Városi Bíróság	Fejér Megyei Szent György Kórház (rendelőintézet) Háziorvos, bölcsőde, gyermekorvos, fogászat, Egyesített Szociális Intézmény, Hajléktalan szálló, gyógyszertár, állatorvos, posta,	Általános Iskola, Óvoda, Általános Iskola és Előkészítő Szakiskola, Gimnázium, Szakközépiskola és Kollégium, Zeneiskola

		és mezőgazdasági tevékenységet folytató szervezetek					
Sárszentmiklós	Délnyugati területei falusias jellegűek, a többi terület pedig kertvárosi lakóterület	Kereskedelmi és mezőgazdasági tevékenységet folytató szervezetek, Panzió		Könyvtár és Klub, József Attila Művelődési Központ, ÁMK Könyvtár és Klub Templom (R.K., Ref, Ev,)		Háziorvosi ellátás, Gyermekorvosi ellátás, Gyógyszertár, Posta, Állatorvos	Sárszentmiklósi Általános Iskola, Kippkopp Óvoda, Egységes Pedagógiai Szakszolgálat,
Alsótöbörzsök	Központi kertvárosi lakóterületek et falusias jellegű lakóterület övezik	Kereskedelmi és mezőgazdasági tevékenységet folytató szervezetek		Helyi sajtó (Sárrét Híd)		Háziorvosi ellátás, Gyermekorvosi ellátás	Szent István Általános Iskola tagiskolája, Zengő Óvoda telephelye
Pusztaegres	Falusias lakóövezet jellemzően kialakult oldalhatáron álló beépítéssel			Pusztaegresi Klub, Kultúr ház		Háziorvosi ellátás,	Kölyökvár Óvoda

Rétszilas	Falusias lakóövezet jellemzően kialakult oldalhatáron álló beépítéssel		Vasútállomás	Rétszilasi Klub			
Sárhatvan	Falusias lakóövezet jellemzően kialakult oldalhatáron álló beépítéssel	Mezőgazdasági tevékenységet folytató szervezetek		Sárhatvani Klub, R.K. kápolna			
Kislók	Falusias lakóövezet jellemzően kialakult oldalhatáron álló beépítéssel	Mezőgazdasági tevékenységet folytató szervezetek					

50. táblázat: Az egyes városrészek funkcionális ellátottsága

Az egyes városrészekben található funkciók erőssége, jellege							
Funkciók városrehabilitációs csoportosítás	**Lakó funkció**	**Gazdasági**	**Városi funkció**	**Közösségi funkció**	**Közszféra funkció**		
Funkciók	**Lakó funkció**	**Gazdasági**	**Közlekedési és közüzemi**	**Kulturális és szabadidős**	**Hivatali**	**Egészségügyi és szociális**	**Közoktatási**
Sárbogárd központi							
Sárszentmiklós							
Alsótöbörzsök							
Pusztaegres							
Rétszilas							
Sárhatvan							
Kislók							
Jelkulcs	**Domináns funkció**			**Kiegészítő funkció**			

51. táblázat: Az egyes városrészekben található funkciók erőssége, jellege

6 SWOT-ANALÍZIS A VÁROSRÉSZEKRE VONATKOZÓAN

Sárbogárd központi városrész	
Erősségek	**Gyengeségek**
Városszerkezet	
- A város szerkezeti tengelyében települt - Történelmi városmag: ebből is adódik a központi szerepe	- 63-as út kettéválasztja a városrészt - Vasút Sárbogárdot és Alsótöbörzsököt kettéválasztja - Tervezetlen benyomást keltő területhasználat - Hosszan elnyúló, egyenetlenül szervesült városrész (megmaradt az úti falu jellege) - Keskeny utcák
Gazdaság	
- VIDEOTON gyártelep, a Key-Tech, Szovjet laktanya ipari célú kihasználhatósága - Vállalkozások nagy része itt található	- VIDEOTON gyártelep, a Key-Tech, Szovjet laktanya barna mezős területei nincsenek kihasználva - Bevásárlóközpontok elvonják a forgalmat a belvárosi üzletektől
Társadalom	
- Legfiatalabb korszerkezetű városrész - Legjobb munkanélküliségi mutatók - Legmagasabb az egyetemi/főiskolai végzettségűek száma - Erős civil szervezetek	- Elvándorlások/ csökkenő népességszám - Városi szemét megjelenése (drogok,…) - Romló közbiztonsági helyzet, közterületeken alvilági elemek megjelenése
Települési - környezet	
- Turisztikai lehetőségek - Vasútállomás - Teljesen közművesített - Jó megközelíthetőség - Jó tömegközlekedési adottságok - Vegyes lakóterületi funkció - Helyi és országosan védett építészeti értékek	- Egységes városkép hiánya, kicsi városias belváros - Leromlott épületállomány a belvárosban - Nagy átmenő forgalom - Járdák, bicikli út hiánya - Nagyobb, összefüggő zöldfelületek hiánya - Leromlott, elhanyagolt, gazdátlan házas ingatlanok növekvő száma
Közszolgáltatások	
- A közintézmények itt találhatóak - Jó alap és középfokú oktatási intézmény ellátottság - Egészségügyi ellátás központja - Helyi sajtó működése – Bogárd és Vidéke	- szakképzés hiánya - Leromlott állapotú művelődési ház - fejletlen felnőttoktatási rendszer
Lehetőség	**Veszély**
Városszerkezet	

- Szervesen összekapcsolni a tengelyen lévő városrészekkel (Sárbogárd-Sárszentmiklós), ezzel egy egységes városszerkezet kialakulhat	- A belváros épületállományának további romlásával a belváros taszító jellegűvé válhat, kiürülése elindulhat
Gazdaság	
- Elhagyott épületek és barnamezős területek kihasználása	- Belvárosi üzletek tönkremennek, a centrumot nem sikerül hangsúlyosabbá tenni
Társadalom	
- Munkahelyteremtéssel növelni lehetne a város népesség számát - Városi strand kialakítása	- Népesség csökkenés
Települési - környezet	
- Kerékpárút hálózat kiépítése - Az M8-as autópálya és az elkerülő út megépítése - Nagyobb összefüggő zöld területek, játszóterek építése - Sportpályák kiépítése - Panelprogram újraindítása	- Nagy az átmenő forgalom- egészségromlás és balesetek számának növekedése - Magas zaj és porszennyezettség - Épület szerkezetek állapota romolhat - Védett épületek amortizálódása
Közszolgáltatások	
- Szakképzés, megteremtése - Felnőttképzés bővítése	- A munkaerő kínálat romlik, nehéz lesz munkahelyeket teremteni

Sárszentmiklós	
Erősségek	**Gyengeségek**
Városszerkezet	
- Várostengelyben elhelyezkedő tagolt településszerkezetű városszerkezet	- 63-as út szétválasztja a városrészt
Gazdaság	
- Csak itt van működő ipari vállalkozás	- A meglévő ipari létesítményeket nem lehet bővíteni
Társadalom	
- Erős civil szervezetek - Fiatalok betelepülése (ideiglenes lakosság)	- Nincs önálló községháza
Települési - környezet	
- Magas a közmű ellátottság - Jó megközelíthetőség - Vegyes lakóterületi funkciók - Új településrészek kialakulása - Fejlődő sportterület - Alvótelepülés	- Járdák, parkolók hiánya - Gazdasági létesítmények a városrész központjában (magterület) vannak - Közösségi terek hiánya - Egységes városkép hiánya
Közszolgáltatások	

- Alapfokú-, és középfokú oktatási intézmények (központi szerepük van) - Orvosi rendelés, gyógyszertár	
Lehetőség	**Veszély**
Városszerkezet	
- Elkerülő út és az M8-as autópálya megépítése csökkentené az átmenő forgalmat	- Az átmenő forgalom tovább ronthatja a 63-as út melletti állapotokat
Gazdaság	
- Gabonatároló kihasználása - A város magját elkerülő út a gazdasági létesítményekhez	
Társadalom	
	- Állandó lakosság csökkenése
Települési - környezet	
- Kerékpárút hálózat kiépítése - Járdák, parkolók építése - Nagyobb egységes zöldfelületek, játszóterek építése - Kerékpárút hálózat kiépítése - Átmenő forgalom csökkentése az elkerülő út elkészültével - Régi malom épületének kihasználása – akár turisztikai céllal	- Nagy az átmenő forgalom - Zaj és porszennyezés - Épület szerkezetek állapota romolhat - Miocén korú riolit- tufa bánya tájseb marad rekultiváció híján
Közszolgáltatások	

Alsótöbörzsök	
Erősségek	**Gyengeségek**
Városszerkezet	
- Közel van a vasúthoz és a városközponthoz - Falusias településrész	- A vasút elválasztja a központi városrésztől - Nincs közösségi központja - Nem tud szervesülni a központi városrészekkel
Gazdaság	
- Dózsa laktanya megléte	
Társadalom	
	- Öregedő társadalom - Nincs önálló kulturális egyesülete
Települési - környezet	
- A központhoz és a vasúthoz való közelség - Jó megközelíthetőség	- Zöldfelületek, közösségi terek hiánya - Egységes városkép/településkép hiánya

- Magas a közmű ellátottság	
Közszolgáltatások	
- Alap-, és közfokú oktatás jelenléte - Van orvosi ellátás és könyvtár - Helyi sajtó működése (Sárrét Híd)	- Alacsony az oktatási szint - Leépülő közszolgáltatások
Lehetőség	**Veszély**
Városszerkezet	
	- A tengelyben lévő városrészektől leszakad
Gazdaság	
- A Dózsa György laktanya gazdasági célú hasznosítása	-
Társadalom	
	- Népesség csökkenés
Települési - környezet	
- Kerékpárút hálózat kiépítése - Alközpont, közösségi terek kiépítése - Lakókörnyezet komfortosabbá tétele	- Túlzott beépítés - Magas talajvízszint
Közszolgáltatások	
- Az iskola megmentése	- A még működő iskola bezárhat

Kislók	
Erősségek	**Gyengeségek**
Városszerkezet	
- Egységes településkép	- Nincs közösségi központja - Nem tud szervesülni a központi városrészekkel
Gazdaság	
- A városrészek közül a legprosperálóbb - Mezőgazdasági vállalkozások jelenléte - Értékes mezőgazdasági területek	
Társadalom	
- Erős helyi identitástudat	- Nincs kultúrháza - Öregedő társadalom
Települési - környezet	
- Csendes, falusias környezet - Ritka beépítés - Cifrabolondvár (régészeti lelőhely) - Egyéb feltáratlan régészeti lelőhelyek történelmen átívelő korokból - Ritka növénytársulások	- Nem teljes a közmű ellátottság - A lakásállomány nagy része alacsony komfortfokozatú - Nincs kerékpárút - Házak többsége régen épült - Kevés a szilárdburkolatú út

	- A helyben foglalkoztatottak száma kicsi
Közszolgáltatások	
	- Nincs működő közösségi ház
Lehetőség	**Veszély**
Városszerkezet	
- Ritka beépítés – a beépítés növelése	
Gazdaság	
- Szállítmányozási cégeknek lehetne bejelentett telephelye – logisztika - Regionális hulladéklerakó kihasználása – metánlecsapolás és helyi hasznosítás	
Társadalom	
	- Népesség csökkenés
Települési - környezet	
- Alvótelepülés kialakítása - Kerékpárút hálózat kiépítése - Közlekedési kapcsolatok fejlesztése - Lakókörnyezet komfortosabbá tétele	- Csuszamlás veszély (löszplatóra települt)
Közszolgáltatások	

Pusztaegres	
Erősségek	**Gyengeségek**
Városszerkezet	
	- Zsákfalu - Nem tud szervesülni a központi városrészekkel
Gazdaság	
	- Nincs turisztikai vonzerő
Társadalom	
- Önálló egyházközségként működik, önálló templom, nagy hitélet	- Népességmegtartó ereje csökken - Szegregálódás
Települési - környezet	
- Szép természeti környezet – völgyben fekszik, régi szőlőhely - Rendezett porták jelennek meg - Saját vízmű rendszere van	- Kiugróan magas (58,8%) az alacsony komfort fokozatú lakások aránya - Infrastrukturális problémák – rossz tömegközlekedési kapcsolat a központi városrésszel - Járdák rossz állapotúak, hiányosok - Házak többsége régen épült - Nem teljes a közmű ellátottság

	- Kevés szilárd burkolatú út van
Közszolgáltatások	
- Korszerű óvoda - Mindennapos orvosi rendelés	- Nincs iskola - rossz műszaki állapotú művelődési ház
Lehetőség	**Veszély**
Városszerkezet	
Gazdaság	
Rétszilasi tavakhoz, természetturizmushoz kapcsolódó falusi szálláshelyek kialakítása	
Társadalom	
	- Népesség csökkenés - További szegregáció
Települési - környezet	
- A régi iskola épületének kihasználása - gyerektábor - Kerékpárút hálózat kiépítése - Lakókörnyezet komfortosabbá tétele	
Közszolgáltatások	

Sárhatvan	
Erősségek	**Gyengeségek**
Városszerkezet	
- Falusias környezet	- A központi városrész nehezen érhető el - Nem tud szervesülni a központi városrészekkel
Gazdaság	
- Mezőgazdasági környezet – ilyen tevékenységet folytató szervezetek - Idegenforgalmi látványosság római katolikus kápolna (műemlék)	- A sárhatvani munkaerő nagy része Székesfehérváron dolgozik
Társadalom	
- Erős helyi identitás tudat – Sárhatvanért Egyesület - Aktív sportélet	
Települési - környezet	
	- Alacsony komfort fokozatú lakások aránya magas - Tömegközlekedés problémák a városközponttal - Nincs kerékpárút

	- Házak többsége régen épült - Nem teljes a közmű ellátottság - Járdák rossz állapotúak és szakaszosan kiépítettek
Közszolgáltatások	
Lehetőség	**Veszély**
Városszerkezet	
Gazdaság	
Társadalom	
	- Népesség csökkenés - Szegregációs mutatója a legnagyobb a településrészek közül
Települési - környezet	
- Új lakóövezetek kialakítása (ha lenne az önkormányzatnak területe) - Kerékpárút hálózat kiépítése	
Közszolgáltatások	
	- A közszolgáltatások teljes hiánya

Rétszilas	
Erősségek	**Gyengeségek**
Városszerkezet	
- Falusias lakóövezet	- Nem tud szervesülni a központi városrészekkel
Gazdaság	
	- Helyben nincs, munkalehetőség ezért ingáznak
Társadalom	
- Homogén lakosság - Domináns a lakófunkció - Erős a civil szervezet – Rétszilasi Klub	- Nincs helyben foglalkoztatás
Települési - környezet	
- Közlekedési csomópont (vasút) - Sárbogárdhoz való közelsége - Rétszilasi tavak	- Alacsony komfort fokozatú lakások aránya magas - Nincs kerékpárút - Nem teljes a közmű ellátottság - Nagy átmenő forgalom
Közszolgáltatások	

	- Hiányzó közszolgáltatások - Leromlott műszaki állapotú művelődési ház
Lehetőség	**Veszély**
Városszerkezet	
- Alvó település kialakítása	
Gazdaság	
- Turizmus lehetőségeinek bővítése	
Társadalom	
	- Népesség csökkenés - Öregedő társadalom
Települési - környezet	
- Kerékpárút hálózat kiépítése - Lakásépítés (alvó település) - Geotermikus energia kihasználása a Rétszilasi tavaknál	- Leszakadó, leépülő településrész - Magas a por-, és zajszennyezettség
Közszolgáltatások	

A szegregált vagy szegregációval veszélyeztetett területek helyzetértékelés (területi alapú és ágazati alapú helyzetértékelés)

Sárbogárdon a település sajátos szerkezete miatt jelentős problémaként jelenik meg a külső városrészek, illetve a kisebb-nagyobb külterületi lakott helyek leszakadása, szegregálódása. A város két szegregátumnak minősülő területe is a külső városrészekben található, valamint a szegregációval veszélyeztetett településrészek többsége is ott van.

Az önkormányzatnak jelentősebb számú, a szegregátumok létrejöttében szerepet játszó, szociális bérlakása nincsen. A város és a külső városrészek infrastrukturális helyzete javult valamelyest az elmúlt 10 évben, a város jelentősebb részén kiépült a szennyvízcsatorna. Ennek eredményeként elsősorban a város tengelyében lévő városrészekben lévő lakóingatlanok komfortfokozata emelkedett.

A külső városrészek - Sárhatvan, Kislók, Pusztaegres - szegregációs indexe meghaladja a 35%-t, amely megközelíti a városi átlag kétszeresét.

A városban két szegregátumnak minősülő terület van, az egyik Kislókon, a másik Sárhatvanon, tehát mindkét szegregátum a városközponttól elkülönülő, jelentős távolságra lévő, a külső városrész szövetébe ágyazott szegregátum. A két szegregátum elsősorban a településeken élők iskolai végzettsége, és a végzettség miatt szinte predesztinált munkanélküliségi mutatók miatt minősül szegregátumnak.

Ennek magyarázata elsősorban a szegregátumok korösszetételében, illetve megélhetési formákban kereshetők.

A kislóki szegregátum korösszetétel alapján elöregedő területet ölel fel, a lakosság több mint 34%-a 60 év feletti, ezzel szemben nagyon alacsony a fiatalok száma. Az idősebb népességnek korábban nem volt lehetősége magasabb iskolai végzettség megszerzésére.

Sárhatvanon a demográfiai mutatók a városi átlaghoz közelítenek, itt a szegregátum kialakulásának egyik oka a mezőgazdasági foglalkoztatottak magas száma. A mezőgazdaságban dolgozók alacsonyabb iskolai végzettséggel rendelkeznek, a mezőgazdaság szerkezeti átalakulása, gépesítése a megélhetésük alapjait ásta alá. A roma népesség egyik szegregátum esetében sem felülreprezentált

A városszerkezete miatt jelentős számú külterületi lakott hely van a településen, ezek mérete a néhány főtől a tíz-húsz főig terjed.[120] A kisebb, általában egy-két család által lakott külterületi lakott helyek száma az utóbbi évtizedben csökkent. A jövőben várhatóan csak azok a puszták maradnak meg, ahol a lakók életmódja, megélhetése a lakhatással össze van kapcsolva, tehát elsősorban a mezőgazdaságtól függ. Az egyetlen nagyobb külterület Nagyhörcsök-puszta, ahol a korábbi állami gazdaság mellett kialakulóban van egy külterületi szegregálódó lakóterület.

A szegregátumok részletes bemutatását az IVS 1. sz. melléklete, az Anti-szegregációs Terv tartalmazza.

[120] 3.4.2.pontban ismertetésre kerültek

7 A HELYZETELEMZÉS ÖSSZEGZÉSE

A városi és a városrészi SWOT-ok, valamint az antiszegregációs terv helyzetelemzése alapján összegezhető, hogy a munkahelyek hiánya, a stagnáló gazdasági helyzet, a demográfiai tendenciák romlása és a külső városrészek leszakadásának, szegregálódásának veszélye Sárbogárd város legsúlyosabb problémái.

Térszerkezeti – infrastrukturális - társadalmi problémák

A sajátos szerkezetű város tengelyében szerveződött városias részeitől (Sárbogárd, Sárszentmiklós, Alsótöbörzsök) fejlettség tekintetében egyre távolabb kerülnek az ún. „külső" városrészek, amelyek bár közigazgatási értelemben városrészekké váltak, falusias településjellegüket, annak pozitív és negatív vonásaival együtt megőrizték. A jó minőségű környezet és az erős helyi identitástudat településükhöz kötné a külső városrészek lakosságát, a hiányos vagy hiányzó vonalas és közüzemi infrastruktúra és szolgáltatási környezet, valamint a munkalehetőség hiánya a településrészek elhagyására ösztönzi azokat, akik mobilisak, így főként a fiatalokat és az aktív munkavállaló korú lakosokat.

A természetes fogyás, elvándorlás azonban nemcsak a külső városrészekre jellemző. 2000-től a város egészét érintve fogy a népesség, a természetes fogyás üteme gyors. A fiatal korosztályok elvándorlása, az öregedési tendencia erősödése felhívja a figyelmet arra, hogy a város népességmegtartó ereje gyenge.

A város jelenének kulcskérdése és ezzel együtt a jövő záloga a stagnáló város gazdaságának újra pozicionálása, negatív foglalkoztatási tendencia megfordítása.

Stagnáló gazdaság

A város gazdasága jelenleg gyenge állapotban van, úgy a GDP előállítást, mint a foglalkoztatást tekintve. A gazdasági szervezetek közt csak mikro- és kisvállalkozások vannak jelenleg, a középvállalkozási méretet elérő és nagyvállalati szervezet már nincs. A vállalkozások jelentős része kényszervállalkozás, tevékenységük önfoglalkoztató vagy jövedelemkiegészítő jellegű. Ezt az is mutatja, hogy a válság kezdete óta nőtt a vállalkozások száma.

A foglalkoztatottak jelentős része nem helyben dolgozik, ingázik. A Sárbogárdon dolgozók többsége a szolgáltatási szektorban dolgozik. A város legnagyobb foglalkoztatója az önkormányzat.

A munkanélküliek száma 2001 óta majdnem megduplázódott.

Mezőgazdaság

Sárbogárd múltjában és jelenében is a legmeghatározóbb hatású ágazat a mezőgazdaság, melynek egyik legnagyobb előnyeként a talajadottságait érdemes kiemelni.

Történelmileg és jelenleg is a szántóföldi gabonatermesztés a legjellemzőbb. A múltban a gabonanövények mellett a fejlett állattenyésztéshez kötődő takarmánynövények, valamint a zöldség és gyümölcstermesztés jellemző volt, mára a gabonatermesztés, főként a kukorica és búza termesztése dominál. A valaha fejlett állattenyésztés, melyen belül a sertés volt a legjellemzőbb, elsorvadt. Megkezdődött az olajos tartalmú energianövények termesztése, várható ennek felfutása a dunaföldvári nagy kapacitású etanolüzem működésbe vonása kapcsán.

Az agrárium foglalkoztatási képessége jelentősen lecsökkent, szükséges lenne a kertészeti ágazat és a termékfeldolgozás újraélesztése, mely jelenleg csak hobby szinten működik.

Ipar

A városnak viszonylag kevés ipargazdasági hagyománya van, azonban a 70-es – 80-as években a Videoton helyi üzeme jelentős előrelépést jelentett. A rendszerváltást követően új üzemek is létesültek, melyek viszonylag rövid működés után megszűntek. Ugyanez történt a Videoton üzemével is, 2008-ban végleg leállt a gyártás. Székesfehérvár fejlődése háttérbe szorította az egyébként logisztikai tekintetben jó pozícióval rendelkező Sárbogárdot, a város jelentősebb ipari foglalkoztató nélkül maradt.

Megszűnt a honvédelmi foglalkoztatás is, mely után a 80 ha-os területen elhelyezkedő laktanya funkciótlanná vált.

A város önfenntartó képességét az ipar megszűnése érzékenyen érintette, egyedül a Mannesmann távozása több, mint 200 millió Ft iparűzési adókiesést jelentett.

A város gazdasági struktúrája ezzel súlyosan iparhiányossá vált, miután a monokultúrás mezőgazdaságra sem épül élelmiszeripari vagy egyéb ipari feldolgozás.

Az elhagyott ipari létesítmények nagy potenciált jelentenek a város számára, hiszen ezen épületek megfelelő kihasználása nagy lehetőségeket kínál a helyi mezőgazdasági termények helyben történő ipari célú feldolgozására (élelmiszeripar).

Szolgáltatás

A **kereskedelem** terén a kiskereskedelem a legjellemzőbb. A város lélekszámához viszonyítva a kiskereskedelmi üzletek száma magasnak mondható, ez összefügg a város nagy területi kiterjedésével. Bár a város jól el van látva bevásárlóközpontokkal, ezek megjelenése a boltok számára nem gyakorolt csökkentő hatást. Az üzletek száma stagnáló tendenciájú.

A **vendéglátó** üzletek száma is stagnál. Annak ellenére, hogy a város turizmusa gyenge, így az egységek főleg a helyi lakosságot látják vendégül, az ellátottság úgy mennyiségi, mint minőségi tekintetben megfelelő.

Logisztika: A város vasúti és közúti tekintetben is az átlagosnál lényegesen kedvezőbb helyen fekszik, logisztikai kihasználtsága ennek ellenére jelentéktelen. Úgy a kihasználatlanná vált ipari bázisok, mint az elosztó szerepű raktározás, finishing, termékfeldolgozás terén kihasználatlan lehetősége az országnak, mely a jelenleginél lényegesen nagyobb figyelmet érdemel helyi és térségi, sőt, országos szinten is.

Info-kommunikációs szolgáltatások

Az info-kommunikációs szolgáltatások terén a város egyértelműen vásárlói pozícióban van, mivel a nagy szolgáltatók uralják a piacot, s Sárbogárdon nem foglal helyet a városhoz képest külső piacra szolgáltató egység. A helyi TV-k a helyi lakosság számára szolgáltatnak. A város ellátottsága az Internet, a mobil Internet, helyi TV vonatkozásban egyaránt jó.

Turizmus

A város turisztikai tekintetben is elmaradott pozícióban van, miután nem rendelkezik szervezett turisztikai ágazattal. A szálláshelykínálat és a vendéglátó kapacitások kínálata jónak minősíthető, a kapacitáskihasználás azonban nagyon alacsony és esetlegesen alakul. Meglévő lehetőség a helyi tavakhoz és a környékhez köthető természetturizmus, potenciálként lehet számolni a falusi turizmus, az agrárturizmus valamint a termálturizmus lehetőségeinek kihasználásával. A legközelebbi eredményt a szervezett turizmus feltételeinek megteremtésével lehet

elérni. Távlatokban a kormeghatározások alapján a gazdag régészeti emlékek turisztikai szempontokat is figyelembe vevő feltárásától és termékké fejlesztésére lehet még építeni.

Összességében tehát a gazdaság újrapozicionálása megkerülhetetlen, mivel a város meghatározó gazdasági ágazata, az agrárium alacsony foglalkoztatási hatást képes gyakorolni monokulturális jellege és iparosodott technológiái, valamint a termékfeldolgozás hiánya miatt, a város ipara pedig nem jelentős.

A város jó közlekedési pozíciója, logisztikai lehetőségei, az agrárhagyományok és a mezőgazdaságban rejlő potenciál, a stratégiai gondolkodás mellett elkötelezett városvezetés, a párbeszédre kész, erős civil szerveződések, a helyi identitás tudat ereje: együttesen lehetőséget nyújtanak a város fejlődésének elindítására. Ehhez szükséges a fejlesztéseket megalapozó közép-és hosszú távú stratégia.

8 STRATÉGIA

8.1 A város jövőképe

Sárbogárd hosszú távon akkor válhat esélyessé a helyzetelemzésben feltárt negatív tendenciák megfordítására, ha az egészséges természeti környezet megóvása mellett jó komfortérzetet nyújtó életminőséget és munkahelyeket tud nyújtani lakosai számára.

A stagnáló gazdaság fellendítése, a munkahelyteremtés olyan alapcélja a városnak, mely nélkül minden egyéb erőfeszítése kudarcra van ítélve, hiszen főként a fiatalok karrier-és megélhetési lehetőségekért hagyják maguk mögött a várost.

A foglalkozatás bővítése mellett a város agrárhagyományai, az agrárium jövedelemtermelés által biztosított jelentősége és a háztáji gazdálkodás továbbélése a családok életében esélyt nyújt arra, hogy az élelmiszer-előállítás tekintetében minél nagyobb fokú önfenntartásra törekedjen a város.

A városvezetésnek válaszokat kell találnia arra is, hogyan lehet differenciáltan kezelni a városias és a falusias települési minőségeket, anélkül, hogy a külső városrészek elslummosodnának, ill. hogy a vidékies kisvárosi jelleg megtartásával hogyan válhat kényelmes, öko-tudatos várossá a település.

A kistérség egyetlen városaként Sárbogárd nem kerülheti meg azt a kihívást sem, hogy társadalmi felelősséget vállalva a környező településekért, a kistérség ipari, agrár-ipari fejlesztési és foglalkoztatási központjává váljon.

A fentiek figyelembevételével Sárbogárd pozitív jövőképében **a lakosai számára jó komfortérzetet biztosító életminőséget, fenntartható, egészséges környezetet nyújtó, a javuló foglalkoztatás elérése érdekében a helyi és a betelepülő vállalkozások számára vállalkozóbarát feltételeket teremő város víziókép jelenik meg. Olyan városé, amely a kistérség ipari, agrár-ipari fejlesztési és foglalkoztatási központjává válik.**

A város törekszik arra, hogy az önfenntartás minél jellemzőbb legyen a településen.

8.2 Fejlesztési célok meghatározása a városra és a városrészekre vonatkozóan

8.2.1 Sárbogárd város célrendszere

A fentiek figyelembevételével jelöltük ki Sárbogárd hosszú távú alapcéljait 15 - 20 éves időtávlatra, és ezekhez illeszkedően a középtávú célokat, melyek 7 évre fogalmaznak meg követendő irányokat és határoznak meg fejlesztési mozgásteret a városvezetés számára.

Az alábbiakban olyan célrendszer látható, amely a középtávú stratégiai célok eléréséhez szükséges programokat is rögzíti.

7622 Pécs, Dohány u. 7.
Tel.: +36 72 511 010
Fax: +36 72 511 011
info@ecocortex.hu
www.ecocortex.hu

Jövőkép

Sárbogárd jó komfortérzetet biztosító életminőséget, fenntartható, egészséges környezetet nyújt lakosai számára, a javuló foglalkoztatás elérése érdekében pedig a helyi és a betelepülő vállalkozások számára vállalkozóbarát feltételeket teremt. A város a kistérség ipari, agrár-ipari fejlesztési és foglalkoztatási központjává válik. A város a külső folyamatoktól való kiszolgáltatottsággal szemben az önfejlődésre képes települések sorába lép.

Hosszú távú célok, alapcélok

- A stagnáló gazdaság fellendítése, munkahelyteremtés
- A város differenciált településjellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló környezet fenntartható fejlesztése

Középtávú tematikus célok

- A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztések
- Vállalkozó barát környezet kialakítása
- Stratégiai szemléletű, együttműködésekre építő, a társadalmi kohéziót erősítő városvezetés megvalósítása
- Az integrált városiasság erősítése a tengelyben lévő városrészekben
- A településjellegnek megfelelő, komfortos lakókörnyezet fenntartható fejlesztése
- A településjelleghez illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet fejlesztése

Tematikus részcélok

A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztések	Vállalkozó barát környezet kialakítása	Stratégiai szemléletű, együttműködésekre építő, a társadalmi kohéziót erősítő városvezetés megvalósítása	Az integrált városiasság erősítése a tengelyben lévő városrészekben	A településjellegnek megfelelő, komfortos lakókörnyezet fenntartható fejlesztése	A településjelleghez illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet fejlesztése
Agrár-gazdaság fejlesztése Iparfejlesztés Turizmusfejlesztés Logisztikai bázis kialakítása	Üzleti infrastruktúra fejlesztése Üzleti szolgáltatások fejlesztése A munkaerő-piaci igényekhez illeszkedő képzési keretek kialakítása (középfokú nappali képzés, felnőttképzés)	Stratégiai dokumentumok kidolgozása Az eredményorientált városvezetési politika alapjainak lerakása, alkalmazása A szervezett foglalkoztatás kereteinek bővítése, alternatív foglalkoztatási formák alkalmazásának elősegítése Kistérségi, vállalkozói és civil, együttműködések erősítése A társadalmi kohézió erősítése	Térségközponti szerepkört erősítő, funkcióbővülést biztosító városrehabilitációs akciók a városközpontban Városrehabilitációs akciók a sárszentmiklósi decentrumban Egységes arculati és városképi megjelenés kialakítása Infrastruktúrafejlesztés a tengelyben lévő városrészekben A forgalomterhelés csökkentése a tengelyben lévő városrészekben	A városközpont és a külső városrészek közötti infrastruktúra fejlesztése a központ jobb elérhetősége érdekében A külső városrészek közötti elérhetőség javítása Lakóterületek minőségének fejlesztése Új lakóterületek kijelölése A lakóterületek infrastruktúrájának fejlesztése A rekreáció, a sport és szabadidő eltöltés infrastrukturális feltételeinek kialakítása, korszerűsítése	A városközpontban a kistérségi központ funkcióihoz illeszkedő szolgáltatási infrastruktúra fejlesztése (új közig. struktúrához illeszkedően) A kultúra és közművelődés lehetőségének differenciált biztosítása Az egészségügyi és szociális ellátás feltételeinek javítása a külső városrészekben Oktatási rendszer költséghatékony fenntarthatóságának biztosítása, magas minőségi célok kitűzése A közbiztonság fokozása

Horizontális célok

Munkahelyteremtés és - megőrzés
Fenntarthatóság (gazdasági, társadalmi, környezeti)
Belső társadalmi kohézió
Esélyegyenlőség

8.2.2 Alapcélok (hosszú távú célok)

A város jövőképéhez kapcsolódó alapcélok tehát **a stagnáló gazdaság fellendítése, a munkahelyteremtés,** valamint **a város differenciált településjellegével harmonizáló természeti és épített környezet fenntartható fejlesztése.**

A város mai napig nem heverte ki a mezőgazdaság gépesítésével járó munkaerő piaci negatív fordulatot. A feleslegessé vált munkaerő egy részét és csak egy ideig felszívták a betelepülő, majd a várost és a munkaerőt rövid idő után magára hagyó vállalkozások (Videoton, stb.).

A sárbogárdi foglalkoztatottak nagy része munkanélkülivé vagy ingázóvá vált, vagy elvándorolt Sárbogárdról. A népességmegtartó erő megbicsaklása és fogyása csak akkor javulhat, ha a városvezetés a számára adott mozgásteret kihasználva mindent megtesz a foglakoztatás javításáért. A tematikus célokban fogalmaztuk meg azokat a célokat, melyek elérése hozzájárulhat a foglakoztatás javulásához.

A város alapcéljaként azonosítottuk annak a kihívásnak való megfelelést is, mely a sajátos szerkezetű település városrészeinek integrációját a településtípusoknak megfelelő harmonikus fejlesztésekkel oldja meg. Az ország Sárbogárd város nevét hallva egy városra - többnyire a vasúti csomópontra gondol - és nem azokra a kis településekre, melyekből a város szerveződött, s melyekben a lakók őrzik valamikori identitásukat. A város az integrációt úgy kívánja erősíteni, hogy a tengely városrészeiben erősíti a városias jelleget, a városrészekben azonban az egészséges, falusias jelleg megtartását tartja célnak, és főként a közösségi funkciót erősíti.

8.2.3 A tematikus (középtávú) célok, területi hatókörük és számszerűsíthető eredmények

8.2.3.1 A fenti alapcélokhoz illeszkedő (közép távú) tematikus célok (2012-2019) az alábbiak:

A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztések

Többször azonosítottuk már a város legsúlyosabb problémáját, a stagnáló gazdasággal összefüggő alacsony foglalkoztatási szintet. A foglalkoztatás-bővítés lehetséges eszközei az ágazati fejlesztések. A mezőgazdasági hagyományokkal rendelkező Sárbogárdon napjainkban is a leghangsúlyosabb ágazat a mezőgazdaság, de ahhoz, hogy az ágazat a foglalkozatás kiterjesztéséhez hozzá tudjon járulni

elengedhetetlen feltétel az agrárium szerepének és lehetőségeinek újragondolása egy agrár-foglakoztatási program keretében. Az organikus gazdaság megteremtése, a helyi termékek rendszerének kialakítása hozzájárulhat a természeti környezet fenntartható fejlesztéséhez és a helyi termékek előállítására épülő, az önfenntartási képességet értékként tisztelő attitűd kialakításához.

A város ipara jelenleg nem súlyponti ágazat, a korábbi időszakok ipari infrastruktúrája azonban induló előnyt jelenthet a potenciális befektetők számára. A befektetővonzás alapfeltételeit ki kell dolgoznia a városvezetésnek, mert napjainkban barnamezős hasznosítási program, befektetési portfolió és lobby erő nélkül esélytelen Sárbogárd a befektetővonzásra. Az ipartelepítés, a termálvíz-kapacitás kutatása, létrehozása, a megújuló energiatermelés feltételrendszerének kidolgozása keretfeltétele az iparfejlesztésen alapuló foglalkoztatás-bővítésnek.

A városnak nincs turisztikai terméke. A termékfejlesztéshez rendelkezik vonzerőkkel a város, de ezek termékké fejlesztése, a turizmus helyi rendszerének kialakítása is célja a városnak, mellyel hozzájárulhat a stagnáló gazdaság fejlesztéséhez.

Vállalkozó barát környezet kialakítása

Az ágazati fejlesztések eredményességének feltétele a vállalkozóbarát környezet kialakítása. Az üzleti infrastruktúra és az üzleti szolgáltatások fejlesztése nemcsak a betelepülő, hanem a helyi vállalkozók szempontjából is fontos háttér dimenzió. Az önkormányzat az alternatív foglalkoztatási formák kialakítását, a helyi termékek piacosítását foglalkoztatási program kidolgozásával támogathatja. Komoly lobbyerő szükséges ahhoz, hogy a város a jelenlegi képzési kereteket a munkaerő piaci igényekhez igazítva a mezőgazdasági szakképzés/felnőtt képzés lehetőségeit megteremtse, amennyiben ezt a szakképzési törvény lehetővé teszi.

Stratégiai szemléletű, együttműködésekre építő, a társadalmi kohéziót erősítő városvezetés megvalósítása

A fenti célok megvalósításának sikeréhez akkor fűzhet reményt a város, ha a város vezetése stratégiai alapú forgatókönyv mentén politizál, széles társadalmi nyilvánosságot biztosítva az elképzeléseinek, programjainak. Jelenleg nincs a városnak az IVS-en kívül releváns városfejlesztési stratégiai dokumentuma. Az érvényben lévő Városfejlesztési koncepció alapvetően nem tekinthető stratégiai dokumentumnak, mivel főként az infrastruktúrahiányok pótlásának teljes körűségére törekszik prioritások, differenciálás nélkül. Hosszú- és középtávú stratégiával, turisztikai koncepcióval, városmarketing programmal, befektetési

portfolióval, városdiplomáciai, partnerségi koncepcióval, foglalkoztatási, képzési koncepcióval, hosszú- és középtávú finanszírozási koncepcióval illetve tervvel stb. nem rendelkezik a város. (Semmilyen szél nem jó annak a kapitánynak, aki nem tudja, hol van és melyik kikötőbe tart.) A fejlődés alapkritériuma, hogy a város pontos helyzetismerettel és világos célokkal rendelkezzen, melyhez minden fontos működési területen szakterületi programot, cselekvési tervet csatol. (Nem a programok hosszúsága a fontos, hanem hogy relevánsak, konkrétan értelmezhetőek és végrehajthatóak legyenek.)

A város erőssége a civilszervezetek jól szervezettsége. A velük való párbeszéd mellett szükséges az egyházakkal, a kistérség településeivel való kapcsolat biztosítása is.

A városvezetés generálhatja a szervezett foglalkoztatás kereteinek bővítését is.

A város vezetése aktívan képes befolyásolni a foglalkoztatást, amennyiben a foglalkoztatási formákat, kereteket komplexen közelíti meg, és egymással rendszerben kezeli őket, különösen a mezőgazdaság és az élelmiszergazdaság terén:

- közfoglalkoztatás
- családi gazdaság
- szociális foglalkoztatás
- üzleti vállalkozások hálózatos integrációja.

A rendszer sikerét jelentősen támogatja a helyi piac fejlesztése (beleértve a működőképes helyi piactér kialakítását, helyi termékek boltjának megnyitását és a termékek közétkeztetésbe való becsatornázását), mely a fenti rendszerben előállított helyi termékek elhelyezését megkönnyíti. Ennek eredményeként a nem kis részben központi költségvetésből származó jövedelmek egy része helyben, egymás számára kerül elköltésre, megkezdődhet a jövedelem akkumuláció folyamata azzal szemben, hogy a jövedelmek döntő része a bevásárlóközpontok csatornáján keresztül kiáramoljon a térségből.

A lakosság részére szóló helyi propaganda, identitás-erősítő programok révén segíteni lehet a helyi üzletek, szolgáltatók, vendéglátók választását másokkal szemben, ez is a jövedelmek helyben tartását és újbóli elkölthetőségét szolgálja.

Egyes települése „helyi pénzként" működő bónokkal, vásárlási utalványokkal segítik a jövedelem helyi elköltését. A közösségi keretek közt előállított termékek ezt a lehetőséget erősítik.

A közfoglalkoztatás országos rendszerének kiszélesítése folyamatban van, ez lehetőséget nyújt a városvezetés számára, hogy a fenti szervezett foglalkoztatási

formákat eredményesen működtesse, s a városüzemeltetés, fenntartás, esetleg a fejlesztések terén forrásokat takarítson meg.

Az integrált városiasság erősítése a tengelyben lévő városrészekben

A város területi alapú fejlesztési irányai a városias városrészek és a falusias városrészek differenciált infrastrukturális és szolgáltatási fejlesztéseihez kötődnek. Két akcióterület felel meg a Városfejlesztési kézikönyv útmutatásainak és a város fejlesztési elképzeléseinek.

Két nagyobb városrehabiltációs akciót tervez az önkormányzat a tengelyben lévő városrészekben a városias jelleg erősítése érdekében. Ezeken kívül a hiányzó közművek kiépítésével, a környezetterhelés csökkentésre irányuló akcióval járul hozzá a város fenntartható fejlődéséhez.

A településjellegnek megfelelő, komfortos lakókörnyezet fenntartható fejlesztése

A helyben elérhető munkahelyek mellett a lakókörnyezet komfortosabbá tétele jelenthet komoly népességmegtartó erőt. A komfort mást jelent a városis és a falusias városrészekben. A külső városrészek lakóinak komfortérzetét hatékonyan javítja, ha a városközpont és a lakóhelyük közötti infrastruktúra és közlekedésfejlesztés eredményeként javul a városközpont, valamint a városrészek egymás közötti elérhetősége. A teljes település esetében fontos a felszíni vízelvezetés problémájának megoldása több ütemben. A korszerűsítésre szoruló lakásállomány felújítása, energetikai korszerűsítése, a hiányzó közművek kiépítése jelentős népességmegtartó erőt jelenthet. Ehhez persze fontos lenne a lakosságmegtartó erő foglakozatási oldalról történő megerősítése is.

A rekreáció, a sport és szabadidő eltöltéséhez szükséges infrastruktúra és a kapcsolódó szolgáltatási háttér kialakítása elsősorban a fiatalok helyben tartását tenné esélyessé. Fontos lenne felmérni, hogy az új lakóterületek kialakítására mekkora a helyi igény. lakossági intrejúztatás során derült ki, hogy pl. Kislókon kistérségi lakosok és székesfehérvári fiatalok érdeklődnek telkek iránt.

A településjelleghez illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet fejlesztése

A városközpont közigazgatási szolgáltatásait hozzá kell igazítani az új közigazgatási törvény által meghatározott követelményekhez. Az intézményi struktúra átalakulásával az ingatlanok hasznosítása mellett újra kell tervezni a szolgáltatástervezést is.

Az egészségügyi-és szociális ellátások rendszerét kívánatos újragondolni a külső városrészek felől megfogalmazott igények és az önkormányzat pénzügyi forrásainak figyelembevételével.

A kultúra-és közművelődés-szervezés a civil szervezetek aktív együttműködésével a városközponti és a városrészek által biztosítandó szolgáltatások összehangolását igényli.

Az oktatási rendszer költséghatékony működtetésnek feltételrendszerét a tanulói létszámok alakulása és a jelenlegi oktatási törvény szellemének való megfelelés keresztmetszetében kívánatos újragondolni.

8.2.3.2 Célok hatóköre és számszerűsíthető eredmények

Annak érdekében, hogy az IVS megvalósulása figyelemmel kísérhető legyen és az elért eredmények mérése megtörténhessen az egyes átfogó és középtávú tematikus célokhoz mutatókat rendelünk és bemutatjuk a célok hatókörét.

Az alapcélok esetében hatásindikátorok, a középtávú tematikus célok esetében hatás és eredmény indikátorok kerülnek bemutatására. A középtávú tematikus célok számszerűsítése során törekedtünk a részcélok mérhetőségének biztosítására is. A városrészi célok számszerűsítése, azok bemutatása során történik.

Alapcélok (hosszú távú célok) számszerűsítése:

1. alapcél: A stagnáló gazdaság fellendítése, munkahelyteremtés

Az 1. alapcél hatóköre a város teljes területe, de hatással van a város térségére is.

A célmegvalósulása érdekében hatás indikátor kerül megfogalmazásra.

Számszerűsíthető eredmény: A népesség fogyás mértékének csökkentése, a következő 10 évben az állandó népesség számának csökkenése ne érje el a 6%-ot.

2. alapcél: A város differenciált településjellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló környezet fenntartható fejlesztése

Az 2. alapcél hatóköre a város teljes területe, városrészenkénti bontásban vizsgálva. A célmegvalósulása érdekében hatás indikátor kerül megfogalmazásra.

Számszerűsíthető eredmény: A Sárbogárd központi városrész és a többi városrész lakosságának számaránya nem változik 10%-ot meghaladó mértékben a következő 10 évben.

Középtávú tematikus célok számszerűsítése:

Az 1. tematikus cél a gazdaság újra pozicionálásának, az ágazati fejlesztéseknek a beindítása elsősorban a mezőgazdasági területekre (Ma, Mk), a gazdasági területekre (Gip és Gksz területek) irányul. Az iparterületek és kereskedelmi-szolgáltató területek a várostengelyben lévő városrészekben találhatóak, ez a cél területi hatóköre. A mezőgazdasági tevékenységek elsősorban külterületen valósulnak meg

Számszerűsíthető eredmények:

- a Sárbogárdon működő vállalkozások által foglalkoztatottak számának bővülése 10%-kal.
- agrár-foglalkoztatási program megvalósítása 1 db
- turisztikai termékfejlesztés megvalósítása, 1 db turisztikai termékcsomag kialakítása (vonzerő, szolgáltatás, szálláshely)
- 1 db logisztikai bázis kialakítása

A 2. tematikus cél a vállalkozóbarát környezet kialakítására irányul. Területi hatóköre elsősorban, de nem kizárólagosan Sárbogárd városrész és Sárszentmiklós.

Számszerűsíthető eredmények:

- helyi piac kialakítása 1 db
- helyi termékek népszerűsítését szolgáló akciók 3 db
- helyi és környékbeli vállalkozások körében végzett munkaerő igény felmérés 1 db

A 3. tematikus cél a stratégiai alapú városvezetés, együttműködések erősítése, újraszervezése nem klasszikusan területi alapú célkijelölés, ugyanakkor a cél megvalósulása esetén az egész város, sőt a kistérség is érezni fogja a célteljesítés hatását.

Számszerűsíthető eredmények:

- stratégiai programok megalkotása: 2 db
- stratégia megvalósulásának éves monitoringja, évi 1 db jelentés elkészítése
- foglalkoztatási program megalkotása 1 db
- szervezett társadalmasítás megvalósítása a stratégia alkotások során 3 db

A 4. tematikus cél az integrált városiasság erősítése a tengelyben lévő városrészekben. Főként Sárbogárd városrész és Sárszentmiklós, valamint Alsótöbörzsök a cél területi hatóköre.

Számszerűsíthető eredmények:

- a városias jelleg erősítése 10 db városrehabilitációs akcióval funkcióbővítés és erősítés
- 2 db középület korszerűsítése
- 1 db városi de-centrum akcióterületként valófejlesztése

Az 5. tematikus cél a komfortos lakókörnyezet fejlesztését szolgálja, esetében a városban található lakóövezetek jelentik a célterületet, a cél hatókörét.

Számszerűsíthető eredmények:

- a negatív migrációs egyenleg javulása 10%-os mértékben
- a felszíni vízelvezetés kiépítettsége 20%-kal javul
- 2 db rekreációs terület kialakítása
- lakóterületek kijelölését szolgáló igényfelmérés 1 alkalommal

A 6. tematikus cél a településjelleghez illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet fejlesztését szolgálja, amely elsősorban a város belterületén rendelkezik hatókörrel.

Számszerűsíthető eredmények:

- települési szolgáltatások fejlesztését elősegítő programok kidolgozása a helyi szereplők bevonásával: 3 db
- 2 db közművelődési intézmény felújítása
- 1 db közoktatási intézmény felújítása

A célrendszer indikátorait összesítő táblázat a 11. fejezetben található.

A tematikus célokhoz kapcsolódó tematikus részcélok és programok

Középtávú tematikus cél	**Tematikus részcélok**	**Operatív programok/programelemek**
KTC 1. **A város gazdaságának újrapozicionálása, ágazati fejlesztések**	**Agrár-gazdaság fejlesztése**	- agrár-foglalkoztatási program kidolgozása, elindítása - az organikus gazdaság megteremtésének feltételrendszerét és intézkedési tervét összefoglaló program kidolgozása, elindítása - a helyi termék rendszerének kialakítása, működtetése - a biomassza előállítási program kidolgozása, elindítása - az élelmiszer-feldolgozás fejlesztési lehetőségeinek felmérése, fejlesztése
	Iparfejlesztés	- a barna mezős területekre hasznosítási program kidolgozása - a megújuló energia termelésre vonatkozó program kidolgozása, elindítása - a termálvíz kapacitás kutatása, felmérése, létrehozása - ipari park, iparterület fejlesztési program - ipartelepítési program (elektronikai,gépipar telepítési lehetőségek vizsgálata, szervezése) - célzott, programszerű befektető keresés

	Turizmusfejlesztés	- turisztikai termékek kialakítására vonatkozó program kidolgozása, elindítása
		  o agrárturizmus
		  o természet-turizmus, aktív turizmus
		  o wellness, rekreáció
		  o kulturális és rendezvény-turizmus

		- a turizmus helyi rendszerének kialakítására vonatkozó program kidolgozása, elindítása - kapcsolódás a környezet turisztikai rendszeréhez
	Logisztikai bázis kialakítása	- A logisztikai bázis telepítésének előkészítése (területek kiválasztása, ingatlanvásárlás, csere, infrastruktúra tervezése) - Logisztikai bázis létrehozása - Humánerőforrás megszervezése, képzése - Együttműködések hálózatának kialakítása
KTC.2. **Vállalkozó barát környezet kialakítása**	**Üzleti infrastruktúra fejlesztése**	- ipari park címhez szükséges feltételek kialakítása - inkubátor ház létrehozása - befektetés-támogató adópolitika kialakítása, alkalmazása
	Üzleti szolgáltatások fejlesztése	- az üzleti szolgáltatások logisztikájának kialakítása, fejlesztése - befektetés generálás - vállalkozó-képzés - üzleti tanácsadás - közüzemi infrastruktúra biztosítása a fejlesztési területeken
	A munkaerő-piaci igényekhez illeszkedő képzési keretek kialakítása (középfokú nappali képzés, felnőttképzés)	- a munkaerő piaci adatgyűjtés megszervezése, elemzése, adatbázis kialakítása - szakmát adó képzések programjának kidolgozása (szakképzés, felnőtt képzés) - továbbképzési lehetőségek kialakítása a jelenlegi közoktatási struktúra felhasználásával - a HEMO hasznosítása oktatási bázis célú felhasználásra
KTC.3. **Stratégiai szemléletű, együttműködésekre építő, a társadalmi kohéziót erősítő városvezetés megvalósítása**	**Stratégiai dokumentumok kidolgozása**	- városfejlesztési koncepció kidolgoztatása - turizmus-fejlesztési koncepció kidolgoztatása

		- foglalkoztatási program kidolgoztatása - befektetés szervezési stratégia kidolgozása városmarketing stratégia - városi identitástudat erősítése - környezettudatos szemlélet általánossá tétele - a szabályozási, beépítési tervek, fejlesztések integrációs célú újragondolása, módosítása
	Az eredményorientált városvezetési politika alapjainak lerakása	- menedzsment szemlélet erősítése - a városüzemeltetés rendszerének korszerűsítése - a vagyongazdálkodás racionalizálása - a városképviselet erősítése - környezettudatosság általánossá tétele - az irányítás, együttműködések informatikai hátterének kialakítása
	A szervezett foglalkoztatás kereteinek bővítése, alternatív foglalkoztatási formák alkalmazásának elősegítése	- program kidolgozás és megvalósítás a közmunka, a családi gazdaság, a szociális gazdaság és a hálózatszervezés lehetőségeinek fejlesztésére
	Kistérségi, vállalkozói és civil együttműködések erősítése	- az új közigazgatási rendszerhez való illeszkedés programja - a kistérségi szerepek erősítésére vonatkozó program új civil együttműködési kultúra kialakítására vonatkozó program
	A társadalmi kohézió erősítése	- A hátrányos helyzetű társadalmi csoportok beilleszkedésének, képzésének és re-integrációjának segítése - A szociálisan rászorulók lakhatási körülményeinek javítására irányuló program kidolgozása, működtetése

KTC.4.**Az integrált városiasság erősítése a tengelyben lévő városrészekben**	**Térségközponti szerepkört erősítő, funkcióbővülést biztosító városrehabilitációs akciók a városközpontban**	- A középület-állomány korszerűsítése - A használaton kívüli épületek hasznosítása a városközpontban - Az építészeti értékek, örökség megőrzése, revitalizációja a városközpontban - Zöldfelület-program a városközpontban - A magánszféra bevonása, aktivizálása
	Városrehabilitációs akciók a sárszentmiklósi decentrumban	- Városrészi alközpont fejlesztése - Városrészi közösségfejlesztő és közterület fejlesztési programok
	Egységes arculati és városképi megjelenés kialakítása	- Városmarketing program, arculati kézi könyv, város-brand kialakítása
	Infrastruktúrafejlesztés a tengelyben lévő városrészekben	- A hiányzó közművek kiépítésére vonatkozó program - Kerékpárút kiépítése a tengelyben lévő városrészekben - Felszíni vízelvezetési program folytatása
	Forgalomterhelés csökkentése a tengelyben lévő városrészekben	- elkerülő út -program
KTC.5. **A településjellegnek megfelelő, komfortos lakókörnyezet fenntartható fejlesztése**	**A városközpont és a külső városrészek közötti közúti infrastruktúra és a közlekedés fejlesztése a központ jobb elérhetősége érdekében**	- A közúti infrastruktúra fejlesztésére vonatkozó koncepció kidolgozása - A városközpont és a külső városrészek közlekedési feltételeinek javítására vonatkozó program kidolgozása
	A külső városrészek közötti elérhetőség javítása	- a külső városrészek egymás közötti elérhetőségénekjavítására vonatkozó program kidolgozása - gyalogutak, hidak

		kialakítása, elhelyezése
	Lakóterületek minőségének fejlesztése	- Lakóterületek épületállományának helyreállítására vonatkozó program o a lakásállomány komfortfokozat-emelési lehetőségek vizsgálatával o panel-program folytatása o lakóépületek energetikai korszerűsítéséhez regiszter, ütemezési program - Lakóterületek környezetének rehabilitációjára vonatkozó program o az elhanyagolt épületek, porták helyreállításának, gondozásának rendeleti úton történő biztosításának programjának kidolgozása - Szegregálódó területek revitalizációjára vonatkozó program o a gazdátlan, elhanyagolt ingatlanok felvásárlása és hasznosítása o slummosodó, szegregálódó szigetek megszüntetése, kialakulásának megelőzése o Fásítási programok

		o Szelektív hulladékgyűjtés, -feldolgozás és -hasznosítás programja
	Új lakóterületek kijelölése	- új fejlesztési területek kialakítására vonatkozó igényfelmérések, programkidolgozás
	A lakóterületek infrastruktúrájának fejlesztése	- a külső városrészek közúti infrastruktúrájának fejlesztésére vonatkozó program - a külső városrészekben szükséges közműfejlesztési program - az infokommunikációs infrastruktúra fejlesztésére vonatkozó program a külső városrészekben - felszíni vízelvezetési program folytatása
	A rekreáció, a sport és szabadidő eltöltés infrastrukturális feltételeinek kialakítása, korszerűsítése	- új rekreációs területek kijelölése - meglévő területek revitalizációjára vonatkozó program
KTC.6. **A településjelleghez illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet minőségi és infrastrukturális fejlesztése**	**A városközpontban a kistérségi központ funkcióihoz illeszkedő szolgáltatási infrastruktúra fejlesztése**	- az új közigazgatási struktúrához illeszkedés programja - ingatlan (csere és hasznosítási) program - új szolgáltatások és meglévő szolgáltatások minőségének javítására irányuló program
	A kultúra és közművelődés lehetőségének differenciált biztosítása	- A külső városrészekben működő kultúrházak, közösségi házak, termek infrastruktúrájának korszerűsítése - Programszervezés, együttműködések rendszerének kidolgozása
	Az egészségügyi és szociális ellátás feltételeinek javítása a külső városrészekben	- Igényfelmérési felmérési program - A szolgáltatások szervezésével és működtetésével kapcsolatos

		fejlesztések - A jóléti szolgáltatásokhoz való hozzáférés javítása
	Oktatási rendszer költséghatékony fenntarthatóságának biztosítása, magas minőségi célok kitűzése	- Felmérési program, megvalósíthatósági terv - A tehetséggondozás helyzetének javítása, integrált - tehetséggondozási program megvalósítása
	Közbiztonság fokozása	- Programkidolgozás, megvalósítás

8.2.4 Horizontális célok

A horizontális célok közé azok a szempontok kerültek beemelésre, amelyeket a legátfogóbban, minden stratégiai és operatív program, intézkedés és tevékenység, minden, a város által indításra kerülő egyedi projekt előkészítése, kidolgozása során figyelembe kell venni. Fontosságukat a helyzetelemzés során feltárt tények alapján kitűzhető célok, feladatok, probléma-megoldási kényszerek indokolják.

Az EU - pályázatok körében a környezeti fenntarthatóságot és a társadalmi esélyegyenlőséget kötelező elemként figyelembe kell venni. Stratégiánkban a fenntarthatóság ehhez képest kiterjesztett értelmezése jelenik meg, különös tekintettel a pénzügyi, gazdaságossági, társadalmi szempontokra.

1. Munkahelyteremtés és megőrzés

A város fejlődőképessége, különösen a fiatalok megtartása érdekében kiemelt figyelem szükséges a munkahelyek megőrzésének, szaporításának és a munkaképes korú lakosság foglalkoztatásának és foglalkoztathatóságának szempontjára. A horizontális értelmezésnek megfelelően ez éppúgy jelenti az egészségügyi ágazatban az egészségmegőrzés fontosságát vagy a környezetgazdálkodásban az egészséges munkahelyi és lakókörnyezetet, mint az oktatási ágazatban a szerkezetátalakítással együtt járó munkahelyváltozások, megszűnések miatt szükségessé váló karrier-tanácsadás, átképzések, továbbképzések tervezett megvalósításának szükségességét.

A város foglalkoztatási szerkeze, a munkahelyteremtés ösztönzése nem csupán a társadalmi kohézió mentén megfogalmazott harmonikus, fenntartható fejlődést biztosító elvei miatt fontos, hanem a jelen foglalkoztatási szerkezetből adódó tények okán is. Minden, az intézményrendszert vagy a gazdaságot térintő változás egyben munkahelyeket is érint, ezt a szempontot minden területen érvényesíteni kell.

2. Fenntarthatóság

A fenntarthatóság komplex fogalomkörére nemzetközi, makro és mikro-szinten három markáns megközelítés szerint van mód:

a) "*A fenntarthatóság az emberiség jelen szükségleteinek kielégítése, a környezet és a természeti erőforrások jövő generációk számára történő megőrzésével egyidejűleg*." [121]

b) A Brundtland bizottság vezette be a köztudatba a fenntartható fejlődés fogalmát, az 1987-ben megjelent "Közös Jövőnk" (Our Common Future)[122] című jelentésével. A Közös Jövőnk jelentés szerint a fenntartható fejlődéshez szükség van olyan
- politikai rendszerre, amely lehetővé teszi a hatékony állampolgári részvételt a döntéshozatalban;
- gazdasági rendszerre, amely képes arra, hogy terméktöbbleteket és műszaki ismereteket önállóan és fenntartható módon állítson elő;
- szociális rendszerre, amely lehetőséget ad a diszharmonikus működésből eredő feszültségek feloldására;
- termelési rendszerre, amely tiszteletben tartja azt a kötelezettséget, hogy meg kell őrizni az ökológiai alapokat a fejlődés érdekében;
- technológiai rendszerre, amely folyamatosan keresi az új megoldási lehetőségeket;
- nemzetközi rendszerre, amely a kereskedelmi és pénzügyi eljárások fenntartható módszereit részesíti előnyben;
- adminisztratív rendszerre, amely rugalmas és képes az önkorrekcióra. A Brundtland bizottság szerint így: "*A fenntartható fejlődés olyan fejlődés, amely kielégíti a jelen generációk szükségleteit anélkül, hogy veszélyeztetné a jövő generációk hasonló igényeinek kielégítését.*"

c) Hermann Daly értelmezése szerint: "*A fenntartható fejlődés a folytonos szociális jobblét elérése anélkül, hogy az ökológiai eltartó-képességet meghaladó módon növekednénk. A növekedés azt jelenti, hogy nagyobbak leszünk, a fejlődés pedig azt, hogy jobbak. A növekedés az anyagi gyarapodás következtében előálló méretbeli változást, míg a fejlődés a nagyobb teljesítőképesség elérését jelenti.*"

A fenntartható fejlődés hazai megfogalmazása is a komplex (környezeti, gazdasági, társadalmi) felfogás fontosságát hangsúlyozza, ugyancsak –konkrétan-

[121] Átmenet a fenntarthatóság felé: Világ Tudományos Akadémiáinak Nyilatkozata, Tokió, 2000

meghatározza azokat a rendszerelemeket, amelyek a fenntartható fejlődés biztosítékait képezik.[123]

A város stratégiájában e szempont általános fontosságán túlmenően a fenntarthatóság az utóbbi években kulcskérdéssé vált. Maga az alapkérdés: a város megszokott nagyságrendjeinek, intézményrendszerének, finanszírozhatóságának, társadalmának fenntarthatósága ma már napi szintű probléma, mely konkrét megfogalmazásokat és konkrét megoldásokat igényel. Ennek minden részterületére készülő program, intézkedés, beavatkozás során különös hangsúllyal merül fel a fenntarthatóság szempontja.

A fenntarthatóság tényezői közül a város legelőször és a leghangsúlyosabban a környezeti kérdésben kell, hogy letegye voksát.

3. Társadalmi kohézió

Winch és Gingell[124] klasszikus meghatározása szerint: *„ A társadalmi kohézió olyan társadalmak jellemző tulajdonsága, melyek képesek biztosítani, hogy a polgárok önbecsülésük feladása nélkül legyenek képesek harmonikusan együtt élni."* E megközelítésben a társadalmi kohézió előmozdítására irányuló európai közösségi politikák[125] többféle értelmezése lehetséges – a szubszidiaritás elve mentén mikro-, azaz sárbogárdi szinten is:

a) a társadalmi kohézió a társadalmi béke feltétele, hiszen a kirekesztő mechanizmusok, a talajukat vesztő marginalizálódó csoportok az erőszak eszközéhez nyúlva felerősíthetik az idegenellenességet és az erre építő szélsőséges mozgalmakat, amivel szétzilálhatják a társadalmi béke alapjául szolgáló társadalmi összetartozást – és így számos negatív externális hatást okozhatnak[126]
b) a társadalmi kohézió az európai társadalmak versenyképességének előfeltétele, hiszen a társadalom kettészakadásával fenyegető folyamatok a versenyképességet veszélyeztetik, s így kulcskérdés a munkapiaci részvétel arányának növelése, valamint a munkaerő mobilitásának javítása[127]

[123] Ld. a 2053/2005. (IV.8) kormányhatározatot
[124] Winch, Christopher-Gingell, John: Key Concepts int he Philosophy of Education. London-New York: Routletge, 199.(222.)
[125] Juhász Gábor: A társadalmi kohézió előmozdítására irányuló közösségi politikák (Tausz Katalin (szerk): A társadalmi kohézió erősítése, UMK, Bp, 2006.(10.)
[126]Lelkes Orsolya: Társadalmi kohézió Magyarországon elméleti alapok és tények PM kutatási füzetek 7. szám
[127] Lelkes Orsolya: Társadalmi kohézió Magyarországon elméleti alapok és tények PM kutatási füzetek 7. szám

c) Az európai szociális modell a társadalmi kohézió biztosítéka, hiszen „az Európai szociális Modell alapját a jó gazdasági teljesítmény, a szociális védelem az oktatás és a szociális párbeszéd magas szintje jellemzi”[128]

A társadalmi kohézió a társadalom egyik legnagyobb –ha nem a legnagyobb- értéke. A társadalom összetartó működését, arra való képességét jelenti, hogy közösségi célok érdekében azonosan vagy támogatóan lépjen fel, legyenek közösségi értékek, ügyek, amelyek a többség számára fontosak; azt jelenti, hogy erőit nem egymás ellen, hanem a haladás érdekében képes felhasználni.

Ezek alapján a társadalmi kohézió erősítése komplex és egyben horizontális célként fogalmazódik meg Sárbogárd város stratégiájában annak hangsúlyozása érdekében, hogy a város újbóli fejlődési pályára állítása nem lehetséges közös célok kitűzése, egységes elfogadása és támogatása, társadalmi összefogás nélkül.

Maga a kitüntetett cél: a sikeresség is a kohézió újrateremtését szolgálja: *„hogy a polgárok önbecsülésük feladása nélkül legyenek képesek harmonikusan együtt élni.”*

E lehetőség megteremtése alapvetően a helyi politika felelőssége. A közvetlen városvezetésen túl természetesen szükség van a várossal partnerkapcsolatban álló szervezetek és a civil lakosság támogatására is. Ennek értelmében a város stratégiájának elfogadása érdemben akkor zárul le, amikor társadalmi egyeztetése és ismertetése keretében széles körben megerősítést nyert, és végrehajtása akkor lesz sikeres, ha e széles támogatottság a végrehajtási szakaszban is érvényre jut.

4. Esélyegyenlőség és az egyenlő hozzáférés biztosításának elve

Az esélyegyenlőség szempontja sokrétű tartalmat takar. Ide sorolhatjuk az etnikai kisebbségek, különösen a romák kérdését, általában a nők, különösen a GYES-ről, GYED-ről visszatérők, a 40 év felettiek támogatását, a szegregáció, szegénység, hajléktalanság bármely okból bekövetkezett kirekesztettség kérdéskörét. Az esélyegyenlőség biztosítása érdekében különös figyelmet kell fordítani arra, hogy a város minden lakója számára biztosított legyen a közszolgáltatásokhoz való hozzáférés, valamint arra, hogy a hátrányos megkülönböztetés és a szegregáció minden formáját megakadályozzuk.

Minden infrastrukturális fejlesztés és település-rehabilitációs támogatás esetén kiemelt figyelmet kell fordítani az alacsony státuszú lakosok helyzetére is.

[128] Presidency Conclusions, Barcelona…,9.

E kérdéskörök a legközvetlenebb módon az integrált városfejlesztési stratégia (4. prioritás), a humán közszolgáltatások integrált megközelítése valamint a gazdaságfejlesztés területein jelennek meg fontos szempontként.

8.2.5 A város egészére és a városrészekre vonatkozó célrendszer bemutatása

8.2.5.1 A városi szintű és a városrészi célok összefüggései

Jövőkép

Sárbogárd jó komfortérzetet biztosító életminőséget, fenntartható, egészséges környezetet nyújt lakosai számára, a javuló foglalkoztatás elérése érdekében pedig a helyi és a betelepülő vállalkozások számára vállalkozóbarát feltételeket teremt. A város a kistérség ipari, agrár-ipari fejlesztési és foglalkoztatási központjává válik.

Hosszú távú célok

- A stagnáló gazdaság fellendítése, munkahelyteremtés
- A város differenciált településjellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló környezet fenntartható fejlesztése

Középtávú tematikus célok

1. A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztések
2. Vállalkozó barát környezet kialakítása
3. Stratégiai alapú város-vezetés, együttműködés erősítése újraszervezése
4. A városiasság erősítése a tengelyben lévő városrészekben
5. A településtípusnak megfelelő, komfortos lakókörnyezet fenntartható fejlesztése
6. A településtípushoz illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet fejlesztése

Városrészi (területi) célok

Sárbogárd	Sárszentmiklós	Alsótöbörzsök	Külső városrészek (Rétszilas, Pusztaegres, Sárhatvan, Kislók)
A kistérségi központi szerepkörhöz kapcsolódó funkciók erősítése és a város gazdasági potenciáljának növelése városrehabilitációs akciókkal Hozzájárul: 1.,2.,3., 4.,5.,6. célok megvalósításához	**Az integrált városiasság erősítése a decentrumban és a város gazdasági potenciáljának erősítése** Hozzájárul:1.,2.,4.,5.,6. célok megvalósításához	**Kertvárossá válás, ehhez illeszkedő szolgáltatások biztosításával** Hozzájárul:1.,2.,4.,5.,6. célok megvalósításához	**Öko-közösséggé válás: Egészséges és komfortos lakókörnyezetté válás a szükséges műszaki infrastruktúra és szolgáltatások kialakításával** Hozzájárul: 5.,6. célok megvalósításához

8.2.5.2 A városrészek fejlesztését szolgáló városrészi tematikus célok

Célok típusai	A városrész kiemelt céljai a 2012-2017-es időszakban	A városrészek fejlesztését szolgáló tematikus célok (félkövérrel a kiemelt célhoz konkrétan kapcsolódók)			
Városrész		Gazdaságfejlesztési célok	Városi funkciót erősítő célok	Lakóterület fejlesztés, szociális rehabilitáció céljai	Közlekedésfejlesztési célok
Sárbogárdi városrész (csak a városrész-specifikus célok)	A kistérségi központi szerepkörhöz kapcsolódó funkciók erősítése és a város gazdasági potenciáljának növelése városrehabilitációs akciókkal *Indikátor:* *Új funkciók betelepítése és a meglévő funkciók erősítése a sárbogárdi városrészben:5 db*	**A magántőke mozgósítása a városközpont fejlesztésének érdekében** Ágazati fejlesztések a városrész gazdasági területén • iparterelepek, szovjet laktanya-területek hasznosítása • **A turizmus alapjainak lerakása**	**Funkcióbővítő integrált városfejlesztési akció végrehajtása a városközponti akcióterületen** Honvédségi kulturális központ hasznosítása (szakképzés, felnőttképzés, lakóterületi funkciók, közigazgatás, kistérségi, közösségi funkciók, stb.)	Belváros leromlott lakóterületeinek revitalizációja Felszíni vízelvezetés javítása Elhanyagoltság mérséklése az érintett ingatlanok esetében	**A városközpont forgalomcsillapítása és parkolók létesítése** A városközpont úthálózatának fejlesztése (tömbfeltáró utak létesítésével) Elkerülő út megvalósítása Kerékpárút létesítése Sárszentmiklós felé
Sárszentmiklósi városrész	Az integrált városiasság erősítése a decentrumban és a város gazdasági potenciáljának erősítése városrehabilitációs akciókkal *Indikátor:* *A városrész lakónépesség száma növekszik 2%-kal a városiasság erősödése és a komfortos lakókörnyezet hatására*	Ágazati fejlesztések a városrész gazdasági funkciójú területein • mezőgazdasági termékfeldolgozás, helyi termékfejlesztés • vállalkozóvá válás ösztönzése	**Városrehabilitációs akciók végrehajtása a decentrumban**	**Kulturált családi házas lakóterület továbbfejlesztése** Rekreációs, közösségi fejlesztés Felszíni vízelvezetés javítása	Kerékpárút létesítése Sárbogárd felé
Alsótöbörzsöki városrész	Kertvárossá válás, ehhez illeszkedő szolgáltatások biztosításával Elkerülő útépítéssel a környezetterhelés csökkentése *Indikátor:* *Újonnan épült és felújított lakóházak száma: 5 db*	A laktanya hasznosítása (ipari – logisztikai park, lakópark)	Kertvárosi szolgáltatások fejlesztése (helyi üzletek, vendéglátás, játszótér, lakossági szolgáltatások) Közösségi központ létrehozása	**Kulturált, komfortos lakóterület kialakítása, ill. fenntartása** Felszíni vízelvezetés javítása	A vasúti átkelő kereszteződés korszerűsítése Belterületi utak, járdák fejlesztése
Külső városrészek (Rétszilas, Pusztaegres, Sárhatvan, Kislók)	Öko-közösséggé válás: Egészséges és komfortos lakókörnyezetté válás a szükséges műszaki infrastruktúra és szolgáltatások kialakításával *Indikátor:* *Felújított belterületi utak és járdák hossza: 5 km*	**Mezőgazdasági termékfeldolgozás** **Helyi termékek rendszerének és piacának kialakítása** **A szervezett foglalkoztatás kereteinek bővítése** **A természeti környezethez kötődő turizmus alapjainak kialakítása**	-	Kulturált, komfortos lakóterületek kialakítása, felszíni vízelvezetés Közösségi terek és funkciók fejlesztése Helyi szolgáltatások biztosítása kulturális és szabadidős funkciók	A településközi utak minőségének javítása, kerékpárutak kialakítása a nagyobb járműforgalom által indokolt helyeken A belterületi utak, járdák minőségének javítása

8.2.5.3 A városrészi célok hatása a városrészek funkcióira

A városrészi célok hatása a városrészek funkcióira							
Funkciók városrehabilitációs csoportosítás	**Lakó funkció**	**Gazdasági**	**Városi funkció**	**Közösségi funkció**	**Közszféra funkció**		
FUNKCIÓK	**Lakó funkció**	**Gazdasági**	**Közterületi/Közlekedési/ Közüzemi**	**Kulturális és szabadidős**	**Hivatali**	**Egészségügyi és szociális**	**Közoktatási**
Sárbogárd		**kereskedelem (helyi piac)** ipar, oktatás,	**közterület rehabilitáció, zöldfelület növelés,** elkerülő út, kerékpárút, belter. utak, járdák, parkoló fejlesztés	**Közösségi funkciók kialakítása, erősítése városrehabilitációs akcióval (Művelődési Kp. Könyvtár Templom)** Kultúrház, honvédségi kult. központ	**Városháza információs kp.** Városháza, járási hivatal, bíróság		
Sárszentmiklós		ipar, mg., szabadidő	**parkoló kapacitás fejlesztése** elkerülő út, kerékpárút, belter. utak, járdák	**Szabadidős, rekreációs területek kialakítása óvoda felújítás**			
Alsótöbörzsök		ipar, log., mg.					
Rétszilas		mg., turizmus					?
Pusztaegres		mg., turizmus					
Sárhatvan		mg., turizmus	tömegközlekedés, kerékpárút				
Kislók		mg. log., környezetipar	belter. utak, járdák, kerékpárút	közösségi ház			
Jelkulcs	Fejlesztendő		Részben fejlesztendő	Szinten tartás	Háttérbe szorítandó, leépítendő		

8.3 Beavatkozások – az akcióterületek kijelölése, jogosultsága

8.3.1 Az akcióterületek kijelölésének célja, az akcióterületek lehatárolása

Az akcióterületek kijelölésének az a célja, hogy a város a közép-és hosszú távú céljainak elérését a fejlesztési tevékenységek, beavatkozások területi alapú tervezésével, megvalósításával, optimális időbeni ütemezéssel és a forrásabszorpciós képesség javításával valósítsa meg.

A város hosszú távú célja: a város differenciált településjellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló környezet fenntartható fejlesztése. Ennek elérése érdekében középtávú célként azonosítottuk a városiasság erősítését a tengelyben lévő városrészekben. Ehhez kapcsolódik a sárbogárdi városrészben és a sárszentmiklósi városrészben egy-egy akcióterület kijelölése, amelyeken városrehabilitációs akciókat valósít meg a város a központi funkciók és a decentrum funkciók erősítése és új funkciók kialakítása érdekében. Ugyan ezek az akciók a város legsúlyosabb problémájának, a munkanélküliségnek az enyhítéséhez nem járulnak hozzá, de a város és a kistérség lakosainak komfortérzetét javítják, így a város népességmegtartó ereje javulhat.

Az akcióterületi alapú tervezés keretében sor kerül a városrehabilitációs tevékenységek összehangolására más típusú fejlesztésekkel is. A városban tervezett valamennyi infrastrukturális fejlesztésnek van városrehabilitációs vonatkozása is, így ezeket jelöljük az akcióterületen indikatív tevékenységenként.

Az akcióterületek kijelölésekor figyelembe vett szempontok:

Az önkormányzat konkrét beruházásokat tervez a területen a következő 6 – 7 évben

A funkciókkal való ellátottság indokolja valamelyik típusú város rehabilitáció lefolytatását

Az akcióterület mérete lehetővé teszi, hogy a fejlesztések megfelelő koncentrációban valósuljanak meg, így biztosítva a kívánt eredményeket

Az akcióterületen végrehajtott fejlesztés az egész városra és a kistérségre is gyakoroljon kedvező hatást

Az IVS két városrészben jelöl ki akcióterületet, a sárbogárdi városrészben „városközponti akcióterület”-et[129] (1. sz. akcióterület), a sárszentmiklósi városrészben a „sárszentmiklósi decentrum” akcióterületeket (2. sz. akcióterület). A városvezetés ezen a két területen tervez városrehabilitációs fejlesztéseket a következő 5-7 évben.

A városközponti akcióterület a város és kistérség közigazgatási, oktatási, közművelődési, kulturális mikro-centruma. A sárszentmiklósi akcióterület az elnyúló városszerkezetű település decentruma, melynek fejlesztése éppen a városon belüli nagy távolságok miatt szükséges.

A „Városközponti” akcióterület (1. sz. akcióterület)

Az akcióterületet észak felől - az óramutató járásával megegyező irányba haladva - a következő utcák határolják: Tury Miklós utca - Tompa Mihály utca - Kossuth Lajos utca - Attila utca – Ady Endre út.

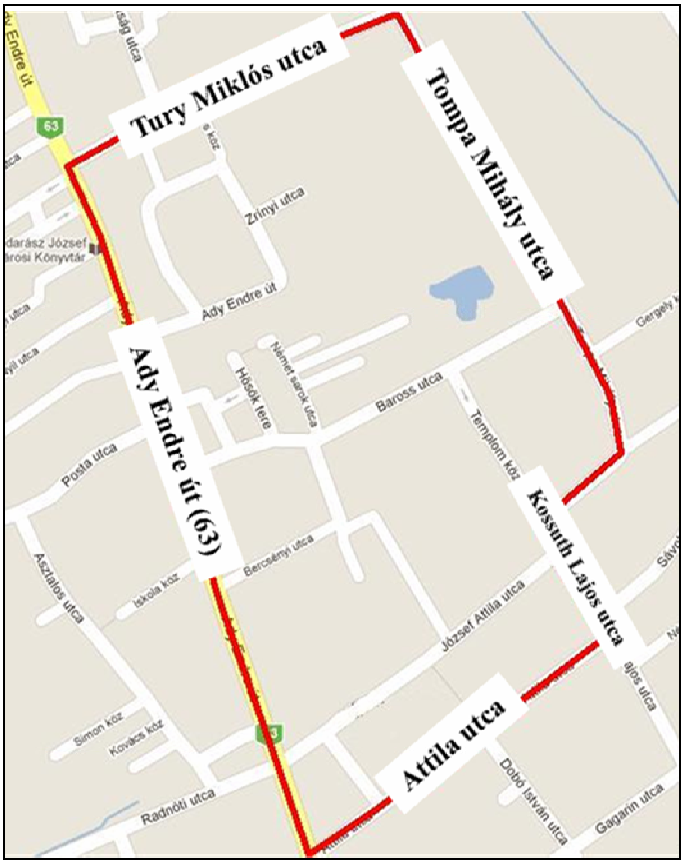

11. térkép: Sárbogárd központi akcióterület[130]

129

130 Forrás: Eco-Cortex Kft. saját szerkesztése

Az akcióterület az alábbi utcákat tartalmazza: Ady Endre út, Attila utca, Baross utca, Bercsényi utca., József Attila utca, Kossuth Lajos utca, Mikes köz, Németh sarok, Rózsa Ferenc utca, Templom utca, Tompa Mihály utca, Tury Miklós utca, és a Zrínyi Miklós utca.

A „sárszentmiklósi decentrum", akcióterület (2. sz. akcióterület)

Északról kiindulva, óramutató járásával megegyező irányba haladva a sárszentmiklósi akcióterületet a következő utcák határolják: Semmelweis utca - Munkácsy Mihály utca - Rákóczi Ferenc utca - Széchenyi utca - Köztársaság út - Vasút utca - Táncsics utca - Vörösmarty utca - Köztársaság út.

12. térkép: Sárszentmiklósi akcióterület[131]

[131] Forrás: Eco-Cortex Kft. saját szerkesztése

Az akcióterület az alábbi utcákat tartalmazza: Álmos vezér utca, Arany János utca, Béke utca, Előd vezér utca, Fasor utca, Gesztenye sor, Huba utca, Kazinczy utca, Kölcsey utca, Lehel utca, Magyar utca, Miklós utca, Munkácsy Mihály utca, Nyárfa utca, Park utca, Rákóczi Ferenc utca, Semmelweis utca, Széchenyi utca, Táncsics utca, Tisza utca, és a Vörösmarty utca.

8.3.2 Az akcióterületek jogosultságának alátámasztása

8.3.2.1 A „városközponti" akcióterület jogosultsági szempontoknak való megfelelése

A városközponti akcióterületen a lakónépesség száma (2001. év): 1398 fő. Ez az adat 2011-ben: 1275 fő.

Az egész település belterülete 9 538 846 m^2, ebből az akcióterület 340 219,75 m^2 (34,02 ha) kiterjedésű.

A központi akcióterület belterület, a szerkezeti és szabályozási terv alapján vegyes felhasználású terület, kapcsolódó zöldbesorolású területekkel.

A lakosságszám, a területi besorolás és az alábbi 52. táblázat által tartalmazott információk alapján a projekt akcióterülete megfelel a területi jogosultság követelményeinek.

A városközponti akcióterület a város közigazgatási, közösségi–társadalmi és gazdasági súlyponti területe.

Itt helyezkednek el és nyújtanak országos és regionális **közigazgatási** szolgáltatásokat a megyei dekoncentrált állami szervek kirendeltségei (Fejér Megyei Kormányhivatal Munkaügyi Központjának Kirendeltsége, Nemzeti Adó és Vámhivatal Sárbogárdi Kirendeltsége, ÁNTSZ Közép-dunántúli Regionális Intézete Sárbogárdi Kirendeltsége, Sárbogárdi Körzeti Földhivatal, Falugazdász szervezet).

Az akcióterületen állnak a város legfontosabb közintézményeinek épületei: a Városháza, a Városi Bíróság, Városi Ügyészség.

A **kultúra és a közművelődés** helyi és kistérségi központja, a József Attila Művelődési ház is az akcióterületen helyezkedik el.

A **közoktatás** fontos intézményei – a Kossuth Zsuzsanna Általános Iskola és Előkészítő Szakiskola, a Mészöly Géza Általános Iskola, a Petőfi Sándor Gimnázium és Szakközépiskola, a Sárbogárdi Zeneiskola és a Zengő óvoda - is az akcióterületen találhatóak.

A **szociális ellátás** központja, az Egyesített Szociális Intézmény, valamint a Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat is az akcióterületen található.

A helyi **katolikus közösség** számára fontos Szent László Király katolikus templom is az akcióterületen található, a projekt egyik beavatkozási helyszíne lesz. Sajátos helyzetű az ugyancsak az akcióterületen lévő Zsinagóga, mely kulturális, építészeti értéket képvisel a városban, de jelenleg magántulajdonban van, és boltként használja tulajdonosa.

Az akcióterület egyik épületében működik a **helyi sajtó** (Bogárd és Vidéke).

Húsz kereskedelmi, szolgáltató tevékenységet folytató egység, 5 vendéglátó egység található az akcióterületen.

Funkciók a központi akcióterületen	Intézmények/ szolgáltató egységek száma	Intézmények, / szolgáltató egységek megnevezése
Közösségi, közszolgálati vagy közigazgatási funkciót ellátó intézmények száma	28	ÁNTSZ épületben működik: Állategészségügyi és Élelmiszer ellenőrző Állomás fő állatorvosi hivatala, Falugazdász iroda, Agrárkamara kihelyezett irodája, az Országgyűlés képviselő irodája, egy könyvelő iroda, kiállító terem), APEH, Állatorvosi rendelő, Bogárd és Vidéke – helyi sajtó, Családsegítő és Gyermekjóléti Szolgálat, Egészségbiztosítási pénztár, Egyesített Szociális Intézmény, Körzeti Földhivatal, Magyar Államkincstár, Munkaügyi Központ, Nyugdíjfolyósító Igazgatóság, Posta, Városháza, Városi Bíróság, Városi Ügyészség, Kossuth Zsuzsanna Általános Iskola és Előkészítő Szakiskola, Mészöly Géza Általános Iskola, Petőfi Sándor Gimnázium és Szakközépiskola, Sárbogárdi Zeneiskola, Zengő óvoda, Szent László Király katolikus templom, Zsinagóga, Evangélikus templom
Kereskedelmi, szolgáltató vagy vendéglátó ipari egységek, ill. üzleti szolgáltató egységek száma	20	Kereskedelmi, szolgáltató tevékenységet folytató szervezetek (15) Vendéglátó ipari egységek (5)

52. táblázat: Funkcióellátottság a városközponti akcióterületen

Az akcióterületen belül ugyan nem jelentős az átmenő forgalom, de közvetlen határoló utcája nyugati oldalról az Ady Endre utca, amely a 63-as főút szakaszaként a város teljes átmenő forgalmát bonyolítja.

Az akcióterületen belül nem jelentős a gépkocsiforgalom, de jelentős környezetterhelést jelent a Hősök terén a központ legnagyobb parkolója.

Távközlési szempontból nincsenek kapacitáshiányok.

A városközponti akcióterület funkcióinak hatása túlmutat az akcióterület határain. A közigazgatási szolgáltatásokat az egész város lakossága, ezen kívül többségüket a kistérség lakossága is igénybe veszi. A Művelődési Központ ugyancsak az egész kistérség lakossága számára kínál kulturális rendezvényeket a kistérség egyetlen városaként.

Fontos, hogy a városközpont fejlődjön, mert hosszú távon meg kell őriznie Sárbogárdnak a kistérségi közigazgatási-szolgáltató központ szerepét, melyhez a közigazgatási, közösségi funkciók erősítése szükséges. Fontos ezen funkciók megerősítése és fejlesztése azért is, mert az intézményrendszer a város legnagyobb foglalkoztatója.

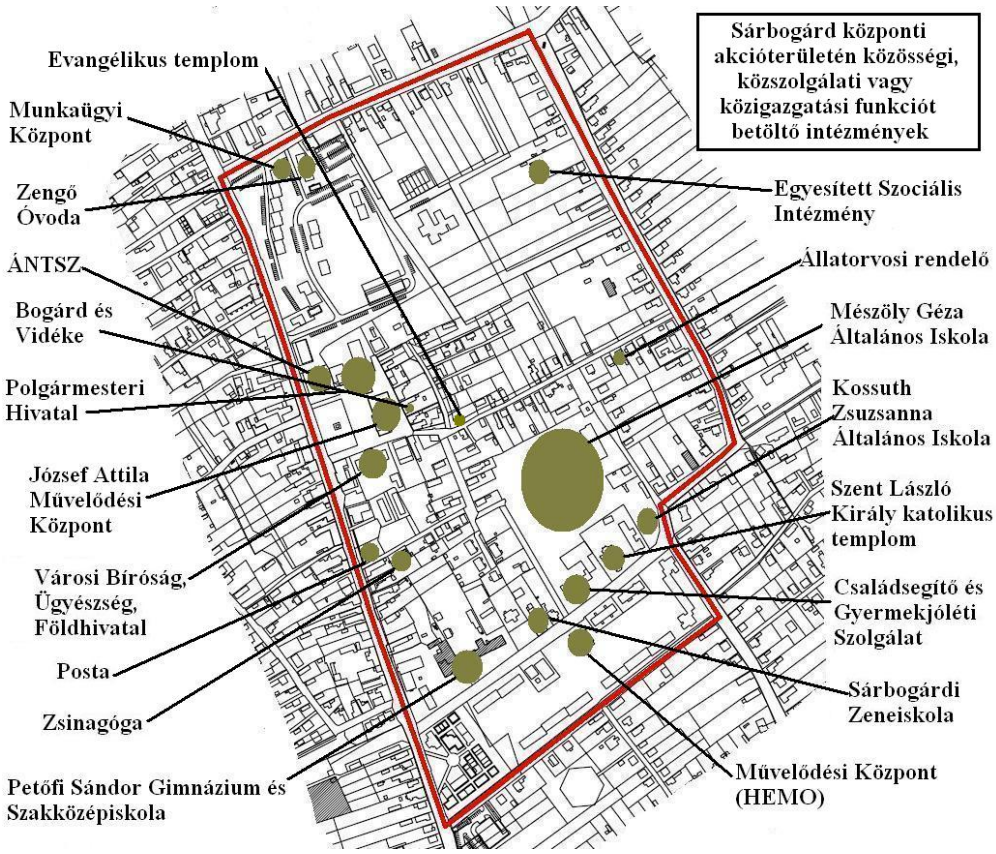

13. térkép: Sárbogárd központi akcióterületén közösségi, közszolgálati vagy közigazgatási funkciót betöltő intézmények

8.3.2.2 A „sárszentmiklósi decentrum" akcióterület jogosultsági szempontoknak való megfelelése

A városközponti akcióterületen a lakónépesség száma (2001. év): 1630 fő.

Az egész település belterülete 9 538 846 m^2, ebből az akcióterület 860 580,16 m^2 (86,05 ha) kiterjedésű.

A központi akcióterület belterület, a szerkezeti és szabályozási terv alapján vegyes felhasználású terület, kapcsolódó zöld területekkel és különleges, rekreációs besorolású területekkel.

Az akcióterületen egymás közvetlen közelében működnek a közoktatási intézmények (óvoda, iskola, Pedagógiai Szakszolgálat), a lakosság a közművelődési szolgáltatásokat is itt veheti igénybe a művelődési házban, és az akcióterületen található három templom, orvosi, állatorvosi rendelő, gyógyszertár, posta is van a területen.

Tíz kereskedelmi szolgáltató egység és egy panzió szolgálja a lakossági és látogató igényeket.

Funkciók a központi akcióterületen	Intézmények / szolgáltató egységek száma	Intézmények / szolgáltató egységek megnevezése
Közösségi, közszolgálati vagy közigazgatási funkciót ellátó intézmények száma	10	Sárszentmiklósi ÁMK – Klub és könyvtár, Kipp Kopp óvoda, Egységes Pedagógiai Szakszolgálat, Posta, Állatorvosi rendelő, Orvosi rendelő, Gyógyszertár (Macsim és Társa Bt.), Szent Miklós Püspök Római Katolikus templom, Sárszentmiklósi Evangélikus Egyházközség temploma, Sárszentmiklós Református Egyházközség temploma
Kereskedelmi, szolgáltató vagy vendéglátó ipari egységek, ill. üzleti szolgáltató egységek száma	13	Kereskedelmi tevékenységet folytató szervezetek (10), Mezőgazdasági tevékenységet folytató szervezetek (2), Panzió (1),

53. táblázat: Funkcióellátottság a sárszentmiklósi akcióterületen

A lakosságszám, a területi besorolás és az alábbi 14. térkép által tartalmazott információk alapján a projekt akcióterülete megfelel a területi jogosultság követelményeinek.

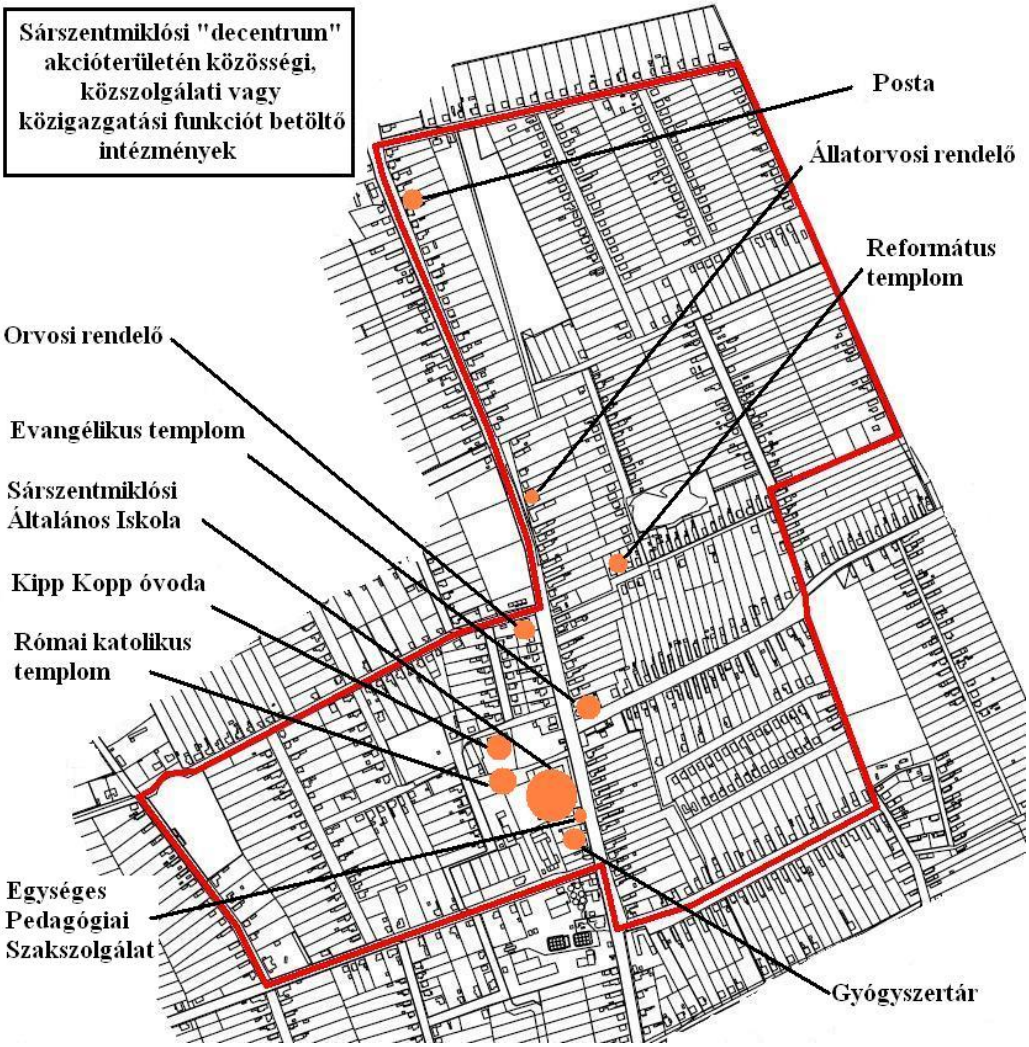

14. térkép: Sárszentmiklósi „decentrum" akcióterületén közösségi, közszolgálati vagy közigazgatási funkciót betöltő intézmények

8.4 A városközponti akcióterületre vonatkozó stratégia bemutatása

8.4.1 A célok bemutatása, a funkciók erősítése

Jelenleg a lakosság a város központjában leromlott állapotú középületekben tudja igénybe venni a közigazgatási, közösségi szolgáltatásokat (városháza, bíróság,

ÁNTSZ, művelődési ház, stb.). A Hősök tere közvetlen közelében évek óta üresen áll annak az óvodának az épülete, amely a sárbogárdiak számára a helyi identitás egyik fontos záloga. Elbontását a helyi civilszervezetek megakadályozták, új funkciót azonban napjainkig nem kapott. Fejlesztésre szorulnak a középületek közötti zöldfelületek is, melyek a városias lét szükséges terei. A Hősök terén az emlékpark kisméretű rendezvénytere is felújításra szorul. A központ szívében parkoló foglalja el egy potenciális közösségi tér, zöld felület helyét.

A cél az, hogy a városrészi célokkal összefüggésben az akcióterület – ezen belül kiemelten a lehangoló központ, a Hősök tere és környéke - modern kisvárosi közigazgatási, közösségi központtá váljon a helyi lakosság mellett a kistérség lakosság számára is.

A cél eléréséhez korszerűsíteni kell a középületeket, javítani szükséges a szolgáltatási színvonalat és kínálatot, meg kell újítani a köztereket, zöld felületeket, rendezni kell a központ parkolási gondjait, lehetővé kell tenni, hogy a lakosság szívesen tartózkodjon a városközpontban.

Hozzájárulhat a központ közösségi térként való működéséhez a városháza mellett jelenleg elhanyagolt állapotban lévő kisebb kellemes, fás terület funkcióval való megtöltése. Ez a terület jelenleg nem alkalmas pihenő park funkció kialakításra, a városvezetés a civilekkel egyetértve egy kisebb, a helyi piacot javasol ide, mely az akcióterületen új funkciót jelent, és hozzájárulhat a városközpont forgalmának növeléséhez.

Az alábbi táblázat a városrészi és az akcióterületi célok mellett a célok és az akcióterület funkcióinak kapcsolatát is bemutatja.

A városrész stratégiai célja: A kistérségi központi szerepkörhöz kapcsolódó funkciók erősítése és a város gazdasági potenciáljának növelése						
Célkitűzés az Akcióterületen A kistérségi központi szerepkörhöz kapcsolódó funkciók erősítése, épületek, közterületek megújítása, fejlesztése						
Megerősíteni kívánt funkciók[132]						
gazdasági	közszféra, hivatali	kulturális, köz-művelődési és közösségi	közterület/városi	egészség-ügyi és szociális	köz-oktatási	lakófunkció
+	+	+++	++			

[132] + kis léptékű fejlesztés, ++ jelentős léptékű fejlesztés, +++ kiemelkedő domináns fejlesztés

Az akcióterületen a funkciók sokszínűsége jellemző. A tervek szerint a terület megőrzi e sokszínűségét, de a lakófunkció, valamint a közoktatási, egészségügyi és szociális funkciók erősítése közép távon nem prioritás.

Kiemelt cél azonban **a hivatali, kulturális és közművelődési, valamint a közösségi funkciók megerősítése a város lakossága szempontjából éppúgy, mint a kistérség lakossága érdekében, hisz Sárbogárd a kistérség egyetlen városaként a fenti funkciókat a város lakosságánál szélesebb célcsoport számára biztosítja**.

Ugyancsak fontos a gazdasági funkció erősítése is. Bár a jelenlegi gazdasági válság okán vállalkozók nem vállaltak együttműködést a pályázatban, az önkormányzat törekedni fog arra, hogy megszólítsa és ösztönözze az akcióterületen a vállalkozók fejlesztési törekvéseit. Az önkormányzat helyi piac kialakításával erősíti a városközpont gazdasági funkcióját.

Forrásszükséglet miatt a városrészre és az akcióterületre vonatkozó célok elérése több ütemben történhet meg. Jelen projekt keretében a városközponti akcióterületen két beavatkozási helyszín került azonosításra. Az 1. beavatkozási helyszín a fent bemutatott Hősök tere és közvetlen környezete, a 2. beavatkozási helyszín a Sárbogárdi Római Katolikus Egyházközség Szent László Király Templomának kertje, amely a római katolikus hívők fontos közösségi tere.

8.4.2 Az IVS programozási időszakára tervezett fejlesztési tevékenységek bemutatása a városközponti akcióterületen

Fejlesztési tevékenységek funkció besorolással					
Projekt száma	Tevékenység száma	Indikatív tevékenységek	Erősíteni kívánt funkció	Rendezési terv-módosítást igényel/nem igényel	Tulajdonviszonyok
1.	**1.**	**Városháza (polgármesteri hivatal) Ügyfélszolgáltat - Információs központ kialakítása**	**közszféra**	**nem igényel rendezési terv módosítást -**	hrsz.658/3. önkormányzati tulajdon
1.	**2.**	**Városháza és József Attila Művelődési Központ környezetének zöldfelületi felújítása 1 akadálymentes parkoló kialakításával**	**városi/közterület**	**nem igényel rendezési terv módosítást -**	hrsz.655. önkormányzati tulajdon
1.	**3.**	**Fedett piac kialakítása piacfelügyelőséggel és szociális blokkal**	**gazdasági**	**nem igényel rendezési terv módosítást -**	hrsz.658/3. önkormányzati tulajdon
1.	**4.**	**Települési zöldfelület felújítása, parkoló és útcsatlakozás kialakítása**	**városi/közterület**	**nem igényel rendezési terv módosítást -**	hrsz.690/33.és 658/3. önkormányzati tulajdon
1.	**5.**	**József Attila Művelődési Központ részleges felújítása és civil koordinációs központ kialakítása akadálymentesítéssel**	**közösségi**	**nem igényel rendezési terv módosítást -**	hrsz.656. önkormányzati tulajdon

1.	**6.**	**Hősök tere felújítása kapuzattal**	**városi/közterület**	**nem igényel rendezési terv módosítást -**	hrsz.657. önkormányzati tulajdon
1.	**7.**	**Új helyszín kialakítása a Hősök terei régi óvoda épületében, a Madarász József Városi Könyvtár számára**	**közösségi**	**nem igényel rendezési terv módosítást -**	hrsz.622. önkormányzati tulajdon
1.	**8.**	**Szent László király római katolikus templom részleges felújítása körmeneti járdával, kerítéssel, galambvédelemmel, kőtisztítással**	**közösségi**	**nem igényel rendezési terv módosítást -**	hrsz. 554/2 egyházi tulajdon
1.	**9.**	**Szent László király katolikus templom előtti, József Attila utcához tartozó önkormányzati tulajdonú járda felújítása**	**városi/közterület**	**nem igényel rendezési terv módosítást -**	hrsz. 522 önkormányzati tulajdon
1.	**10.**	**A városrehabilitációs akciókat támogató soft programok (helyi identitás, környezettudatosság erősítése, stb.)**	**közösségi**	**nem igényel rendezési terv módosítást**	
2.	1.	Felszíni vízelvezetés (értékelés alatt álló pályázati forrásból)	közüzemi	nem igényel rendezési terv módosítást	önkormányzati tulajdon
3.	1.	Felszíni vízelvezetés projekt folytatása	közüzemi	nem igényel rendezési terv módosítást	önkormányzati tulajdon
4.	1.	A Városháza (Polgármesteri Hivatal) energetikai korszerűsítése	közszféra	nem igényel rendezési terv módosítást	hrsz.658/3. önkormányzati tulajdon
5.	1.	A József Attila Művelődési Központ színháztermének korszerűsítése	közösségi	nem igényel rendezési terv módosítást	hrsz.656. önkormányzati

					tulajdon
6.	1.	Zöldfelület kialakítása a Madarász József Városi Könyvtár épületnél	városi/közterület	nem igényel rendezési terv módosítást -	hrsz.622. önkormányzati tulajdon
7.	1.	Evangélikus templomnál zöldterület rehabilitáció	városi/közterület	nem igényel rendezési terv módosítást -	hrsz.626/2. önkormányzati tulajdon
8.	1.	A Régi városháza épületének műemléki felújítása, terület átalakítási munkák	közszféra	nem igényel rendezési terv módosítást	hrsz.658/1. önkormányzati tulajdon
9.	1.	A Városi Bíróság és Ügyészség épületének korszerűsítése	közszféra	nem igényel rendezési terv- módosítást	hrsz.621. vegyes tulajdon (megye, önkormányzat)
10.	1.	Hősök teréről a parkolók áthelyezése a Posta utcai önkormányzati tulajdonú területre	városi/közterület	tervmódosítás szükséges	hrsz.2558. önkormányzati tulajdon hrsz.2554/1.,2.,3. magántulajdon
11.	1.	A Madarász József Könyvtár új épületénél lévő zöld felülethez illeszkedően sétáló utca kialakítása a Bercsényi utcában (609. hrsz) zöldfelület kialakításával a Petőfi Gimnázium irányába	városi/közterület	tervmódosítás szükséges	hrsz.609.magántulajdon hrsz.610. önkormányzati tulajdon
12.	1.	Ady lakótelepnél szabadidő park fejlesztés	városi/közterület	nem igényel rendezési	hrsz.690/1.

				terv módosítást	önkormányzati tulajdon
13.	1.	Helyőrségi Művelődési Otthon (HEMO) épület hasznosítása	közösségi v gazdasági	nagyvárosi lakóterület a módosítás funkciótól függ pl oktatási funkció esetén kell módosítás	hrsz. 509/5. önkormányzati tulajdon
14.	1.	*Zsinagóga (magántulajdon) felújításának megszervezése*	közösségi	nem igényel rendezési terv módosítást	hrsz.533. magántulajdon
15.	1.	*A magántulajdonban lévő, használaton kívüli húsüzem megvásárlása, maradványainak lebontása, zöldfelület kialakítása, sétáló utca kialakítása*	városi/közterület	tervmódosítást igényel	hrsz.646. magántulajdon

54. táblázat: Fejlesztési tevékenységek

1. sorszámmal jelöltük a jelenlegi (2012. évi) városrehabilitációs akciókat, a 2. és 3. sorszámú projektek a felszíni vízelvezetéssel kapcsolatos projektekre vonatkoznak. A 2. sz. projektre 2011 őszén adott be pályázatot az önkormányzat, a 3. sz. projekt a jövőben beadandó pályázatra vonatkozik, és része az egész városra kiterjedő nagy vízelvezetési projektcsomagnak.

A 4., 5. és 10. projektek a 2012.évi városrehabilitációs projektben érintett városháza és művelődési ház felújítások második szakaszát jelentik, ha forrásra pályázhat az önkormányzat.

A 8.-9. projektek a Hősök terén álló közintézmények felújítását folytatják (Régi városháza, Városi Bíróság), ehhez az akcióhoz illeszkedik a parkoló kitelepítése a Hősök teréről – 10. projekt. Optimális esetben a 4-8. projektek megvalósítása egy nagyobb akció keretében mehetne végbe, azért jelöltük külön projektenként, mert ennek a forgatókönyvnek is megvan a relevanciája.

A 6. és 7., valamint a 11. és 12. projektek a városközpont zöldfelületeinek növelésére irányulnak.

A 13. projekt a HEMO épületének hasznosítására irányul. Funkcióját az IVS -ben meghatározott stratégiával összhangban- meg kell addig találni.

A 14-15. tevékenységek magántulajdonban lévő ingatlanokra irányulnak, így ezek esetében az önkormányzat kezdeményező, egyeztető szerepet vállalhat.

Tulajdonviszonyok: a területek többsége önkormányzati tulajdonban van. A magántulajdonban lévő húsüzem tulajdonossal az IVS egyeztetés alatt megkezdődött a párbeszéd a terület rendezéséről. Projekten kívül kerül sor a romos épületrészek bontására, a hasznosítás további egyeztetéseket igényel.

A zsinagóga tulajdonosával a városvezetés keresi a kapcsolatot.

Az akcióterületen a magánszféra, az érintett vállalkozók érdeklődése átlagosnak tekinthető, aktivitásuk a gazdasági válság okán, gyenge volt az egyeztetési szakaszban.

7622 Pécs, Dohány u. 7.
Tel.: +36 72 511 010
Fax: +36 72 511 011
info@ecocortex.hu
www.ecocortex.hu

8. kép: Montázs az akcióterület egyes helyszíneiről

7622 Pécs, Dohány u. 7., Tel.: (30) 746 66 36; (72) 511 010; Fax: (72) 511 011
info@ecocortex.hu; www.ecocortex.hu

8.4.3 Az akcióterületen tervezett fejlesztések költséghaszon-elemzése

Projekt száma és megnevezése	Városháza (polgármesteri hivatal) Ügyfélszolgálat - Információs központ kialakítása, akadálymentesítéssel	Városháza és József Attila Művelődési Központ környezetének zöldfelületi felújítása, 1 akadálymentes parkoló kialakítása	Szent László király római katolikus templom részleges felújítása körmeneti járdával, kerítéssel, galambvédelemmel, kőtisztítással	Szent László király római katolikus templom előtti, József Attila utcához tartozó önkormányzati tulajdonú járda felújítása	Fedett piac kialakítása piacfelügyelőséggel és szociális blokkal	Új helyszín kialakítása a Hősök terei régi óvoda épületében a Madarász József Városi Könyvtár számára	Hősök tere felújítása kapuzattal	József Attila Művelődési Központ részleges felújítása és Civil Koordinációs Iroda kialakítása akadálymentesítéssel
Megvalósítás tervezett ideje	2012. III. n.év – 2014.I. n.év	2012. III. n.év – 2014.I. n.év	2012. III. n.év – 2014.I. n.év	2012. III. n.év – 2014.I. n.év	2012. III. n.év – 2014.I. n.év	2012. III. n.év – 2014.I. n.év	2012. III. n.év – 2014.I. n.év	2012. III. n.év – 2014.I. n.év
Költségvetés	15.867.766 Ft	9.509.011 Ft	11.381.722 Ft	4.484.644 Ft	14.161.211 Ft	64.502.731 Ft	8.976.095 Ft	32.795.449 Ft
Források megoszlása	kb. 14 % önkormányzati saját erő kb. 86% állami támogatás (KDOP 3.1.1/B)	kb. 14 % önkormányzati saját erő kb. 86% állami támogatás (KDOP 3.1.1/B)	kb. 29% egyházi saját erő kb. 71% állami támogatás (KDOP 3.1.1/B)	kb. 14 % önkormányzati saját erő kb. 86% állami támogatás (KDOP 3.1.1/B)	kb. 14 % önkormányzati saját erő kb. 86% állami támogatás (KDOP 3.1.1/B)	kb. 14 % önkormányzati saját erő kb. 86% állami támogatás (KDOP 3.1.1/B)	kb. 14 % önkormányzati saját erő kb. 86% állami támogatás (KDOP 3.1.1/B)	kb. 14 % önkormányzati saját erő kb. 86% állami támogatás (KDOP 3.1.1/B)
Megtérülés, költség haszon elemzés eredménye	27.780.327 Ft	10.262.508 Ft	14.096.983 Ft	5.310.142 Ft	44.772.781 Ft	99.092.519 Ft	9.407.299 Ft	40.966.238 Ft

Projekt száma és megnevezése	Települési zöldfelület felújítása, parkoló és útcsatlakozás kialakítása	A városrehabilitációs akciókat támogató programok (helyi identitás, környezettudatosság erősítése stb.)	Felszíni vízelvezetés (értékelés alatt álló pályázati forrásból)	Felszíni vízelvezetés projekt folytatása	Zöldfelület kialakítása új könyvtár épületnél olvasóudvar kialakítása	Evangélikus templomnál zöldfelület rehabilitáció
Megvalósítás tervezett ideje	2012. III. n.év – 2014.I. n.év	2012. III. n.év – 2014.I. n.év	2012. III. n.év – 2012.IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év
Költségvetés	20.435.232 Ft	12.700.000 Ft	102.295.245 Ft	250.000.000 Ft	3.827.938 Ft	1.861.659 Ft
Források megoszlása	kb. 14 % önkormányzati saját erő kb. 86% állami támogatás (KDOP 3.1.1/B)	kb. 14 % önkormányzati saját erő kb. 86% állami támogatás (KDOP 3.1.1/B)	kb. 10 % önkormányzati és egyházi saját erő kb. 90% állami támogatás (KDOP 4.1.1/A)	n.a.	n.a.	n.a.
Megtérülés, költség haszon elemzés eredménye	21.634.678 Ft	14.013.367 Ft	186.121.641 Ft	297.794.626 Ft	5.986.463 Ft	2.565.627 Ft

Projekt száma és megnevezése	A Polgármesteri Hivatal energetikai korszerűsítése	A Művelődési Központ színháztermének korszerűsítése	A Régi városháza épületének műemléki felújítása, terület-átalakítási munkák	A Városi Bíróság és Ügyészség épületének korszerűsítése	Hősök teréről a parkolók áthelyezése új helyszínre	Óvoda területének kinyitása a Bercsényi útra	Ady lakótelepnél szabadidő park fejlesztés
Megvalósítás tervezett ideje	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év
Költségvetés	400.000.000 Ft	110.000.000 Ft	650.000.000 Ft	85.000.000 Ft	70.000.000 Ft	20.000.000 Ft	10.000.000 Ft
Források megoszlása	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Megtérülés, költség haszon elemzés eredménye	522.856.226 Ft	148.383.493 Ft	727.116.728 Ft	101.518.221 Ft	70.499.420 Ft	21.400.102 Ft	18.524.159 Ft

Projekt száma és megnevezése	Helyőrségi Művelődési Otthon (HEMO) épület hasznosítása	Zsinagóga (magántulajdon) felújításának megszervezése	A magántulajdonban lévő, használaton kívüli húsüzem megvásárlása, maradványainak lebontása, zöldfelület kialakítása, sétáló utca kialakítása
Megvalósítás tervezett ideje	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év
Költségvetés	285.000.000 Ft	400.000.000 Ft	200.000.000 Ft
Források megoszlása	n.a.	n.a.	n.a.
Megtérülés, költség haszon elemzés eredménye	287.983.271 Ft	466.402.186 Ft	233.222.232 Ft

8.5 A sárszentmiklósi decentrum akcióterületre vonatkozó stratégia bemutatása

8.5.1 A célok bemutatása, a funkciók erősítése, bővítése

Ahogy a 9.3.1. és 9.3.2. pontban már rögzítettük: Sárbogárd város decentruma a sárszentmiklósi városrész központja, ahol döntő többségben közösségi és szolgáltatási funkciók koncentrálódnak. Közoktatási és vallási intézmények (katolikus, református, evangélikus templomok) működnek egymás közvetlen közelében. Gyógyszertár, házi orvosi rendelő, állatorvosi rendelő, gyógyszertár áll lakosság rendelkezésére. Boltok, panzió, posta is van a területen.

Újabb közösségi funkciók betelepítését nem tervezi az akcióterületre az önkormányzat, tervezi viszont a zöldfelületek növelését, részben azért, hogy a decentrum legsúlyosabb problémáját, az akcióterületet átszelő Köztársaság utca (63-as főút) forgalomterhelés által a területre gyakorolt negatív hatását ezzel némileg csökkentse, másrészt azért, hogy a városi/közterületi funkciót erősítse szabadidő – pihenő parkok kialakításával.

A városrészi célok és az akcióterület céljainak összefüggését az alábbi táblázatok szemlélteti.

Célok típusai	**A városrész kiemelt céljai a 2012-2017-es időszakban**	**A városrészek fejlesztését szolgáló tematikus célok (félkövérrel a kiemelt célhoz konkrétan kapcsolódók)**			
Városrész		**Gazdaságfejlesztési célok**	**Városi funkciót erősítő célok**	**Lakóterület fejlesztés, szociális rehabilitáció céljai**	**Közlekedésfejlesztési célok**
Sárszentmiklósi városrész	Az integrált városiasság erősítése a decentrumban és a város gazdasági potenciál-jának erősítése	Ágazati fejlesztések a városrész gazdasági funkciójú területein • mezőgazdasági termékfeldolgozás, helyi termékfejlesztés • vállalkozóvá válás ösztönzése	**Városrehabilitációs akciók végrehajtása a decentrumban**	**Kulturált családi házas lakóterület továbbfejlesztése** Rekreációs, közösségi fejlesztés Felszíni vízelvezetés javítása	Kerékpárút létesítése Sárbogárd felé

A városrész stratégiai célja: Az integrált városiasság erősítése a decentrumban és a város gazdasági potenciáljának erősítése						
Célkitűzés az Akcióterületen: Városrehabilitációs akciók keretében zöldfelület növelés (szabadidős parkok), parkolási problémák megoldása, leromlott állapotú épületek korszerűsítése						
Megerősíteni kívánt funkciók[133]						
gazdasági	közszféra, hivatali	kulturális, közművelődési és közösségi	közterület/városi	egészségügyi és szociális	közoktatási	lakófunkció
+	+	+	+++		+	

8.5.2 Az IVS programozási időszakára tervezett fejlesztési tevékenységek bemutatása

Indikatív tevékenységek					
Projekt száma	Tevékenység száma	Indikatív tevékenységek	Erősíteni kívánt funkció	Rendezési terv-módosítást igényel/nem igényel	Tulajdon-viszonyok
1.	1.	Hősi emlékpark fejlesztése	Városi/közterület	nem igényel rendezési tervmódosítást	hrsz. 4835/3. önkormányzati tulajdon
1.	2.	A Hősi emlékpark Gesztenye sor felőli részén lévő önkormányzati tulajdonú parkoló-bővítése	Városi/közterület	nem igényel rendezési tervmódosítást	hrsz. 4835/3 önkormányzati tulajdon
2.	1.	Kerékpárút kiépítése	Városi/közlekedés	nem igényel rendezési tervmódosítást	
3.	1.	Tisza – Miklós - Rákóczi út között elhelyezkedő ún. Tisza tó önkormányzati terület fejlesztése	Közösségi-szabadidős	nem igényel rendezési tervmódosítást	hrsz. 5709. önkormányzati tulajdon

[133] + kis léptékű fejlesztés, ++ jelentős léptékű fejlesztés, +++ kiemelkedő domináns fejlesztés

4.	1.	Óvodaépület felújítása	Közösségi	nem igényel rendezési tervmódosítást	hrsz.4846. önkormányzati tulajdon
5.	1.	Semmelweis játszótér mögötti területen szabadidő park létesítés (ligetes pihenő park kialakítása)	Közösségi-szabadidős	nem igényel rendezési tervmódosítást	hrsz.5848/12. önkormányzati tulajdon
6.	1.	ún. Papp föld vízrendezése (Semmelweis-Munkácsy – Álmos vezér - Köztársaság út által határolt terület)	Városi/közterület	nem igényel rendezési tervmódosítást	hrsz.5709. önkormányzati tulajdon
		A városrehabilitációs akciókat támogató soft tevékenységek			

8.5.3 Az akcióterületen tervezett fejlesztések költséghaszon-elemzése

Projekt száma és megnevezése	Hősi emlékmű park fejlesztése	A Gesztenye sor 4835/3 hrsz-en lévő önkormányzati tulajdonú parkoló bővítése	Kerékpárút kiépítése	Tisza – Miklós – Rákóczi út között elhelyezkedő ún. Tisza-tó önkormányzati terület fejlesztése	Óvoda épület felújítása	Semmelweis játszótér mögötti területen szabadidő park létesítése	Ún. Papp-föld vízrendezése (Semmelweis – Munkácsy – Álmos vezér – Köztársaság út által határolt terület)
Megvalósítás tervezett ideje	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év	2014. I. n.év – 2019. IV. n.év
Költségvetés	20.000.000 Ft	20.000.000 Ft	60.000.000 Ft	200.000.000 Ft	95.000.000 Ft	55.000.000 Ft	600.000.000 Ft
Források megoszlása	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Megtérülés, költség haszon elemzés eredménye	23.392.556 Ft	21.191.320 Ft	63.925.812 Ft	203.069.080 Ft	116.655.388 Ft	56.355.315 Ft	663.808.831 Ft

8.6 Fenntarthatósági szempontok

8.6.1 A fenntartható környezeti fejlődés programja

8.6.1.1 A fenntartható környezeti fejlődés programjának illeszkedése a célrendszerhez

A 9.2.5. pontban a horizontális célok között a fenntarthatóság komplex fogalma szerepelt.

Az IVS célrendszerét áthatja Sárbogárd város elkötelezettsége a környezet fenntartható fejlesztése mellett. A fenntartható környezeti fejlődés biztosítása mellett a társadalmi fenntarthatóság is fontos szerepet kap a város fejlesztésében.

A város **jövőkép**ében azonosításra került az egészséges környezet megőrzésének igénye, a város elköteleződése a környezettudatos fejlesztések mellett.

A **hosszú távú célj**ában (A város differenciált településjellegével harmonizáló környezet fenntartható fejlődése), **tematikus céljai**ban (A településjellegnek megfelelő. komfortos lakókörnyezet fenntartható fejlesztése) és **tematikus részcéljaiban** (Stratégiai szemléletű, együttműködésekre építő, a társadalmi kohéziót erősítő városvezetés megvalósítása, a környezettudatos szemlélet kialakítása, terjesztése) nevesítette a környezet fenntartható fejlesztésével kapcsolatos tartalmakat.

Az alábbiakban a fenntartható környezeti fejlődés programjának legfontosabb alapelveit rögzítjük:

1. a szemléletformálás, a mindennapi élet környezettudatossá tétele, mivel a környezettudatos szemlélet elterjesztése garanciákat jelent az egészséges környezet fenntarthatóságára
2. a környezettudatosság érvényesítése a városfejlesztés során, a Településrendezési terv alakítása során környezettudatosság fokozott érvényre juttatása

A fenti **alapelvekkel összhangban az alábbi** intézkedések végrehajtására törekszik Sárbogárd város:

- A környezetkárosító technológiát alkalmazó vállalkozások távol tartása,
- Környezetkímélő városüzemeltetési technológiák alkalmazása a természeti tényezők megőrzése mellett,

- Környezetvédelmi program megvalósítása,
- A környezeti károk elhárítására (felszíni vízelvezetés, zajártalom mérséklése a 63-as út mentén, stb.) és
- Egészséges, ápolt városi környezet kialakítása, a zöldfelületek gondozása, arányuk növelése, parkosítás
- Kerékpárút kialakítása, új túraösvények létesítése
- Környezetvédelmi szemlélet erősítése az oktatásban.
- Energiafelhasználás mértékének csökkentése
- Közlekedésből származó környezetterhelés minimalizálása
- Illegális hulladéklerakások felszámolása

A város középtávú célrendszerének hangsúlyos eleme a fenntartható fejlődés, az egészséges lakókörnyezet kialakítása és biztosítása a település lakói számára.

A fenntartható fejlődés biztosítása az alábbi középtávú célokhoz kapcsolódik:

- Az integrált városiasság erősítése a tengelyben lévő városrészekben
- A településjellegnek megfelelő, komfortos lakókörnyezet fenntartható fejlesztése
- A településjelleghez illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet minőségi és infrastrukturális fejlesztése

A megfogalmazott tematikus középtávú célokhoz kapcsolódó, az akcióterületek fejlesztését célzó programelemek a fenntartható fejlődés társadalmi és területi aspektusait is erősítik.

A városközponti akcióterületre vonatkozó célrendszer stratégiai célja *„A kistérségi központi szerepkörhöz kapcsolódó funkciók erősítése és a város gazdasági potenciáljának növelése városrehabilitációs akciókkal”*, a környezeti fenntarthatósággal összefüggő közlekedésfejlesztésre vonatkozó tematikus célja „A városközpont forgalomcsillapítása, parkolók létesítése”. Jelen projekt keretében a megvalósuló fejlesztések megfogalmazott célok elérést segítik. A sárszentmiklósi akcióterületre tervezett fejlesztés egyik kiemelt célja a településrész városiasságának növelése, a rekreációs funkciók erősítése révén. Ez elsősorban a központ zöldfelületeinek fejlesztését, parkolók létrehozását jelenti.

8.6.1.2 A fenntarthatóság helyi programja

Közlekedés

A településen jelentős mértékű az ingázás, a város lakóinak jelentős része Székesfehérvárion dolgozik. Ezért a távolsági közlekedés minősége kiemelten fontos a városban. A távolsági tömegközlekedés megfelelő, a megyeszékhely mind vasúton, mind autóbuszon elérhető. A kistérség egyes településeiről azonban a város elérése nehézkes, az úthálózat egyes részei felújításra szorulnak. Legegyszerűbb és leggyakrabban használt közlekedési mód a település megközelítésére a személygépkocsi.

A közlekedés életminőségre gyakorolt hatása jelentős. A főútvonal miatt, az átmenő forgalom jelentős, a zajterhelés kiemelkedően, a porterhelés kisebb mértékben zavaró a 63-as út mentén fekvő településrészekben (Rétszilas, Sárszentmiklós, Sárbogárd). A fő közlekedési út a Sárbogárd belvárosi részén is keresztülmegy, szinte a város hosszanti tengelyének is minősíthető, ez a terület turisztikai, rekreációs, környezeti fejlesztését gátolja. A várost elkerülő út építése közel 60 éve szerepel a tervek között, nyomvonala a HÉSZ-ben ki van jelölve, de a mintegy 12-15 km hosszú út megépítésére eddig nem volt az önkormányzatnak lehetősége. A tervezett nyomvonal Sárbogárd és Kislók között haladva Sárszentmiklóst és Sárbogárdot tehermentesítené az átmenő forgalom alól.

A településen van tömegközlekedés, a településen négy helyi járat van, ezek elsősorban a munkába járáshoz igazodva közlekednek. A környezetkímélő közlekedési forma helyben és kistérségi szinten a kerékpárhasználat. Ezt az önkormányzat támogatja, jelenleg bírálat alatt van egy kerékpár-útfejlesztésre vonatkozó pályázat, amely révén Rétszilasig megépülne a főútvonallal párhuzamos kerékpárút.

Környezeti minőség

A felszín alatti víz állapota szempontjából érzékeny területeken lévő települések besorolásáról szóló 27/2004. (XII. 25.) KvVM rendelet alapján Sárbogárd érzékeny felszín alatti vízminőség-védelmi területen fekszik. A csatornázás csak a központi városrészekben megoldott, a külső városrészekben a szennyvizet emésztőgödrökbe eresztik. A településen az egyik legnagyobb problémát a csapadékvíz-elvezetés megoldatlansága jelenti. Jelentős ipari kibocsátók nincsenek a városban, a legnagyobb üzemek elsősorban mezőgazdasággal, élelmiszeriparral foglalkoznak, ennek a levegőt szennyező anyag kibocsátása minimális, a zöldhulladék kezeléséről a cégek maguk gondoskodnak. Veszélyes hulladék – állati

eredetű – is keletkezik a településen, ennek elszállítását vállalkozók szervezik. A település határában regionális hulladéklerakó működik, ez várhatóan az elkövetkező 10 évben megtelik. A hulladéklerakó rekultiválása, a terület hasznosítása a következő évtized egyik fontos feladata. A hulladéklerakó rekultiválása, a település szennyvíz-csatorna rendszerének kiépítése és a belvízelvezetés fejlesztése település vízminőségének megőrzéséhez járul hozzá. Összességében azonban a település környezeti minősége jónak mondható, köszönhető ez a település méretének és szerkezetének.

Az önkormányzat kiemelt célja a foglalkoztatás bővítése. Az önkormányzat korábbi mezőgazdasági és ipari üzemek újrahasznosítását preferálja, az ilyen jellegű fejlesztési igényeket aktívan támogatja. A korábban iparterületként – Videoton területe, laktanyák - hasznosított ingatlanokon szeretne elsősorban alacsony iskolai végzettséggel rendelkező embereket foglalkoztató feldolgozó üzemeket telepíteni. Cél, hogy elsősorban a helyi adottságokra, termékekre épülő feldolgozó üzemek telepedjenek meg a városban, amelyek a legjobb elérhető technológiai használatával, a település környezeti állapotához hozzájárulnak.

Területhasználat – zöldfelület gazdálkodás

A sajátos településszerkezet meghatározza a településen a területhasználatot. A számos településrészből álló város belterületeit, nagy, külterületi, mezőgazdasági övezetek választják el egymástól. A település falusias, nagy részén családi házas beépítettség jellemző. Csak a városközpont egyes részein található kisebb lakótelep-szerű kisvárosias lakókörnyezet. A település központja a parkolási igényeket nem tudja kielégíteni, ezért esetenként a szabad és zöldfelületek jelentős mértékű károsodást szenvednek. A projekt keretében az Önkormányzat a piac mellett az parkoló létesítést tervezi.

A város központi városrészében minden közszolgáltatás gyalogosan 30 perc alatt elérhető, nagy részük a főutcán, és az arról leágazó mellékutcákban található. A város léptékénél fogva a központi városrészen belül az ezzel összefüggő utazási szükséglet tehát nem jelentős. A külső városrészekből a központi terület tömegközlekedéssel nehézkesen megközelíthető, a kerékpár utak nincsenek kiépítve.

A zöldfelületek területe szempontjából a város látszólag kedvező helyzetben van, ugyanakkor kevés a belterületi részeken a közösségi célra hasznosítható zöldfelület, rekreációs, park-jellegű terület. A város ilyen jellegű fejlesztése szükséges, az önkormányzat elkötelezett meglévő (kevés) a zöldfelület megőrzése és növelése mellett. Mind a két akcióterületre tervezett városrehabilitációs program a rendelkezésre álló adottságokhoz képest jelentős zöldterületi fejlesztést tervez.

Városfejlesztés, városrehabilitáció

Az önkormányzat célja az „élő és élhető város" kialakítása, ami a helyi emberek igényeit szem előtt tartva, a város adottságainak, mértékének megfelelő fejlesztéseket ösztönöz. A város és a térsége rendelkezik környezetvédelmi programmal, amely 2002-ben készült. Komplexebb fenntarthatósági terve azonban nincs a településnek. A következő időszak fontos feladata lesz ezen dokumentum elkészítése, illetve a rendelkezésre álló környezetvédelmi program felülvizsgálata. A további fejlesztéseket is az elkészült, illetve aktualizált dokumentumokra alapozva célszerű elindítani.

Egyik akcióterületre tervezett fejlesztés sem érint jelenlegi zöldterületet vagy védett területet. A fejlesztés első ütemében - a központi akcióterületen - az önkormányzat zöldterület és köztér-fejlesztést is végrehajt, a helyi termékek piacának kialakításával pedig egy új közösségi tér jön létre. A projektnek számos kisebb eleme van, amelyek a kedvezőbb lakókörnyezethez és életminőséghez járulnak hozzá. Ezzel a település élhetősége nő.

Az akcióterületen megvalósuló fejlesztések közül az alábbiak kapcsolódnak közvetlen módon a fenntarthatósághoz:

Programelem	**Fenntarthatósági aspektus**	**Kapcsolódási pont**
Polgármesteri Hivatalban információs központ kialakítása	társadalmi	Az információkhoz való hozzáférés a társadalmi fenntarthatósághoz járul hozzá.
Új piac kialakítása	társadalmi és környezeti	A helyi termék piac kialakítása a helyi termelők számára jelent bevételi forrást, ez a megélhetésüket segíti elő,
Templom kert rendbe tétele	környezeti	A környezet állapotának javítása a környezet minőségének növekedését, az egészséges lakókörnyezet kialakítását segíti.
Civil központ kialakítása	társadalmi	Az információkhoz való hozzáférés a társadalmi fenntarthatósághoz járul hozzá.
Hősök tere megújítása	környezeti	A környezet állapotának javítása a környezet minőségének növekedését, az egészséges lakókörnyezet kialakítását segíti.
Könyvtár átköltöztetése eredményeként zöldfelület növelés	környezeti	A környezet állapotának javítása a környezet minőségének növekedését, az egészséges lakókörnyezet kialakítását segíti.
Parkolók kialakítása	környezeti	A városközpontban kevés a parkolásra kijelölt terület, így parkolni sok esetben csak

		a zöldfelület igénybe vételével lehet. Új parkolók kialakítása a környezet állapotának megőrzéséhez járulnak hozzá.
Város rehabilitációs akciókat támogató programok	társadalmi és környezeti	A helyi identitást és környezettudatosságot növelő programok mind a társadalmi, mind a környezeti fenntarthatóságot növelik. A helyi identitáshoz hozzájáruló programok a közösség összetartását, a szolidaritást, a társadalmi kohézió szintjét emelik. A környezeti akciók az ökotudatos gondolkodás terjedését segítik.

55. táblázat: Fenntarthatósághoz kapcsolódó fejlesztések

A városrehabilitációs akciók nem járnak környezetterhelő hatásokkal a városrészre és az akcióterületre vonatkozóan.

A Sárszentmiklósi akcióterület célrendszerében a fenntarthatóság a lakókörnyezet állapotának fejlesztése kapcsán jelenik meg. Az alábbi táblázat az akcióterületre tervezett programok és a fenntarthatóság összefüggéseit mutatja be:

Programelem	Fenntarthatósági aspektus	Kapcsolódás
Hősi emlékmű park fejlesztése	társadalmi és környezeti	A környezet állapotának javítása a környezet minőségének növekedését, az egészséges lakókörnyezet kialakítását segíti.
parkoló-bővítés	környezeti	A településrészen kevés a parkoló, jelenleg a zöldfelületek vannak ilyen célra használva. A tervezett fejlesztés keretében kialakítandó parkolók a környezet állapotának megőrzéséhez járulnak hozzá.

56. táblázat: Az akcióterületre tervezett programok és a fenntarthatóság összefüggései

A városrehabilitációs akciók nem járnak környezetterhelő hatásokkal a városrészre és az akcióterületre vonatkozóan.

8.6.2 Az antiszegregációs program

Az antiszegregációs program célja a szegregátumok rehabilitációja, a veszélyeztetett városrészek leszakadásának megállítása, a leszakadás visszafordítása. A földrajzi adottságokból fakadó sajátos településszerkezet miatt egységes városi szövet kialakulására Sárbogárdon nincs lehetőség, ezért a külső városrészeket szolgáltatási, infrastrukturális értelemben kell a városközponthoz közelíteni, ezzel

adva esélyt az itt élőknek arra, hogy hagyományaikat nem feladva, a városi lét előnyeiből részesüljenek. Az infrastrukturális fejlesztések megvalósítása során a környezeti fenntarthatóság szempontjainak maximálisan érvényesülni kell, ez a közösség(ek) társadalmi fenntarthatósághoz és az antiszegregációs program sikeréhez is hozzájárul.

A fenti cél elérése elsősorban a város szerkezete miatt a leszakadó városrészekben megvalósuló társadalmi mobilizációs program megvalósítása révén lehetséges. Ennek egyik eleme a széles körű szakképzési lehetőségek biztosítása, a felnőttképzés szélesítése, tanoda programok bevezetése. A társadalmi reintegrációt eredményező képzések mellett kiemelten fontos feladat a foglalkoztatási lehetőségek bővítése. A lakhatási körülmények javulását egyrészt a - teljes településrészeket érintő, a városrészi célrendszerben is megfogalmazott- jelentősebb infrastrukturális fejlesztések révén lehet elérni pl. csapadékvíz-elvezetés, korszerű szennyvíz-elvezető rendszer, szélessávú internet stb. kiépítése. A településrészek fenntartható fejlesztéséhez, a lakhatás javításához az egyéni, közösségi kezdeményezések is hozzájárulnak (pl. energia megtakarítást eredményező lakossági beruházások). A közösségi összefogás a helyi adottságokat kihasználni tudó képzési és foglalkoztatási programok elindulását is eredményezheti. Ez a szegregálódás oldásán túl a településrészek lakói számára a társadalmi mobilitást is okozhatja. Hosszú távon ez az adott településrészek felértékelődésével járhat.

8.7 Stratégia külső és belső összefüggései

8.7.1 A stratégia illeszkedése a releváns országos és térségi tervezési dokumentumokhoz

8.7.1.1 Országos Területfejlesztési Koncepció

Az Integrált Városfejlesztési Stratégia készítése során figyelembe vettük az országos, regionális, megyei és kistérségi fejlesztési stratégiák Sárbogárdra vagy általánosan a városhálózatok fejlesztésére vonatkozó iránymutatásait.

A 2005-ben az Országgyűlés által elfogadott *Országos Területfejlesztési Koncepció* részcélként határozta meg a policentrikus, együttműködő városhálózat megteremtését. A koncepció alapján valamennyi térség fejlesztésekor az adottságokra és stratégiákra épített életképes funkciók megerősítésére kell törekedni. Ennek figyelembe vételével készül a város integrált városfejlesztési stratégiája.

8.7.1.2 Közép- Dunántúli Régió Regionális Stratégiai Programja 2007-2013

Az alábbiakban kiemelt prioritások mindegyikéhez kapcsolódik az IVS célrendszere. (KTC: Sárbogárdra vonatkozó középtávú tematikus cél)

A Regionális Stratégia prioritásai	IVS célrendszer megfelelése
A mezőgazdasági és erdészeti ágazat versenyképességének javítása	KTC A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztése + Horizontális cél
Regionális agrárlogisztikai rendszerek kialakítása	KTC Vállalkozóbarát környezet kialakítása
Ismeretátadás, ismeretszerzés, képzés, átképzés támogatása, szaktanácsadás és az ehhez kapcsolódó szolgáltatások fejlesztése	KTC Vállalkozóbarát környezet kialakítása
Fiatal gazdálkodók támogatása, korkedvezményes nyugdíjazás és a félig önellátó gazdaságok további támogatása	KTC Vállalkozóbarát környezet kialakítása
A mezőgazdaság fenntartható környezeti fejlesztése	KTC A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztése + Horizontális cél
Agrártevékenységek diverzifikációja illetve élelmiszeriparon kívüli tevékenységek ösztönzése	KTC A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztése + Horizontális cél
Idegenforgalmi fejlesztések (Falusi turizmus)	KTC A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztése + Horizontális cél
Kulturális és természeti értékek fenntartható hasznosítása, falumegújítás és –fejlesztés	KTC A településjelleghez illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet fejlesztése

	KTC Az integrált városiasság erősítése a tengelyben lévő városrészekben
Vidéki infrastruktúra fejlesztése	KTC A településjelleghez illeszkedő komfortos lakókörnyezet fejlesztése + Horizontális cél

A *Közép-Dunántúli Régió Regionális Stratégiai Program 2007-2013* Sárbogárd fejlesztésére vonatkozóan az alábbi - kiemelt projekt keretű - fejlesztéseket azonosította:

Sárbogárd: KKV infrastruktúra fejlesztése,

Sárbogárd: belterületi víz rendezése.

Az IVS-ben a város tematikus céljainak kijelölése harmonizál a régiós stratégiában azonosított KKV infrastruktúra fejlesztésével. Sárbogárd város a belterület védelmét szolgáló vízelvezető-hálózat fejlesztésére pályázatot nyújtott be 2011 októberében, de mivel a felszíni vízelvezetés a város egyik leghangsúlyosabb kihívása, a következő időszakban is folytatódnia kell a felszíni vízelvezetés projektnek.

8.7.1.3 A projekt céljainak illeszkedése a Közép-Dunántúli Operatív Program prioritásaihoz

A Közép-Dunántúli Operatív Program prioritásai közül a III. prioritástengelyhez, a fenntartható településfejlesztéshez kapcsolódnak az akcióterület beavatkozásai a város tematikus céljainak támogatásával.

A Közép-Dunántúli Operatív Program prioritásai	**IVS célrendszer megfelelése**
Regionális gazdaságfejlesztés	KTC A város gazdaságának újra pozicionálása,ágazati fejlesztések + Horizontális cél
Regionális turizmusfejlesztés	KTC A város gazdaságának újra pozicionálása,ágazati fejlesztések + Horizontális cél
Fenntartható településfejlesztés	KTC A város differenciált településjellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló környezet fenntartható fejlesztése
Helyi és térségi környezetvédelmi és közlekedési infrastruktúra fejlesztése	KTC A településjellegnek megfelelő, komfortos lakókörnyezet fenntartható fejlesztése + Horizontális cél
Humáninfrastruktúra-fejlesztés	KTC A településjelleghez illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet fejlesztése
Technikai segítségnyújtás	-

8.7.1.4 A projekt céljainak illeszkedése a Közép-Dunántúli Operatív Program Akciótervének prioritásaihoz (2011-13)

Az akcióterv 2010. december 20-án került elfogadására, alapvető céljai megegyeznek a regionális operatív programmal, azonban konkrét pályázati felhívásokat és keretösszegeket határoz meg. Az egyes prioritások az alábbi táblázatban bemutatott célok elérése érdekében nyújtanak támogatást:

Közép-dunántúli Operatív Program prioritásai	Kapcsolódó tematikus célok az IVS-ben
1. prioritás: Gazdaságfejlesztés	A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztések
2. prioritás: Turizmusfejlesztés	A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztések
3. prioritás: Fenntartható településfejlesztés	A város differenciált településjellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló környezet fenntartható fejlesztése
4. prioritás: Közlekedés- és környezetfejlesztés	A településjellegnek megfelelő, komfortos lakókörnyezet fenntartható fejlesztése
5. prioritás: Humán-infrastruktúra fejlesztés	A településjelleghez illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet fejlesztése

Az önkormányzat azonosította a számára megfelelő pályázatokat és lépéseket tett a források megszerzése érdekében az akcióterületi időszakban.

8.7.1.5 Fejér Megye Területfejlesztési Koncepciója, 2009.

E fejlesztési dokumentumból ajánlásait áttekintettük, de a terjedelmi korlátok miatt csak azokat az ajánlásokat emeltük ki, amelyeket a területi megközelítésű IVS célrendszer kialakításához keretfeltételként figyelembe kell venni. A többi ajánlást is figyelembe vettük az IVS stratégiai programjainak kidolgozásához. A városias településre vonatkozó ajánlások mellett a vidéki településre vonatkozó ajánlásokat azért tekintettük át, mert Sárbogárd település mindkét fajta településjelleget hordozza.

Városias települési térségre vonatkozó ajánlás:

a) A hagyományos, történeti városi településszerkezeti részek és városközpontok területén nem engedhetők meg a szerkezetet, településképet rontó, és attól idegen funkciójú beépítések (pl. üzemanyagtöltő állomások, nagy bevásárló központok, nagy kiterjedésű közlekedési létesítmények).

b) A városközpontok területén a közműhálózat felszín alatti vezetését kell előirányozni, ösztönözni.

c) A térségbe tartozó településeken a zöldterület (közpark), valamint közjóléti erdő funkciójú területek, továbbá a rekreációs igények kielégítését szolgáló egyéb, zöldfelületi jellegű különleges területek megőrzendők, arányuk a beépítésre szánt területekhez képest ne csökkenjen.

d) A térségbe tartozó településeken az intenzívebb (de nem lakótelep-szerű) városias lakóterületek számára is szükséges területeket fenntartani.

e) A 70-es, 80-as évekbeli lakótelepek rehabilitációja során törekedni kell e területeknek a városszerkezetbe való minél szervesebb visszaillesztésére, és humanizálására.

Hagyományosan vidéki települési térségre vonatkozó ajánlás

a) A hagyományos településszerkezetekhez, településkarakterhez, beépítési módhoz, még meglévő értékes népi építészeti hagyományokhoz nem illeszkedő lakó és egyéb területek kijelölése nem engedhető és egyéb új terület felhasználási egységnél is figyelembe veendő az adott vidéki település léptéke, szerkezete.

b) A fejlesztési területek elsősorban a meglévő belterületekhez kapcsolódóan jelölendők ki. Zavaró hatású ipari gazdasági területek kialakítása, valamint nagy alapterületű (2000 m2 feletti) építményekkel rendelkező egyéb rendeltetésű (kereskedelmi-szolgáltató gazdasági, különleges) területek kijelölése nem ajánlott.

c) A hagyományosan vidéki települési térségben csak kevésbé intenzív, max. 1,5 szintterület sűrűségű és az alatti beépítésre szánt területek alakítandók ki.

d) A hagyományosan vidéki települések táji kapcsolatait, táji összhangját meg kell őrizni, különösen a védett tájelemek vonatkozásában (természeti védettség alá eső és Natura 2000 területek, ökológiai hálózat területei

e) A települések külterületén található majorok, puszták, mezőgazdasági birtokközpontok, külterületi lakott helyek esetében a történetileg kialakult szerkezetek és épületállomány és zöldfelületi elemek, egyedi tájértékek megtartására és az eredeti, mezőgazdasághoz kapcsolódó funkciókra való felhasználásra kell törekedni, kerülve a túlzott mértékű beépítettséget (javasolt: max. 30%).

8.7.1.6 Kistérségi programok

Sárbogárd kistérség stratégiai koncepciója, 2000. év

Az alábbiakban azokat a koncepcióelemeket emeltük ki, amelyek Sárbogárd város kistérségi szerepének azonosításához és tervezéséhez kapcsolódnak, és figyelembe veendők az IVS célrendszerében, ha ez idáig relevánsak maradtak.

Az IVS hosszú távú céljai: A stagnáló gazdaság fellendítése, munkahelyteremtés, valamint A város differenciált településjellegével harmonizáló környezet fenntartható fejlesztése összhangban van a kistérségi koncepcióval.

Az alábbi táblázatban a középtávú tematikus célok megfelelését mutatjuk be.

Sárbogárd kistérség stratégiai koncepció elemei	IVS célrendszer megfelelése
„A sárbogárdi ipari bázis továbbfejlesztésének elősegítése, ösztönzése, új munkahelyek létrehozása céljából."	KTC A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztések + Horizontális cél
„A kistérség településszerkezetéből az infrastrukturális ellátottságból és a hagyományokból adódóan reális esély Sárbogárdon van nagyobb volumenű ipari befektető letelepítésére."	KTC A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztések + Horizontális cél
„Az idegenforgalom fejlesztésének elsődleges célterülete Sáregres, Cece, Vajta, Mezőszilas, Sárbogárd"	KTC A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztések + Horizontális cél
„Sárbogárd városban - mint a térség szellemi központjában - a középiskolai szintű középfokú oktatás fejlesztése kívánatos."	KTC A településjelleghez illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet fejlesztése
„A civil szféra aktivitásának fokozása, az együttműködésben rejlő előnyök kihasználását a szociális és egészségügyi területen is el kell segíteni. A sikeres vidékfejlesztési programok egyik kulcsa a humán erőforrások fejlesztése. A térségben jelenleg csak Sárbogárdon van középfokú képzés (általános gimnázium), a szakképzés intézményei a térségen kívül találhatók."	KTC Stratégiai programozásra épülő városvezetés, együttműködések erősítése, újraszervezése
„A települések bel- és külterületein szinte azonnal meg kell kezdeni a vízelvezető csatornák létesítését, felújítását, vízfolyások rendezését. (Sárbogárd, Sáregres, Alap, Cece)"	KTC A településjelleghez illeszkedő komfortos lakókörnyezet fejlesztése + Horizontális cél
„A települések bel- és külterületein szinte azonnal meg kell kezdeni a vízelvezető csatornák létesítését, felújítását, vízfolyások rendezését. (Sárbogárd, Sáregres, Alap, Cece)"	KTC A településjelleghez illeszkedő komfortos lakókörnyezet fejlesztése + Horizontális cél

57. Táblázat: Középtávú tematikus célok megfelelése

Sárbogárdi Kistérség Komplex Fejlesztési Koncepció és Struktúraterv, 2005.

A fenti dokumentum prioritásai a kistérségi központ, Sárbogárd számára is relevánsak, a célrendszer kialakítása során figyelembe vettük ezeket.

„Társadalmi struktúrák fejlesztése, egyensúlyteremtés"

„Diverzifikált és integrált gazdasági struktúrafejlesztés, a Sárbogárdi térség versenyelőnyt hordozó gazdasági ágainak erősítése"

„Térszerkezet- és civilizációs hálózatok fejlesztése"

„Környezeti, természeti, táji rendszerek védelme, kezelése, fenntartása, menedzselése"

Az IVS a fenti programok figyelembevételével határozta meg Sárbogárd jövőképet és a fejlesztési irányokat, kiemelt figyelemmel arra a tényre, hogy Sárbogárd város fejlődése elválaszthatatlan a kistérség fejlődésétől. Sárbogárdnak kistérségi központként nemcsak közigazgatási, oktatási, szolgáltató központként kell fejlődnie, hanem gazdasági dimenzióban is törekednie kell arra, hogy munkahelyteremtéssel, saját gazdaságának dinamizálásával hasson a kistérség népességmegtartó erejének erősödéséhez új munkahelyek teremtésével. (Lásd: jövőkép, hosszú távú és tematikus célok rendszere 9.1. pont és 9.2. pont)

8.7.2 Illeszkedés és összhang a város tervezési dokumentumaival

8.7.2.1 Sárbogárd Város Településfejlesztési Koncepciója

A jelenleg érvényben lévő **településfejlesztési koncepció 2004-**ben fogadta el a Testület a településrendezési terv mellékleteként. A koncepció az akkor releváns tervezési dokumentumok (megyei, kistérségi programok) célrendszereinek figyelembevételével készült, és a „Sebességváltás" címet viseli. Differenciált célrendszert nem tartalmaz, (jövőkép, hosszú távú, középtávú, tematikus célok), csupán szűkszavú fejlesztési irányokat határoz meg.

Ezek közül kiemeljük azokat a fontosabb fejlesztési irányokat, melyek a jelenlegi IVS célrendszerének valamelyik célszintjén szerepelnek:

Sárbogárd Város Településfejlesztési Koncepciója	2011. évi IVS célrendszer megfelelése
• „Egységes zöldfelületi rendszer kialakítására kell törekedni. Javasolt a zöldterületek megtartása, védelme, fejlesztése."	KTC.4. Az integrált városiasság erősítése a tengelyben lévő városrészekben Tematikus részcél: Városrehabilitációs akciók a városközpontban OP: Zöldfelület-program a városközpontban
• „A meglévő városközpont területén egy új városközpont kialakításának lehetőségét mérlegelni kell."	KTC.4. Az integrált városiasság erősítése a tengelyben lévő városrészekben Tematikus részcél: Városrehabilitációs akciók a városközpontban KTC.6. A településjelleghez illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet fejlesztése
• „Minőségi fejlesztéseket kell előirányozni a művi-és városképi környezet figyelembevételével."	KTC.6. A településjelleghez illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet fejlesztése
• Infrastruktúrafejlesztés	KTC.1. A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztések KTC.2. Vállalkozóbarát infrastruktúra kialakítása KTC.4. Az integrált városiasság erősítése a tengelyben lévő városrészekben KTC.5. A településjellegnek megfelelő, komfortos lakókörnyezet fenntartható fejlesztése

Ez a koncepció részben azért, mert régi, részben azért, mert tartalmaz differenciált cél-és intézkedés rendszert aktualizálásra szorult. (Ezt a feladatot a 2008. évi IVS részben elvégezte.)

8.7.2.2 Integrált Városfejlesztési Stratégia (2008.) és jelen IVS hasonlóságai és eltérései

A 2008. évi IVS részletes helyzetelemzésre épülő, differenciált célrendszert rögzít.

A jelen pályázathoz készülő IVS készítői áttekintették a 2008-as IVS - ben meghatározott prioritásokat, tematikus célokat és intézkedéseket, miután elkészítették a város egészére és városrészeire vonatkozó teljes körű friss helyzetelemzést, és kidolgozták a célrendszert.

Az összevetés alapján megállapítható, hogy a két célrendszer tartalmi vonatkozásaiban hasonlóságok vannak, de alapvető eltérések nem is lehetnek, mivel az eltelt időszakban a problémák megoldásában jelentős fejlesztések nem történtek a városban.

A 2008. évi IVS prioritásai: 1. Élhető város, 2. Helyi gazdaság élénkítése, 3. A város értékeinek védelme, 4. Sárbogárd térségben betöltött szerepének növelése

A célrendszer felépítésében, fogalomhasználatában és fogalomértelmezésében van eltérés a két IVS között, de főként a fejlesztési hangsúlyok, az időbeli differenciálás és a célok elérését biztosító programcsomagok tartalma és konkretizálása tekintetében különbözik a két dokumentum felfogása. Jelen IVS készítői hangsúlyosan figyeltek arra is, hogy a városszerkezet sajátosságainak megfelelően gondolkozzanak a város differenciált fejlesztéséről: vagyis a tengelyben elhelyezkedő városrészek és az ún. „külső" városrészek céljait markánsan megkülönböztették. Jelen IVS kiemelten fontosnak tartja, ezért tematikus célként azonosítja a stratégiai alapú városvezetés gyakorlatának kialakítását, valamint a szemléletformálás komplex megvalósítását is. Javaslatokat fogalmaz meg olyan fejlesztési koncepciók kidolgozására is, melyek egy-egy program gyakorlati megvalósítását közvetlenül elősegítenék.

A 2008. évi IVS – t elfogadta az akkori városvezetés, de a társadalmasítás hiánya miatt a civil szervezetek tiltakoztak. A jelenlegi városvezetés részben a félidei felülvizsgálat miatti esedékesség, részben a társadalmi nyilvánosság biztosítása érdekében új IVS készítése mellett döntött. Jelen dokumentum széles nyilvánosságot biztosítva készült, és alapfilozófiájának tekintette azt a törekvést, hogy a városvezetéssel és a civilszervezetek képviselőivel egyeztetett, vállalható közép távú célokat határozzon meg, valamint olyan és annyi akcióterületet azonosítson, amelyek közép távra vonatkozó városrehabilitációs fejlesztések beavatkozási területei lehetnek.

8.7.2.3 Sárbogárd Város Helyi Építési Szabályzata és Rendezési terve

A célrendszer kidolgozása során alapdokumentumnak tekintettük.

Az akcióterületek bemutatásánál jelöltük, hogy a tervezett beavatkozások igényelnek-e tervmódosítást (8.4.2., 8.5.2. pontok)

8.7.2.4 Egyéb tervezési dokumentumok

Sárbogárd Gazdasági Programja 2007-2010 és a város „Ciklus" programjai

Az IVS készítői áttekintették ezeket a korábbi évekre vonatkozó programokat is, de a stratégia szempontjából nem hordoznak releváns információkat.

Sárbogárd város egyéb koncepciói

Ifjúsági, szociális, civil, fogyatékos ügyi és környezetvédelmi koncepciókkal rendelkezik az önkormányzat.

A koncepciók jórészt 2004-ben készültek. Közülük az alábbiakat aktualizálták:

A Szociális szolgáltatási koncepciót 2011-ben aktualizálták. A jelenleg érvényes Település Esélyegyenlőségi Terv elfogadására is ez év októberében került sor. A dokumentumokat áttekintettük.

8.7.3 A stratégia belső összefüggései

A város egészére és a városrészekre vonatkozó célrendszert és azok összefüggéseit bemutattuk a 9.2. pontban.

A városi és városrészi célok szinergiáját az alábbi táblázat mutatja be.

A városrészi célok hozzájárulása a város középtávú céljaihoz (++ erős szinergia, +gyenge szinergia)						
Városi középtávú célok / Város-részi célok	Ágazati fejlesztések	Vállalkozó barát környezet kialakítása	Stratégiai alapú város-vezetés, együttműködés erősítése újraszervezése	A városiasság erősítése a tengelyben lévő városrészekben	Településtípusnak megfelelő, komfortos lakókörnyezet fenntartható fejlesztése	Településtípushoz illeszkedő komfortos szolgáltatási környezet fejlesztése
Sárbogárdi: A kistérségi központi szerepkörhöz kapcsolódó funkciók, és a város gazdasági potenciáljának növelése	++	++	++	++		++
Sárszentmiklós:Az integrált városiasság erősítése a decentrumban és a város gazdasági potenciáljának növelése	+	+	++	++	+	+
Alsótöbörzsök: Kertvárossá válás, ehhez illeszkedő szolgáltatások biztosításával			++	+	++	++
„Külső”:Egészséges, komfortos lakókörnyezetté válás a szükséges műszaki infrastruktúra és szolgáltatások kialakításával			++		++	++

58. táblázat: A városrészi célok hozzájárulása a város középtávú céljaihoz

8.7.4 Antiszegregációs terv intézkedései és a városrészi célok közötti összefüggés

A városban két szegregátum és több kisebb szegregációval érintett/veszélyeztetett terület található. A leszakadó településrészek és a szegregátumok többsége a külső városrészekben találhatóak. Az antiszegregációs terv a településen belüli egyenlőtlenségek csökkentése, a szegregátumok felszámolása érdekében különböző stratégiai irányokat és intézkedéseket fogalmazott meg.

A város egyik fontos célja a mezőgazdaságra épülő, önfenntartó település kialakulása. A kiemelt, városrészi célrendszer elsősorban a településrészek infrastrukturális helyzetének javítását, illetve az öko-tudatos, egészséges, komfortos szolgáltató és lakókörnyezet kialakítását fogalmazzák meg elérendő célként. Ezek megvalósítása hosszú távú folyamat, amihez az antiszegregációs terv tervezett intézkedései –lakhatás támogatása, infrastrukturális fejlesztés- és a különböző szociális jellegű, közösségépítő, illetve az önfenntartást elősegítő képzési/foglalkoztatási programok jól illeszkednek a városi és a városrészi célokhoz. Az antiszegregációs terv konkrét intézkedései (pl. mentor-rendszer, mobilitási program, különböző multikulturális események stb.) a kulturális és szabadidős funkciókat, a helyi identitás erősítéséhez járulhatnak hozzá a településrészeken. A két program elemeiben kiegészíti egymást.

8.8 A stratégia megvalósításának főbb kockázatai

Kockázat típusa	Kockázat megnevezése	Bekövetkezés valószínűsége	Hatása a stratégia megvalósulására	Megelőzésének és kezelésének módszere
Gazdasági	A gazdasági válság elhúzódása, az európai és a magyar gazdaság tartós stagnálása	közepes	Közepes	A stratégia a válság hatásait figyelembe véve készült. A megvalósítás során nem épít a fogyasztás és a termelés tendenciózus növekedésére, a befektetési környezet látványos javulására. A belső erőforrások hatékony felhasználása, a helyi piac erősítése.
	Az önkormányzat gazdálkodása veszít a stabilitásából	közepes	nagy	A magvalósítás során a gazdasági fenntarthatóság és az önkormányzati gazdálkodás szempontjai az elsődlegesek. Minden fejlesztés esetén vizsgálni szükséges a beruházási és üzemeltetési költségek hatását a gazdálkodásra. Az önkormányzati gazdálkodás instabilitása miatt kialakuló esetleg felmerülő vagyonvesztés, a társadalmi feszültségek és környezeti károk minimalizálása. A konszolidáció minél gyorsabb és fájdalom mentesebb végrehajtása.
	A város gazdasági lehetőségeit meghaladó beruházásokba bocsátkozik	nagy	közepes	A stratégia csak a gazdasági, környezeti és társadalmi fenntarthatóság szempontjainak megfelelő projektek megvalósítását támogatja. A szempontoknak való megfelelést előzetes tanulmányok készítésével szükséges igazolni. A gazdasági fenntarthatóságot a beruházási és az üzemeltetési költségek önkormányzati gazdálkodásra és likviditásra vonatkozó kimutatásával szükséges igazolni.
	Nem sikerül az ipar újrapozícionálása, nem lesznek új betelepülő vállalatok, nem tudunk a gazdaságnak új lendületet adni	közepes	közepes	Elsősorban tudatos beruházás ösztönzés, befektető vonzás és az érdeklődők jól szervezett fogadása révén lehet a kockázat elkerülésre felkészülni. Fontos a beruházási területek előkészítése, a városmarketing és imázs építés. A bekövetkezés esetén a helyi gazdaság fejlesztésére, a helyi piacok

				erősítésére szükséges az erőforrásokat összpontosítani.
környezeti	A város nem tudja folytatni a felszíni vízelvezetésre vonatkozó programot	kicsi	közepes	A fejlesztések ütemezésében, a forrásszerzés priorizálásában következetesen előre kell sorolni a felszíni vízelvezetés megoldását. Pontos, szakaszolt beruházás ütemezés készítése szükséges.
	Nem sikerül elérni a levegőminőség javulását	nagy	kicsi	Rövid távon a környezetbarát közlekedési formák népszerűsítése, a forgalomirányítás, a lakossági és közületi fűtőanyag használat befolyásolása hozhat eredményt. Középtávon a tömegközlekedés fejlesztése, környezetbaráttá tétele, elkerülő közút kiépülése, és a zöldterületek növelése hozhat eredményt.
társadalmi	A fiatalok és a magasan képzett réteg elvándorlása folytatódik a városból	nagy	nagy	A kockázat megelőzése érdekében a legfontosabb a munkalehetőség biztosítása, a fiatalok számára vonzó lakókörnyezet kialakítása.
	A meglévő leromlott lakóterületek helyzete tovább romlik, leszakadó városrészek alakulnak ki	közepes	közepes	A szociális ellátórendszer lehetőségek szerinti működtetése, a civil szervezetek bevonása lehet a megelőzés eszköze. Bekövetkezés esetén a társadalmi feszültségek csökkentése a feladat.
	A lakosság körében a hitel és közüzemi tartozások tömegesen eredményeznek gazdasági ellehetetlenülést	nagy	közepes	Az önkormányzati szociális védőháló biztosítása, a krízishelyzetek kezelése, hajléktalan ellátás és szociális bérlakás politika eszközeinek felhasználása.
	Nem sikerül a társadalmi kohézió és helyi civil szerveztek társadalmi szerepvállalásának előmozdítása	közepes	nagy	Civil kezdeményezések támogatása, párbeszéd kialakítása, szerepek, feladatok delegálása.

9 A MEGVALÓSÍTÁS ESZKÖZEI

9.1 A célok elérését szolgáló nem beruházási jellegű önkormányzati tevékenységek

9.1.1 Szabályozási tevékenységek

A fejlesztések sikerességének vonatkozásában az önkormányzat legfőbb eszköze a következetes és kiszámítható jogalkotói és jogalkalmazói magatartás, az átlátható, támogató adminisztratív és szabályozási környezet biztosítása és fenntartása. A helyi építési szabályzatban tudja az önkormányzat deklarálni, hogy a város mely területén, milyen fejlesztések megvalósulását engedélyezi. A szabályozási terv kereteket fogalmaz meg, a beruházók azonban a kereteken belül szabadkezet kapnak. Ez a tevékenység első sorban az IVS-ben is bemutatott beavatkozási tevékenységek esetében és új befektetők megjelenése esetén érvényesülhet.

9.1.2 Tervalku bemutatása

A tervalku az önkormányzat és a településen beruházó vállalkozók között létrejövő megállapodás, amelyet településrendezési szerződés keretén belül kezel a két fél. A tervalku általában a szabályozási tervben tett engedményeket jelent, amelyekért cserébe a magánfejlesztő önkormányzati fejlesztési feladatokat vállal át. Az önkormányzat és magánfejlesztő között létrejött megállapodás igyekszik ösztönözni a magántőke hozzájárulását valamely közösségi cél megvalósulásához.

A tervalkut általában akkor alkalmazza az önkormányzat, ha egy projekt megvalósítása csak ezzel a módszerrel érhető el. Ilyen esetek lehetnek:

- ingatlan csere az önkormányzat tulajdonában lévő más ingatlannal,
- kedvezményes bérleti szerződés biztosítása bizonyos önkormányzati ingatlanok esetében,
- a megvalósuló ingatlan használatát elősegítő önkormányzati szolgáltatás-ellátási megállapodások vagy kapcsolódó önkormányzati fejlesztések,
- önkormányzati garancia nyújtása fejlesztési támogatás vagy hitel igény

Az önkormányzat jelenleg nem alkalmazza a tervalku gyakorlatát, a jövőre vonatkozóan azonban szükségessé válik a tervalku bevezetése, ha a város a hasznosítatlan ingatlanjait kiajánlja, ill. ha a vállalkozóbarát környezetet ki akarja alakítani.

A konkrét tervalkuk feltételeinek pontos kidolgozása eseti lehet, de az IVS célrendszerének való megfelelés, és a területi akcióterületi fejlesztésekhez illeszkedő beruházások esetében olyan alternatívát jelent, amely az Építési Törvényen alapul, és a település területén egyetemleges feltételrendszert és eljárásrendet biztosít. A hangsúly a fejlesztés előfeltételeinek megteremtésén, illetve esetleges következményeinek kezelésén, az önkormányzat ezekkel kapcsolatos terheinek magánpartner részéről történő részbeni vagy teljes átvállalásán alapul.

Ennek jogi formája a településrendezési szerződés. Az ezt megalapozó dokumentum a fejlesztési tanulmányterv.

9.1.3 Funkcióvesztett épületek hasznosításnak ösztönzése

Az önkormányzat korlátozott mértekben rendelkezik eszközökkel, hogy a funkcióvesztett épületek hasznosítását ösztönözze. A jelenlegi városvezetés a szűk mozgástér figyelembevételével egyezető lépéseket tesz volt Videoton-épületet, a hasznosítatlanul álló laktanyák kiajánlására, hasznosításra (tárgyalások Videotonnal, Belügyminisztériummal).

9.1.4 Adó-és illetékkedvezmények biztosítása

Sárbogárdon a helyi adók és illetékek mértéke jelenleg alacsony, ezért az önkormányzat ezek csökkentésével nem tudja a fejlesztéseket ösztönözni. Az önkormányzat azonban törekszik arra a jövőben, hogyha bekövetkezik a fellendülés, az adókat és illetékeket alacsony szinten tartja, mivel a tematikus céljai között szerepel a vállalkozóbarát üzleti környezet megteremtése.

9.1.5 Városi marketing stratégia

Sárbogárd város nem rendelkezik városi marketing stratégiával, pedig a városnak szüksége van a hosszú távú célok eléréséhez arra, hogy a jelenleginél erősebb pozitív kép alakuljon ki róla az országban. Ma Sárbogárdot csak vasúti csomópontként azonosítják, ez azonban kevés ahhoz, hogy ki tudja ajánlani a hasznosítatlan ingatlanjait, befektetőket tudjon vonzani, ill. a fejlesztendő turisztikai termékhez turistákat tudjon a városba csalogatni.

Eredményes pályázat esetén a város elkészítteti a városi marketing koncepciót. Indokolt a turizmus helyi rendszerének kialakításra való felkészülés is. Mielőbb célszerű 1 fő marketinggel foglalkozó munkaerőt foglalkoztatni.

9.2 Az integrált stratégia megvalósításával kapcsolatos szervezeti elvárások

9.2.1 Az önkormányzat jelenlegi városfejlesztési szervezeti háttere

Sárbogárd Város szervezeti hierarchiájában a városfejlesztés általános irányvonalainak meghatározása a Képviselőtestület feladata. A fejlesztéseket érintő határozatokat a képviselő testület döntése alapján a polgármester tartja be, a törvényességi felügyeletet a jegyző látja el. A fejlesztésekkel kapcsolatosan az Ügyrendi és Jogi Bizottság, a Pénzügyi és a Városgazdálkodási és Városfejlesztési Bizottság véleményezési, kezdeményezési, javaslattételi és közreműködő jogosítványokkal rendelkezik. Emellett a többi bizottság is rendelkezik a városfejlesztéssel összefüggő jogkörökkel, amelyek esetében felmerülnek döntési, ellenőrzési és jóváhagyási feladatok.

A városfejlesztési programok operatív megvalósításában leginkább az Gazdasági Osztály, Hatósági Osztály, Műszaki Osztály vesz részt.

Pályázati és közbeszerzési előadó segíti a testület fejlesztési döntés-előkészítési tevékenységét a pályázati források felderítésével, a közbeszerzési törvény figyelembevételével, valamint feladata a közbeszerzési eljárások ügyintézése is.

Az Önkormányzat a fejlesztési feladatok tervezésekor, a megalapozó munkák elkészítésekor külső szakértőket, tanácsadókat alkalmaz. Pályázati projektek esetében ugyancsak külső projektmenedzsment szolgáltatást vesz igénybe, a rendelkezésre álló kis létszámú önkormányzati kapacitás miatt.

9.2.2 A városfejlesztési tevékenységek támogatásának szervezeti háttere

Városfejlesztési társaság létrehozását a város méretéből adódóan az önkormányzat nem tervezi.

A stratégiai menedzsment feladatait továbbra is a közgyűlés látja el, azonban a szemléletváltás jegyében törekszik az alábbi feladatok elvégzésére:

- Stratégia folyamatos karbantartása, nyomon követése, értékelése
- Elért eredmények visszacsatolása, külső tényezők változásának értékelése, elemzése
- Társadalmi gazdasági igények felismerése, lekövetése: „Partnerségi Fórum” kialakítása

A stratégiai menedzsment működését a bizottságok és a hivatali apparátus túl az operatív menedzsment és a tanácsadók is támogatják. Így megfelelő döntés előkészítés után hozhatja meg határozatait.

Az operatív menedzsment szervezeti kialakítása érdekében egy városfejlesztési munkacsoport hoz létre az önkormányzat. Az operatív menedzsment az alábbi feladatokat látja el:

- Akcióterületi fejlesztések előkészítése, tervezési munkálatok elvégzése, felügyelete, pályázatok előkészítése és benyújtása
- Városfejlesztési témájú projektek megvalósítása, beruházások menedzselése a projekt menedzsment szervezetekkel összehangoltan
- Üzemeltetés előkészítése, fejlesztések eredményeként megvalósuló épületek és területek átadása az üzemeltetőnek
- Fejlesztések gazdasági eredményeinek kiaknázása, az önkormányzat pénzügyi érdekeinek figyelembevételével
- Stratégia megvalósulásáról évenkénti jelentés készítése
- Kapcsolattartás a helyi civilekkel és vállalkozókkal

A munkacsoport működést önkormányzati és pályázati forrásokból biztosítja. A csoport tagja lesz a Polgármester, a Városgazdálkodási és Városfejlesztési Bizottság elnöke, a Gazdasági osztály és a Műszaki osztály vezetője. Munkájukat a konkrét a projektmenedzsment szervezet szakértői támogatják. A munkacsoport munkájában időszakosan részt vesznek szakértők, helyi intézmények és önkormányzati vállalkozások képviselői is.

A munkacsoport működtetése pozitív irányba mozdítaná Sárbogárd Város fejlesztési elképzeléseinek megvalósítását. A beruházások megvalósítása során ellátandó feladatok a Polgármesteri Hivatal alkalmazottaival és külső projektmenedzsment szakértők bevonásával együttesen biztosíthatóak.

A munkacsoport tagjai révén megfelelő döntési kompetenciákkal rendelkezik és megfelelően kapcsolódik az önkormányzathoz, álláspontját a bizottságokban és közgyűlésen érvényesíteni tudja.

A Sárbogárdi önkormányzat a városüzemeltetést a KÖZÉV Kft.-vel biztosítja. A fejlesztések eredményeként létrejövő hasznosítható javakat az önkormányzat és intézményei üzemeltetik a jövőben.

9.3 Településközi koordináció mechanizmusai

A településközi koordináció megvalósítására elsősorban a Sárbogárdi Többcélú Kistérségi Társulás keretei között van lehetőség. A Sárbogárdi kistérség valamennyi önkormányzata a társulás tagja.

A Sárbogárdi Kistérség Területfejlesztési Társulása 12 település összefogásával jött létre. A Társulás önálló jogi személlyé 2000. október 27.-én alakult, amely során az önkormányzatok területfejlesztési társulást- közös alapítású, részben önálló költségvetési szervet hoztak létre. 2005. május 05–én a Sárbogárd és Környéke Önkormányzatainak Területfejlesztési Társulása jogutódlással átalakult Sárbogárdi Többcélú Kistérségi Társulássá. A területfejlesztés mellett a közoktatás és a szociális ellátás területén valósul meg közös feladatvállalás.

A fentiek értelmében Sárbogárd város - a kistérség egyetlen városaként, kistérségi központként - egyezteti fejlesztési terveit a szomszédos településekkel.

A sárbogárdi IVS célrendszerét, az ezekkel kapcsolatos javaslatokat, véleményeket 2011. novemberben a Kistérségi Társulás ülésén fogalmazta meg a Kistérségi Tanács, és a célrendszerrel való egyetértését határozatba foglalta. (Lásd az IVS mellékletei közt)

9.4 Ingatlangazdálkodási koncepció elkészítése

9.4.1 Az ingatlangazdálkodás alapadatai

Épülettípusok funkció szerint	Önkormányzati tulajdonú ingatlanok száma	Jellemző városrészi elhelyezkedésük
Középületek	68	Sárbogárd
Lakások	24	Sárbogárd
Gazdasági célú épületek	5	Sárbogárd
Építési telkek	37	Sárbogárd

59. táblázat: Az Önkormányzat tulajdonában lévő ingatlanok adatai

Az ingatlangazdálkodás alapját Sárbogárd Város Önkormányzata Képviselő-testületének 18/2004. (IV.9.) rendelete Az Önkormányzat tulajdonáról, a tulajdonosi jogok gyakorlásáról, a vagyonnal való gazdálkodásról és értékesítésének egyes szabályairól jelenti. Az önkormányzat nem rendelkezik ingatlangazdálkodási tervvel, ennek alapját jelenti jelen alfejezet tartalma.

A fejezet elemzéseit a 2011. május 18-tól hatályos vagyonrendeletben foglaltak alapján készítettük el.

9.4.2 Önkormányzati tulajdonú ingatlanok a teljes város területén

A következő táblázat az Önkormányzat tulajdonában lévő forgalomképes és korlátozottan forgalomképes ingatlanokat mutatja be.

	A forgalomképes és korlátozottan forgalomképes ingatlanok bemutatása Sárbogárdon										
Középületek	Cím; Hrsz.	Városrész/ akcióterület	Épít és éve	Műszaki állapot	Esetleges felújítás becsült költsége (e Ft)	Önkormányzat középtávú célja az épület tulajdonjogát érintően	Önkormányzat középtávú célja az épület üzemeltetését, karbantartását illetően	Megmarad ó vagy megváltozo tt funkció	Területe (m^2)	Becsült forgalmi értéke (Ft)	m^2 ár (Ft/m^2)
Általános Iskola	Árpád u., 819/1	Sárbogárd/ -	1930	teljes felújítást igényel, 30%		nem tervez értékesítést	önkormányzat	Inkubátor ház	3 200	83 776 000	26 180,00
Általános iskola	József A. 14, 552/2	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	1920 1925 1984	részleges felújítást igényel, 60% 60% 80%	300.000 350.000 420.000	nem tervez értékesítést nem tervez értékesítést nem tervez értékesítést	önkormányzat /Közp. Isk. Mészöly/ Kormány Hiv. önkormányzat	Iskola	30 927	787 635 000	25 468,00
Általános iskola	Szent István 79., 1309	Alsótöbörzsök/ -	1905 1992	részleges felújítást igényel, 80%		nem tervez értékesítést	önkormányzat Közp. Isk. Mészöly	Iskola	3 033	111 413 000	36 734,00
Általános iskola	Szent István 77., 1310/1	Alsótöbörzsök/ -	1992	beavatkozást nem igényel		nem tervez értékesítést	önkormányzat Közp. Isk. Mészöly	Iskola, udvar, tornaterem	880	827 000	940,00

Általános Iskola	Imremajori, 1708	Alsótöbörzsök/ -	1991	részleges felújítást igényel, 90%		nem tervez értékesítést	önkormányzat Közp. Isk. Mészöly	Iskola	439	413 000	941,00
Általános Iskola	Szent István 82., 1709	Alsótöbörzsök/ -	1950 1991	részleges felújítást igényel, 90%		nem tervez értékesítést	önkormányzat Közp. Isk. Mészöly	Iskola	3 444	168 987 000	49 067,00
Általános Iskola	Köztársaság 171., 4836	Sárbogárd/Sárszentmiklósi akcióterület	1937 1990	részleges felújítást igényel, 80%	265.000	nem tervez értékesítést	önkormányzat ÁMK	Iskola	9 794	288 723 000	29 480,00
Aprajafalva Óvoda	Szent István 49., 1372/2	Alsótöbörzsök/ -	1980 1956	teljes felújítást igényel, 70%		nem tervez értékesítést	önkormányzat Közp. Isk. Mészöly	Óvoda	3 403	38 749 000	11 387,00
Bölcsőde	Ady E. 126., 960/1	Sárbogárd/ -	1937 1985	részleges felújítást igényel, 65%		nem tervez értékesítést	önkormányzat	Bölcsőde	2 039	55 015 000	26 981,00
Földhivatal	Hősök tere 17., 621	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	1953	részleges felújítást igényel, 55%	85.000	nem tervez értékesítést	Földm. Miniszt.	Közigazgatási intézmény	3 417	47 417 000	13 877,00
Hajléktalan szálló	Túry M. 2, 957	Sárbogárd/ -	1900 1999	részleges felújítást igényel, 50%		nem tervez értékesítést	önkormányzat	Szociális intézmény	1 314	9 312 000	7 087,00
Hőközpont	József A., 509/2	Sárbogárd /Sárbogárd központi akcióterület	1984	részleges felújítást igényel, 85%	12.000	nem tervez értékesítést	COTHEC	Hőellátás	0	78 085 000	0,00
kislóki faluház	Szabadság 8/A, 6081	Kislók/-	1900 2009	beavatkozást nem igényel, 90%		nem tervez értékesítést	önkormányzat	Faluház	2 054	2 730 000	1 329,11

Könyvtár	Ady E. 105., 2404/2	Sárbogárd/ -	1936	teljes felújítást igényel, 50%		nem tervez értékesítést	önkormányzat Közp. Isk. Mészöly	Könyvtár[134]	769	43 154 000	56 117,00
Községház a	Köztársaság tér 12., 261/1	Pusztaegres/-	1952	teljes felújítást igényel, 45%		nem tervez értékesítést	önkormányzat	Rendőrőrs Könyvtár	1 453	12 304 000	8 468,00
Kultúrház iskola	József A. 55., 534	Sárhatvan/-	1938	részleges felújítást igényel, 55%		nem tervez értékesítést	önkormányzat	Művelődi ház Szabadidő Központ	2 880	18 302 000	6 355,00
külter. Volt szovjet	Árpád u., 0243/1	Sárbogárd/ -	-------	----------		nem tervez értékesítést	önkormányzat	Ipari terület	59 725	9 558 000	160,03
Művelődési ház	0454/7	Kislók/-	1902	teljes felújítást igényel, 40%		tervez értékesítést	eladás	Művelődési ház, raktár, imaház	784	2 067 000	4 068,90
Művelődési ház	Köztársaságtér 12., 260/2	Pusztaegres/-	1952	teljes felújítást igényel, 40%		nem tervez értékesítést	önkormányzat Egyesület	Művelődési ház	1 448	30 468 000	21 041,00
Művelődési ház	Hősök tere 2., 656	Sárbogárd /Sárbogárd központi akcióterület	1964	részleges felújítást igényel, 60%	170.000	nem tervez értékesítést	önkormányzat Egyesület	Művelődési ház	1 278	153 845 000	120 379,00
Művelődési ház	Köztársaság 175./4838	Sárbogárd/Sárszentmiklósi akcióterület	1935	részleges felújítást igényel, 80%	25.000	nem tervez értékesítést	önkormányzat ÁMK	Művelődési ház	1 675	46 934 000	28 020,00
Művelődési ház	Fehérvári 95., 6540	Rétszilas/-	1930	teljes felújítást igényel, 45%		nem tervez értékesítést	Egyesület önkormányzat	Művelődési ház	2 872	46 551 000	16 209,0

[134] A városrehabilitációs pályázat megvalósulása esetén kiállító terem és raktár funkciót kap.

								Imaterem, Orvosi rendelő, Lakás			0
Művelődési központ	József A. u. 15., 509/5	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	1984	teljes felújítást igényel, 40%	285.000	nem tervez értékesítést	nincs üzemeltető	Használaton kívül	2 966	66 818 000	22 527,98
Orvosi rendelő	Köztársaságtér 10., 263/1	Pusztaegres/-	1970	teljes felújítást igényel, 40%		nem tervez értékesítést	önkormányzat vállalkozó házi orvos	Védő, lakás Orvosi rendelő	1 663	22 600 000	13 590,00
Orvosi rendelő	József A. 17., 511/A	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	1950	teljes felújítást igényel, 30%	4.500	nem tervez értékesítést	használaton kívül	Lakássá alakítandó	1 142	8 257 000	7 230,00
Orvosi rendelő	József A. 59., 539/4	Sárhatvan/-	1882	gazdaságosan nem újítható fel, 15%		nem tervez értékesítést	vállalkozó házi orvos	Orvosi rendelő	353	2 931 000	8 303,00
Orvosi rendelő	Szent István 96., 1703	Alsótöbörzsök/-	2000	részleges felújítást igényel, 80%		nem tervez értékesítést	vállalkozó házi és gyermek orvos, önkormányzat	Védőnő Orvosi rendelő	1 293	47 385 000	36 647,00
Orvosi rendelő	Köztársaság 151., 4823/2	Sárbogárd/Sárszentmiklósi akcióterület	1955	gazdaságosan nem újítható fel, 50%	40.000	nem tervez értékesítést	vállalkozó házi és gyermek orvos önkormányzat	Védőnő Orvosi rendelő	847	24 614 000	29 060,00
Orvosi rendelő	Nagyhörcsökpuszta, 01248	Nagyhörcsök/-	1985	teljes felújítást igényel, 40%		nem tervez értékesítést	vállalkozó házi orvos	Orvosi rendelő	7 256	10 107 000	1 393,00
Óvoda	Hatvani 17, 71/11	Pusztaegres/-	1977	teljes felújítást igényel, 55%		nem tervez értékesítést	önkormányzat	Óvoda	3 597	40 983 000	11 394,00

Óvoda	Gesztenye sor 1., 4846	Sárbogárd/ Sárszentmiklósi akcióterület	1955	teljes felújítást igényel, 50%	95.000	nem tervez értékesítést	önkormányzat	Óvoda	3 546	76 893 000	21 684,00
Öregek napközi otthona	Tompa M. 7., 686	Sárbogárd/ Sárbogárd központi akcióterület	1905	teljes felújítást igényel, 50%	55.000	nem tervez értékesítést	önkormányzat	Szociális intézmény	4 015	33 078 000	8 239,00
Polgármesteri hivatal	Hősök tere 2., 658/3	Sárbogárd/ Sárbogárd központi akcióterület	1962	teljes felújítást igényel, 40%	550.000	nem tervez értékesítést	önkormányzat	Közigazgatási intézmény	3 806	279 623 000	73 469,00
Szennyvíz-tisztító	0124/2	Alsótöbörzsök/ -	1980 2005	beavatkozást nem igényel, 85%		nem tervez értékesítést	Fejér-Víz ZRT.	Szennyvíz telep	27 328	328 781 000	12 031,00
Szennyvíz-tisztító	Radnóti, 2607	Sárbogárd/ -	-------	--------		nem tervez értékesítést	önkormányzat	Üzemen kívül	51	2 236 000	43 843,00
Szociális otthon	Ady E. 39, 2213	Sárbogárd/ -	1954	teljes felújítást igényel, 45%		nem tervez értékesítést	önkormányzat	Szociális intézmény	6 013	60 532 000	10 067,00
Tűzoltóság	Tury M. 12., 945	Sárbogárd/ -	n.a.	n.a.		Állami tulajdonba kerül 2012-ben	n.a.	Tűzoltóság	2 468	110 725 000	44 864,00
Vízmű	Árpád, 790/1	Sárbogárd/ -	n.a.	n.a.		n.a.	n.a.	Vízellátás	400	376 000	940,00
Vízmű	Sárbogárd külterület, 06/3	Sárbogárd/ -	n.a.	n.a.		n.a.	n.a.	Vízellátás	1 191	7 680 000	6 448,00

Vízmű	Névtelen, 049/4	Sárbogárd/ -	n.a.	n.a.		n.a.	n.a.	Vízellátás	856	1 771 000	2 069,00
Vízmű	Névtelen, 0574/6	Alsótöbörzsök/ -	n.a.	n.a.		n.a.	n.a.	Vízellátás	2 484	60 000	24,00
Vízmű	Sárbogárd Külterület, 01074/10	Sárbogárd/ -	n.a.	n.a.		n.a.	n.a.	Vízellátás	46	20 000	435,00
Vízmű	Nagyhörcsök, 01251/27	Nagyhörcsök/-	n.a.	n.a.		n.a.	n.a.	Vízellátás	530	521 000	983,00
Vízmű 700m3 Globusz	455	Sárbogárd/ -	n.a.	n.a.		n.a.	n.a.	Vízellátás	5 296	62 628 000	11 826,00
Vízmű gépház	Rétszilas, Névtelen, 6589/2	Rétszilas/-	n.a.	n.a.		n.a.	n.a.	Vízellátás	995	37 429 000	37 617,00
Vízmű gépház	Rétszilas, Névtelen, 6590	Rétszilas/-	n.a.	n.a.		n.a.	n.a.	Vízellátás	5 792	1 332 000	230,00
Vízmű gépház	Rétszilas névtelen, 6589/1	Rétszilas/-	n.a.	n.a.		n.a.	n.a.	Vízellátás	763	175 000	229,00
Vízmű glóbusz	Sárhatvan József A., 551/1	Sárhatvan/-	n.a.	n.a.		n.a.	n.a.	Vízellátás	1 118	47 642 000	42 614,00
Vízmű Glóbusz	01074/7	Sárszentmiklós/ -	n.a.	n.a.		n.a.	n.a.	Vízellátás	5 253	11 126 000	2 118,00

Vízmű Sárhatvan I	Pusztaegres külterület, 0158/5	Pusztaegres/-	n.a.	n.a.		n.a.	n.a.	Vízellátás	400	1 760 000	4 400,00
Volt tüdőgondozó	Tompa M. 2., 766	Sárbogárd/ -	1950 2010	beavatkozást nem igényel, 95%		nem tervez értékesítést	vállalkozó, házi és gyermek orvos	Orvosi rendelő	621	396 000	638,00
Zengő Óvoda	Hősök tere 16., 622	Sárbogárd/ Sárbogárd központi akcióterület	1907	teljes felújítást igényel, 35%	80.000	nem tervez értékesítést	önkormányzat	Könyvtár[135]	1 843	43 732 000	23 729,00
Zengő Óvoda	Mikes köz 2., 690/30	Sárbogárd/ Sárbogárd központi akcióterület	1980	teljes felújítást igényel, 60%	450.000	nem tervez értékesítést	önkormányzat Közp. Isk. Mészöly	Óvoda	6 860	140 008 000	20 409,00
Összesen									**237 620**	**3 508 484 000**	
Színkulcs	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület					Sárbogárd/Sárszentmiklósi akcióterület					

60. táblázat: A forgalomképes és korlátozottan forgalomképes ingatlanok bemutatása Sárbogárdon

[135] Jelenleg használaton kívüli óvoda, mely a városrehabilitációs projektben könyvtár funkciót kap.

Az 1000 m2-nél nagyobb, forgalomképes telkek Sárbogárdon					
Vagyonkataszter szerinti besorolás	Cím; Hrsz.	Városrész/ akcióterület	Területe (m²)	Becsült forgalmi értéke (Ft)	m² ár (Ft/m²)
Beépítetlen terület	Sárhatvan, József A. u. 2.; 719/4	Sárhatvan/ -	2 978	103 000	34,59
Beépítetlen terület	Árpád u., 770/1	Sárbogárd/ -	3 370	3 168 000	940,06
Beépítetlen terület	Árpád u., 770/8	Sárbogárd/ -	1 230	1 156 000	939,84
Beépítetlen terület	Árpád u., 770/12	Sárbogárd/ -	1 523	1 432 000	940,25
Beépítetlen terület	Árpád u., 888/4	Sárbogárd/ -	4 952	4 411 000	890,75
Beépítetlen terület	Úttörő u., 890	Sárbogárd/ -	4 124	0	0,00
Beépítetlen földterület	926/2	Sárbogárd/ -	1 131	1 063 000	939,88
Beépítetlen terület	Fenyő u., 1069/22	Sárbogárd/ -	1 184	1 113 000	940,03
Beépítetlen terület	Ady E. u., 1181	Alsótöbörzsök/ -	3 344	3 143 000	939,89
Beépítetlen terület	Ady E. u., 1182	Alsótöbörzsök/ -	3 450	3 243 000	940,00
Beépítetlen terület vegyes	Bajcsy Zs. u., 1467	Alsótöbörzsök/ -	1 280	1 203 000	939,84
Beépítetlen terület	Szent I. u. 3., 1768/1	Alsótöbörzsök/ -	1 807	2 846 000	1 574,99
Beépítetlen terület	Köztársaság u., 4732	Sárszentmiklós/ -	1 672	1 572 000	940,19
Beépítetlen terület	Homoksor u., 5361/2	Sárszentmiklós/ -	7 710	8 093 000	1 049,68
Beépítetlen terület	Gárdony G. u., 5475	Sárszentmiklós/ -	2 054	1 931 000	940,12
Beépítetlen terület	Tisza u., 5709	Sárszentmiklós/Sárszentmiklósi	9 776	1 361 000	939,92
Beépítetlen terület	Fehérvári u., 6477	Rétszilas/ -	3 671	500 000	136,20
Összesen			**55 256**	**36 338 000**	

61. Táblázat: Az 1000 m2-nél nagyobb, forgalomképes telkek Sárbogárdon

A Sárbogárdi akcióterületen nem található nagyméretű, forgalomképes telek. A Sárszentmiklósi akcióterületen egy telek található. A nagyméretű, forgalomképes ingatlanok összértéke kb. 36 millió Ft. A fenti ingatlanok esetében nagyobb hasznosságot eredményez, ha az értékesítés helyett a területeket funkcióval látják el, és a funkció ellátásához megfelelő mértékű beruházásokat hajtanak végre.

	Darabszám	Becsült érték (Ft)	Terület (m²)	Önkormányzat tulajdonában lévő terület (m²)	Önkormányzati területarány (%)
Forgalomképtelen ingatlanok	877	2 861 965 000	3 718 001	3 708 251	99,74%
Forgalomképes ingatlanok	169	489 097 000	1 004 347	991 279	98,70%
Korlátozottan forgalomképes ingatlanok	94	6 950 137 000	568 037	519 988	91,54%
- Törvény alapján	*70*	*6 278 195 000*	*410 096*	*405 638*	98,91%
- Helyi döntés alapján	*24*	*671 942 000*	*157 941*	*114 350*	72,40%
Összesen	**1 140**	**10 301 199 000**	**5 290 385**	**5 219 518**	**98,66%**

62. táblázat: Az Önkormányzat tulajdonában lévő ingatlanok forgalomképesség szerint csoportosított adatai

A vagyonrendelet adatai alapján Sárbogárd közigazgatási területén az Önkormányzat 1140 db ingatlannal rendelkezik, melyek becsült értéke összesen meghaladja a 10 milliárd Ft-ot. Az ingatlanvagyon forgalomképtelen, forgalomképes, valamint törvény és helyi döntés alapján korlátozottan forgalomképes ingatlanokból áll.

A forgalomképtelen ingatlanok a következők: a helyi közutak és műtárgyaik, helyi közút tartozékai, terek és parkok, köztemetők, egyéb közterületek, forgalomképtelen ingó vagyontárgyak.

A forgalomképes ingatlanok közé tartoznak: lakóházak, lakások, nem lakás céljára szolgáló épületek, helyiségek, belterületi, külterületi földingatlanok (építési telkek, mezőgazdasági művelésre vagy egyéb hasznosításra alkalmas területek).

A korlátozottan forgalomképes ingatlanok az alábbiak: közművek, középületek, az önkormányzati költségvetési szervek használatában lévő vagyon, sportpályák, sportlétesítmények, műemlékek, hulladéklerakó telep.

Az alábbi táblázat az önkormányzati ingatlanvagyonon belüli darabszám és becsült érték szerinti megoszlást mutatja be.

	Arány darabszám alapján (%)	Arány becsült érték alapján (%)
Forgalomképtelen ingatlanok	76,93%	27,78%
Forgalomképes ingatlanok	14,82%	4,75%
Korlátozottan forgalomképes ingatlanok	8,25%	67,47%
- Törvény alapján	*6,14%*	*60,95%*
- Helyi döntés alapján	*2,11%*	*6,52%*
Összesen	**100,00%**	**100,00%**

63. táblázat: Az Önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanok megoszlása

A fenti táblázatból látható, hogy a forgalomképtelen ingatlanok darabszám alapján az Önkormányzat tulajdonában lévő ingatlanvagyon közel 77%-át teszik ki, becsült értékük azonban nem éri el az összes ingatlan 28%-át.

A 94 db korlátozottan forgalomképes ingatlan az összes ingatlan 8,25%-át teszi ki, becsült értékük azonban meghaladja az összérték 67%-át.

Az önkormányzat jelentős mértékű törzsvagyonnal rendelkezik, ezzel szemben a forgalomképes ingatlanok mind darabszámban, mind értékben az ingatlanvagyon lényegesen kisebb részét teszik ki.

Tehát szükség esetén az önkormányzat alacsony mozgósítható tőkével rendelkezik.

9.4.3 Önkormányzati tulajdonú ingatlanok az akcióterületeken

A forgalomképtelen ingatlanok esetében az önkormányzat az állagmegóvást és a működési, fenntartási költségek csökkentését tekinti céljának. Az ingatlanok megújítását a városrehabilitációs fejlesztésekkel összhangban kívánja megvalósítani.

A forgalomképtelen ingatlanok a Sárbogárd központi akcióterületen							
Cím; Hrsz.	Városrész/ akcióterület	Építés éve	Műszaki állapot	Funkció	Területe (m²)	Becsült forgalmi értéke (Ft)	m² ár (Ft/m²)
József A. u., 522	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	7 220	44 547 000	6 169,94
Rózsa u., 541	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	265	676 000	2 550,94
Rózsa u., 545	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	382	1 749 000	4 578,53
Rózsa u., 546	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Park	1 322	1 739 000	1 315,43
Rózsa u., 551	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	1 307	5 936 000	4 541,70

585	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	6 906	13 225 000	1 915,00
Templom u., 587	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	968	9 002 000	9 299,59
589	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	2 292	4 390 000	1 915,36
Rózsa u., 605	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	1 370	4 033 000	2 943,80
615	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	169	369 000	2 183,43
617	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	146	318 000	2 178,08
Ady E. u., 619	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Park	435	3 713 000	8 535,63
Baross u., 625	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	2 756	15 558 000	5 645,14

Németh sarok, 635	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	340	774 000	2 276,47
Németh sarok, 640	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	528	1 108 000	2 098,48
Németh sarok, 644	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	313	722 000	2 306,71
Németh sarok, 645	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	713	1 686 000	2 364,66
Németh sarok, 646	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	5 854	3 734 000	637,85
Hősök tere, 655	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Tér	6 594	167 072 000	25 336,97
Hősök tere, 657	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Temető	2 736	29 362 000	10 731,73
658/2	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	166	1 226 000	7 385,54

Tompa M. u., 680	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Beépítetlen terület	3 801	2 800 000	736,65
Zrínyi M. u., 687/12	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	982	1 465 000	1 491,85
Mikes köz, 714	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	742	628 000	846,36
Tompa M. u., 731	Sárbogárd/Sárbogárd központi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	14 994	54 178 000	3 613,31
Összesen					**63 301**	**370 010 000**	

64. Táblázat: A forgalomképtelen ingatlanok a Sárbogárd központi akcióterületen

Az Önkormányzat által a KDOP-4.1.1/E-11 Helyi és térségi jelentőségű vízvédelmi rendszerek rekonstrukciója c. felhívásra benyújtott pályázatában a fejlesztésekkel érintett 17 helyrajzi számból 13 található Sárbogárd központi akcióterületén.

A következő táblázat a Sárszentmiklósi akcióterületen található forgalomképtelen ingatlanokat mutatja be.

A forgalomképtelen ingatlanok a Sárszentmiklósi akcióterületen							
Cím; Hrsz.	Városrész/ akcióterület	Építés éve	Műszaki állapot	Funkció	Területe (m²)	Becsült forgalmi értéke (Ft)	m² ár (Ft/m²)
Nyárfa u., 4795	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	2 876	2 731 000	949,58
Fasor u., 4834/2	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	2 439	9 959 000	4 083,23
Köztársaság u., 4835/3	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Park	4 696	19 509 000	4 154,39
Park u., 4875/1	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	2 474	2 223 000	898,54
Arany J. u., 4875/2	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	7 264	25 511 000	3 511,98
Vörösmarty M. u., 4911	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	11 656	34 661 000	2 973,66
5436/4	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	2 004	1 972 000	984,03
5447	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Árok	1 347	1 577 000	1 170,75
Huba u., 5637	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	4 738	4 310 000	909,67
5638/9	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Árok	376	442 000	1 175,53

5659	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Árok	425	499 000	1 174,12
Rákóczi F. U., 5675	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	6 942	9 895 000	1 425,38
Tisza u., 5696/1	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	3 686	4 802 000	1 302,77
Miklós u., 5696/6	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	1 254	911 000	726,48
5697	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	2 110	1 808 000	856,87
Miklós u., 5725	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Utca	1 525	3 068 000	2 011,80
Köztársaság u., 5778	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Zöldterület	1 317	1 732 000	1 315,11
5784	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Árok	2 689	3 161 000	1 175,53
Semmelweis I. u., 5807/7	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Játszótér	2 813	3 699 000	1 314,97
5809/8	Sárszentmiklósi akcióterület	n.a.	n.a.	Árok	1 007	1 177 000	1 168,82
Összesen					**63 638**	**133 647 000**	

65. Táblázat: A forgalomképtelen ingatlanok a Sárszentmiklósi akcióterületen

A két akcióterületen található forgalomképtelen ingatlan legnagyobb része utca és árok, melyek felújításra szorulnak. Ezen közlekedési és csapadékvíz-elvezető funkciót ellátó területek felújítása, további kiépítése az önkormányzat középtávú céljaiban szerepel.

A fentiek alapján elmondható, hogy az akcióterületeken található forgalomképes és korlátozottan forgalomképes ingatlanok műszaki állapota átlagosan közel 60%-os, tehát felújításra szorulnak.

Az Önkormányzat nem tervezi az akcióterületeken lévő ingatlanjai értékesítését. Célja a felújításuk és gazdaságos működtetésük.

A következő két táblázat a jelen IVS által lehatárolt két akcióterületen belül található ingatlanokat mutatja be darabszám, illetve becsült összérték szerinti csoportosításban, és adott akcióterületen belüli megoszlásukban.

Sárbogárd központi akcióterület	**Darabszám**	**Becsült érték összesen (Ft)**	**Megoszlás darabszám alapján (%)**	**Megoszlás becsült érték alapján (%)**
Forgalomképtelen ingatlanok	25	332 223 000	60,98%	17,24%
Forgalomképes ingatlanok	3	45 197 000	7,32%	2,35%
Korlátozottan forgalomképes ingatlanok	13	1 549 885 000	31,71%	80,42%
Összesen	**41**	**1 927 305 000**	**100,00%**	**100,00%**

66. táblázat: A Sárbogárd központi akcióterületen található önkormányzati tulajdonú ingatlanok összesítése

Sárszentmiklósi akcióterület	**Darabszám**	**Becsült érték összesen (Ft)**	**Megoszlás darabszám alapján (%)**	**Megoszlás becsült érték alapján (%)**
Forgalomképtelen ingatlanok	20	133 647 000	58,82%	20,89%
Forgalomképes ingatlanok	6	35 025 000	17,65%	5,47%
Korlátozottan forgalomképes ingatlanok	8	471 114 000	23,53%	73,64%
Összesen	**34**	**639 786 000**	**100,00%**	**100,00%**

67. táblázat: A Sárszentmiklósi akcióterületen található önkormányzati tulajdonú ingatlanok összesítése

Az alábbi táblázat a Sárbogárd központi és a Sárszentmiklósi akcióterületen fekvő önkormányzati tulajdonú ingatlanok összesítését tartalmazza.

A két akcióterületen összesen	Darabszám	Becsült érték összesen (Ft)	Megoszlás darabszám alapján (%)	Megoszlás becsült érték alapján (%)
Forgalomképtelen ingatlanok	45	465 870 000	60,00%	18,15%
Forgalomképes ingatlanok	9	80 222 000	12,00%	3,13%
Korlátozottan forgalomképes ingatlanok	21	2 020 999 000	28,00%	78,73%
Összesen	**75**	**2 567 091 000**	**100,00%**	**100,00%**

68. táblázat: A két akcióterületen található önkormányzati tulajdonú ingatlanok összesítése

A két akcióterületen található önkormányzati tulajdonú ingatlanok száma a teljes közigazgatási területen fekvő önkormányzati tulajdonú ingatlanok 6,58%-át, értékük pedig a teljes érték 24,92%-át teszi ki.

A teljes közigazgatási területre vonatkozóan megfigyelhető megoszlási tendencia az akcióterületekre külön-külön és összevontan is érvényes: a forgalomképtelen ingatlanok száma a legmagasabb, kb. 2/3-ot tesz ki, becsült értékük azonban nem éri el az összérték 1/3-át sem.

A korlátozottan forgalomképes ingatlanok száma az adott területen található ingatlanok kb. 1/3-át jelentik, becsült értékük azonban meghaladja az összérték 2/3-át. A forgalomképes ingatlanok mind számban, mind értékben a legkisebb egységet alkotják.

Az alábbi táblázat az akcióterületeken található, helyrajzi számmal rendelkező ingatlanok számát mutatja tulajdonos szerinti megoszlásban.

Ingatlanok száma	Önkormányzati tulajdon (db)	Nem önkormányzati tulajdon (db)	Összesen
Sárbogárd központi akcióterület	41	207	**248**
Sárszentmiklósi akcióterület	34	537	**571**
A két akcióterület összesen	**75**	**744**	**819**

69. táblázat: Az akcióterületeken található ingatlanok száma tulajdonos szerinti felosztásban

9.4.4 Ingatlan beruházási szándékok

A tervek szerint az önkormányzat középtávon nem szándékozik ingatlanjait eladni. Elsődleges célja ingatlanjai hasznosítása, gazdasági körforgásba, társadalmi életbe történő bekapcsolása. Ennek érdekében bérbeadást, új funkcióval történő hasznosítást tervez, melyhez a betelepülő vállalkozásoknak, civil szervezeteknek

kedvezményt nyújt. A jelenleg hasznosított ingatlanokkal célja, hogy a megkötött szerződéseket hosszú távon hosszabbítsa meg. Az önkormányzat saját használatában lévő ingatlanjai esetében a fenntartási költségek csökkentése a cél, melyet energetikai korszerűsítéssel tervez megoldani. Továbbá célja a közmű- és közlekedési infrastruktúra megfelelő minőségű felújítása, és kiépítése.

A Sárbogárdi központi akcióterület a szabályozási terv alapján beépített, rehabilitációs területekből, nagyvárosi lakóterületből, intézményi területekből áll, valamint parkolók és parkok találhatók a határon belül.

A Sárbogárd központi akcióterületen belül tervezett beépítési, intézményi terület és zöldfelület is megtalálható.

A Sárszentmiklósi akcióterület a szabályozási terv alapján falusias, kertvárosias, központi vegyes, különleges rekreációs területből, valamint egy már kialakult ipari területből áll.

A Sárszentmiklósi akcióterületen tervezett beépítési terület nem található.

A Sárbogárdi központi akcióterület szomszédságában található területek nagy része szintén beépített. Az akcióterület kiterjesztése északi irányba lehetséges, ahol központi vegyes területek, kertvárosi lakóterületek mellett tervezett beépítési területek és jelentős méretű zöldfelületek (park, rekreációs terület, köztér) találhatók. Ezen a területen bölcsőde, lakótelep, tűzoltóság, szabadtéri színpad-játszótér funkciókat betöltő ingatlanok helyezkednek el.

A Sárszentmiklósi akcióterület szomszédságában kertvárosias, falusias területek, valamint az akcióterületen található kialakult iparterület folytatása, Gksz-besorolású területek, továbbá tervezett falusias területek helyezkednek el.

A használaton kívüli területek új funkcióval történő felruházása, hasznosítása, az olyan elhagyatott területeket vonná be a gazdasági életbe, mint a volt szovjet laktanya, vagy a Videoton-épületek.

Sárszentmiklós mellett találhatók ipari park besorolású, nagy részében azonban beépítetlen területek. A területeket a 4/2009 (I.26.) Ktr. rendelet szabályozza. Ezen területekre inkubátorház létrehozásával, külső cégek betelepítésével a vállalkozások élete fellendíthetővé válik, továbbá az önkormányzat iparűzésiadó-bevétele is növekedhet.

Az önkormányzat tulajdonában lévő lakások, családi házak száma alacsony, összértékük a vagyonkataszter alapján közel 94 millió Ft. Ezek szolgálati és szociális bérlakások, értékesítésüket nem tervezi az önkormányzat.

Az önkormányzat nem rendelkezik jelentős nagyméretű telekállománnyal, a jelentősebb telkek megőrzése az egyes funkciók létesítése (pl. sportpálya) miatt indokolt.

A vagyonkataszter alapján az önkormányzat tulajdonában a teljes városra vonatkozóan több mint 291 hektárnyi út/utca, több mint 65 hektár árok/csatorna, és közel 4 hektár zöldfelület található.

Sárbogárd belterületén az utak kiépítettsége 2009-ben kb. 74%-os volt, a külterületen 4%-os (a 3.4.6.1 fejezet Helyi közutak adatai táblázata alapján). Az útfelújítások, útépítések, valamint parkolók építése olyan feladat, melynek kiemelt helyen kell szerepelnie a város céljai között.

Az önkormányzat a központi akcióterületen található ingatlanokat érintő, csapadékvíz-elvezetés tárgyú pályázatot nyújtott be 2011 októberében, ennek folytatásaként hasonló témájú pályázatok benyújtását tervezi. Ezek a pályázatok csatornák és árkok felújítását, építését tartalmazzák.

Az akcióterületeken és környezetükben található zöldfelületek megújítása, további zöldterületek kialakítása, illetve akcióterülethez történő csatolása.

Az önkormányzat ingatlangazdálkodásának célja a kötelező feladatellátást biztosító intézményeknek helyet adó épületek felújítása és üzemeltetése, a kihasználatlan ingatlanok új funkcióval történő hasznosítása, a közmű- és közlekedési infrastruktúra megfelelő minőségű kiépítése és felújítása.

10 PARTNERSÉG

10.1 A partnerség építés célja, felelőse

A partnerség építés hosszú távú célja: a városlakók számára élhető, fent tartható környezet biztosítása, a lakók véleményének figyelembevételével.

A partnerség alkalmazásának rövid távú céljai:

- A közösségi érdekek azonosítása, figyelembevétele
- A társadalmi párbeszéd kialakítása, fenntartás
- A lakosságban a fejlesztések iránti elkötelezettség, a társadalmi felelősség erősítése
- A társadalmi kohézió, a társadalmi tőke erősítése a közös célok megvalósítása érdekében
- A városirányítás hatékonyságának növelése
- A városfejlesztés nyitottabbá tétele
- A konszenzusos városfejlesztési gyakorlat kialakítása
- Konfliktuskezelési gyakorlat beépítése a társadalmi párbeszédbe

A partnerség építés konkrét célja: intézményesített együttműködés kialakítása, koordinációja, szervezése a sárbogárdi IVS-hez és annak eredményes végrehajtásához, valamint a KDOP-3.1.1./B-11-Értékmegőrző és funkcióbővítő városrehabilitáció a 10000 fő feletti és 20000 fő alatti városokban c. pályázathoz és annak megvalósításához kapcsolódóan.

A partnerség kezdeményezője és felelőse: Sárbogárd Város Önkormányzata

A feladat végrehajtója a pályázat-előkészítés és pályázatkészítés ideje alatt: a városrehabilitációs stratégiai munkacsoport (polgármester, műszaki osztály vezetője, pályázati, közbeszerzési referens, civilképviselet 1 fő, pályázatkészítő cég témavezetője).

A feladat végrehajtója a projekt előkészítése, megvalósítása során és azt követően: az önkormányzat, ill. az önkormányzat által állított menedzsmentszervezet.

10.2 Az önkormányzat partnerség építésének területei, a kapcsolódó feladatok, célcsoportok, eszközök

A partnerség építés kiinduló feltétele: az integrált megközelítésnek megfelelően az IVS-ben érintett csoportok, szereplők azonosítása, a közös feladatok meghatározása, ütemezése

A partnerség építés célja, célcsoportjai, feladatai és eszközei			
Cél	Feladat	célcsoport	eszköz
A társadalmi párbeszéd gyakorlatának kialakítása, beépítése a városfejlesztés folyamatába A lakosság és a városvezetés, közigazgatás közötti kapcsolat javítása	Tájékoztatás • a partnerség építés fontosságáról, tartalmáról, módszereiről • A város célrendszeréről • az IVS készítésének céljáról, tartalmáról • az akcióterületekről • az akciók ütemezéséről • az együttműködés tartalmáról, formáiról	Lakosság Vállalkozók Közigazgatás és intézmények dolgozói Civil szervezetek	**Web-lap**: Időpont, téma, rövid összefoglalók IVS-ről, MT-ről, projektről **Web-fórum:** folyamatos **Lakossági fórumok** **Vállalkozói fórumok** **Civil fórumok** IVS és ATT térképek, tervek **kifüggesztése a polgármesteri hivatalban**
Integrált városfejlesztési gyakorlat bevezetése a fenntartható, élhető városi környezet tervezése, kialakítása érdekében	Szakpolitikai egyeztetések, koordináció	Örökségvédelmi szakemberek, településmérnök, építész, rehablitációs szakember, önkormányzat releváns osztályai IH, KSZ	**Mélyinterjúk** **Egyeztető fórumok**
Az erőforrások összehangolása, mozgósítása	A tulajdonosi, együttműködési szándékok feltérképezése (az	Társasházak közös képviselői, Vállalkozók,	**Fórum**

	akcióterületeken tervezett akciókhoz való csatlakozási szándék feltérképezése)	Befektetők, Egyház, lakosság	
Az önkormányzat és a magán szféra között: városfejlesztési célok összehangolása, konszenzusteremtés, együttműködés megteremtése a fenntartható városfejlesztés és az erőforrások tervezhetősége, mozgósítása érdekében	Vállalkozók bevonása aktuális projektekbe	Mikro-és kisvállalkozások vezetői	**Fórumok, e-mail-es kapcsolattartás, egyéni egyeztetések**
A beruházások szükségességére vonatkozó igényfelmérések	Piaci igényfelmérés (lesz-e kereslet az akcióterületen végrehajtott beruházások eredményére?)	Civil szervezetek, intézményvezetők, üzemeletető, befektetők, magán szféra	**kérdőívek, személyes interjúk**
A szegregáció felszámolása, a szegregáció kiterjedésének megakadályozása az érintettek bevonásával	Antiszegregációs terv készítéséről tájékoztató, egyeztetés	Civil szervezetek, érdekvédelmi szervezetek, intézményi szereplők, a lakosság csoportjai	**Fórumok, mélyinterjú**
Az integrált városfejlesztés eredményességének, hatásának feltérképezése	Elégedettségmérés	Lakosság, Önkormányzati intézmények Vállalkozók, civilek	**Fókusz-csoportos on-line fórum**

70. Táblázat: A partnerség építés célja, célcsoportjai, feladatai és eszközei

Cél	Eszköz	Esemény helyszíne, időpontja
A társadalmi párbeszéd gyakorlatának kialakítása, beépítése a városfejlesztés folyamatába A lakosság és a városvezetés, közigazgatás közötti kapcsolat javítása	**Web-lap**: Időpont, téma, rövid összefoglalók IVS-ről, projektről, IVS Antiszegregációs terv	Minden fórum vagy egyéb egyeztetés előtt meghívó, rövid összefoglaló
	Helyi média: folyamatos	Minden fórum vagy egyéb egyeztetés előtt meghívó a képújságban, a fórumokról tájékoztatás Megjelenés: Sárréti Híd: 2011.10.13., 2011.11.23. Megjelenés helyi tv: 2011.11. 23.
	Lakossági fórumok	2011. 11. 22. Városháza díszterme
	Vállalkozói interjúk	2011.11.10. (13 fő)
	Civil fórumok	2011. 09.20. Városháza díszterme 2011.09.29. Városháza díszterme 2011.11.22. Városháza díszterme
	e-mail-es kapcsolattartás	Folyamatos
	egyéni egyeztetések (szakértők és civilek műszaki osztály)	Tervező-műszaki osztály – civilek - pályázatkészítő cég: 10 alkalommal (2011. október-december. között) Terepbejárás, helyszíni szemle, helyszíni egyeztetése Főépítészi és tervezői egyeztetés
Integrált városfejlesztési gyakorlat bevezetése a fenntartható, élhető városi környezet tervezése, kialakítása érdekében (szakmapolitikai egyeztetések)	**Mélyinterjúk** (anyaga megtekinthető Sárbogárd Város Önkormányzatán)	2011.11.08.Könyvtár vezető, művelődési központ üzemeltetője
	Egyeztető fórumok	2011.09.28. könyvtárvezetővel 2011. 10.14. könyvtárvezetővel 2011.09.28. könyvtárvezetővel 2011. 10.14.Művelődési központ üzemeltetőjével 2011.11. regionális főépítésszel 2011.október-december folyamatos egyeztetések polgármester,

		tervező-műszaki osztály, pályázatkészítő
Az erőforrások összehangolása, mozgósítása	**Kérdőíves lekérdezés, fórum, egyeztetés**	2011. 11.10. kérdőívek piacra vonatkozóan (civilek piaci igénye: kérdőív civil szervezetekhez) 2011.11.10. könyvtári igényfelmérés 2011.szeptember-december:konzorciumi egyeztetések egyházközséggel (plébános), püspökséggel (püspök, vagyonkezelő)
Az önkormányzat és a magán szféra között: városfejlesztési célok összehangolása, konszenzusteremtés, együttműködés megteremtése a fenntartható városfejlesztés és az erőforrások tervezhetősége, mozgósítása érdekében	**Fórumok**	2011.október-november: Polgármesteri tárgyalások VIDEOTON, Key-Tech vezetőivel 2011. 11. 10. Egyeztetés helyi vállalkozókkal
A szegregáció felszámolása, a szegregáció kiterjedésének megakadályozása az érintettek bevonásával	**Fórum,** **tematikus műhelymunka** (megvalósítás során tervezett)	2011. 12.02.Egyeztetetés a helyi CKÖ vezetőjével (tel.)
Az integrált városfejlesztés eredményességének, hatásának feltérképezése	**Fókusz-csoportos on-line fórum** (tervezett)	

71. Táblázat: Az IVS lezárásáig lezajlott partnerségi egyeztetés

10.3 Megvalósításban résztvevő társadalmi csoportok és személyek

A városfejlesztésben részvevő csoportok

A városfejlesztésben érdekelt csoportok	Erőforrás potenciál	Érdek érvényesítő képesség	Elvárásaik	Előkészítésben, végrehajtásban betöltött szerep
helyi lakosság	Nem rendelkeznek szakismeretekkel, tapasztalatokkal	közepes	A szolgáltatási kínálat gazdagodása, Vonzó lakóhely, rekreációs lehetőségek bővülése, a foglakoztatás javulása	Az elvárásaik azonosítása
helyi kis-vállalkozók	kkv-k többségükben tőkeszegények kevés fejlesztési tapasztalattal	közepes	A gazdasági élet fellendülése, tervezhetőség, kereskedelmi forgalom növelése	Igényeik azonosítása, lehetséges partnerek
civil szervezetek	Rugalmasság, tapasztalat projektek megvalósításában	gyenge	Szakmai együttműködés lehetősége az önkormányzattal	Soft elemek azonosítása, előkészítése, szervezése, tájékoztatásban szerepvállalás
Külső szakértők	Tervezői, stratégiai, pályázatkészítői tapasztalatok	erős	Pontos együttműködés minden szereplőcsoporttal, visszajelzések	Folyamat-szervezés
szakhatóságok	Megfelelő kompetenciák, szaktudás engedélyezési szerepkör	erős	jogszabályoknak és szakpolitikai irányvonalaknak megfelelő fejlesztések végrehajtása	koordináló, jóváhagyó szerep, szakmai kontroll
környező települések		gyenge	a települések igényeit kiszolgáló intézményrendszer elérhetőség munkahelyek növekvő száma	fejlesztési elképzelések összehangolása

72. Táblázat: A városfejlesztésben résztvevő csoportok

10.4 Nyilvánosság biztosítása

Teljes körű nyilvánosság biztosításával zajlott az IVS kialakítása.

A nyilvánosság biztosítását a 71. táblázat információi dokumentálják. Kiemelkedő szerepet vállalt a civil szervezetek közül a KAPOCS Egyesület. Tagjai több fórumot szerveztek. Ezeken részben az IVS fontosságáról, részben a városrehabilitációs pályázat tartalmi, költségvetési, műszaki kritériumairól tájékozódtak a résztvevők.

A vállalkozói és lakossági fórum valódi műhelymunkát is jelentett.

Az önkormányzat a polgármesteri hivatalban kifüggesztette a Meghívót, a helyi média is felhívta a programra a figyelmet.

A Sárét-híd c. helyi újság több alkalommal közölt cikket a stratégiaalkotási folyamatról.

A szolgáltatásfejlesztések megalapozásához igényfelmérést végeztünk, az ehhez kapcsolódó kérdőíves felmérések nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy széles körben megismerjék a lakosok az önkormányzat pályázati szándékát. A piac létrehozására vonatkozó és a könyvtár szolgáltatásaira vonatkozó kérdőíveket sokan kitöltötték.

Szakmapolitikai egyeztetések eredményeiről tájékoztattuk a Kapocs Egyesületet, akik a helyi tájékoztatásban tevékeny szerepet vállaltak.

A tervezői egyeztetések (településmérnöki, tervezői, regionális főépítészi részvétel) eredményeit a lakossági fórumon ismertettük.

A kistérség településeinek lakosságát a kistérségi központ fejlesztési terveiről és a projektek megvalósításáról a kistérségi fórumon résztvevő polgármesterek tájékoztatják.

A város web-lapja folyamatosan tájékoztatja a lakosságot a tervezés és megvalósítás fontos mérföldköveiről. A fókusz-csoportot e-mail-ben is értesítik a jelentős akciókról.

A nyilvánosság biztosítása a projekt megvalósítások időszakában vállalt feladatként továbbra is garantálható lesz.

A partnerség építés és a nyilvánosság dokumentálására a pályázat mellékletében kerül sor.

11 AZ IVS EREDMÉNYEINEK ÉS A VÁROSREHABILITÁCIÓS PROJEKT NYOMON KÖVETÉSE („MONITORING") ÉS AZ IVS RENDSZERES FELÜLVIZSGÁLATA, AKTUALIZÁLÁSA

Az IVS nyomon követéséért Sárbogárd Város Önkormányzatának Gazdasági osztálya és a Műszaki osztálya felelős, akik a Városgazdálkodási és Városfejlesztési Bizottságnak számolnak be munkájukról. A beszámoló bemutatja:

- az adott évben a stratégia megvalósulása érdekében végzett tevékenységeket
- a felmerülő problémákat, nehézségeket, amelyek hátráltatták a stratégia megvalósítását
- a partnerségi együttműködés alakulását
- a konkrét akcióterületek kapcsán történt tervezési, megvalósítási folyamatok alakulását
- az akcióterületek fejlesztésének pénzügyi és időbeni alakulását
- javaslatot tesz a szükséges változtatások és döntések meghozatalára a stratégia megvalósulásának érdekében.

A Bizottság megvitatja, véleményezi a döntés-előkészítési anyagot, és előterjeszti a képviselőtestületi ülésre. Képviselőtestületi jóváhagyást követően kerül sor a lakossági fórumra, melyet ugyancsak évente egyszer szervez az önkormányzat.

A lakossági fórumon az önkormányzat bemutatja az IVS-ben bemutatott akcióterületek fejlesztési tevékenységeinek állapotát, valamint feltárja a szükséges fejlesztési igényeket, és azok végrehajtási javaslatait. Megvitatják az IVS végrehajtásának hatékonyságát és eredményességét a számszerűsített célok alapján.

A lakossági fórumokról jegyzőkönyv készül, melyet megjelentetnek a városi honlapon, és egy hét véleményezési időszakot adnak azon lakosoknak, akik akadályoztatásuk miatt nem tudtak jelen lenni a fórumon.

Az intézmények, civil szervezetek és vállalkozások számára évente egyszer külön-külön munkacsoportüléseket tartanak. Az ülések folyamán szintén jegyzőkönyv készül, melyet egy hét időtávra megjelentetnek a városi honlapon véleményezési célból. Így a lakosság is megismerheti a fenti szervezetek IVS módosítási javaslatait.

Az önkormányzat a honlapon való megjelentetésen kívül a Sárrét –Híd és/vagy a Bogárd és Vidéke lapokban.

A fórumokon és munkacsoportüléseken elhangzott, valamint a jegyzőkönyvekre érkező javaslatok és tapasztalatok alapján a Műszaki és Gazdasági Osztály felelős munkatársai módosítják az IVS vonatkozó részeit, esetlegesen a helyzetelemzést, a számszerűsített célokat, a célrendszer elemeit. A módosított IVS-t jóváhagyja a képviselőtestület, majd megjelentetik a város honlapján.

Indikátor tábla

Alapvető Cél	Indikátor neve	Indikátor definíciója, számítása, igazolása	Kiindulási érték 2011	Célérték 2021	Mértékegység	Forrás	Adatgyűjtés gyakorisága
A stagnáló gazdaság fellendítése, munkahelyteremtés	A népesség fogyás mértékének csökkentése	Állandó népesség száma. A népesség fogyás mértékének csökkentése, a következő 10 évben az állandó népesség számának csökkenése ne érje el a 6%-ot. A bázisérték pontos meghatározása a népszámlálási adatok feldolgozása után lehetséges.	12855 (2010)	12 0837	fő	KSH	10 éves
A város differenciált településjellegével (kisvárosias, falusias) harmonizáló környezet fenntartható fejlesztése	A lakosság területi eloszlásának megőrzése	A Sárbogárd központi városrész és a többi városrész lakosságának számaránya nem változik 10%-ot meghaladó mértékben a következő 10 évben. Sárbogárd központi városrész lakossága/település összlakossága A bázisérték meghatározása a népszámlálási adatok feldolgozása után lehetséges. Referenciaérték a 2001-es adatok alapján.	50 % (2001)	50 %	fő (%-os érték)	KSH	10 Éves

Középtávú Tematikus Cél	Indikátor neve	Indikátor definíciója, változás	Kiindulási érték 2010	Célérték 2017	Mértékegység	Forrás	Adatgyűjtés gyakorisága
A város gazdaságának újra pozicionálása, ágazati fejlesztések	a Sárbogárdon működő vállalkozások által foglalkoztatottak számának bővülése	a Sárbogárdon működő vállalkozások által foglalkoztatottak számának bővülése, helyi társas vállalkozások átlagos éves statisztikai létszáma összesen	748	823	fő	NAV	éves
	agrár foglalkoztatási program megvalósítása	agrár foglalkoztatási program megvalósítása, program kidolgozása és közgyűlés általi elfogadása: 1 db	0	1	db	Önkormányzat	éves
	Turisztikai termékfejlesztés megvalósítása	2 db turisztikai termékcsomag kialakítása (vonzerő, szolgáltatás, szálláshely), termékleírás, turisztikai szereplők konkrét megnevezésével, bevonásával	0	2	db	Önkormányzat	Éves
	logisztikai bázis kialakítása	1 db logisztikai bázis kialakítása, engedélyezési tervek, használatba vételi engedély , működési engedély	0	1	db	Önkormányzat	Éves
Vállalkozó barát környezet kialakítása	Helyi piac kialakítása	Helyi piac kialakítása, tervek, használatba vételi engedély, működési engedély	0	1	db	Önkormányzat	Éves

	Helyi termékek népszerűsítését szolgáló akciók	Helyi termékek népszerűsítését szolgáló akciók 3 db, akciók forgatókönyve, megvalósulást igazoló dokumentumok	0	3	db	Önkormányzat	Éves
	Helyi és környékbeli vállalkozások körében végzett munkaerő igény felmérés	Helyi és környékbeli vállalkozások körében végzett munkaerő igény felmérés: 1 db Igény felmérés dokumentuma	0	1	db	Önkormányzat	Éves
Stratégiai szemléletű, együttműködésekre építő, a társadalmi kohéziót erősítő városvezetés megvalósítása	Ágazati stratégiai programok megalkotása	Stratégia programok megalkotása, közgyűlés általi elfogadása	0	2	db	Önkormányzat	Éves
	Stratégia megvalósulásának éves monitoring-ja	Megvalósulást igazoló jelentés elkészítése, elfogadása, évi 1 jelentés	0	7	db	Önkormányzat	Éves
	Foglalkoztatás program megalkotása	Települési foglalkoztatási program megalkotása, közgyűlés általi elfogadása	0	1	db	Önkormányzat	Éves
	Szervezett társadalmasítás megvalósítása a stratégia alkotások során	Társadalmasítást, partnerséget igazoló dokumentumok, jegyzőkönyvek, emlékeztetők, jelenléti ívek	0	3	db	Önkormányzat	Éves
Az integrált városiasság erősítése a tengelyben lévő városrészekben	A városias jelleg erősítését szolgáló városrehabilitációs akciók által létrehozott és megerősített funkciók	Funkcióelemzés felülvizsgálatával igazolható teljesülés. Verosrehabilitációs pályázat megvalósulását igazoló dokumentumok figyelembevételével	0	10	db	Önkormányzat	Éves
	Középületek	Megújult középületek,	0	2	db	Önkormányzat	Éves

	korszerűsítése	használatba vételi engedély					
	Városi decentrum fejlesztése akcióterületként	Elfogadott decentrumra vonatkozó akcióterületi tervek száma	0	1	db	Önkormányzat	Éves
	A város arculatát és a városképi megjelenést támogató dokumentumok	A város arculatát és a városképi megjelenést támogató dokumentumok elkészítése, képviselőtestületi elfogadása	0	2	db	Önkormányzat	Éves
A településjellegnek megfelelő, komfortos lakókörnyezet fenntartható fejlesztése	Negatív migrációs egyenleg javítása	A migrációs veszteség az állandó odavándorlások és az állandó elvándorlások különbsége a település viszonylatában. 10%-os javulás	-60	-54	fő	KSH	éves
	A felszíni vízelvezetés kiépítettségének javítása	A felszíni vízelvezető árkok kiépítése (konkrét programok vízjogi engedélyezési tervének ismeretében meghatározható) cél 20%-os hálózatfejlesztés	0	?	km	Önkormányzat	Éves
	Rekreációs területek fejlesztése	Rekreációs területek fejlesztése, felújítása. Fejlesztési munkák elvégzését igazoló jelentés, fotódokumentáció	0	2	db	Önkormányzat	Éves
	Lakóterületek kijelölését szolgáló igényfelmérés elkészítése	Lakóterületek kijelölését szolgáló igényfelmérés elkészítése, közgyűlés általi megtárgyalása és felhasználása	0	1	db	Önkormányzat	Éves
A településjelleghez illeszkedő komfortos	települési szolgáltatások fejlesztését elősegítő	települési szolgáltatások fejlesztését elősegítő programok kidolgozása, közgyűlés általi	0	3	db	Önkormányzat	Éves

szolgáltatási környezet fejlesztése	programok kidolgozása a helyi szereplők bevonásával	elfogadása					
	közművelődési intézmények felújítása	közművelődési intézmény felújítása, használatbavételi és működési engedély	0	2	db	Önkormányzat	Éves
	helytörténeti kiállítás létrehozatala	1 db helytörténeti kiállítás létrehozatala, működési engedély	0	1	db	Önkormányzat	Éves
	közoktatási intézmény felújítása	1 db közoktatási intézmény felújítása, használatba vételi és működési engedély	0	1	db	Önkormányzat	Éves
Városrészi Cél	**Indikátor neve**	**Indikátor definíciója, változás**	**Kiindulási érték 2010**	**Célérték 2017**	**Mértékegység**	**Forrás**	**Adatgyűjtés gyakorisága**
A kistérségi központi szerepkörhöz kapcsolódó funkciók erősítése és a város gazdasági potenciáljának növelése városrehabilitációs akciókkal	Új funkciók betelepítése és a meglévő funkciók erősítése a sárbogárdi városrészben: 5 db	Funkcióelemzés felülvizsgálatával igazolható teljesülés. Városrehabilitációs pályázat megvalósulását igazoló dokumentumok figyelembevételével	0	5	db	Önkormányzat	Éves
Az integrált városiasság erősítése a decentrumban és a város gazdasági potenciáljának	A városrész lakónépesség száma növekszik 2%-kal a városiasság erősödése és a komfortos	Sárszentmiklós állandó lakosságának száma. A bázisérték meghatározása a 2011-es népszámlálási adatok feldolgozása után lehetséges.	3248 (2001 NSZ)	3313	fő	Önkormányzat	3 Éves

erősítése városrehabilitációs akciókkal	lakókörnyezet hatására	Referenciaérték a 2001-es adatok alapján.					
Kertvárossá válás, ehhez illeszkedő szolgáltatások biztosításával Elkerülő útépítéssel a környezetterhelés csökkentése	Újonnan épült és felújított lakóházak száma: 10 db	Épített lakások száma + felújított lakások száma a városrészben	0	10	db	Önkormányzat	Éves
Öko-közösséggé válás: Egészséges és komfortos lakókörnyezetté válás a szükséges műszaki infrastruktúra és szolgáltatások kialakításával	Felújított belterületi utak és járdák hossza	Felújított belterületi utak és járdák hossza: 5 km	0	5	km	Önkormányzat	Éves

12 ELFOGADÁS MÓDJA, DÁTUMA

Az Integrált Városfejlesztési Stratégiát mellékletben található Antiszegregációs tervet a szakmai és társadalmi (lakossági) vitájának biztosítását követően a képviselő testület 2011. december 16. napján megvitatta és a 292/2011. (XII. 16.) Kth. sz. határozattal elfogadta.

.....
Dr. Sükösd Tamás
Sárbogárd Város Önkormányzata

13 ZÁRADÉK[136]

[136] A pályázat benyújtásáig antiszegregációs szakértő kijelölésére, megnevezésére nem került sor, így az Antiszegregációs terv értékelése és záradékolása sem történhetett meg.

TÁBLÁZATJEGYZÉK

1. táblázat: Adatok Sárbogárd dinamikai típusának bemutatásához ... 11
2. táblázat: Adatok Sárbogárd dinamikai típusának bemutatásához ... 11
3. táblázat: Adatok Sárbogárd dinamikai típusának bemutatásához ... 12
4. táblázat: Birtokszerkezet megoszlása földhasználat alapján Sárbogárdon, 2000-2011-ben (%) ... 22
5. táblázat: Földrészlet-statisztika művelési áganként Sárbogárdon 2010-ben ... 22
6. táblázat: A szántóföldeken termesztett növények ... 25
7. táblázat: Az állatállomány nagysága Sárbogárdon, 1863-ban és 2011-ben (db) ... 27
8. táblázat: Telekommunikáció alakulása Sárbogárdon, 2002-2009 között ... 33
9. táblázat: Telekommunikációs szolgáltatások Sárbogárdon ... 34
10. táblázat Vendégek számának megoszlása a szálláshelyeken Sárbogárdon, 2003-2009 (fő) ... 36
11. táblázat: Külföldi vendégek száma panziókban/szállodákban Sárbogárdon, 2002-2009 között (fő) ... 36
12. táblázat: Külföldi vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken Sárbogárdon, 2002-2009 között (éjszakák száma) ... 37
13. táblázat: A leglátogatottabb magyar városok 2010-ben ... 42
14. táblázat: Működő vállalkozások száma, összehasonlító táblázat 2001-2008 között ... 45
15. táblázat: A működő vállalkozások száma a jelentősebb nemzetgazdasági ágak tekintetében Sárbogárdon 2007-2010 között ... 45
16. táblázat: A működő vállalkozások megoszlása jogi forma és méret szerint nemzetgazdasági ágazatonként Sárbogárdon, 2010-ben ... 46
17. táblázat: Működő vállalkozások méret szerinti megoszlása Sárbogárdon, 2000-2008 között (db) ... 47
18. táblázat: A 10 legnagyobb iparűzési adót szolgáltató vállalkozás és tevékenységük Sárbogárdon, 2009-ben ... 49
19. táblázat: A 10 legnagyobb iparűzési adót szolgáltató vállalkozás és tevékenységük Sárbogárdon, 2010-ben ... 49
20. táblázat: Sárbogárd demográfiai adatai 2010-ben (fő) ... 51
21. táblázat: Lakosság nemek szerinti megoszlása Sárbogárdon 1990-2010 között (%) ... 57
22. táblázat: A foglalkoztatottak ágazati megoszlása Sárbogárdon, 1990- és 2001-ben (fő) ... 64
23. táblázat: Az iskolai végzettség szerint regisztrált munkanélküliek száma Sárbogárdon, 2011. augusztus (fő) ... 66
24. táblázat: Az egyéni vállalkozások száma és az egyéni vállalkozásból származó jövedelem alakulása Sárbogárdon, 2000-2009 között ... 67
25. táblázat: Az adófizetők számának és az összes befizetett adó alakulása Sárbogárdon 2000-2009 között ... 68
26. táblázat: Civil szervezetek és tevékenységeik Sárbogárdon, 2010-ben ... 71
27. táblázat: A földrészletek jellemzői a bel- és külterületen Sárbogárdon, 2010-ben ... 77
28. táblázat: Országosan védett műemlékek Sárbogárdon ... 79
29. táblázat: Helyi védelem alatt álló utcák, épületek ... 81
30. táblázat: Kúriák Sárbogárdon ... 83
31. táblázat: Régészeti lelőhelyek Sárbogárdon ... 83
32. táblázat: Közműellátottság aránya ... 89
33. táblázat: Vízminőség jellemzők, Sárbogárdon ... 92
34. táblázat: Helyi közutak adatai Sárbogárdon 2003-2009 között (km) ... 94
35. táblázat: Az állandó népesség megoszlása Sárbogárdon 2000 és 2010 között ... 99
36. táblázat: Sárbogárdi oktatási intézmények adatai ... 101

37. táblázat: Az egészségügyi szolgáltatást igénybevevők száma, 2001-2009 ... 102
38. táblázat: Szociális ellátási formák ... 105
39. táblázat: Bölcsődei adatok, (Sárbogárd, 2001-2009) ... 105
40. táblázat: Szociális alapellátás, Sárbogárd (2001-2009) ... 106
41. táblázat: Az idősellátás férőhelyeinek alakulása ... 107
42. táblázat: Korábbi időszak fejlesztései ... 113
43. táblázat: SWOT analízis ... 117
44. táblázat: Vállalkozások bontása tevékenység és városrészek szerint, 2011 ... 125
45. táblázat: A városrészek társadalmi jellemzői ... 126
46. táblázat: Iskolai végzettség és foglalkoztatás jellemzői ... 127
47. táblázat: A lakások száma és az alacsony komfortfokozatú lakások aránya a sárbogárdi városrészekben, 2001 ... 128
48. táblázat: Közmű ellátottság városrészenként ... 129
49. táblázat: Közoktatási szolgáltatások bemutatása városrészenként, 2001 ... 131
50. táblázat: Az egyes városrészek funkcionális ellátottsága ... 134
51. táblázat: Az egyes városrészekben található funkciók erőssége, jellege ... 135
52. táblázat: Funkcióellátottság a városközponti akcióterületen ... 177
53. táblázat: Funkcióellátottság a sárszentmiklósi akcióterületen ... 179
54. táblázat: Fejlesztési tevékenységek ... 186
55. táblázat: Fenntarthatósághoz kapcsolódó fejlesztések ... 202
56. táblázat: Az akcióterületre tervezett programok és a fenntarthatóság összefüggései ... 202
57. Táblázat: Középtávú tematikus célok megfelelése ... 208
58. táblázat: A városrészi célok hozzájárulása a város középtávú céljaihoz ... 213
59. táblázat: Az Önkormányzat tulajdonában lévő ingatlanok adatai ... 222
60. táblázat: A forgalomképes és korlátozottan forgalomképes ingatlanok bemutatása Sárbogárdon 229
61. Táblázat: Az 1000 m2-nél nagyobb, forgalomképes telkek Sárbogárdon ... 230
62. táblázat: Az Önkormányzat tulajdonában lévő ingatlanok forgalomképesség szerint csoportosított adatai ... 231
63. táblázat: Az Önkormányzati tulajdonban lévő ingatlanok megoszlása ... 232
64. Táblázat: A forgalomképtelen ingatlanok a Sárbogárd központi akcióterületen ... 236
65. Táblázat: A forgalomképtelen ingatlanok a Sárszentmiklósi akcióterületen ... 238
66. táblázat: A Sárbogárd központi akcióterületen található önkormányzati tulajdonú ingatlanok összesítése ... 239
67. táblázat: A Sárszentmiklósi akcióterületen található önkormányzati tulajdonú ingatlanok összesítése ... 239
68. táblázat: A két akcióterületen található önkormányzati tulajdonú ingatlanok összesítése ... 240
69. táblázat: Az akcióterületeken található ingatlanok száma tulajdonos szerinti felosztásban ... 240
70. Táblázat: A partnerség építés célja, célcsoportjai, feladatai és eszközei ... 245
71. Táblázat: Az IVS lezárásáig lezajlott partnerségi egyeztetés ... 247
72. Táblázat: A városfejlesztésben résztvevő csoportok ... 248

DIAGRAMJEGYZÉK

1. diagram: A földhasználat művelési ágankénti megoszlása Sárbogárdon 2010-ben (%) ... 23
2. diagram: A szántóföldi növények termőterülete ... 26

3. diagram: A termesztett növények szántóterületen belüli arányai Sárbogárdon, 2010 27
4. diagram: Kiskereskedelmi üzletek száma Sárbogárdon, 1998-2010 között (db) 31
5. diagram: Vendéglátóhelyek számának alakulása Sárbogárdon, 1998-2008 között (db) 32
6. diagram: Szállásférőhelyek számának változása - Sárbogárdon- 2003-2009 között (db) 35
7. diagram: Vendégéjszakák száma a kereskedelmi szálláshelyeken, Sárbogárdon 2002-2009 (eset) (vendégéjszaka)..... 37
8. diagram: A vendégéjszakák dinamikája Magyarországon és Sárbogárdon 2003. évi adat =100%..... 38
9. diagram: Az egy szálláshelyre jutó vendégéjszakák számának alakulása Sárbogárdon, 2002-2009 között..... 39
10. diagram: A szálláshelyek éves kihasználtsága Sárbogárdon, 2002-2009..... 40
11. diagram: Magyarország szobakapacitás-kihasználtsága 2010-ben..... 41
12. diagram: Regisztrált vállalkozások száma 2001-2009 között- Sárbogárdon (db)..... 43
13. diagram: Működő vállalkozások száma Sárbogárd 1999-2011 között (db)..... 44
14. diagram: Kivetett iparűzési adó (1999-2011) (e Ft)..... 48
15. diagram: Az állandó- és a lakónépesség számának alakulása Sárbogárdon, 1990-2010 között (fő). 50
16. diagram: Születések és halálozások számának változása Sárbogárdon, 1990-2009 között (db) 52
17. diagram: A csecsemőhalálozás alakulás Sárbogárdon, 1990-2009 között (db)..... 53
18. diagram: Az oda- és elvándorlások számának alakulása Sárbogárdon, 1990-2009 között (eset)..... 53
19. diagram: A korszerkezet változása Sárbogárdon, 1990-2010 között (fő)..... 54
20. diagram: Az egyes korcsoportok százalékos megoszlása Sárbogárdon, 1990-2010 között (%) 55
21. diagram: A fiatal- és idősebb munkaképes korúak számának változása Sárbogárdon, 2005-2010 között (fő)..... 55
22. diagram: Sárbogárd város eltartottsági mutatójának alakulása 1990-2010 között (fő)..... 56
23. diagram: Az öregedési index változása Sárbogárdon, 1990-2010 között 57
24. diagram: A nemek közti arányok változása..... 58
25. diagram: Házasságkötések és válások számának alakulása Sárbogárdon, 1990-2009 között (db) ... 59
26. diagram: Tíz házasságkötésre jutó válások számának változása Sárbogárdon 1990-2009 között 60
27. diagram: A nemzetiségek aránya Sárbogárdon, 2001-ben (%) 61
28. diagram: A foglalkoztatottak korcsoport szerinti megoszlása Sárbogárdon, 2001 (%)..... 63
29. diagram: A foglalkoztatottak végzettség szerinti megoszlása Sárbogárdon, 2001 (%) 63
30. diagram: Regisztrált munkanélküliek száma Sárbogárdon, 2000-2011 augusztus között (fő)..... 65
31. diagram: A regisztrált munkanélküliek száma korcsoportonként Sárbogárdon, 2011. augusztus (fő) 66
32. diagram: Sárbogárd földrészlet statisztikája fekvésenként 2010-ben (%) 77
33. diagram: Lakásállomány változás Sárbogárdon, 1990-2010 között 85
34. diagram: Évenkénti lakásépítések száma Sárbogárdon, 1990-2010 között (db) 86
35. diagram: Évenkénti lakásmegszűnések száma Sárbogárdon, 1990-2010 között (db)..... 87
36. diagram: A lakásállomány komfortfokozati szint szerinti megoszlása Sárbogárdon, 2001 (%) 87
37. diagram: A lakásépítés változása a 2000. évi bázishoz viszonyítva Fejér megyében és Sárbogárdon 2000-2010 között..... 88
38. diagram: Évenkénti lakásépítés megoszlása szobaszám szerint Sárbogárdon, 2000-2010 között (%) 89
39. diagram: Személygépkocsik számának változása Sárbogárdon, 2000-2010 között (db)..... 95
40. diagram: Autóbuszok számának változása Sárbogárdon, 2000-2010 között (db)..... 96
41. diagram: Teherszállító gépjárművek számának változása Sárbogárdon, 2000-2010 között (db) 97

TÉRKÉPJEGYZÉK

1. térkép: Helsinki folyosók és a TEN-T hálózat elemei Magyarországon 14
2. térkép: A Közép-Dunántúli régió közúthálózata 17
3. térkép: Sárbogárd városrészei 19
4. térkép: Sárbogárd szomszédos települései 20
5. térkép: Sárbogárd genetikai talajtípusai 21
6. térkép: A napfénytartam (óra) átlagos évi összegei Magyarországon 73
7. térkép: Átlagos szélsebesség (m/s) 75 m magasságban Magyarországon 73
8. térkép: Sárbogárd és környékének vízrajzi viszonyai 75
9. térkép Sárbogárd régészeti lelőhelyei 84
10. térkép: Sárbogárd városrészei 119
11. térkép: Sárbogárd központi akcióterület 174
12. térkép: Sárszentmiklósi akcióterület 175
13. térkép: Sárbogárd központi akcióterületén közösségi, közszolgálati vagy közigazgatási funkciót betöltő intézmények 178
14. térkép: Sárszentmiklósi „decentrum" akcióterületén közösségi, közszolgálati vagy közigazgatási funkciót betöltő intézmények 180

KÉPJEGYZÉK

1. kép: A palackozó üzem 30
2. kép: Zsinagóga épülete 80
3. kép: Tompa Mihály-emlékház 82
4. kép: Fejérvíz Zrt épülete 92
5. kép: Sárbogárdi vasútállomás 98
6. kép: Mészöly Géza Általános Iskola 100
7. kép: Művelődési ház, Sárbogárd Hősök tere 108
8. kép: Montázs az akcióterület egyes helyszíneiről 188